

Juridische gids

»» OVER OUDERSCHAP
VOOR HOLEBI'S
EN TRANSGENDERS

Voorwoord

Huisje, boompje, beestje... Verliefd, verloofd, getrouwd... en dan een kind: het traditionele verhaal is de droom van velen.

In de praktijk loopt het vaak anders. Soms blijft een eigen woonst een wensdroom of is de verliefdheid niet wederzijds. Soms ook besluit de natuur dat kinderen 'krijgen' niet kan. Dat laatste is het geval wanneer twee vrouwen of twee mannen samen kinderen willen 'maken', of wanneer een transseksueel na een geslachtsoperatie kinderen wil verwekken.

Toch zijn heel wat holebi's en transgenders in de praktijk ouders, of koesteren ze een kindwens. Sommigen hebben kinderen uit vorige relaties. Daarnaast bestaan er voor hen ook mogelijkheden om samen hun kindwens te vervullen. Elke keuze is verbonden met een kluwen aan juridische implicaties. Met deze brochure wil ik deze ouders en wensouders wegwijs maken in de wondere wereld van het recht. De materie is niet altijd even eenvoudig maar de vele voorbeelden helpen je op weg. De auteur heeft ook prachtig werk geleverd door alles zo helder mogelijk te formuleren.

Deze gids is er uiteraard niet alleen voor (wens-)ouders, maar voor iedereen die van dicht of van ver betrokken is bij het ouderschap van holebi's of transgenders. Familie en vrienden vinden er een antwoord op hun vragen in terug. Ambtenaren, advocaten of medewerkers van adoptiecentra hebben met deze gids een schitterend werkdocument in de boekenkast staan. Zij vormt een noodzakelijke aanvulling op de algemene informatiebrochure die in 2007 door de federale overheid is uitgegeven. Deze gids is een grondig herwerkte versie van de vorige uitgave, uitgebreider en aangepast aan de nieuwe wetgeving.

Deze brochure is wat zij is: een heldere, noodzakelijke handleiding over ouderschap van holebi's en transgenders. Ze gaat over wat u te wachten staat op weg naar dat ouderschap, niet over het ouderschap zelf. Deze brochure gaat, kortom, over het voorbereidende werk. Het echte werk - het opvoeden van kleine kinderen met kleine zorgen en grote kinderen met grote zorgen - is voor daarna.

Pascal Smet

Vlaams minister van Gelijke Kansen

Inhoud

	Inleiding	4
>	<i>Je kinderwens in vervulling</i>	6
	1. Medisch begeleide voortplanting bij lesbiennes met een kinderwens	7
	2. Draagmoederschap bij homoseksuele mannen met een kinderwens	17
	3. Transgenders met kinderen of met een kinderwens	30
	4. Gedeeld ouderschap	39
	5. Pleegzorg	50
>	<i>Adoptie</i>	56
	1. Adoptie in vele soorten	57
	2. De voorwaarden	62
	3. De binnenlandse adoptieprocedure	68
	4. De interlandelijke adoptie	78
	5. Adoptie en internationaal privaatrecht	89
>	<i>Erfrecht en successierechten</i>	95
	1. Erfrecht	95
	2. Successierechten	112
>	<i>Als het misloopt</i>	121
>	<i>Praktische gevolgen</i>	138
	1. Sociaal recht	138
	2. Fiscaal recht	147
	Besluit	158
	Bronnen	159
	Nuttige adressen en websites	162

Inleiding

Met deze publicatie heb je een juridische gids voor holebi's en transgenders met een kinderwens of met kinderen in handen.

De rechtspositie van holebi's en transgenders, en hun kinderen, ging er de afgelopen jaren aanzienlijk op vooruit, onder meer dankzij de openstelling van het burgerlijk huwelijk en de uitbreiding van de adoptiemogelijkheden. Steeds meer holebi's en transgenders kunnen hun kinderwens realiseren. Tot nu toe ontbrak het hen aan juridische informatie die specifiek gericht is op holebi's en transgenders. Deze gids wil die lacune helpen opvullen.

WAT KAN JE CONCREET VERWACHTEN VAN DEZE GIDS?

Je leest hier hoe je als holebi of transgender persoon je kinderwens kan realiseren. Het gaat dan over de wet op de medisch begeleide voortplanting, draagmoederschap en de wet betreffende transseksualiteit. Soms trachten paren, bijvoorbeeld een homopaar en een lesbisch paar, samen hun kinderwens te realiseren. Dit noemt men gedeeld ouderschap (of ook wel eens co-ouderschap). Het op die wijze samen opvoeden van kinderen roept heel wat vragen op, die we in een apart hoofdstuk onder de loep nemen. Ook pleegzorg komt aan bod. Als pleegzorger word je geen juridische ouder van de kinderen die je opvoedt, maar beteken je wel heel veel voor het kind. Je maatschappelijk engagement zorgt er immers voor dat het kind nieuwe kansen krijgt, dat het weer ergens thuis is.

Ook éénouderadoptie of gezamenlijke adoptie is een maatschappelijk engagement waarbij je een kind nieuwe kansen, en een nieuwe thuis, geeft. Door co-ouderadoptie

TERMINOLOGIE

Afstamming is een belangrijk begrip dat in deze gids vaak zal terugkomen. De afstamming legt vast wie de juridische ouders zijn van het kind. Dat is bepalend voor bijvoorbeeld de uitoefening van het ouderlijk gezag, het erfrecht, de familienaam en de nationaliteit. We zullen het zowel hebben over de oorspronkelijke afstamming ('van bij de geboorte') als de adoptieve afstamming ('door een gerechtelijke beslissing'). Als er een wettelijk vastgestelde afstammingsband is, spreken we van juridische ouders, als die er niet is van meeouders.

Deze gids richt zich tot holebi's en transgenders. Wanneer we het over mannen hebben, kan dat slaan op homoseksuele mannen, biseksuele mannen en transmannen. Met vrouwen bedoelen we lesbiennes, biseksuele vrouwen en transvrouwen. Ook begrippen zoals echtgenoten en partners kunnen betrekking hebben op zowel holebi's als transgenderpersonen.

Wanneer we in deze gids de mannelijke vorm 'hij' gebruiken, verwijzen we vaak zowel naar mannen en vrouwen als naar mensen die zich niet tot één van deze geslachten rekenen. 'Hij' kan dan vervangen worden door 'zij' of een andere term.

kan je beiden volwaardig juridische ouder worden van je kind. Je krijgt in deze gids informatie over de verschillende adoptievormen, de voorwaarden, de procedure en de juridische gevolgen. Ook wordt nagegaan wat de mogelijkheden zijn inzake interlandelijke adoptie.

Ten slotte komen de praktische gevolgen van het ouderschap van holebi's en transgenders aan bod. Wat zijn aandachtspunten inzake erfrecht en successierechten? Welke gevolgen heeft een breuk of echtscheiding? Wat als je kinderen hebt uit een heteroseksueel huwelijk of een heteroseksuele relatie? Hoe houdt het sociale en fiscale recht rekening met holebi's en transgenders die kinderen hebben?

Hoewel deze gids in eerste instantie een algemeen overzicht wil bieden van de mogelijkheden, beperkingen en moeilijkheden, gaan we toch redelijk diep in op de materie. Regelmatig verwijzen we naar boeken, artikels, rechtspraak en websites waar je meer informatie kan vinden. Die verwijzingen zorgen ervoor dat ook de rechtspracticus handig gebruik kan maken van deze gids.

TWEDE HERWERKTE EN VERMEERDERDE UITGAVE

De eerste uitgave van deze juridische gids verscheen in 2010. Inmiddels is er heel wat nieuwe wetgeving en rechtspraak. Er kwam bijvoorbeeld een regeling voor het geboorteverlof, een decreet over pleegzorg en een decreet over interlandelijke adoptie. Het Grondwettelijk Hof leverde enkele belangrijk arresten af, onder meer over de erkenning en over de adoptie door de meemoeder. De lagere rechtspraak boog zich onder meer over draagmoederschap in het buitenland en over de onderhoudsverplichting van de meemoeder. Ook de rechtsleer groeide aan. In deze tweede, herwerkte uitgave van de juridische gids werd de recente wetgeving, rechtspraak en rechtsleer verwerkt. Aan het begin van elk hoofdstuk worden de belangrijkste wijzigingen vermeld. Daarnaast werd de tekst aangepast en aangevuld. Elk hoofdstuk wordt besloten met enkele aandachtspunten.

HET KIND STAAT CENTRAAL

Elk ouderschapsproject moet vertrekken vanuit het belang van het kind. Vooraleer je concrete stappen onderneemt om ouder te worden, ga je best heel goed na wat de psychologische gevolgen zijn van de keuzes die je maakt. Hoe vertel je als lesbische moeder aan je kind dat het verwekt werd door kunstmatige inseminatie? Welke vragen kan je verwachten als (mee)ouder? Hoe zal de omgeving reageren op je ouderschapsproject? Welke vragen brengt de adoptie van een buitenlands kind met zich mee? Hoe maak je aan je kinderen duidelijk wat het betekent om transgender persoon te zijn? Achteraan in deze gids vind je verwijzingen naar artikels en boeken over de psychologische aspecten in verband met het ouderschap van holebi's en transgenders.

Op www.rosadoc.be en www.ihlia.nl kan je ook nog zelf artikels en boeken opzoeken.

*De kinderen
in vervulling*

1. Medisch begeleide voortplanting bij lesbiennes met een kinderwens

WAT IS NIEUW?

Bij zelfinseminatie met sperma van een bekende donor is het mogelijk dat de spermadonor (of wensvader) het kind tracht te erkennen via de rechtbank. Vroeger was de rechtbank verplicht om de erkenning toe te staan indien de spermadonor (of wensvader) de genetische vader was van het kind en het kind jonger was dan één jaar bij het inleiden van de procedure. Indien het kind ouder was dan één jaar, dan kon de rechtbank rekening houden met het belang van het kind en de erkenning afwijzen. Dat is gewijzigd door een arrest van het Grondwettelijk Hof. De rechtbank kan nu in alle gevallen rekening houden met het belang van het kind om de erkenning af te wijzen.

Lesbiennes met een kinderwens moeten een aantal fundamentele keuzes maken. Wie van beide partners wordt zwanger? Ga je voor zelfinseminatie of doe je een beroep op een fertiliteitscentrum? Kies je voor een anonieme of een bekende donor? Elke keuze heeft juridische gevolgen.

MEDISCH BEGELEIDE VOORTPLANTING (MBV)

De eerste keuze die je moet maken is die voor zelfinseminatie of begeleiding in een fertiliteitscentrum. Als je een beroep doet op een fertiliteitscentrum, geldt de wet betreffende de medisch begeleide voortplanting (MBV-wet). Die wet heeft zowel betrekking op kunstmatige inseminatie (KI) als op de verschillende invitrofertilisatietechnieken zoals IVF, IVM en ICSI, en biedt bescherming op verschillende vlakken.

Zowel heteroseksuele paren, lesbische paren als alleenstaande vrouwen komen in aanmerking voor medisch begeleide voortplanting. Er zijn geen bijzondere voorwaarden: je hoeft dus niet gehuwd te zijn of al een bepaalde periode samen te wonen. Toch kan je niet bij elk fertiliteitscentrum terecht. De centra kunnen hun gewetensvrijheid inroepen om bijvoorbeeld lesbische paren of alleenstaande vrouwen te weigeren. Als dat gebeurt, kan je het adres vragen van een fertiliteitscentrum waar je wel zal worden geholpen.

In de fertiliteitscentra kan je terecht voor de verschillende invitrofertilisatietechnieken. De bewaring van sperma door invriezing kan enkel daar gebeuren. Kunstmatige inseminatie kan wel buiten die centra uitgevoerd worden. De MBV-wet bepaalt dat het sperma van eenzelfde donor slechts gebruikt mag worden om bij maximaal zes verschillende vrouwen (een onbepaald aantal) kinderen te verwekken. Dat kan problemen geven als je een beroep doet op een spermadonor en jouw partner later zwanger wil worden met sperma van dezelfde donor. Het is mogelijk dat dat donorsperma dan niet meer beschikbaar is, omdat het al gebruikt werd bij zes verschillende vrouwen. Je zou dan enkel nog een eikel van de vrouw die eerst zwanger was kunnen laten bevruchten met het sperma van de donor, om het embryo vervolgens te laten inplanten bij de tweede vrouw die zwanger wil worden.

De MBV-wet legt bepaalde leeftijdsgrenzen op. Eicellen mogen enkel weggenomen worden bij vrouwen van maximaal vijfenveertig jaar. Vrouwen mogen maximaal vijfenveertig zijn wanneer ze een verzoek tot implantatie van embryo's of tot kunstmatige inseminatie indienen. Voor de implantatie van embryo's of kunstmatige inseminatie is de bovengrens zevenenveertig jaar.

FERTILITEITSCENTRA

Op www.belrap.be
vind je de contact-
gegevens van al de
Belgische fertiliteits-
centra.

KI , IVF, IVM en ICSI

Bij kunstmatige inseminatie (KI) wordt sperma van een donor (meestal) in de baarmoeder of de baarmoederhals ingebracht zodat de bevruchting van de eicel in het lichaam kan plaatsvinden. Wanneer sperma in de baarmoeder wordt ingebracht, spreekt men van intra-uteriene inseminatie (IUI).

Bij in-vitrofertilisatie (IVF) worden één of meer eicellen buiten het lichaam bevrucht, waarna de ontstane embryo's in de eileider of baarmoeder worden teruggeplaatst.

Bij in-vitromaturatie (IVM) worden onrijpe eicellen gedurende 24 tot 48 uur uitgerijpt in een kweekvloeistof en vervolgens in het labo bevrucht. De techniek is patiëntvriendelijker dan IVF (waarbij rijpe eicellen worden weggenomen). Bij IVM krijgt de patiënt slechts een beperkte hoeveelheid hormonen toegediend.

Bij intracytoplasmatische spermainjectie (ICSI) wordt één spermacel rechtstreeks ingebracht in een eicel, waarna de geïnjecteerde eicel in de eileider wordt teruggeplaatst.

Meer info: Inge De Waard, "Snelle voortplanting is een deugd", ZiZo mei-juni 2005, 8-10.

ANONIEME OF BEKENDE SPERMADONOR?

Je kan kiezen voor een anonieme of een bekende spermadonor. De fertiliteitscentra geven de voorkeur aan een anonieme donor maar de MBV-wet laat ook niet-anonieme donatie toe, uitgaande van de toestemming van de donor en de wensouder(s). Soms kiezen lesbische paren voor het gebruik van sperma van de broer van de meemoeder zodat het kind een genetische band heeft met beide vrouwen. Juridisch gezien is dat mogelijk, maar je moet rekening houden met een niet onbelangrijk psychologisch aspect. Misschien komt het kind vroeg of laat te weten dat zijn oom in feite zijn genetische vader is. Dat kan mogelijk tot spanningen leiden, zowel in het gezin van het kind als in dat van de genetische vader.

»»» SPERMADONOR GEZOCHT

Er bestaat een tekort aan donorsperma. De Belgische fertiliteitscentra zijn dan ook voortdurend op zoek naar nieuwe spermadonoren. Ook homoseksuele mannen kunnen zich aanbieden.

Voorwaarden om sperma te doneren zijn dat je tussen (meestal) achttien en vijfenvestig jaar oud bent, gezond bent en geen erfelijke of seksueel overdraagbare aandoeningen hebt. Bovendien moet je sperma van goede kwaliteit zijn. Belangrijk om te weten is dat de fertiliteitscentra de absolute anonimiteit van de spermadonoren garanderen.

De MBV-wet laat enkel het gratis doneren van sperma toe. De handel in sperma is verboden. De donor krijgt een kleine onkostenvergoeding van 50 tot 70 euro om de verplaatsingskosten en het loonverlies te dekken. In het buitenland heb je wel commerciële spermabanken. Voorbeelden van zulke spermabanken zijn *The Fairfax Cryobank* (www.fairfaxcryobank.com), *The Sperm Bank of California* (www.thespermbankofca.org) *Nordic Cryobank* (www.nordiccryobank.com) en *Cryos International* (dk.cryosinternational.com).

Opgelet: je kan niet zomaar sperma bestellen in het buitenland en thuis gebruiken. Lichaamsmateriaal mag in België enkel ingevoerd worden door een erkende bank voor menselijk lichaamsmateriaal. Het *Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten* houdt een lijst bij van erkende banken voor menselijk lichaamsmateriaal. Je kan die raadplegen op www.fagg-afmps.be.

In sommige Belgische fertiliteitscentra bepaalt de behandelende arts of er gewerkt wordt met sperma afkomstig van een Belgische of een buitenlandse spermabank. De arts bekijkt de kenmerken die de wensouders opgegeven, en houdt daar zoveel mogelijk rekening mee bij de keuze van de spermadonor. De wensouders weten niet welk sperma er gebruikt wordt en ze betalen in alle gevallen evenveel. In andere Belgische fertiliteitscentra wordt toegelaten dat de wensouders zelf een keuze maken bij een buitenlandse spermabank. Ze betalen dan wel meer. Bij *Nordic Cryobank* betaal je 185 tot 230 euro voor sperma van een anonieme donor en 285 tot 370 euro voor sperma van een bekende donor. Het transport van het sperma naar België kost ongeveer 300 euro.

Meer info: Griet Plets, "Hier komen de Vikings: op bezoek bij de Deense spermabank Nordic Cryobank", DS Weekblad 29 juni 2013, 16-23; Davy Van Slycken, "Gezocht: homozaad!", ZiZo november-december 2007, 10-15; artikel 51 MBV-wet en artikel 6 en 8 § 1, 7° wet inzake het verkrijgen en het gebruik van menselijk lichaamsmateriaal met het oog op de geneeskundige toepassing op de mens of het wetenschappelijk onderzoek.

HET KOSTENPLAATJE

Sinds 2003 worden de laboratoriumkosten voor IVF en ICSI volledig vergoed voor maximaal zes behandelingscycli per vrouw. Voorwaarde is wel dat je niet ouder bent dan tweeënveertig jaar en dat de behandeling wordt uitgevoerd in een erkend fertiliteitscentrum. Bovendien is er een beperking op het aantal embryo's dat mag worden teruggeplaatst. Naast de laboratoriumkosten wordt ook een groot deel van de stimulatiedicatie terugbetaald. Dat betekent niet dat de behandeling helemaal gratis is. Zo moeten het remgeld voor de consultaties en de behandelingskosten, zoals de kosten van echografieën, bloedafnames, medicatie en bijkomende onderzoeken en analyses, nog betaald worden. Ook aan het gebruik van donorsperma is een kostprijs verbonden.

Om te vermijden dat onmiddellijk een beroep zou gedaan worden op IVF of ICSI, worden sinds 2008 de kosten voor KI volledig terugbetaald. Het gaat dan over de kosten voor de behandeling van het sperma en voor de eigenlijke inseminatie. Er gelden geen beperkingen zoals bij IVF en ICSI, maar de aanrekening kan wel slechts één maal per cyclus. Ook hier moet je rekening houden met bijkomende kosten. Indien er bij KI geneesmiddelen worden gebruikt voor de stimulatie, zijn er wel beperkingen (namelijk niet ouder zijn dan tweeënveertig jaar en maximaal zes forfaits voor ovariële stimulatie en maximaal zes forfaits voor inseminatie).

Meer info: "Wat wordt terugbetaald en wat niet?" op www.brusselsivf.be en artikel 14, g) van de bijlage bij het koninklijk besluit van 14 september 1984 tot vaststelling van de nomenclatuur van de geneeskundige verstrekkingen inzake verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen.

Het fertiliteitscentrum houdt van elke spermadonor bepaalde gegevens bij: medische informatie die belangrijk kan zijn voor de gezonde ontwikkeling van het kind, fysieke kenmerken van de spermadonor en informatie die nodig is voor de toepassing van de MBV-wet.

Het fertiliteitscentrum mag de medische informatie doorgeven aan de wensouder(s) op het moment dat ze een keuze maken, of aan de huisarts van het kind of die van de wensouder(s) als dat belangrijk is voor de gezondheid van het kind. De fysieke kenmerken van de donor worden nooit meegegeven aan de wensouder(s) of het kind, maar laten het fertiliteitscentrum toe om aan matching te doen. Je mag als wensouder een aantal kenmerken opgeven, zoals huid-, haar- en oogkleur. Sommige paren kiezen ervoor om de uiterlijke kenmerken van de niet-biologische meemoeder op te geven, zodat het kind ook op haar zou lijken. Het fertiliteitscentrum houdt daar zoveel mogelijk rekening mee.

Hoewel Eva (r.) wettelijk getrouwd is met Ellen, moet ze de adoptieprocedure doorlopen om hun zoontje Matteo te adopteren.

JURIDISCHE MOEDER VERSUS MEEMOEDER

Als je een kind krijgt na medisch begeleide voortplanting of na zelfinseminatie, dan is de vrouw die van het kind bevalt en in de geboorteakte vermeld wordt, de juridische moeder. De bevalling is dus van belang, niet de oorsprong van het genetisch materiaal. Zelfs wanneer de eicel afkomstig is van de meemoeder wordt de vrouw die van het kind bevalt de juridische moeder. Het kind krijgt bij de geboorte de familienaam van de juridische moeder.

Let op: de wet stelt dat 'kinderen die tijdens het huwelijk werden verwekt met een andere persoon dan de echtgenoot of echtgenote' overspelige kinderen zijn. Het gevolg van het vaststellen van een overspelige afstamming is dat de (met de meemoeder gehuwde) juridische moeder (grotendeels) onterfd zou kunnen worden door de meemoeder en bepaalde voordelen zou kunnen verliezen. Het betreft een erg ingewikkelde materie die aan bod komt in het hoofdstuk over gedeeld ouderschap (zie sanctie twee en drie, p. 47-49). **Voor gehuwde lesbische vrouwen met kinderen kan dit onaangename gevolgen hebben in geval van huwelijksmoeilijkheden.**

Meer info: Artikel 334ter Burgerlijk Wetboek en Frederik Swennen, *Het personen- en familierecht*, Antwerpen: Intersentia 2010, 269.

De meemoeder wordt niet automatisch de tweede juridische ouder van het kind. Ze kan het kind ook niet erkennen. Of je al dan niet gehuwd bent heeft hier geen enkel belang. Je zal als meemoeder het kind moeten adopteren om de tweede juridische ouder van het kind te worden. Eventueel kan naar aanleiding van de adoptieprocedure de familienaam van het kind veranderd worden.

“

WAAR IS DE MEEMOEDER?

Simon lag in zijn kinderstoeltje rustig te slapen toen we samen voor de ambtenaar zaten die alles in orde zou brengen. Ik moest allerlei papieren invullen. De ambtenaar had eigenlijk alleen maar oog voor mij. Nathalie zat er echt voor spek en bonen bij. (...) Ze voelde zich evenzeer moeder van Simon en toch kreeg ze geen aandacht. Ik vond dat zo hard en oneerlijk. Haar naam werd niet eens gevraagd. Uit: Barbara Claeys, Samen mama. Zwangerschapsgids voor lesbische koppels, Tielt: Lannoo 2008, 49.

”

»»» DE AANGIFTE VAN DE GEBOORTE

Binnen vijftien dagen na de bevalling moet je de geboorte aangeven bij de ambtenaar van de burgerlijke stand van de geboorteplaats. Valt de laatste dag van die termijn op een zaterdag, zondag of wettelijke feestdag, dan wordt de termijn verlengd tot de eerstvolgende werkdag. In bepaalde gemeenten kan je de geboorte ook aangeven in de kraamkliniek.

Bij heteroparen kan de aangifte gebeuren door de vader, de moeder of door beide ouders samen. Bij lesbische paren kan alleen de juridische moeder de geboorte aangeven. Alleen als de juridische moeder geen aangifte doet, zijn andere personen verplicht dat te doen.

In de geboorteakte wordt onder meer het geslacht van het kind vermeld. Wanneer het geslacht onduidelijk is bij de geboorte kan het nog aangegeven worden binnen een termijn van drie maanden. Er wordt dan wel een medische verantwoording gevraagd. Meer info: Artikel 56 en 57 Burgerlijk Wetboek.

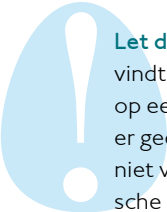
BESCHERMING TEGEN AANSPRAKEN VAN DE SPERMADONOR

Wanneer een lesbisch paar een kind wil en een bekende spermadonor inschakelt, is het (meestal) niet de bedoeling dat die een rol speelt in de opvoeding, of dat hij het kind erkent en er de juridische vader van wordt. De MBV-wet beschermt de wensouder(s) tegen aanspraken van de bekende spermadonor. Die bescherming vloeit voort uit de overeenkomst die het fertiliteitscentrum opstelt met de spermadonor en de wensouder(s). Bij zelfinseminatie valt die bescherming weg. Je kan de afstammingswetgeving niet omzeilen door zelf afspraken op papier te zetten. De afstammingswetgeving raakt de openbare orde en daarom heeft een onderlinge overeenkomst met de spermadonor geen juridische waarde. Als de spermadonor het kind wil erkennen, zal de juridische moeder daarin moeten toestemmen.

»»» WAT ALS DE JURIDISCHE MOEDER NIET TOESTEMT IN DE ERKENNING?

Je kan als spermadonor (of wensvader) het kind pas erkennen indien de juridische moeder daarin toestemt. Als ze dat weigert, kan je als spermadonor (of wensvader) naar de rechtbank van eerste aanleg om die weigering aan te vechten. De rechtbank probeert eerst te verzoenen. Lukt dat niet, dan wordt de genetische band tussen het kind en de spermadonor (of wensvader) belangrijk. Er zijn twee mogelijkheden. Ofwel bewijst de juridische moeder dat je niet de genetische vader bent. Dat kan ze bewijzen door een bloedproef of een DNA-test. In dat geval kan je het kind niet erkennen. Ofwel bewijst de juridische moeder niet dat je niet de genetische vader bent. De rechtbank zal er dan in toestemmen dat je het kind erkent. Hierop zijn twee uitzonderingen. Als je schuldig wordt bevonden aan de verkrachting van de juridische moeder tijdens de wettelijke periode van verwekking, mag je het kind niet erkennen. Daarnaast kan de rechtbank de erkenning weigeren als ze in strijd is met het belang van het kind. In de wet staat dat de rechtbank enkel rekening kan houden met het belang van het kind als het ouder is dan één jaar bij het inleiden van de procedure. De leeftijdsgrens werd in 2010 door het Grondwettelijk Hof ongrondwettig bevonden. Als gevolg daarvan kan de erkenning door de spermadonor (of wensvader) voortaan ook worden aangevochten indien het gaat om een kind van minder dan één jaar oud bij het inleiden van de procedure en indien de erkenning in strijd is met het belang van het kind.

Meer info: Arrest nr. 144/2010 van 16 december 2010 van het Grondwettelijk Hof (www.grondwettelijkhof.be).

Let dus goed op bij zelfinseminatie. Stel dat je via een holebitijdschrift of –website een bekende spermadonor vindt. Een homoseksuele man doneert sperma, waarmee de meemoeder de biologische moeder insemineert op een romantische avond. Zelfs al heb je een overeenkomst opgesteld met de spermadonor, en zelfs al waren er geen (vruchtbare) geslachtsbetrekkingen tussen de biologische moeder en de spermadonor, dan nog kan je niet vermijden dat de genetische vader zijn juridisch vaderschap tracht vast te laten stellen en de tweede juridische ouder wordt van het kind, ten nadele van de meemoeder.

De MBV-wet heeft dit soort zaken willen vermijden. Ze beschermt de wensouder(s) tegen aanspraken van de spermadonor. Anderzijds biedt de wet ook bescherming voor de spermadonor tegen aanspraken van de wensouder(s). Dit komt later nog aan bod. **De MBV-wet geldt evenwel alleen als je een beroep deed op een fertiliteitscentrum.** In geval van zelfinseminatie valt die bescherming dus weg.

Deed je een beroep op een fertiliteitscentrum, dan zorgt de MBV-wet ervoor dat de bekende spermadonor de erkenning niet kan afdwingen via de rechtbank indien de juridische moeder niet akkoord gaat. De juridische moeder kan de overeenkomst met het fertiliteitscentrum aanvoeren om de erkenning te verhinderen. De spermadonor kan zijn juridisch vaderschap ook niet op een andere manier laten vaststellen, bijvoorbeeld via een gerechtelijk onderzoek naar het vaderschap. Er zit wel een addertje onder het gras ten nadele van de meemoeder. **Als de juridische moeder akkoord gaat, kan de spermadonor het kind wel vrijwillig erkennen.** Er moet niet eens bewezen worden dat de man die het kind erkent ook effectief de genetische vader is. Om privacyredenen mag het genetische vaderschap van de erkennende man zelfs niet nagegaan worden. Dat betekent dat een andere man dan de spermadonor het kind leugenachtig zou kunnen erkennen. De meemoeder kan daar niets tegen doen. Ze kan de erkenning niet verhinderen of betwisten via de rechtbank.

Een kind kan maximaal twee juridische ouders hebben. Bij lesbische paren is het de bedoeling dat de meemoeder het kind adopteert. Zodra ze het kind ten volle geadopteerd heeft, heeft het geen zin meer dat een bekende spermadonor zou proberen het kind te erkennen. Het enige gevolg van die erkenning zou zijn dat er bijkomende huwelijksbeletselen ontstaan. Bij een gewone adoptie is dat niet zo. Indien de spermadonor het kind zou erkennen na een gewone adoptie door de meemoeder, zou die erkenning wel gevolgen hebben voor zover die niet in strijd zijn met de gevolgen van de gewone adoptie. Dat betekent bijvoorbeeld dat de spermadonor het ouderlijk gezag niet kan uitoefenen over het kind, maar het kind zou wel van hem kunnen erven. Het verschil tussen gewone en volle adoptie komt later nog uitvoerig aan bod (zie p. 59).

OMGANGSRECHT VOOR DE SPERMADONOR?

Kan een spermadonor het recht opeisen op persoonlijk contact met een kind dat met zijn sperma werd verwekt? In principe kan dat niet. Om een recht op persoonlijk contact te kunnen opeisen moet je een bijzondere affectieve band aantonen met het kind. Je moet kunnen bewijzen dat er familie- of gezinsleven is (geweest). Gek genoeg kan die bijzondere affectieve band met het kind al voor de geboorte ontstaan, bijvoorbeeld als de spermadonor en de juridische moeder een gezin vormen of wanneer aangetoond kan worden dat het om een gemeenschappelijk ouderschapsproject gaat.

Het louter doneren van sperma of het hebben van sporadisch contact met het kind geldt als dusdanig niet als een bijzondere affectieve band. Bovendien houdt de rechtbank rekening met het belang van het kind. Zelfs als er een bijzondere affectieve band wordt aangetoond, kan het recht op persoonlijk contact met de spermadonor geweigerd worden als het strijdig is met het belang van het kind, bijvoorbeeld omdat de rust in het gezin erdoor ernstig verstoord zou worden. Het is aan de moeder(s) om hiervan het bewijs te leveren.

BESCHERMING TEGEN AANSPRAKEN VAN DE WENSOUDE(R)

De MBV-wet beschermt wensouder(s) tegen aanspraken van de bekende spermadonor. Omgekeerd beschermt de MBV-wet de spermadonor ook tegen aanspraken van de juridische moeder en de meemoeder. Als je een beroep doet op een fertiliteitscentrum, kan je de bekende spermadonor niet verplichten om juridisch vader te worden.

Stel dat de juridische moeder, zonder dat de bekende spermadonor het wil, via een gerechtelijk onderzoek wil laten vaststellen dat hij de juridische vader is. In essentie moet dan aangetoond worden dat er een genetische band is tussen de spermadonor en het kind. De MBV-wet biedt hier bescherming. Op grond van de overeenkomst van de spermadonor en de wensouder(s) met het fertiliteitscentrum zal de rechtbank niet toelaten dat er een gerechtelijk onderzoek naar het vaderschap gebeurt. Opnieuw valt deze bescherming weg bij zelfinseminatie.

Kan de juridische moeder of de meemoeder een onderhoudsuitkering vorderen van de bekende spermadonor? Het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat van de verwekker van een kind een onderhoudsuitkering kan worden gevorderd. Aangezien de procedure is gebaseerd op de verwekking door geslachtsgemeenschap, moet in principe worden aangetoond dat er 'vruchtbare geslachtsbetrekkingen' waren tussen de spermadonor en de juridische moeder van het kind. Opnieuw biedt de MBV-wet bescherming want de overeenkomst van de spermadonor en de wensouder(s) met het fertiliteitscentrum bewijst dat het kind niet het resultaat is van 'vruchtbare geslachtsbetrekkingen'. Bovendien bepaalt de MBV-wet specifiek dat je van een spermadonor geen onderhoudsuitkering kan eisen.

Bij zelfinseminatie wordt het complexer. Wanneer bewezen is dat er een genetische band is tussen het kind en de bekende spermadonor, kan deze laatste op zijn beurt aantonen dat er geen 'vruchtbare geslachtsbetrekkingen' waren met de juridische moeder tijdens de wettelijke periode van verwekking. In dat geval moet hij geen onderhoudsuitkering betalen. Deze interpretatie wordt echter niet door alle juristen gevolgd. Hoe dan ook vervalt de onderhoudsplicht van de spermadonor op het ogenblik dat het kind geadopteerd wordt door de meemoeder.

WAAROP MOET JE LETTEN?

Wil je meerdere kinderen van dezelfde spermadonor, maak dan afspraken over het reserveren van spermastaaftjes van de donor. Ook wanneer je wilt dat jouw partner zwanger wordt van dezelfde spermadonor, maak je best de nodige afspraken.

Kies je voor een bekende spermadonor, maak dan duidelijke afspraken over de rol van de spermadonor in het leven het kind. Indien een fertiliteitscentrum wordt ingeschakeld, dan geldt de bescherming uit de MBV-wet voor wat betreft aanspraken door of tegen de bekende spermadonor. In geval van zelfinseminatie valt die bescherming weg.

- Artikel 375bis Burgerlijk Wetboek en Europese Commissie voor de Rechten van de Mens, *J.R.M. tegen Nederland* 8 februari 2003 (nr. 16944/90) (omgangsrecht voor de spermadonor).
- Wet van 6 juli 2007 betreffende de medisch begeleide voortplanting en de bestemming van de overtallige embryo's en gameten, *Belgisch Staatsblad* 17 juli 2007, 38.575.
- Wet van 19 december 2008 inzake het verkrijgen en het gebruik van menselijk lichaamsmateriaal met het oog op de geneeskundige toepassing op de mens of het wetenschappelijk onderzoek, *Belgisch Staatsblad* 30 december 2008, 68.774.
- Koninklijk besluit van 28 september 2009 tot vaststelling van de kwaliteits- en veiligheidsnormen voor het doneren, wegnemen, verkrijgen, testen, bewerken, bewaren en distribueren van menselijk lichaamsmateriaal, waaraan de banken voor menselijk lichaamsmateriaal, de intermediaire structuren voor menselijk lichaamsmateriaal en de productie-instellingen moeten voldoen, *Belgisch Staatsblad* 23 oktober 2009, 69.409.
- Paul Borghs, "Meemoeder zo goed als rechteloos", *De Juristenkrant* 26 februari 2003, 13 (erkenning door een man met toestemming van de juridische moeder).
- Paul Borghs, "Fertiliteitscentra getest", *ZiZo* maart-april 2007, 16-19.
- Paul Borghs, "Rechtspositie meemoeder. Van adoptieve naar oorspronkelijke juridische afstamming", *Nieuw Juridisch Weekblad* 2013, 382-408.
- Herman Nys en Tim Wuyts, *De wet betreffende de medisch begeleide voortplanting*, Antwerpen: Intersentia 2007, 117 p.
- Jeannette Van Raak-Kuiper, "De donor en zijn vaderrol, een roze wolk?", *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht* 2008, 240-245.
- Hanne Van Tendeloo, "De eerste donorkinderen van lesbische ouders zijn volwassen", *Humo* 28 juni 2013, 47-51.
- Gerd Verschelden, "De hervorming van het afstammingsrecht door het Grondwettelijk Hof", in Patrick Senaev, Frederik Swennen en Gerd Verschelden (eds.), *Ouders en Kinderen*, Antwerpen: Intersentia 2013, 1-70.
- Tim Wuyts, "De rechtspositie van meemoeders en hun kinderen", in Patrick Senaev, Frederik Swennen en Gerd Verschelden (eds.), *Ouders en Kinderen*, Antwerpen: Intersentia 2013, 73-179.

2. *Draagmoederschap bij homoseksuele mannen met een kinderwens*

WAT IS NIEUW?

Er is heel wat nieuwe rechtspraak, onder meer over de rol van het bezit van staat en over de toelaatbaarheid van adoptie na draagmoederschap. Daarnaast is er ook nieuwe rechtspraak in verband met homoseksuele wensvaders die een beroep deden op een draagmoeder in het buitenland.

Homoseksuele mannen met een kinderwens kunnen een beroep doen op een draagmoeder. Dat kan bijvoorbeeld een goede vriendin zijn, een familielid of een derde. De juridische gevolgen van draagmoederschap zijn echter erg complex en de uitkomst is heel onzeker. Het uitgangspunt in dit hoofdstuk is de situatie van twee homoseksuele wensvaders die een draagmoeder inschakelen, met de bedoeling dat beide wensvaders na de geboorte de juridische ouders worden van het kind. Draagmoederschap kan ook in andere situaties voorkomen, bijvoorbeeld in een relatie of huwelijk met een transgenderpersoon. Dezelfde juridische principes zijn dan van toepassing.

LAAG- EN HOOGTECHNOLOGISCH DRAAGMOEDERSCHAP

Bij laagtechnologisch draagmoederschap is het kind verwekt met een eikel van de draagmoeder, via geslachts-gemeenschap of kunstmatige inseminatie.

Bij hoogtechnologisch draagmoederschap is het kind verwekt met een eikel van een eiceldonor (die niet de draagmoeder is) of de wensmoeder.

OVEREENKOMST VAN DRAAGMOEDERSCHAP

In België bestaat nog geen wetgeving in verband met draagmoederschap. Er werden in het Federale Parlement wel al verschillende wetsvoorstellen ingediend en besproken. Het is dus niet uitgesloten dat er vroeg of laat een wettelijke regeling komt.

»»» IS DRAAGMOEDERSCHAP VERBODEN?

Bij gebrek aan wettelijk verbod mag aangenomen worden dat draagmoederschap toegelaten is in België. Dat geldt ook voor commercieel draagmoederschap. Toch kan dat laatste leiden tot een strafrechtelijke vervolging op grond van de strafwetgeving in verband met het onderwerpen van een kind aan een ont-rendende behandeling, het in behoeftige toestand achterlaten van een kind of de ontvoering of verberging van een minderjarige. In België bieden de fertiliteitscentra draagmoederschap als dienst aan, maar ze beslissen wel zelf welke paren daarvoor in aanmerking komen.

UIT DE PRAKTIJK

Het Universitair Ziekenhuis Gent werkt bijvoorbeeld mee aan draagmoederschap voor homokoppels. De wensvaders moeten zelf voor een draagmoeder zorgen. Dat kan de zus of de moeder zijn van één van beiden, of een enkele keer ook een goede vriendin. Men wil het risico uitsluiten dat de draagmoeder het kind niet wil afstaan na de geboorte. Dat is ook de reden waarom steeds gebruik wordt gemaakt van een eicel van een anonieme donor. De wensvaders bepalen zelf wie van hen zijn sperma afstaat en de genetische vader wordt. Voor elk dossier van draagmoederschap moet de ethische commissie van het ziekenhuis groen licht geven. Bij de minste twijfel, bijvoorbeeld over de stabiliteit van de relatie van de wensvaders of de psychologische stabiliteit van de draagmoeder, wordt afgehaakt. De screening duurt zes tot twaalf maanden en de helft van de aanvragen wordt afgewezen.

Meer info: Inge Ghijs, "Draagmoederschap voor homo's mogelijk in Gent", De Standaard 3 juni 2011, 3.

Vaak wordt draagmoederschap geregeld in een overeenkomst, maar die is in België absoluut nietig.

De menselijke persoon is immers buiten de handel, wat betekent dat je mensen niet kan 'verkopen', en je kan er dus ook geen geldige overeenkomsten over afsluiten. Je kan ook geen afspraken maken over de afstamming, want die zijn strijdig met de openbare orde. Commercieel draagmoederschap wordt bovendien strijdig geacht met de goede zeden.

Als je toch een overeenkomst aangaat met een draagmoeder, en de afspraken niet worden nageleefd, kan je dus niet terecht bij een rechter om ze af te dwingen. De draagmoeder kiest zelf of ze het kind houdt of afstaat. Ook de wensvaders kunnen op hun stappen terugkeren, en weigeren het kind op te nemen, bijvoorbeeld omdat het geboren werd met een beperking. Je kan een draagmoeder ook nooit dwingen om een schadevergoeding te betalen omdat ze de draagmoederovereenkomst niet naleeft. Als je de draagmoeder al bepaalde bedragen hebt betaald, en ze de overeenkomst niet

nakomt, kan je proberen om die terug te vorderen, maar de rechtbank zal oordelen of die vordering al dan niet moet worden ingewilligd. Draagmoederschap houdt dus heel veel risico's in.

»»» DE DRAAGMOEDERSCHAPSOVEREENKOMST

In de draagmoederschapsovereenkomst kan je een aantal afspraken vastleggen. De draagmoeder belooft bijvoorbeeld dat ze zich zal laten insemineren met het sperma van één van de homoseksuele wensvaders, dat ze de zwangerschap zal voldragen en dat ze bepaalde gedragsvoorschriften zal volgen, zoals niet roken of zich regelmatig laten onderzoeken door een arts. De homoseksuele wensvaders vergoeden de draagmoeder voor de onkosten van de zwangerschap. Eventueel betalen ze ook een honorarium. Het geld kan op een geblokkeerde rekening gestort worden en pas vrijkomen nadat de draagmoeder het kind heeft afgestaan.

Meer info: Marleen Teugels, "Moederbedrijf te huur", Knack 7 december 2005, 26-30 en Bertrand Pulman, Mille et une façons de faire les enfants. La révolution des méthodes de procréation, Parijs: Calmann-Lévy 2010, 351 p.

Bij draagmoederschap spelen de gewone afstammingsregels uit het Burgerlijk Wetboek. Daarover kan je zelf geen overeenkomst afsluiten. Als het de bedoeling is dat de wensvaders allebei juridische ouder worden van het kind, kan dat voor de meevader enkel via een adoptieprocedure. Is de draagmoeder gehuwd met een man, dan kan het zelfs zijn dat beide wensvaders moeten adopteren, want de echtgenoot van de draagmoeder zal op grond van de vaderschapsregel automatisch de juridische vader worden van het kind.

Als je een draagmoeder in het buitenland inschakelt, moet je bijzonder goed opletten. Je moet dan rekening houden met de buitenlandse wetgeving. Bovendien loop je het risico dat buitenlandse rechterlijke beslissingen of authentieke akten in verband met draagmoederschap niet erkend worden in België, bijvoorbeeld omdat ze strijdig geacht worden met de openbare orde. Er ontstaan dan soms hinkende rechtsverhoudingen: het kind heeft in België geen juridische ouder(s), maar in het buitenland wel.

De afstammingsregels in geval van draagmoederschap worden hieronder eerst en vooral uiteengezet vanuit Belgisch perspectief. Vervolgens wordt dieper ingegaan op de problemen die kunnen opduiken wanneer een beroep wordt gedaan op een draagmoeder in het buitenland.

AFSTAMMING LANGS MOEDERSZIJDE EN VADERSCHAPSREGEL

De vrouw die in België van het kind bevalt, in dit geval de draagmoeder, zal in de geboorteakte worden vermeld als de juridische moeder van het kind. Het juridische moederschap van de draagmoeder kan je niet uitschakelen via een overeenkomst. Stel dat je een goede vriendin hebt die draagmoeder wil zijn. Bij bevalling in België wordt ze de juridische moeder van het kind. Je kan niet uitsluiten dat ze op een bepaald ogenblik haar rechten als juridische moeder opeist, of haar verplichtingen als juridische moeder moet nakomen. De enige oplossing is dat de wensvader(s) (samen) het kind zou(den) adopteren om de juridische moeder (juridisch) uit te schakelen. In geval van draagmoederschap wordt steeds gekozen voor de volle adoptie en niet voor gewone adoptie. Het verschil tussen gewone en volle adoptie komt later nog uitvoerig aan bod (zie p. 59). De juridische moeder moet toestemmen in die adoptie en dat kan pas twee maanden na de geboorte.

Let wel goed op, want als je als wensvader het kind erkent voor of na de geboorte, dan kan je het nadien niet meer adopteren om zo de draagmoeder (juridisch) uit te schakelen, alleen alle ouderschapsrechten te krijgen en te verhinderen dat de draagmoeder haar rechten als juridische moeder opeist. Als je niet zeker bent dat de draagmoeder haar ouderschapsrechten niet zal opeisen, kan je dus beter adopteren in plaats van erkennen.

Als de draagmoeder gehuwd is (geweest) met een man, moet je rekening houden met de vaderschapsregel. Die stelt (op enkele uitzonderingen na) dat de (ex-)echtgenoot van de juridische moeder automatisch de juridische vader wordt van elk kind dat geboren wordt tijdens het huwelijk of binnen de driehonderd dagen na de ontbinding of nietigverklaring van het huwelijk. Zelfs wanneer het kind verwekt werd met sperma van een van de homoseksuele wensvaders, zal de (ex-)echtgenoot van de draagmoeder automatisch de juridische vader worden. Wanneer die (ex-)echtgenoot zijn toestemming gaf voor de kunstmatige inseminatie, of een andere daad die de voortplanting tot doel had, dan kan zijn juridisch vaderschap achteraf niet betwist worden, behalve wanneer aangetoond kan worden dat de verwekking van het kind daar niet het gevolg van kan zijn.

UIT DE PRAKTIJK

Een gehuwde man en vrouw hadden drie kinderen. Op een bepaald moment besliste de vrouw om zich te laten insemineren met sperma van een vriend die zij al jarenlang kende. Op die manier wilde zij hem helpen om zijn kinderwens te realiseren. De echtgenoot van de vrouw wilde niets te maken hebben met het kind. In een notariële akte lieten de betrokkenen vastleggen dat het kind zou geadopteerd worden door de wensvader. De rechtbank besloot hieruit dat de echtgenoot niet had toegestemd in de kunstmatige inseminatie en niet beschouwd kon worden als de juridische vader van het kind.

Meer info: Rechtbank van eerste aanleg Gent, 31 mei 2001, Tijdschrift voor Belgisch Burgerlijk Recht 2002, 27-37, noot G. Verschelden.

»»» **Artikel 318 § 4 Burgerlijk Wetboek** bepaalt dat het vaderschap van de (ex-)echtgenoot niet betwist kan worden, als hij toestemde in de kunstmatige inseminatie of een andere daad (bijvoorbeeld overspelige geslachts-gemeenschap) die de voortplanting tot doel had, tenzij de verwekking van het kind niet het gevolg kan zijn van die handeling.

Als de draagmoeder gehuwd is (geweest) met een vrouw, dan geldt de vaderschapsregel niet. De echtgenote zal nooit automatisch de tweede juridische moeder worden van het kind.

ANONIEME BEVALLING IN HET BUITENLAND

Homoseksuele wensvaders die een kind willen krijgen via draagmoederschap krijgen wel eens de raad om de draagmoeder anoniem te laten bevallen. De naam van de draagmoeder wordt dan niet vermeld in de geboortekte.

Ze wordt geen juridische moeder van het kind en de vaderschapsregel wordt niet toegepast. Anoniem bevallen kan bijvoorbeeld in Frankrijk, Italië, Spanje en Luxemburg. Het is volgens het Belgische Hof van Cassatie niet verboden om anoniem te bevallen in het buitenland.

»»» **HOE ANONIEM IS ANONIEM?**

Een Franse wet uit 2002 bepaalt dat een vrouw die anoniem bevalt bepaalde gegevens kan achterlaten bij de geboorte van het kind. Ze kan er dan later mee instemmen dat die gegevens bekendgemaakt worden aan (de ouders van) het kind.

Meer info: Loi n° 2002-93 du 22 janvier 2002 relative à l'accès aux origines des personnes adoptées et pupilles de l'Etat en artikel L222-6 Code de l'action sociale et des familles.

De anonieme bevalling in het buitenland is echter niet voor honderd procent sluitend. Zolang beide homoseksuele wensvaders nog geen juridische ouder zijn van het kind, kan de draagmoeder nog op haar stappen terugkeren. Ze kan bijvoorbeeld proberen het kind te erkennen via de rechtbank. Bovendien kan het parket een onderzoek instellen naar de herkomst van het kind en eventueel tot een strafrechtelijke vervolging overgaan als er inbreuken worden vastgesteld op de strafwetgeving.

AFSTAMMING LANGS VADERSZIJDE ALS DE DRAAGMOEDER GEHUWD IS

Als de draagmoeder gehuwd is met een man en niet anoniem bevalt, wordt haar echtgenoot in principe automatisch de juridische vader van het kind. Als je dat vaderschap wil betwisten, moet je kunnen aantonen dat die echtgenoot geen toestemming gaf tot de kunstmatige inseminatie of tot een andere daad die de voortplanting tot doel had, of dat het kind daar niet het gevolg van kan zijn. Dat is geen eenvoudige opdracht.

Pas wanneer dat is bewezen, kan de homoseksuele wensvader met wiens sperma het kind werd verwekt, het vaderschap van de echtgenoot van de draagmoeder betwisten. Als dat lukt, wordt deze homoseksuele wensvader (en genetische vader) automatisch ook de juridische vader van het kind.

Ook de draagmoeder zelf kan het vaderschap betwisten, of haar echtgenoot, op voorwaarde dat die niet de genetische vader is van het kind. Daarna kan één van de homoseksuele wensvaders het kind erkennen en de juridische vader ervan worden. Als de homoseksuele wensvader die het kind wil erkennen niet de genetische vader van het kind is, heb je toestemming van de draagmoeder nodig. Is hij wel de genetische vader van het kind, dan kan de erkenning, behoudens wanneer ze manifest indruist tegen de belangen van het kind, afgedwongen worden via de rechtbank van eerste aanleg.

Het wordt juridisch erg complex wanneer de draagmoeder gehuwd is met een man. Bovendien heb je maar een beperkte tijd om het vaderschap te betwisten. Vroeger maakte het 'bezit van staat' ten aanzien van de echtgenoot van de draagmoeder elke betwisting van het vaderschap onmogelijk, maar dat is nu niet meer het geval door een uitspraak van het Grondwettelijk Hof. Tenslotte moet je rekening houden met het feit dat de vaderschapsregel soms nog speelt ten aanzien van de ex-echtgenoot.

»»» BEZIT VAN STAAT

Het begrip 'bezit van staat' duikt vaak op in het afstammingsrecht. Het betekent dat er feitelijk gezinsleven is. Zo is er bezit van staat als het kind altijd de naam heeft gedragen van diegene van wie wordt gezegd dat het afstamt, als die persoon voorziet in het levensonderhoud en de opvoeding van het kind, als het kind die persoon behandelt als zijn ouder of als het kind erkend wordt door de familie, in de maatschappij en door de overheid als het kind van die persoon. Het bezit van staat verhindert onder meer dat een juridisch vastgestelde afstammingsband aangevochten wordt. In 2011 besliste het Grondwettelijk Hof evenwel dat de regel dat het vaderschap van de echtgenoot niet kan betwist worden als er bezit van staat is, door de rechtbank kan opzijgeschoven worden.

Meer info: Artikel 331 nonies Burgerlijk Wetboek en arrest nr. 20/2011 van 3 februari 2011 van het Grondwettelijk Hof (www.grondwettelijkhof.be).

Het wordt nog complexer als je een beroep doet op een fertiliteitscentrum, want dan moet je ook rekening houden met de MBV-wet. Van belang is dan of je als bekende spermadonor, dan wel als wensvader wordt beschouwd. Stel dat je als homoseksuele wensvader een overeenkomst afsluit met het fertiliteitscentrum als bekende spermadonor. De draagmoeder kan dan op grond van de MBV-wet verhinderen dat een afstam-

mingsband wordt vastgesteld met de homoseksuele wensvader. Maar stel anderzijds dat je je als homoseksuele wensvader samen met de draagmoeder zou voordoen als een paar (zelfs als de draagmoeder nog gehuwd is) en het fertiliteitscentrum je aanvraag zou aanvaarden. In dat geval teken je de overeenkomst met het fertiliteitscentrum mee als wensvader en niet als bekende spermadonor. De afstammingsregels spelen dan in je voordeel, en je kan dan als wensvader de erkenning afdwingen, ook al ben je niet de genetische vader van het kind.

AFSTAMMING LANGS VADERSZIJDE ALS DE DRAAGMOEDER ONGEHUWD IS

Het wordt al wat eenvoudiger wanneer de draagmoeder, die niet anoniem bevalt, ongehuwd is of gehuwd is met een vrouw. Ongehuwd betekent hier niet dat de draagmoeder alleenstaand moet zijn. Ze kan ook wettelijk of feitelijk samenwonen met een man of een vrouw.

Als de draagmoeder ongehuwd is of gehuwd is met een vrouw, telt de vaderschapsregel niet, waardoor je als homoseksuele wensvader het kind kan erkennen zonder het vaderschap van de echtgenoot van de draagmoeder te moeten betwisten. Die erkenning kan al gebeuren tijdens de zwangerschap. Bovendien is het niet nodig dat de homoseksuele wensvader ook de genetische vader is van het kind, want de draagmoeder kan toestemmen in een erkenning door iemand die niet de genetische vader is. Om privacyredenen mag het genetische vaderschap van de erkennende man zelfs niet nagegaan worden. Erkennen kan je in de geboortekte of in een andere authentieke akte verleden voor de ambtenaar van de burgerlijke stand of een notaris. Je kan als wensvader het kind wel pas erkennen wanneer de draagmoeder daar in toestemt. Wat er gebeurt wanneer de draagmoeder niet akkoord gaat, kan je lezen op p. 13.

Of je al dan niet een beroep deed op een fertiliteitscentrum, is ook hier van belang. Als je de overeenkomst met het fertiliteitscentrum hebt getekend als bekende spermadonor, kan de draagmoeder verhinderen dat je het kind erkent.

»»» INTERNATIONAAL PRIVAATRECHT

Het Belgische Wetboek van Internationaal Privaatrecht bevat enkele bepalingen in verband met het erkennen van een kind. Zo moet bij een erkenning door een Belgische ouder het Belgische recht worden toegepast. Als de erkenner Belg is of zijn woonplaats of gewone verblijfplaats in België heeft, of als het kind in België geboren is of zijn gewone verblijfplaats in België heeft, dan kan de erkenningsakte in België worden opgesteld. Een buitenlandse erkenningsakte moet in België erkend worden, alvorens ze er juridische gevolgen heeft. Artikel 27 van het Wetboek van Internationaal Privaatrecht regelt de erkenning van buitenlandse authentiekeakten.

Een kind krijgt automatisch de Belgische nationaliteit wanneer de vader die het kind erkent zelf de Belgische nationaliteit heeft en in België werd geboren.

Meer info: Artikel 27, 30, 62, 64 en 65 Wetboek van Internationaal Privaatrecht en artikel 8 Wetboek van de Belgische Nationaliteit.

AFSTAMMING LANGS VADERSZIJDE ALS DE DRAAGMOEDER ANONIEM IS BEVALLEN

Als de draagmoeder anoniem bevalt in het buitenland is de situatie het eenvoudigst. Het kind heeft dan geen juridische moeder, en of de draagmoeder gehuwd is (geweest) met een man is niet van belang. Een wensvader kan het kind dan eenzijdig erkennen zonder de toestemming van de draagmoeder (en/of eventueel haar echtgenoot). Bij een anonieme bevalling moet de wensvader de geboorte van het kind zo snel mogelijk aangeven bij de ambtenaar van de burgerlijke stand van de geboorteplaats en het kind erkennen. Zo vermijd je dat het kind beschouwd wordt als ouderloos en in het buitenland aan de sociale diensten wordt toegewezen.

De buitenlandse geboorteakte, waarin de erkenning gebeurde, laat je best overschrijven in de Belgische registers van de burgerlijke stand van je woonplaats. Dat maakt het gemakkelijker om achteraf uittreksels of afschriften op te vragen. Je moet de documenten laten vertalen door een beëdigd vertaler en ze laten legaliseren.

Daarover kan je meer informatie vinden in artikel 30 van het Wetboek van Internationaal Privaatrecht.

De anonieme bevalling in het buitenland vergemakkelijkt de latere adoptieprocedure. De draagmoeder oefent het ouderlijk gezag over het kind niet uit, waardoor ze niet moet toestemmen in de co-ouderadoptie door de partner of echtgenoot van de homoseksuele wensvader.

DE ADOPTIE DOOR DE MEEVADER

Bij draagmoederschap kan het kind een juridische vader of een juridische moeder hebben, of beiden. Dat hangt af van het feit of de draagmoeder al dan niet gehuwd is (geweest) met een man, en of ze al dan niet anoniem bevalt.

Maximum één van de homoseksuele wensvaders kan bij de geboorte de juridische vader van het kind worden.

Als er al een afstammingsband is met één van de wensvaders, zal de andere wensvader de co-ouderadoptieprocedure moeten doorlopen om juridische ouder te worden van het kind. Indien nodig kunnen beide homoseksuele wensvaders het kind samen adopteren van de draagmoeder en eventueel haar echtgenoot. Afhankelijk van de situatie zal de draagmoeder en/of de juridische vader van het kind moeten instemmen met de adoptie. De adoptieprocedure kan pas opgestart worden na de geboorte van het kind, en de toestemming tot adoptie kan pas twee maanden na de geboorte van het kind worden gegeven.

Soms weigert de rechtbank een adoptie omdat ze in het verlengde ligt van een draagmoederschapsovereenkomst. De wet stelt dat de adoptie op wettige redenen moet steunen, en dat is volgens sommige rechters niet het geval bij draagmoederschap. Deze opvatting lijkt achterhaald, zeker als de draagmoederschapsovereenkomst uit vrije wil en zonder winstoogmerk werd afgesloten. De rechtbank moet de grond- en vormvoorwaarden voor de adoptie nagaan, zonder rekening te houden met wat aan die adoptie voorafging. Maar niet alle rechtbanken volgen die opvatting.

RECHTSPRAAK

De recent gepubliceerde rechtspraak heeft vooral betrekking op intrafamiliaal draagmoederschap, waarbij een draagmoeder bijvoorbeeld de kinderwens van haar dochter of haar zus wenste te vervullen.

Wanneer homoseksuele wensvaders een beroep doen op de rechtbank om een kind te adopteren na draagmoederschap, zou het toch nog kunnen dat de rechtbank moeilijk doet en aanvoert dat de adoptie niet op wettige redenen steunt. Ook wanneer er sprake is van commercieel draagmoederschap kan de rechtbank moeilijk doen. De wet bepaalt dat een bestaande adoptie zelfs vernietigd kan worden als er sprake is van de verkoop of de handel in kinderen.

*Meer info: Artikel 351 Burgerlijk Wetboek. In volgende gevallen was **geen adoptie** mogelijk: Hof van beroep Gent 16 januari 1989, Tijdschrift voor Gentse rechtspraak 1989, 52; jeugdrechtbank Antwerpen 11 oktober 2007, Rechtskundig Weekblad 2007-2008, 1777, noot en hof van beroep Gent 30 april 2012, Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten 2012, 261-269, noot L. Pluym. In volgende gevallen was **wel adoptie** mogelijk: Jeugdrechtbank Brussel 4 juni 1996, Tijdschrift voor Gezondheidsrecht 1997-1998, 124-128, noot E. Montéro; jeugdrechtbank Turnhout 4 oktober 2000, Rechtskundig Weekblad 2001-2002, 206-207, noot F. Swennen; hof van beroep Antwerpen 14 januari 2008, Rechtskundig Weekblad 2007-2008, 1774-1777, noot F. Swennen; jeugdrechtbank Brussel 6 mei 2009, Jurisprudence de Liège, Mons et Bruxelles 2009, 1083-1085; jeugdrechtbank Namen 7 januari 2011, Actualités du Droit de la Famille 2013, 96-98, noot N. Gallus; jeugdrechtbank Brugge 19 januari 2012, Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten 2012, 260-269, noot L. Pluym en jeugdrechtbank Brussel 23 augustus 2012, Actualités du Droit de la Famille 2013, 99-101, noot N. Gallus.*

UIT DE PRAKTIJK

DE ADOPTIE DOOR WENSMOEDERS

Ook twee vrouwen kunnen een beroep doen op een draagmoeder. Twee gehuwde vrouwen waren beiden onvruchtbaar. Om hun kinderwens te vervullen hadden ze de zus van één van hen bereid gevonden om hen te helpen. Die wilde als draagmoeder bevallen van een kind dat verwekt werd met sperma van een anonieme donor. Na de geboorte wensten de gehuwde vrouwen het kind ten volle te adopteren. De draagmoeder en haar man gingen hiermee akkoord. Omdat de adoptie in het verlengde lag van een draagmoederschapsovereenkomst, verzette het parket zich tegen de voorgenomen adoptie. De jeugdrechtbank oordeelde evenwel dat een onderscheid moest worden gemaakt tussen de draagmoederschapsovereenkomst en de adoptieprocedure. Het kind werd opgevoed door de twee gehuwde vrouwen. Het was volgens de jeugdrechtbank in het belang van het kind dat die twee vrouwen ook zijn juridische ouders zouden worden. De adoptie werd dan ook toegestaan. De jeugdrechtbank wees er wel op dat het zeker niet in haar bedoeling lag om draagmoederschap aan te moedigen. Maar indien de jeugdrechtbank de adoptie zou weigeren, dan zou het kind daar het slachtoffer van worden.

Meer info: Jeugdrechtbank Namen 7 januari 2011, Actualités du Droit de la Famille 2013, 96-98, noot N. Gallus.

AANDACHTSPUNT VOOR GEHUWDE WENSVADERS DIE EEN KIND ERKENNEN

Als de homoseksuele wensvaders gehuwd zijn en één van hen erkent het kind van een draagmoeder, dan moet de echtgenoot van de wensvader van die erkenning op de hoogte gebracht worden.

Als de erkenning in België gebeurt, zorgt de ambtenaar van de burgerlijke stand of de notaris daarvoor.

Hij stuurt een afschrift van de erkenningsakte per aangetekende brief naar de echtgenoot.

Bij een erkenning in het buitenland moet de erkennende vader er zelf voor zorgen dat zijn echt-

genoot op de hoogte is. Daarvoor moet je een gerechtsdeurwaarder inschakelen. Als dat niet gebeurt, kan dat nadelige gevolgen hebben voor het kind op erfrechtelijk vlak wanneer de erkennende vader overlijdt. De erkenning kan dan immers niet worden tegengeworpen aan de echtgenoot of aan de kinderen die eventueel samen werden geadopteerd. Dat betekent dat ze er geen rekening mee moeten houden.

Meer info: Artikel 319bis Burgerlijk Wetboek en Gerd Verschelden, "De moederlijke en de vaderlijke erkenning", in Patrick Senaevae, Frederik Swennen en Gerd Verschelden (eds.), *De hervorming van het afstammingsrecht*, Antwerpen: Intersentia 2007, 164-169.

DRAAGMOEDERSCHAP MET EEN DRAAGMOEDER IN HET BUITENLAND

Wanneer je een beroep doet op een draagmoeder in het buitenland, kan je op twee manieren in moeilijkheden geraken. Vooreerst kan de Belgische ambassade of het Belgische consulaat weigeren om de afstammingsband die werd vastgesteld in de buitenlandse geboorteakte of gerechtelijke beslissing te erkennen. Het kind krijgt dan geen Belgisch paspoort en je kan het niet naar België brengen. Daarnaast is het mogelijk dat je het kind wel naar België kan brengen, maar dat de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente waar je het kind wil inschrijven weigert om de buitenlandse geboorteakte of gerechtelijke beslissing te erkennen. Het kind is dan officieel ouderloos in België. In beide gevallen kan je een procedure voor de rechtbank van eerste aanleg instellen.

In alle tot nu toe gepubliceerde zaken van grensoverschrijdend draagmoederschap weigerden de Belgische autoriteiten om de buitenlandse documenten te erkennen bijvoorbeeld omdat ze strijdig werden geacht met de openbare orde of omdat er volgens de autoriteiten sprake was van wetsontduiking. Bijgevolg is de tussenkomst van de rechtbank de regel.

Enkele recente rechtszaken illustreren de problemen die zich kunnen stellen. Ze hebben betrekking op twee mannen die een beroep deden op een draagmoeder in Californië, en op twee mannen die een beroep deden op een draagmoeder in Oekraïne.

»»» DRAAGMOEDERSCHAP IN CALIFORNIË

Draagmoederschap is toegestaan en wettelijk geregeld in verschillende Amerikaanse staten. In Californië kunnen de wensouders, vóór de geboorte van het kind, een verzoek indienen bij de rechtbank om erkend te worden als de juridische ouders bij de geboorte. De rechtbank levert dan een *Judgment of Parentage* af. Als je dat hebt, dan moet je het kind niet meer adopteren. De namen van de wensvaders worden bij de geboorte direct op de geboorteakte vermeld als 'vader/ouder' en 'moeder/ouder'. Er wordt geen melding gemaakt van de draagmoeder en (eventueel) haar echtgenoot. Na de geboorte moet een nieuwe geboorteakte aangevraagd worden waarop enkel de vermelding 'ouder' staat voor elke naam. Als dat niet geregeld werd in een *Judgment of Parentage*, dan kan het verkrijgen van een nieuwe geboorteakte tot negen maanden duren.

Heb je geen *Judgment of Parentage*, omdat je bijvoorbeeld te lang hebt gewacht met de aanvraag, dan komen op de geboorteakte de namen van de draagmoeder en (eventueel) haar echtgenoot te staan. De wensvaders moeten het kind dan adopteren.

In Californië kunnen naast homoseksuele en lesbische paren ook alleenstaanden een beroep doen op een draagmoeder.

Elk kind, dat wordt geboren in de Verenigde Staten, krijgt automatisch de Amerikaanse nationaliteit. Het kan dan, als Amerikaans staatsburger, zonder visum naar België worden gebracht. Op die manier vermijd je dat er reisdocumenten moeten worden aangevraagd bij de Belgische ambassade of het Belgische consulaat. In België moet je het kind wel laten inschrijven bij de ambtenaar van de burgerlijke stand. Die zal in de praktijk evenwel geen geboorteakte aanvaarden waarop twee mannen vermeld staan als de juridische ouders van het kind.

Meer info: Katharina Boele-Woelki, Ian Curry-Sumner, Wendy Schrama en Machteld Vonk, Commercieel draagmoederschap en illegale opnemings van kinderen, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers, 2012, 81-166 en Steven Snyder, "United States of America", in Katarina Trimmings en Paul Beaumont (eds.), International Surrogacy Arrangements, Oxford: Hart Publishing 2013, 387-396.

UIT DE PRAKTIJK

Twee gehuwde Belgische mannen werden vader van een tweeling via een Californische draagmoeder. Eén van de twee mannen was de genetische vader van de kinderen. Voor de geboorte hadden de mannen een uitspraak bekomen van een Californische rechtbank. Daarin stond dat ze beiden aangeduid zouden worden als de juridische ouders en dat de draagmoeder geen juridische ouder zou worden. Bij de geboorte van de tweeling werden de mannen ingeschreven als de juridische ouders van de kinderen waarbij de genetische vader vermeld werd als 'vader/ouder' en de meevader als 'moeder/ouder'. Bij hun terugkeer in België weigerde de ambtenaar van de burgerlijke stand om de geboorteakte te erkennen omdat er twee mannen op vermeld stonden. De kinderen waren daardoor ouderloos volgens de Belgische wetgeving. Volgens de Amerikaanse wetgeving hadden ze twee juridische ouders. De mannen trokken naar de rechtbank van eerste aanleg. Die volgde de ambtenaar van de burgerlijke stand. De geboorteakte kon niet erkend worden in België omdat er sprake was van draagmoederschap.

Vervolgens tekenden de twee mannen hoger beroep aan. Ze kregen gedeeltelijk gelijk van het hof van beroep. Dat stelde dat de buitenlandse geboorteakte moest erkend worden ten aanzien van de genetische vader. Er was weliswaar sprake van draagmoederschap, maar indien de geboorteakte niet erkend zou worden ten aanzien van de genetische vader, dan zouden de kinderen ouderloos zijn volgens de Belgische wet. Dat zou voor hen erg nadelig zijn. Ten aanzien van de meevader kon de geboorteakte niet erkend worden. Hij kon pas de tweede juridische vader worden na adoptie. De Belgische wet laat niet toe om ten aanzien van een meevader een oorspronkelijke juridische afstammingsband vast te stellen. De meevader startte een adoptieprocedure en kon uiteindelijk de tweeling adopteren en de tweede juridische vader worden.

De mannen konden aantonen wie de genetische vader was. Indien dat niet duidelijk zou geweest zijn, bijvoorbeeld omdat ze beiden sperma hadden afgestaan, dan had eerst het genetische vaderschap moeten nagegaan worden en zou de procedure complexer zijn geworden.

Meer info: Rechtbank van eerste aanleg Huy 22 maart 2010, Journal des Tribunaux 2010, 420-424, noot N. Gallus; Jurisprudence de Liège, Mons et Bruxelles 2010, 1815-1833, noot P. Wautelet en Revue Trimestrielle de Droit Familial 2010, 1125-1163, noot C. Henricot, S. Saroléa en J. Sosson. Hof van beroep Luik 6 september 2010, Journal des Tribunaux 2010, 634-635; Jurisprudence de Liège, Mons et Bruxelles 2011, 52-61, noot P. Wautelet; en Revue Trimestrielle de Droit Familial 2010, 1125-1163, noot C. Henricot, S. Saroléa en J. Sosson. Jeugdrechtbank Huy 22 december 2011, Revue Trimestrielle de Droit Familial 2012, 403-404, noot.

In een vergelijkbare zaak had de rechtbank van eerste aanleg van Luik een andere visie. Twee mannen hadden een beroep gedaan op een draagmoeder in Californië. Ze hadden een uitspraak bekomen van een Californische rechtbank waarin stond dat ze beiden de juridische ouders waren van de kinderen van wie de draagmoeder was bevallen. De ambtenaar van de burgerlijke stand van Luik weigerde om de geboorteakten te erkennen. De twee mannen trokken naar de rechtbank.

De rechtbank van eerste aanleg van Luik vond dat beide mannen erkend moesten worden als de juridische ouders van de kinderen. Het was volgens de rechtbank niet aangewezen om enkel de genetische vader te erkennen als juridische vader en de meevader te verplichten om een adoptieprocedure te doorlopen. Het zou niet in het belang van het kind zijn om via een omslachtige omweg er uiteindelijk toch toe te komen dat de kinderen twee juridische vaders zouden hebben. Bovendien hadden de twee mannen al heel wat psychologische onderzoeken moeten ondergaan in het kader van de draagmoederschapsovereenkomst. Het was volgens de rechtbank niet nodig om ze in het kader van een adoptieprocedure nogmaals te belasten met allerlei onderzoeken.

Meer info: Rechtbank van eerste aanleg Luik 15 maart 2013, Actualités du Droit de la Famille 2013, 93-96, noot N. Gallus.

»»» DRAAGMOEDERSCHAP IN OEKRAÏNE

Oekraïne heeft een complexe wetgeving in verband met draagmoederschap. De wettelijke regeling heeft enkel betrekking op hoogtechnologisch draagmoederschap. De wensouders die het embryo leverden, worden op de geboorteakte vermeld als de juridische ouders van het kind en er is geen adoptieprocedure meer nodig. Bij laagtechnologisch draagmoederschap is dat niet het geval. Dan gelden de gewone afstammingsregels en wordt de draagmoeder in de geboorteakte vermeld als de juridische moeder van het kind. Daarnaast kan ook de naam van de genetische vader in de geboorteakte komen, desgevallend na een procedure om de naam van de echtgenoot van de draagmoeder te laten schrappen in de geboorteakte. Om het juridische ouderschap van de draagmoeder uit te wissen, zal bij laagtechnologisch draagmoederschap een adoptieprocedure nodig zijn.

In de Oekraïense wetgeving staat vermeld dat enkel een gehuwd paar een beroep kan doen op draagmoederschap. Alleenstaanden komen niet in aanmerking. Aanvankelijk stond in de wet niet duidelijk aangegeven dat het om een paar van verschillend geslacht moest gaan. Dat veranderde in oktober 2011. Een wetwijziging stipuleert voortaan duidelijk dat enkel een echtpaar bestaande uit een man en een vrouw een beroep kan doen op een draagmoeder.

In de hieronder aangehaalde rechtszaak in verband met draagmoederschap in Oekraïne, werd het kind nog geboren voor die wetwijziging. Het kind kon pas naar België worden gebracht als het een Belgisch paspoort of een ander reisdocument (een visum of laissez passer) had. Dergelijke documenten moeten in het buitenland worden aangevraagd bij de Belgische ambassade of het Belgische consulaat. Die moeten nagaan of de geboorteakte erkend kan worden en of de afstamming met een Belgische vader vaststaat. Dan pas krijgt het kind de Belgische nationaliteit en kan er een Belgisch paspoort afgeleverd worden. In de praktijk zal na draagmoederschap de geboorteakte niet aanvaard worden en er zal geen Belgisch paspoort afgeleverd worden. Er kan dan getracht worden om een visum of een laissez passer te verkrijgen. De vreemdelingenwet laat toe dat een kind

dat geen Belg is, of van wie de Belgische nationaliteit nog niet vaststaat, een reis- of verblijfsdocument kan bekomen. Maar ook dat is geen evidentie.

Meer info: Katharina Boele-Woelki, Ian Curry-Sumner, Wendy Schrama en Machteld Vonk, Commercieel draagmoederschap en illegale opnemng van kinderen, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers, 2012, 81-166 en Gennadiy Druzenko, "Ukraine", in Katarina Trimmings en Paul Beaumont (eds.), International Surrogacy Arrangements, Oxford: Hart Publishing 2013, 357-365..

**UIT DE
PRAKTIJK**

Twee gehuwde Belgische mannen werden vader van een kind via een Oekraïense draagmoeder. Het kind werd geboren in november 2008. De genetische vader erkende het kind bij de geboorte in Oekraïne. Vervolgens werd de draagmoeder, die in de geboorteakte vermeld stond als de juridische moeder, ontheven uit het ouderlijk gezag. Na een sociaal onderzoek was gebleken dat ze de opvoeding van het kind niet wenste op te nemen. De Belgische autoriteiten weigerden om de geboorteakte te erkennen omdat er sprake was van draagmoederschap. Het kind werd niet als Belg erkend en er werd geen Belgisch paspoort afgeleverd. Het kwam terecht in een pleeggezin, en later in een weeshuis, in Oekraïne. Er was zelfs sprake van dat het in Oekraïne zou afgestaan worden voor adoptie. De wensvaders trokken naar de rechtbank van eerste aanleg. Die oordeelde in 2011 dat de erkenning door de genetische vader niet in strijd was met de openbare orde en de goede zeden. Het toestaan van de erkenning door de genetische vader betekende niet dat er uitwerking werd gegeven aan een overeenkomst van draagmoederschap. De Oekraïense geboorteakte was rechtsgeldig en toonde de erkenning door de genetische vader aan. De meevader kon vervolgens door adoptie de tweede juridische ouder van het kind worden. Het openbaar ministerie ging niet in beroep tegen het vonnis en de Belgische autoriteiten leverden een paspoort af voor het kind. Daardoor kan het in februari 2011 eindelijk naar België worden gebracht.

Meer info: Rechtbank van eerste aanleg Brussel, 15 februari 2011, Tijdschrift voor Internationaal Privaatrecht 2011, 125-132.

WAAROP MOET JE LETTEN?

Draagmoederschap is juridisch erg complex. De emotionele en psychologische factoren zijn niet te onderschatten. Wil je een beroep doen op een draagmoeder, dan zal dat in de praktijk vooral haalbaar zijn wanneer een familielid of een goede vriendin draagmoeder wil zijn. Zorg ervoor dat je vooraf de juridische gevolgen erg goed onder de loep neemt, zodat je achteraf niet voor verrassingen komt te staan. Draagmoederschap met een buitenlandse draagmoeder is geen evidentie. Mogelijk moet je het kind achterlaten in het buitenland en eerst een rechtszaak voeren in België. Voorafgaandelijk een (Belgische) juridische adviseur onder de arm nemen is hier echt wel onontbeerlijk!

MEER
LEZEN

- Veerle Beel, "Een klein meisje met een papa en een vake. Jan en Peter vonden een draagmoeder en alles verliep naar wens", *De Standaard* 16 februari 2011, 22-23.
- Laurence Brunet, Janeen Carruthers, Konstantina Davaki, Derek King, Julie Mccandless en Claire Marzo, *A comparative study on the regime of surrogacy in EU member states*, Straatsburg: European Parliament 2013, 378 p.
- Nicole Gallus en Silvia Pfeiff, "Gestation pour autrui et procréation médicalement assistée", in Didier Carré, Stephanie Degrave, Nicole Gallus, Guy Hiernaux, Nathalie Massager en Silvia Pfeiff, *Droit des personnes et des familles. Chronique de jurisprudence 2005-2010*, Brussel: Larcier 2012, 345-368.
- Caroline Henricot, "La gestation pour autrui en droit international privé", in Françoise Monéger (ed.), *Gestation pour autrui: Surrogate motherhood*, Parijs: Académie Internationale de droit comparé 2011, 49-84.
- Jolien Janzing, "Als wij 20.000 euro hadden, zouden we allang twee of drie kinderen hebben", *Humo* 20 september 2005, 52-59.
- Ilse Martens, "Familierechtelijke aspecten van draagmoederschap in België en Nederland. De zaak Baby D.", *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten* 2006, 5-19.
- Mariëlle Ostré, *Zwanger voor een ander*, 's Gravenhage: BZZTôH 1991, 127 p.
- Katarine Trimmings en Paul Beaumont (eds.), *International Surrogacy Arrangements*, Oxford: Hart Publishing, 2013, 559 p.
- Jinske Verhellen, "Draagmoederschap: het internationaal privaatrecht uitgedaagd", *Tijdschrift voor Internationaal Privaatrecht* 2010, 164-172.
- Jinske Verhellen, "Draagmoederschap en de grenzen van het Belgische IPR", *Tijdschrift voor Privaatrecht* 2011, 1511-1555.
- Jinske Verhellen, *Het Belgisch wetboek IPR in familiezaken*, Brugge: Die Keure 2012, 205-361.
- Gerd Verschelden, "Pleidooi voor een familierechtelijke regeling van draagmoederschap in België", *Tijdschrift voor Privaatrecht* 2011, 1421-1501.
- Marie-Noëlle Veys, "Afstamming na medisch begeleide voortplanting en draagmoederschap", *Tijdschrift voor Belgisch Burgerlijk Recht* 2006, 402-414.
- Tim Wuyts, "De afstamming na medisch begeleide voortplanting", in Patrick Senaev, Frederik Swennen en Gerd Verschelden (eds.), *De hervorming van het afstammingsrecht*, Antwerpen: Intersentia 2007, 359-373.

3. *Transgenders met kinderen of met een kinderwens*

Op www.transgenderinfo.be kan je heel wat bijkomende informatie vinden, ook over de officiële geslachts- en voornaamswijziging.

WAT IS NIEUW?

Er is nieuwe rechtspraak, onder meer over de vereiste geslachtsaanpassing en over de ouderlijke rechten en plichten van een transgenderouder na een echtscheiding. In Nederland werd een 'juridisch noodverband' gelegd.

België heeft sinds 2007 een wet betreffende transseksualiteit. Op basis van die wet kunnen personen die een geslachtsverandering ondergingen hun voornaam en geslachtsregistratie laten aanpassen via een eenvoudige administratieve procedure. De wet bevat ook een aantal bepalingen die van belang zijn voor transgenders met kinderen en met een kinderwens.

DE VERZAMELNAAM 'TRANSGENDER'

Transgender is een verzamelnaam voor travestieten, transeksuelen, transgenderisten en alle andere vormen van gendervariatie.

Travestieten voelen de behoefte om kleren te dragen die door de maatschappij worden geacht te behoren tot het andere geslacht.

Transgenderisten zijn mensen die zich noch man, noch vrouw voelen, of bij wie de mannelijke en vrouwelijke genderidentiteit even sterk aanwezig zijn. De man/vrouw-tweedeling is voor hen te eng.

Transseksuelen voelen zich opgesloten in een fout lichaam: hun geboortegeslacht komt niet overeen met hun genderidentiteit of hoe ze zich vanbinnen voelen. Ze gaan vaak over tot een geslachtsoperatie, zodat beide aspecten van hun identiteit wel overeenkomen.

VERPLICHTE STERILITEIT

Personen die een diepe innerlijke overtuiging hebben dat ze tot het andere geslacht behoren dan het geslacht dat op hun geboorteakte vermeld staat, en die lichamelijk zoveel mogelijk zijn aangepast aan dat geslacht als medisch mogelijk en verantwoord is, kunnen een aangifte indienen bij de ambtenaar van de burgerlijke stand. Op basis van die aangifte maakt de ambtenaar een akte op waarin het nieuwe geslacht wordt vermeld. Die akte wordt vervolgens ingeschreven in het register van de geboorteakten.

Volgens de wet betreffende transseksualiteit moet je, als je je geslacht wilt laten aanpassen, een medisch attest voorleggen waarin staat dat je niet meer - overeenkomstig je vroegere geslacht - kinderen kan verwekken. Dat betekent dat enkel transgenders die op onomkeerbare wijze onvruchtbaar zijn, of onvruchtbaar werden door sterilisatie, in aanmerking komen voor een officiële geslachtswijziging. De wetgever wil niet weten van mannen die van een kind bevallen of van vrouwen die een kind verwekken.

Ook als Ella officieel vrouw wordt, blijft ze voor de wet de juridische vader van haar kinderen. Vlnr: Emilie, Ella, Ingrid en Sarah.

TRANSMAN/TRANSVROUW

Een **transman** is een persoon die bij de geboorte als meisje werd geregistreerd, maar die een mannelijke genderidentiteit heeft.

Een **transvrouw** is een persoon die bij de geboorte als jongen werd geregistreerd, maar die een vrouwelijke genderidentiteit heeft.

»»» VOORNAAMSWIJZIGING

Voor het wijzigen van de voornaam gelden minder strikte voorwaarden. De wet vereist voor een voornamswijziging dat je een hormonale substitutietherapie ondergaat, of hebt ondergaan, om de lichamelijk geslachtskenmerken te induceren van het geslacht waartoe je overtuigd bent te behoren. Je moet een diepe innerlijke overtuiging hebben dat je tot het andere geslacht behoort dan het geslacht dat op je geboorteakte vermeld staat. Ten slotte moet de voornamswijziging een essentieel gegeven zijn bij de rolomkering.

Meer info: Artikel 2 van de Wet van 15 mei 1987 betreffende de namen en de voornamen.

UIT DE PRAKTIJK

Wanneer is een transvrouw of een transman lichamelijk zoveel mogelijk aangepast aan het andere geslacht als uit medisch oogpunt mogelijk en verantwoord is? In het geval van een transman oordeelde de Antwerpse rechtbank van eerste aanleg dat een voorafgaande fallusconstructie niet vereist is. Niet alle mogelijkheden die de medische vooruitgang biedt, moeten worden benut of effectief uitgevoerd. Het is voldoende dat andere medische ingrepen hebben plaatsgevonden die de verwekking van kinderen als vrouw onmogelijk maken en waaruit de vereiste innerlijke overtuiging voldoende blijkt. Van de vereiste van onomkeerbare onvruchtbaarheid kan bijgevolg niet worden afgeweken.

Meer info: Rechtbank van eerste aanleg Antwerpen 3 april 2009, Rechtskundig Weekblad 2009-2010, 630-631.

REPRODUCTIEVE MOGELIJKHEDEN VOOR TRANSGENDERS (NAAST ADOPTIE)

Transvrouwen kunnen sperma laten invriezen, voor het begin van de hormonale therapie. De ingevroren zaadcellen kunnen later gebruikt worden voor medisch begeleide voortplanting bij hun vrouwelijke partner. Transvrouwen met een mannelijke partner (of zonder partner) zullen voor het realiseren van hun kinderwens met hun ingevroren zaadcellen een beroep moeten doen op draagmoederschap.

Transmannen kunnen in theorie eicellen, embryo's of ovarieel weefsel laten opslaan. Voor eicelopslag is evenwel hormonale stimulatie en eicelpunctie nodig. Weinig transmannen zouden hiertoe bereid zijn. Voor embryo-opslag moet dan weer sperma voorhanden zijn van een mannelijke partner of spermadonor. Ten slotte kan ovarieel weefsel worden ingevroren, wat vaak gebeurt, maar in de praktijk is zwangerschap na

ontdooing en in-vitro maturatie van ovarieel weefsel enkel mogelijk bij autotransplantatie. Dat is geen optie voor transmannen. Transmannen met een vrouwelijke partner zullen een beroep moeten doen op een spermadonor. Transmannen met een mannelijke partner (of zonder partner) op draagmoederschap.

Bij jonge transgenders, die in een vroeg stadium puberteitsremmers toegediend krijgen, zal het invriezen van sperma of het opslaan van eicellen niet mogelijk zijn.

Meer info: Petra De Sutter en Katrien Wierckx, "Vruchtbaarheid", in Guy T'Sjoen, Mick Van Trotsenburg en Luk Gijs (eds.), *Transgenderzorg*, Leuven:Acco 2013, 173-178.

Thomas Beatie

»»» THOMAS BEATIE

De Amerikaan Thomas Beatie, officieel een man, en zijn echtgenote Nancy, haalden in 2008 de wereldpers toen Thomas zwanger werd. Ze woonden in de staat Oregon, waar transgenders niet tot sterilisatie worden verplicht. Thomas had enkel een borstreconstructie en een testosteronbehandeling ondergaan en kon nog zwanger worden. In België zou een man die van een kind bevalt de juridische moeder worden. In de Belgische wet wordt immers de persoon die van het kind bevalt als de juridische moeder aangemerkt.

Meer info: Artikel 312 Burgerlijk Wetboek en Thomas Beatie, *Labor of Love: the story of one man's extraordinary pregnancy*, Berkeley: Seal Press 2008, 336 p.

Laat de wet toe dat je als transvrouw voor de geslachtsoperatie sperma laat invriezen, om dat sperma na je geslachtswijziging te gebruiken voor de kunstmatige inseminatie van je vrouwelijke partner?

Hierover bestaat soms onduidelijkheid. Uit de parlementaire voorbereiding van de wet betreffende transseksualiteit en uit het feit dat de MBV-wet niet werd aangepast, kan je evenwel afleiden dat je als transvrouw sperma mag laten invriezen om dat na de officiële geslachtswijziging te gebruiken voor medisch begeleide voortplanting. In het kader van een geslachtsaanpassende behandeling van een (kinderloze) transvrouw wordt normaal gezien ook de mogelijkheid besproken om sperma in te vriezen. Het Universitair Ziekenhuis Gent vraagt bijvoorbeeld 600 euro om tien jaar lang sperma in te vriezen.

TRANSGENDERS MET KINDEREN

Kinderloosheid is geen voorwaarde voor een officiële geslachtswijziging. Ook transgenders met kinderen kunnen dus gebruik maken van de bepalingen uit de wet betreffende transeksualiteit. Die wet stelt zelfs dat de bestaande afstammingsbanden blijven bestaan. **Als transvrouw ben je dus na de officiële geslachtswijziging nog steeds de juridische vader van je kind(eren). Als transman blijf je de juridische moeder van je kind(eren).**

Soms leidt een geslachtswijziging tot een echtscheiding. Een officiële geslachtswijziging is evenwel geen reden om bijvoorbeeld het ouderlijk gezag exclusief toe te kennen aan de andere ouder, of om een verblijfsregeling of een recht op persoonlijk contact te wijzigen. De rechtbank moet de omstandigheden telkens geval per geval beoordelen.

Ook als je na een echtscheiding een transman of transvrouw leert kennen als nieuwe partner, mag dat geen invloed hebben op de bestaande regelingen.

UIT DE PRAKTIJK

Een Spaanse transvrouw had, voor haar geslachtswijziging, samen met haar echtgenote een kind gekregen. Na de geboorte van het kind, begon de transvrouw haar behandeling met het oog op een geslachtswijziging van man naar vrouw. Het kwam al vlug tot een echtscheiding. Er werd overeengekomen dat het kind bij de moeder zou verblijven en dat de transvrouw persoonlijk contact mocht onderhouden met het kind gedurende één weekend op twee en de helft van de schoolvakanties. Later vroeg de moeder aan de rechtbank om het recht op persoonlijk contact sterk in te perken. Ze bewaam dat de transvrouw haar kind nog kon ontmoeten gedurende één zaterdag op twee, van 17 tot 20 uur, in een ontmoetingscentrum (onder toezicht van de moeder en de begeleiders van het centrum). De transvrouw trok uiteindelijk naar het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, omdat ze van oordeel was dat de beperking van het recht op persoonlijk contact ingegeven was door haar transeksualiteit en dus discriminerend was. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens volgde die redenering niet en wees de klacht unaniem af. Het Hof oordeelde dat de beperking van het recht op persoonlijk contact niet in verband stond met de transeksualiteit van de transvrouw, maar wel met haar emotionele instabiele toestand die vastgesteld werd in een psychologisch rapport. Die dreigde de emotionele gezondheid en de persoonlijkheidsontwikkeling van het kind te verstoren. Het Hof vond het dan ook gerechtvaardigd dat in het belang van het kind maatregelen werden genomen. Impliciet bevestigde het Hof wel dat een geslachtswijziging geen reden mag vormen om de uitoefening van het ouderlijk gezag exclusief toe te kennen aan de niet-transeksuele ouder of om een verblijfsregeling of een recht op persoonlijk contact te wijzigen.

Meer info: Europees Hof voor de Rechten van de Mens, P.V. tegen Spanje van 30 november 2010 (nr. 35159/09).

UIT DE PRAKTIJK

Een gehuwde man en vrouw hadden twee kinderen. Het kwam tot een echtscheiding en de man ging samenwonen met een transvrouw. De moeder wilde niet dat haar kinderen nog bij de vader en diens nieuwe partner mochten verblijven. Ze trok naar de rechtbank om het verblijfsrecht van de vader te laten schrappen. De rechtbank ging niet in op het verzoek en oordeelde dat het ook niet mogelijk was om het contact tussen de kinderen en de transvrouw te verbieden. De rechtbank oordeelde evenwel dat de kinderen niet op de hoogte gebracht mochten worden van het feit dat hun vader samenleefde met een transvrouw. Pas wanneer de kinderen oud genoeg waren om de implicaties daarvan ten volle te begrijpen, mochten ze geïnformeerd worden. Het nieuws moest hen gebracht worden door iemand die daartoe opgeleid was.

Meer info: Hof van beroep Luik 24 juni 2003, Journal des Tribunaux 2004, 49-50.

TRANSGENDERS MET EEN KINDERWENS

Transmannen en transvrouwen met een kinderwens kunnen wel nog kinderen krijgen bij hun vrouwelijke partner of echtgenote via medisch begeleide voortplanting. Als transvrouw kan je meemoeder worden na medisch begeleide voortplanting bij je vrouwelijke partner of echtgenote. Daarvoor kan eventueel het sperma gebruikt worden van de transvrouw dat voor de geslachtsaanpassing werd ingevroren. Als transman kan je vader worden na medisch begeleide voortplanting bij je vrouwelijke partner of echtgenote. Daarvoor wordt dan donorsperma gebruikt. De MBV-wet sluit transmannen en transvrouwen niet uit van medisch begeleide voortplanting, maar de fertiliteitscentra kunnen wel weer hun gewetensvrijheid invoeren om bepaalde paren te weigeren. Ten aanzien van transvrouwen bepaalt de wet betreffende transseksualiteit dat de regels met betrekking tot de afstamming van vaderszijde niet meer van toepassing zijn vanaf het ogenblik dat de akte wordt opgemaakt waarin het nieuwe geslacht wordt vermeld, zelfs als die akte niet wordt ingeschreven door de ambtenaar van de burgerlijke stand.

»»» OPMAAK EN INSCHRIJVING AKTE

Transgenders die hun geslachtswijziging officieel willen laten registreren moeten een aangifte indienen bij de ambtenaar van de burgerlijke stand. Die maakt een akte houdende vermelding van het nieuwe geslacht die moet worden ingeschreven in het register van de geboorteakten. Dat kan echter pas ten vroegste dertig dagen na het verstrijken van een termijn van zestig dagen waarbinnen verhaal kan worden aangetekend tegen de akte waarin het nieuwe geslacht wordt vermeld. Concreet kan de inschrijving dus ten vroegste plaatsvinden negentig dagen nadat de akte met vermelding van het nieuwe geslacht werd opgemaakt. In de akte wordt onder meer het nieuwe geslacht vermeld en de nieuwe afstammingsband met de moeder en de vader van de betrokkene. **Een transvrouw, bijvoorbeeld, wordt 'dochter van' in plaats van 'zoon van', maar blijft 'vader van'.** Er komt ook een kantmelding van het nieuwe geslacht in de geboorteakte van de betrokkene. Daarnaast kan ook kantmelding worden gemaakt in andere akten van de burgerlijke stand, bijvoorbeeld een akte waarin een kind werd erkend, maar dat moet uitdrukkelijk gevraagd worden aan de ambtenaar van de burgerlijke stand.

Meer info: Artikel 62bis en 62ter Burgerlijk Wetboek en artikel 1385duodecies e.v. Gerechtelijk Wetboek.

»»»» VERHAAL AANTEKENEN

Zowel het parket als belanghebbenden kunnen bij de rechtbank van eerste aanleg verhaal aantekenen tegen de officiële geslachtswijziging. Zo zou een kind van de betrokkene, of een andere ouder van het kind, verhaal kunnen aantekenen. Dat betekent overigens niet dat het verzoek tot officiële geslachtswijziging niet meer kan worden ingewilligd, wel dat de rechtbank hierover zal beslissen.

Meer info: Artikel 1385duodecies e.v. Gerechtelijk Wetboek.

Ten aanzien van gehuwde transvrouwen houdt dit in dat de vaderschapsregel, die stelt dat de mannelijke echtgenoot automatisch de vader wordt van het kind van wie zijn echtgenote is bevallen, niet meer toegepast wordt vanaf het ogenblik van het opstellen van de akte (voor de kinderen die geboren worden na het opstellen ervan). Een ongehuwde transvrouw kan het kind, van wie haar partner is bevallen, niet meer erkennen. De enige mogelijkheid die je als transvrouw dus hebt om juridische ouder te worden van het kind van wie je partner of echtgenote is bevallen, is co-ouderadoptie. Dat lijkt misschien vreemd, zeker wanneer het kind geboren is via medisch begeleide voortplanting met ingevroren sperma van de transvrouw. **Ondanks het feit dat de transvrouw dan genetisch verwant is met het kind, zal ze het toch moeten adopteren.** Om dat te vermijden kan je wachten met de officiële geslachtswijziging tot na de geboorte.

»»»» JURIDISCH NOODVERBAND

Het gerechtshof van Leeuwarden (Nederland) bracht een 'juridisch noodverband' aan. Daardoor kon een gehuwde transvrouw zonder co-ouderadoptie de tweede juridische moeder worden van een kind dat verwekt werd met haar ingevroren sperma. Volgens het gerechtshof was het strijdig met de mensenrechten en de ontwikkelingen in het Nederlandse recht dat een transvrouw niet automatisch de tweede juridische moeder kon worden van het kind met wie ze genetisch verwant was. Daarom legde het gerechtshof een 'juridisch noodverband' aan door vast te stellen dat de transvrouw, naast haar echtgenote, de juridische ouder was van het kind. Hoewel de co-ouderadoptie tot hetzelfde resultaat zou leiden, volgde het gerechtshof de transvrouw en haar echtgenote in hun principiële keuze om daarvan af te zien.

Meer info: Gerechtshof Leeuwarden 23 december 2010 (LJ-nummer BO8039).

Voor transmannen bestaat geen gelijkaardige bepaling. Aangezien je volgens de wet betreffende transseksualiteit onvruchtbaar moet zijn om van geslacht te veranderen, kan je als transman niet meer bevallen van een kind. Je kan dus ook geen juridische moeder meer worden. Wanneer je als transman gehuwd bent met een vrouw die van een kind bevalt, word je wel automatisch de juridische vader van het kind dankzij de vaderschapsregel. Ben je ongehuwd en bevalt je partner van een kind, dan kan je het erkennen en op die manier de juridische vader worden.

»»» PROBLEMEN BIJ ADOPTIE?

De wet betreffende transseksualiteit voorziet er niet in dat er een totaal nieuwe geboorteakte wordt opgemaakt wanneer je je geslacht laat aanpassen, maar wel dat het nieuwe geslacht op de kant van de geboorteakte wordt vermeld. Wanneer je later een afschrift nodig hebt, dan ontvang je een exacte kopie van de geboorteakte, met alle kantmeldingen. Een uittreksel geeft daarentegen enkel maar een samenvatting van de relevante inhoud van je geboorteakte en vermeldt enkel het nieuwe geslacht.

Voor de adoptie van een kind is een afschrift van je geboorteakte vereist. Er zal ook een maatschappelijk onderzoek gebeuren om de adoptiegeschiktheid na te gaan. Onder meer de persoonlijkheidskenmerken van de kandidaat-adoptanten en de historiek van het paar worden onderzocht.

Bij **interlandelijke adoptie** maakt het openbaar ministerie een verslag over aan het herkomstland, waarin onder meer je persoonlijke achtergrond en je gezinssituatie beschreven staan. Er zal ook een afschrift van je geboorteakte worden opgestuurd. Transgenders – die als paar of door middel van een éénouderadoptie willen adopteren – zullen hun geslachtswijziging onmogelijk kunnen verbergen. Dit zal de haalbaarheid van een interlandelijke adoptie erg negatief beïnvloeden.

In het kader van een **binnenlandse adoptieprocedure** vormt een geslachtsverandering geen beletsel. Het geslacht of de geslachtsverandering van de adoptant(en) is volgens de wet irrelevant. Tijdens de adoptievoorbereiding zal een geslachtsverandering, net als andere ingrijpende gebeurtenissen, wel aan bod komen. Nagegaan zal worden in welke mate de geslachtsverandering voltooid en verwerkt is.

Meer info: Artikel 62bis § 5 Burgerlijk Wetboek; artikel 1231-4, 1231-28 en 1231-32 Gerechtelijk Wetboek en artikel 4 wet van 19 april 2006 houdende instemming met het samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat, de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie inzake de tenuitvoerlegging van de wet van 24 april 2003 tot hervorming van de adoptie.

WAAROP MOET JE LETTEN?

De Belgische wet betreffende transseksualiteit legt als voorwaarde voor een officiële geslachtswijziging op dat je niet meer overeenkomstig je vroegere geslacht kinderen kan verwekken.

De officiële geslachtswijziging laat de bestaande afstammingsbanden onverlet.

Na de officiële geslachtswijziging zal je als transvrouw het kind van wie je partner of echtgenote is bevallen moeten adopteren. Als transman kan je het kind van wie je partner is bevallen erkennen. Ben je gehuwd, dan word je automatisch vader van het kind van wie je echtgenote is bevallen.

MEER
LEZEN

- www.transgenderinfo.be.
- Wet van 10 mei 2007 betreffende de transseksualiteit, Belgisch Staatsblad II juli 2007, 37.823–37.827.
- Circulaire van 1 februari 2008 betreffende de transseksualiteitswetgeving, Belgisch Staatsblad 20 februari 2008,, 10.758–10.766.
- Paul Borghs, “Recht op onvruchtbaarheid?”, in Sensoa (ed.), Lief en Leed 5, Antwerpen: Garant 2010, 29–30.
- Sylvie Cap, “La loi du 10 mai 2007 relative à la transsexualité”, Revue Trimestrielle de Droit Familial 2009, 59–117.
- Guy Hiernaux, “Approche de la transsexualité en droit belge”, in Nicole Gallus (ed.), Droit des Familles, Genre et Sexualité, Limal: Anthemis 2012, 35–62.
- Eric Morbé, *Mevrouw/Mijnheer: de wet betreffende transseksualiteit*, Kortrijk: UGA 2008, 88 p.
- Joz Motmans (i.s.m. Inès de Biolley en Sandrine Debunne), *Leven als transgender in België: de sociale en juridische situatie van transgenders in kaart gebracht*, Brussel: Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen 2009, 209 p.
- Patrick Senaevé en Kristof Uytterhoeven (eds.), *De rechtspositie van de transseksueel*, Antwerpen: Intersentia 2008, 307 p.
- Guy T’Sjoen, Mick Van Trotsenburg en Luk Gijs (eds.), *Transgenderzorg*, Leuven: Acco 2013, 277 p.

4. *Gedeeld ouderschap*

WAT IS NIEUW?

Wanneer je kiest voor gedeeld ouderschap moet je heel wat afspraken maken. Aan dit hoofdstuk werd een onderdeel toegevoegd over de afspraken die je kan maken en de juridische waarde ervan. Er werd ook informatie toegevoegd over het wettelijk huwelijksvermogensstelsel.

Een lesbisch paar en een homopaar kunnen ook samen een kind op de wereld zetten en opvoeden. Wanneer een van de moeders de juridische moeder is en een van de vaders de juridische vader, spreek je van gedeeld ouderschap of ook wel eens co-ouderschap. In die situatie moet je uiteraard goed overleggen wie welke rol zal opnemen. Als de juridische vader en de meevader, of de juridische moeder en de meemoeder, gehuwd zijn, moet je erg goed opletten. Volgens de wet is het kind dan immers een ‘overspelig’ kind. Dat wil zeggen dat het geboren is buiten het huwelijk.

DE JURIDISCHE MOEDER EN VADER

Hoewel het kind bij gedeeld ouderschap in praktijk waarschijnlijk vier ouders zal hebben, namelijk twee moeders en twee vaders, kunnen slechts één vrouw en één man de juridische ouders van het kind worden.

»»»» DRIE JURIDISCHE OUDERS

Een rechtbank in Ontario (Canada) oordeelde dat een kind drie juridische ouders kan hebben: de biologische moeder, de biologische vader en de meemoeder. Twee vrouwen hadden voor het realiseren van hun kinderwens een beroep gedaan op een goede vriend. Ze vonden het belangrijk dat die vriend betrokken bleef bij de opvoeding van het kind. Hij werd daarom de juridische vader. Daardoor was de adoptie door de meemoeder niet meer mogelijk, want die adoptie zou het juridische vaderschap ongedaan maken. Toen het kind vijf jaar was dienden de betrokkenen bij de rechtbank een verzoek in om aan de meemoeder eveneens de status van juridische ouder te verlenen. De rechtbank ging hier mee akkoord en het kind kreeg officieel drie juridische ouders.

Meer info: Court of Appeal for Ontario, 2 januari 2007 (A.A. v. B.B., 2007, ONCA 2).

De vrouw, die van het kind bevalt en in de geboorteakte wordt vermeld, is de juridische moeder van het kind. Zelfs al is de eikel afkomstig van de meemoeder, dan nog wordt zij de juridische moeder. Van de twee homoseksuele mannen die deelnemen aan het ouderschapsproject, kan slechts één de juridische vader worden van het kind. Hij moet het kind dan erkennen. De man die het kind erkent hoeft niet noodzakelijk de genetische vader te zijn. De erkenning kan gebeuren in de geboorteakte (op het ogenblik van de aangifte van

de geboorte) of in een afzonderlijke akte, opgesteld door de ambtenaar van de burgerlijke stand of een notaris (dat kan zelfs al voor de geboorte).

De juridische moeder moet toestemmen in de erkenning. Als ze dat weigert, kan de homoseksuele vader die het kind wil erkennen, een procedure instellen bij de rechtbank van eerste aanleg. Je vindt daarover meer informatie op p. 13.

Ten slotte moet nog rekening gehouden worden met de MBV-wet. Als de bevruchting verliep via een fertiliteitscentrum en de homoseksuele man die het kind wil erkennen een overeenkomst met het fertiliteitscentrum ondertekende als bekende donor, kan de juridische moeder de erkenning tegenhouden op grond van die wet.

DE NAAM VAN HET KIND

Welke familienaam krijgt het kind in geval van gedeeld ouderschap? Wanneer het kind voor de geboorte of in de geboortekte erkend wordt, dan krijgt het de familienaam van de juridische vader. De afstamming van vaderszijde en de afstamming van moederszijde komen dan tegelijkertijd vast te staan, en de familienaam van de juridische vader krijgt voorrang.

Als je dat wilt vermijden, moet je ervoor zorgen dat de erkenning pas later gebeurt. Het kind krijgt dan bij de geboorte de familienaam van de juridische moeder en behoudt die familienaam ook wanneer het achteraf erkend wordt door de juridische vader. Je kan wel, binnen een bepaalde tijd, samen een verklaring afleggen voor de ambtenaar van de burgerlijke stand als je toch wilt kiezen voor de familienaam van de juridische vader. De juridische moeder moet hiermee wel akkoord gaan. Ze beschikt in principe over een vetorecht. Daar kan je als juridische vader weinig tegen beginnen.

»»»» WELKE VOORNAAM?

Wanneer het kind twee juridische ouders heeft, kiezen die normaal gezien samen de voornaam. Als het kind (aanvankelijk) slechts één juridische ouder heeft, dan mag die de voornaam kiezen. Er zijn een paar regels die bepalen welke voornamen wel of niet door de beugel kunnen. De voornaam mag geen aanleiding geven tot verwarring, hij mag het kind niet schaden en geen schade toebrengen aan derden.

Minder frequente voornamen die werden aanvaard voor meisjes zijn bijvoorbeeld: Adolfa, China, Chiquita, Dildora, Hindou, Kalypso, Kola, Lolie, Mrs, Nar, Ocxana, Placentina, Por, Vanilla, Vesper, Wonder, Rat, Rosé, Sabena en Secondina.

Minder frequente voornamen die werden aanvaard voor jongens zijn bijvoorbeeld: Abba, Adelaar, Alibaba, Armstrong, Bear, Belge, Buddha, Cash, Dike, Euro, Fructueux, Gai, Heros, Keynes, Merci, Merlot, Oi, Raef, Rolex en Tacco.

Sommige voornamen zijn genderneutraal. Ze worden (soms streekgebonden) zowel gebruikt voor meisjes als voor jongens. Voorbeelden zijn: Alexis, Bente, Chris, Dany, Dominique, Ilja, Jacky, Jo, Kim, Lauren, Leni, Leslie, Randy, Robin, Sascha, Sammie, Toni, Vic, WLadi en Ying.

Meer info: www.statbel.fgov.be en www.kindengezin.be/voornamen.

DE OPVOEDING VAN HET KIND

Wanneer je een kind opvoedt in gedeeld ouderschap, moet je heel wat beslissingen nemen. Naar welke school gaat het kind? Wordt het religieus opgevoed? Wie bepaalt of een medische ingreep uitgevoerd mag worden? En wie draait op voor de schade die het kind veroorzaakt?

De ouderlijke verplichtingen rusten enkel op de juridische ouders. Zij moeten instaan voor de huisvesting, het levensonderhoud, de gezondheid, het toezicht, de opvoeding, de opleiding en de ontplooiing van hun kind(eren). Het zijn ook zij die aansprakelijk gesteld zullen worden als hun minderjarige kinderen schade veroorzaken. Anderzijds hebben de juridische ouders ook een aantal rechten ten aanzien van de persoon en de goederen van het kind. Dat heet het ouderlijk gezag. Zo hebben ze het recht om hun kind(eren) bij zich te hebben en te beslissen over zaken als hun dagelijkse opvoeding, kleding, vrijetijdsbesteding

en sociale contacten. Ook de meer fundamentele beslissingen worden enkel door de juridische ouders genomen, bijvoorbeeld de schoolkeuze, beroepskeuze, taal, religieuze of levensbeschouwelijke opvoeding en medische ingrepen. Ten slotte beheren de juridische ouders de goederen van hun kind(eren) en mogen ze er gebruik van maken. Ook beslissingen zoals toestemming in de adoptie of aanwijzing van een testamentaire voogd, komen enkel toe aan de juridische ouders.

Bij gedeeld ouderschap is het probleem vaak dat de juridische ouders niet samenleven onder hetzelfde dak. Toch oefenen ze samen het ouderlijk gezag uit en beheren ze samen de goederen van hun kind(eren). Dat is niet altijd even praktisch. Voor het gemak wordt ervan uitgegaan dat, wanneer een van de juridische ouders alleen optreedt, hij of zij de instemming heeft van de andere juridische ouder. Zo volstaat het dat één van de juridische ouders het kind inschrijft in de sportclub of toestemt in een gewone medische behandeling. Indien over bepaalde beslissingen onenigheid bestaat tussen de juridische ouders, of een van hen alleen beslist en de andere voor voldongen feiten plaatst, kunnen ze de jeugdrechtbank inschakelen. Die beslist dan in functie van het belang van het kind.

Op de gezamenlijke gezagsuitoefening zijn uitzonderingen mogelijk.

De jeugdrechter kan, als de ouders het grondig oneens zijn over één of meerdere belangrijke aspecten van de opvoeding van het kind, de uitoefening van het ouderlijk gezag en het beheer van de goederen van het kind toewijzen aan één van de juridische ouders.

OVERSPELIG KIND

Het klinkt misschien vreemd, maar wanneer je als man gehuwd bent met een man, en je verwekt een kind buiten het huwelijk, dan is het kind juridisch gezien een overspelig kind.

Ook wanneer je als vrouw gehuwd bent met een vrouw en je verwekt een kind buiten het huwelijk, dan is het kind juridisch gezien een overspelig kind.

Bij gedeeld ouderschap krijg je een combinatie van de twee: het kind is overspelig aan beide kanten.

Uit de rechtspraak blijkt overigens dat de verwekking van het overspelige kind niet noodzakelijk moet hebben plaatsgevonden door geslachtsgemeenschap.

Meer info: Rechtbank van eerste aanleg Hasselt 27 maart 2001, Limburgs Rechtsleven 2001, 323-327.

Dit is evenwel uitzonderlijk. De andere juridische ouder behoudt hoe dan ook een recht op persoonlijk contact met het kind. Dat kan enkel om bijzonder ernstige redenen geweigerd worden.

Daarnaast zijn er nog heel wat oplossingen mogelijk tussen de gezamenlijke en de exclusieve uitoefening van het ouderlijk gezag. Elke juridische ouder heeft altijd het recht om toezicht te houden op de opvoeding van het kind en het beheer van diens goederen. Eventueel kan je je tot de jeugdrechtbank wenden om een beslissing of een handeling van de andere juridische ouder aan te vechten in het belang van het kind.

HET VERBLIJF VAN HET KIND

Als je een kind opvoedt in gedeeld ouderschap, zal je onderling moeten afspreken bij wie het kind verblijft en waar het ingeschreven wordt in het bevolkingsregister als hebbende zijn hoofdverblijf. Je moet dat in eerste instantie zelf regelen. De verblijfsregeling zal dan niet afdwingbaar zijn. Alleen als je de verblijfsregeling afspreekt in het kader van een vrijwillige familiale bemiddeling of in het kader van een gerechtelijke procedure, kan je ze door de rechtbank laten homologeren. Dan wordt de verblijfsregeling wel afdwingbaar. **Als je onderling niet tot een akkoord komt, moet de jeugdrechtbank erbij betrokken worden.** Je hebt dan twee mogelijkheden. Ofwel bereik je toch nog een akkoord en dan zal de rechtbank dat bekrachtigen, tenzij het strijdig is met het belang van het kind. Ofwel bereik je geen akkoord. De rechtbank zal dan een verblijfsregeling opleggen. Je kan, alleen of samen met de andere juridische ouder, vragen om een gelijkmatig verdeeld verblijf op te leggen. De jeugdrechter kan dat volgen of een ongelijkmatig verdeeld verblijf opleggen, of bepaalde modaliteiten koppelen aan de verblijfsregeling. Het kind heeft het recht om gehoord te worden in alle procedures die over hem gaan. De jeugdrechtbank moet kinderen vanaf twaalf jaar verplicht oproepen.

DE MEEMOEDER EN MEEVADER

Een kind kan maximaal twee juridische ouders hebben. Bij gedeeld ouderschap zullen dat de (bevallen) juridische moeder en de (erkennende) juridische vader zijn.

Als het kind al twee juridische ouders heeft, is het voor de meemoeder en meevader niet meer mogelijk om het te adopteren of op een andere manier de juridische ouder van het kind te worden. Heel uitzonderlijk zal de meeouder toch juridische ouder kunnen worden. Stel bijvoorbeeld dat de juridische moeder de erkenning door de aspirant-vader zou kunnen tegenhouden. De meemoeder zou het kind dan eventueel toch nog kunnen adopteren.

Als meemoeder of meevader heb je dus eigenlijk zo goed als geen rechten. Je kan het ouderlijk gezag niet uitoefenen. Je kan niet beslissen over de opvoeding, huisvesting, opleiding en dergelijke van het kind. Het kind zal niet automatisch van je erven en je zal een testament moeten opstellen als je wilt dat het kind toch van je erft, of een schenking moeten overwegen.

Anderzijds kan je ook niet aangesproken worden voor de schade die het kind veroorzaakt en moet je niet zoals de juridische ouders instaan voor of bijdragen aan de huisvesting, het levensonderhoud, de gezondheid, het toezicht, de opvoeding, de opleiding en de ontplooiing van het kind.

Zou het tot een breuk komen in je relatie, dan kan je als meemoeder of als meevader aanspraak maken op een recht op persoonlijk contact met het kind. De principes van dat recht op persoonlijk contact worden uitgelegd op p. 127.

GEEN RECHTEN, WEL PLICHTEN?

Je hebt als meemoeder of meevader geen rechtstreekse onderhoudsplicht ten aanzien van de minderjarige kinderen, maar als je gehuwd bent of wettelijk samenwoont, moet je rekening houden met een onrechtstreekse onderhoudsplicht.

Volgens de wet moeten gehuwden overeenkomstig hun mogelijkheden bijdragen in de lasten van het huwelijk. Daaronder vallen ook de onderhoudskosten van de kinderen die deel uitmaken van het gezin, ook al ben je er niet de juridische ouder van. Hetzelfde geldt wanneer je wettelijk samenwoont. Tot de lasten van het huwelijk of de wettelijke samenwoning worden bijvoorbeeld gerekend: kosten voor huisvesting, kleding, voeding, vervoer, geneeskundige verzorging, schoolbehoeften, lectuur, ontspanning en vakantie.

Als je gehuwd bent of wettelijk samenwoont, ben je ook verantwoordelijk voor iedere niet-buitensporige schuld die je echtgenoot of partner heeft gemaakt in functie van het huishouden en de kinderen die in het gezin worden opgevoed. De wet stelt dat je voor die schulden hoofdelijk gehouden bent, wat betekent dat de schuldeiser de volledige schuld kan opeisen van de ene of de andere echtgenoot of wettelijk samenwonende partner.

»»» WETTELIJK HUWELIJKSVERMOGENSSTELSEL

Wanneer je huwt zonder een huwelijkscontract te laten opstellen, dan geldt het wettelijk huwelijksvermogensstelsel. Er zijn dan drie vermogens: het eigen vermogen van de ene echtgenoot, het eigen vermogen van de andere echtgenoot en het gemeenschappelijke vermogen. Je vindt daarover meer informatie op p. 96.

Indien een echtgenoot schulden aangaat voor het huishouden en de kinderen die in het gezin worden opgevoed, dan behoren die tot de gemeenschappelijke schulden. Ook al gaat het om schulden voor kinderen van wie je niet de juridische ouder bent. Of de schulden al dan niet buitensporig zijn heeft geen belang. Ook buitensporige schulden worden dus gemeenschappelijk.

Indien een echtgenoot onderhoudsgeld moet betalen voor kinderen die niet in het gezin worden opgevoed, dan is ook die schuld gemeenschappelijk. Al deze schulden moet je dus samen dragen.

Krijg je te maken met schuldeisers, dan kunnen die de gemeenschappelijke schulden in principe verhalen op het eigen vermogen van de ene echtgenoot, het eigen vermogen van de andere echtgenoot en het gemeenschappelijke vermogen. Hierop zijn evenwel uitzonderingen. Buitensporige schulden die één van de echtgenoten heeft gemaakt voor het huishouden en de kinderen die in het gezin worden opgevoed, kunnen door de schuldeisers niet verhaald worden op het eigen vermogen van de echtgenoot die ze niet mee heeft aangegaan. Het onderhoudsgeld dat een echtgenoot moet betalen kan evenmin door de schuldeisers verhaald worden op het eigen vermogen van de andere echtgenoot.

Meer info: Artikel 1408 en 1414 Burgerlijk Wetboek.

Ten slotte is er een rechtstreekse onderhoudsplicht ten aanzien van de kinderen wanneer de echtgenoot of wettelijk samenwonende partner overlijdt. De langstlevende meemoeder of meevader is verplicht om dan te zorgen voor de huisvesting, het levensonderhoud, de gezondheid, het toezicht, de opvoeding, de opleiding en de ontplooiing van de kinderen, met wat hij of zij van de eerststervende heeft gekregen uit de nalatenschap en uit de voordelen verleend bij huwelijkscontract (of notariële samenwoningsovereenkomst), door schenking of bij testament. De wettelijke bepaling, die hieraan ten grondslag ligt, wordt de Assepoesterclausule genoemd. Als je feitelijk samenwoont, gelden deze onderhoudsverplichtingen niet. Toch kan de rechter in een concrete situatie oordelen dat je als feitelijk samenwonende meemoeder of meevader mee moet instaan voor het onderhoud van de kinderen die in het gezin worden opgevoed.

Al deze onderhoudsverplichtingen werken maar in één richting. Het kind heeft nooit een onderhoudsplicht ten aanzien van de meemoeder of de meevader. Tussen het kind en de juridische moeder of juridische vader geldt de onderhoudsplicht daarentegen wel in twee richtingen.

»»» WETTELIJK SAMENWONEN

Wanneer woon je wettelijk samen? Twee meerderjarigen kunnen voor de ambtenaar van de burgerlijke stand verklaren dat ze wettelijk samenwonen. Dat kan enkel als je nog niet gehuwd bent of verbonden door een andere wettelijke samenwoning.

Vanaf die verklaring gelden een aantal rechten en plichten. Zo wordt de gezinswoning beschermd en kan de vrederechter dringende voorlopige maatregelen opleggen in een crisissituatie. De vrederechter kan dan bijvoorbeeld bepalen wie de hond of de kat mag bijhouden, wie de bankrekeningen mag beheeren of wie in de gezinswoning mag blijven wonen. Er ontstaat ook een beperkt wettelijk erfrecht en voor de inkomstenbelasting word je gelijkgesteld met gehuwden.

De wettelijke samenwoning eindigt wanneer je huwt (met de wettelijk samenwonende of met een andere partner), wanneer één van de partners overlijdt, door onderling akkoord of door een eenzijdige verklaring voor de ambtenaar van de burgerlijke stand.

Meer info: Artikel 1475-1479 Burgerlijk Wetboek.

AFSPRAKEN MAKEN

Wanneer je kiest voor gedeeld ouderschap, moet je heel wat afspraken maken. Die afspraken kan je best in een overeenkomst vastleggen, die je samen ondertekent. Doe dat voor de zwangerschap, zodat alles van bij de aanvang van het gezamenlijk ouderschapsproject duidelijk uitgeklaard is. Bouw ook de nodige soepelheid in. Wanneer het kind borstvoeding krijgt, kan je bijvoorbeeld een afwijkende verblijfsregeling vastleggen (bijvoorbeeld voor de eerste zes maanden na de geboorte). **Spreek niet alleen af wat je apart zal doen, maar ook wat je samen zal ondernemen.** Vier je samen de verjaardag van het kind? Ga je samen op vakantie? Logeer je af en toe bij elkaar? Worden hier ook andere familieleden, bijvoorbeeld grootouders, bij betrokken?

▶▶▶▶ **WAAROVER MOET JE AFSPRAKEN MAKEN?**

Een aantal zaken, waarover je best duidelijke afspraken maakt, worden hieronder opgesomd. Je kan het lijstje uiteraard aanvullen met andere afspraken die je relevant acht.

- Wie wordt de juridische moeder? Wie wordt de juridische vader?
- Wanneer zal de vader het kind erkennen? Voor of na de geboorte?
- Welke voornaam krijgt het kind? Welke familienaam krijgt het kind?
- Hoe wens je het kind op te voeden? Wordt het religieus opgevoed? Wie beslist bij belangrijke medische ingrepen? Wat met de vrijetijdsbesteding? Hoe kunnen de andere betrokkenen toezicht houden op de opvoeding?
- Wanneer zal het kind in elk gezin verblijven? Bepaal dit zo precies mogelijk. Loopt het weekend van vrijdagavond tot maandagochtend? Of van zaterdagochtend tot zondagavond? Wat doe je met de vakantieperiodes? Wie komt het kind ophalen en wie brengt het terug? Leg eventueel ook vast dat je niet te ver uit elkaars buurt mag gaan wonen.
- Leg ook vast dat de ene juridische ouder zijn toestemming zal geven aan de andere juridische ouder om het kind mee op reis te nemen naar het buitenland. En dat de juridische ouders hun toestemming zullen geven aan de meemoeder en de meevader om het kind mee op reis te nemen naar het buitenland.
- Hoe regel je de bijdrage in het levensonderhoud en de opleiding van het kind? Wie draagt welke dagelijkse kosten? Wat met de grote uitgaven? Hou je een gezamenlijke rekening bij?
- Hoe ga je om met conflicten? Je kan bijvoorbeeld bepalen dat je voor het oplossen van ernstige conflicten een beroep zal doen op een erkend bemiddelaar. Je kan ook een groep vertrouwenspersonen aanduiden, bijvoorbeeld goede vrienden of familieleden. Aan hen kan je dan conflicten voorleggen. Kies voor een oneven aantal vertrouwenspersonen, zodat je niet in een patstelling terechtkomt. Spreek ook af dat je niet naar de rechtbank stapt vooraleer je een bemiddelingspoging hebt ondernomen.
- Wat doe je als een van de gezinnen waarin het kind opgroeit naar het buitenland wil verhuizen?
- Wat doe je als het tot een breuk komt in de relatie van de juridische moeder en de meemoeder of de juridische vader en de meevader? Hoe organiseer je het persoonlijk contact met de meemoeder of de meevader na een breuk?
- Wat doe je als één van de juridische ouders zou overlijden? Wil je dat de meemoeder of de meevader het kind dan adopteert? Bekijk ook of je schikkingen moet treffen met betrekking tot je erfenis. Voorzie ook wat er gebeurt als beide juridische ouders zouden overlijden. Wie krijgt dan de voogdij over het kind?
- Welke gezamenlijke contactmomenten voorzie je (bijvoorbeeld op verjaardagen of feestdagen)? Leg eventueel ook contactmomenten vast met de grootouders en eventueel ook met de andere kinderen die samen opgroeien met het kind dat in gedeeld ouderschap wordt opgevoed.

»»»» **WELKE JURIDISCHE WAARDE HEBBEN AFSPRAKEN TUSSEN DE JURIDISCHE OUDERS?**

Het maken van afspraken op papier dwingt je om over heel wat zaken na te denken. In geval van onenigheid kan je terugvallen op die afspraken. Moet je een beroep doen op een bemiddelaar of een rechtbank, dan kan je aantonen welke intenties je had. In welke mate kan je die afspraken ook afdwingen via de rechtbank?

Bepaalde afspraken hebben juridisch geen enkele waarde. De wet bepaalt dat de vrouw die van het kind bevalt de juridische moeder is. Bij gedeeld ouderschap is de man die het kind erkent de juridische vader. De juridische ouders oefenen het ouderlijk gezag uit en ze moeten instaan voor de opvoeding en opleiding van hun kinderen. Wie juridische ouder is, en wie titularis is van de ouderlijke rechten en plichten, volgt rechtstreeks uit de wet.

Je kan er niet van afwijken. Zo kan je in een overeenkomst niet bepalen dat je wel juridische ouder wilt worden, maar niet zal bijdragen in de kosten voor de opvoeding en opleiding van je kinderen.

Bepaalde afspraken hebben juridisch wel waarde. Het betreft afspraken over de manier waarop je het ouderlijk gezag zal uitoefenen en over de manier waarop je je onderhoudsverplichting zal nakomen. Zo kan je in een overeenkomst bepalen wie welke beslissingen mag nemen, waar het kind zal verblijven en hoe je de kosten voor de opvoeding en opleiding zal regelen. Die afspraken binden de juridische ouders en in geval van onenigheid zal de rechtbank er rekening mee houden. De rechtbank kan, op vraag van een juridische ouder, echter oordelen dat de gemaakte afspraken niet (meer) in het belang van het kind zijn en ze wijzigen. Afspraken die specifiek betrekking hebben op de kosten voor de opvoeding en opleiding van het kind, kan de rechtbank wijzigen indien ze niet meer volstaan om een normale opvoeding en opleiding te waarborgen.

»»»» **WELKE JURIDISCHE WAARDE HEBBEN AFSPRAKEN MET DE MEEMOEDER EN DE MEEVADER?**

De juridische ouders hebben de ouderlijke rechten en plichten. Die kunnen niet door middel van een overeenkomst overgedragen worden aan de meemoeder of de meevader. De afspraken die de juridische ouders kunnen maken met de meemoeder en de meevader zijn dan ook beperkt. Ze hebben vooral belang wanneer het tot een breuk komt tussen de juridische moeder en de meemoeder of tussen de juridische vader en de meevader. Eerst en vooral kan je afspreken op welke manier de meevader en de meemoeder contact kunnen onderhouden met het kind wanneer het tot een breuk komt. De rechter zal zoveel mogelijk rekening houden met die afspraken, maar ze kunnen wel herzien worden in functie van het belang van het kind.

Daarnaast kunnen de meemoeder en de meevader zich er ook toe engageren om een onderhoudsbijdrage te betalen voor het kind. De meemoeder en de meevader kunnen een vaste bijdrage betalen of bepaalde kosten voor hun rekening nemen. Hier geldt wat onderling werd afgesproken als wet. De rechter moet met die afspraken rekening houden en kan ze niet wijzigen.

»»»» **NOTARIËLE AKTE OF NIET?**

Je kan afspraken maken in een onderhandse akte die je zelf opstelt. Eventueel kan je ook een notaris inschakelen en de afspraken laten vastleggen in een authentieke akte. Het voordeel is dat je dan een neutrale derde inschakelt. De notaris zal advies geven en nagaan of je in volle vrijheid de overeenkomst onderschrijft, en of je goed nagedacht hebt over de inhoud. Een authentieke akte is ook een uitvoerbare titel. Indien de afspraken met betrekking tot het betalen van de kosten voor de opvoeding en opleiding niet worden nagekomen, dan je de betaling opeisen op basis van de authentieke akte, zonder tussenkomst van de rechtbank.

GEDEELD OUDERSCHAP EN HUWELIJK

Ben je gehuwd, dan zijn kinderen die verwekt en opgevoed worden in gedeeld ouderschap volgens de wet overspelige kinderen. Wanneer een overspelige afstamming wordt vastgesteld, wil de wetgever dat de overspelige echtgenoot 'bestraft' wordt. Er zijn daarom een aantal sancties uitgewerkt. Het gaat om heel complexe regels.

1 Sanctie één.

Bij gedeeld ouderschap moet één van de twee mannen het kind erkennen om er de juridische ouder van te kunnen worden. Als je gehuwd bent en een kind erkent, dan moet de echtgenoot van die erkenning op de hoogte worden gebracht. Als de erkenning in België gebeurt, dan stuurt de ambtenaar van de burgerlijke stand of de notaris een afschrift van de erkenningsakte per aangetekende brief naar de echtgenoot. Wanneer de erkenning in het buitenland gebeurt, moet je er zelf voor zorgen. Daarvoor moet je een gerechtsdeurwaarder inschakelen. Ook al komt dit wellicht niet zo vaak voor, toch is het geen onbelangrijke formaliteit. Als de echtgenoot niet op de hoogte wordt gebracht, kunnen de echtgenoot en de kinderen die eventueel samen werden geadopteerd doen alsof het overspelige kind voor hen niet bestaat. Dat kan nadelig zijn, bijvoorbeeld op erfrechtelijk vlak, als de vader die het kind erkende overlijdt.

2 Sanctie twee.

Een tweede sanctie is zowel van belang voor gehuwde mannen als voor gehuwde vrouwen die een kind opvoeden in gedeeld ouderschap. De meemoeder kan de juridische moeder, en de meevader de juridische vader, geheel of gedeeltelijk uitsluiten van de erfopvolging. Om dat te doen moet de meemoeder of de meevader een ontervend testament opstellen. Ze kunnen ook schenkingen verrichten die een ontervend effect hebben. Op deze onterving bestaat één uitzondering: het vruchtgebruik van de gezinswoning en de inboedel kan niet afgenomen worden van de juridische moeder of de juridische vader. Wanneer er geen gezinswoning is, kan de meemoeder de juridische moeder, en de meevader de juridische vader, dus volledig onterven. De juridische moeder of de juridische vader hoeft daar echter niet van op de hoogte gebracht te worden. Het is dus mogelijk dat er bij het overlijden van de meemoeder of de meevader plots een ontervend testament opduikt waar de juridische moeder of de juridische vader niets van afwist. Dit geldt alleen voor gehuwden, niet voor wettelijk of feitelijk samenwonenden. Die zijn immers geen reservataire erfgenamen van elkaar. De samenwonende meemoeder kan steeds de juridische moeder, en de samenwonende meevader steeds de juridische vader, volledig onterven. Dat komt later nog aan bod.

3 Sanctie drie.

Deze sanctie heeft te maken met de voordelen en de schenkingen die eventueel in een huwelijkscontract werden opgenomen. Deze sanctie geldt zowel voor gehuwde mannen als voor gehuwde vrouwen en gebeurt automatisch. De wet stelt dat de overspelige echtgenoot automatisch alle voordelen verliest die de andere echtgenoot bij huwelijkscontract heeft toegekend in het vooruitzicht van de verdeling van het gemeenschappelijke vermogen. Ook de schenkingen, die aan de overspelige echtgenoot werden gedaan in een huwelijkscontract,

vervallen automatisch. Deze sanctie treft enkel de overspelige echtgenoten, namelijk de juridische moeder en de juridische vader. Voor de meemoeder en de meevader verandert er niets.

Deze derde en laatste sanctie kan ongedaan gemaakt worden. De meemoeder of de meevader kan ervoor zorgen dat de bepalingen uit het huwelijkscontract gehandhaafd blijven. Ze moeten dit laten vastleggen in een notariële akte. Eenmaal die akte is opgesteld, kan de meemoeder of meevader er niet meer op terugkomen, tenzij er opnieuw een overspelig kind zou komen.

»»»» DE DERDE SANCTIE IN DETAIL

De overspelige echtgenoot verliest automatisch alle voordelen die de andere echtgenoot bij huwelijkscontract heeft toegekend in het vooruitzicht van de verdeling van het gemeenschappelijke vermogen. Het is een erg ingewikkelde materie.

Je kan voor of tijdens het huwelijk een huwelijkscontract laten opstellen door een notaris. Daarin kan je vastleggen dat bepaalde goederen en schulden gemeenschappelijk zijn. Ze worden bij overlijden netjes in twee gelijke helften verdeeld. Van die gelijke verdeling kan je afwijken, bijvoorbeeld door een beding van vooruitmaking af te spreken. De langstlevende echtgenoot mag dan een bepaald goed (of bepaalde goederen) gratis uit de gemeenschap nemen. Vervolgens wordt wat overblijft in twee gelijke helften verdeeld. Je kan ook een beding van ongelijke verdeling overeenkomen. De langstlevende echtgenoot krijgt dan een ander deel dan de helft van de gemeenschap. Het bekendste beding van ongelijke verdeling is het verblijvingsbeding, dat ook wel 'langst leeft, al heeft' wordt genoemd. Het zorgt ervoor dat de langstlevende heel de gemeenschap krijgt. De overspelige echtgenoot verliest automatisch het voordeel van een dergelijk beding van vooruitmaking of van ongelijke verdeling.

Dergelijke bedingen brengen in principe geen nadeel toe aan het erfrecht van de kinderen. Wat ze niet erven bij het overlijden van hun eerststervende (juridische) ouder, erven ze bij het overlijden van hun langstlevende (juridische) ouder. Ze moeten dus alleen maar wat meer geduld hebben.

Voor overspelige kinderen gaat die redenering niet op. Neem bijvoorbeeld een gehuwd mannenpaar dat kiest voor gedeeld ouderschap samen met een gehuwd lesbisch paar. Eén van de twee mannen erkent het kind en wordt er de juridische vader van. De twee mannen hebben een huwelijkscontract laten opstellen met daarin een verblijvingsbeding. Wanneer de man die het kind erkende, de juridische vader dus, overlijdt, dan zal door de werking van het verblijvingsbeding de hele gemeenschap naar de langstlevende echtgenoot gaan. Wanneer later ook de langstlevende overlijdt, dan zal zijn erfenis echter niet automatisch naar het kind gaan. De langstlevende en het kind zijn immers geen wettelijke erfgenamen van elkaar. Daarom werd in de wet een correctie aangebracht voor het geval er niet-gemeenschappelijke kinderen zijn. Als, zoals in het voorbeeld, een beding in een huwelijkscontract ervoor zorgt dat de langstlevende meer krijgt dan het beschikbare gedeelte, dan blijft het beding voor het meerdere zonder gevolg. Dat betekent dat de langstlevende (meevader) zijn voordeel uit het huwelijkscontract maar mag behouden voor zover het binnen de perken blijft van het beschikbare gedeelte van de nalatenschap van de eerststervende (juridische vader). Meer informatie over de omvang van het beschikbare gedeelte kan je vinden in het hoofdstuk over erfrecht (p. 95).

Misschien liet je in je huwelijkscontract nog andere bedingen opnemen, zoals een beding van inbreng. Een dergelijk beding zorgt ervoor dat je een eigen goed, bijvoorbeeld een woning, gemeenschappelijk maakt. Dat is geen beding in het vooruitzicht van de verdeling van het gemeenschappelijke vermogen en het zal niet automatisch vervallen.

De overspelige echtgenoot verliest automatisch ook alle schenkingen die de andere echtgenoot in het huwelijkscontract heeft gedaan. Schenkingen die in een afzonderlijke akte gebeurden, zullen niet automatisch vervallen. In een huwelijkscontract kan je zowel tegenwoordige als toekomstige goederen schenken. Dit laatste noemt men contractuele erfstellingen. Het voordeel van dergelijke schenkingen is dat ze onherroepbaar zijn, in tegenstelling tot schenkingen die tijdens het huwelijk door de ene aan de andere echtgenoot gebeurden in een afzonderlijke akte. Als je een schenking opneemt in je huwelijkscontract, kan je dat daarna alleen veranderen met toestemming van je echtgenoot.

Je zal gemerkt hebben dat dit geen eenvoudige materie is. Als je gehuwd bent en kiest voor gedeeld ouderschap, en je hebt een huwelijkscontract, dan kan je best even nagaan of er geen maatregelen genomen moeten worden. Een notaris kan je daarin bijstaan. Op www.notaris.be vind je de contactgegevens van de Nederlandstalige notarissen. Zo voorkom je achteraf onaangename verrassingen.

WAAROP MOET JE LETTEN?

Kiezen voor gedeeld ouderschap houdt in dat je heel wat zaken grondig moet doorpraten.

Zet de afspraken die je maakt op papier.

Indien je gehuwd bent, moet je ook nagaan of je geen bijkomende maatregelen moet nemen.

De notaris kan je daarbij helpen.

MEER
LEZEN

- Association des Parents et futurs parents Gays et Lesbiens (APGL), Charte d'engagement parental n° 3, Parijs, APGL, 2005, 7 p.
- Renate Barbaix, Sven Eggermont, Nicolas Geelhand en Frederik Swennen, Koekoekskinderen (Handboek Estate Planning Bijzonder Deel 2), Brussel: Larcier 2009, 187 p.
- Steven Brouwers, "Alimentatieovereenkomsten tussen (ex)-partners in de belangrijkste samenlevingsvormen", in Centrum voor Beroepsvervolmaking in de Rechten (ed.), Samenlevingsvormen & Recht, Antwerpen: Maklu 2012, 15-50.
- Sarah Coster, De wens & de vaders, Amsterdam: Veen 2012, 252 p.
- Jean-Louis Renchon, "Le règlement des responsabilités parentales après la rupture d'un couple non marié", in Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat (ed.), Familie op maat, Mechelen: Kluwer 2005, 375-403.

5. Pleegzorg

PLEEGZORGDIENTEN

De adressen van de diensten voor pleegzorg kan je vinden op www.pleegzorgvlaanderen.be.

WAT IS NIEUW?

In Vlaanderen werd een pleegzorgdecreet goedgekeurd. Dit hoofdstuk werd aangepast aan de bepalingen van dat decreet. Er zijn ook aanpassingen op het vlak van het pleegzorgverlof.

Holebi's en transgenders kunnen pleegzorger worden in het kader van de pleegzorg. Dat betekent dat ze tijdelijk een pleegkind kunnen opnemen in hun gezin. Er is nog steeds een groot tekort aan pleegzorgers. Het belang van pleegzorg kan je moeilijk overschatten. Als pleegzorger geef je een kind nieuwe kansen. Je dagelijkse inzet maakt dat een kind weer ergens thuis kan zijn, zijn zorgen even achter zich kan laten en verder kan groeien. Een kind uit de nood helpen geeft je een grote voldoening.

In wat volgt wordt voornamelijk dieper ingegaan op pleegzorg voor minderjarigen. Er bestaat ook pleegzorg voor volwassenen. Er is dan geen sprake van pleegkinderen, maar van pleeggasten.

WAT IS PLEEGZORG?

Pleegzorg betekent dat je een of meerdere kinderen opvangt in je gezin, onder begeleiding van een dienst voor pleegzorg en tegen een kostenvergoeding. Er bestaan vier vormen van pleegzorg.

Bij een eerste vorm van pleegzorg help je het gezin van het pleegkind tijdelijk, bijvoorbeeld op afspraak in de weekends of in de vakantieperiodes. Deze vorm van pleegzorg heet **ondersteunende pleegzorg**. Het kind verblijft in je gezin tijdens een korte periode. Of het verblijft afwisselend, en voor meerdere korte periodes, in je gezin en in het eigen gezin. Ook crisispleegzorg valt hieronder.

Bij **perspectiefzoekende pleegzorg** vang je het pleegkind op gedurende een periode van enkele dagen tot zes maanden. Deze termijn kan verlengd worden tot maximaal één jaar. Tijdens het verblijf wordt er gewerkt aan het verbeteren van de thuissituatie, zodat het pleegkind terug naar huis kan. Lukt dat niet, dan kan het kind begeleid worden in de perspectiefbiedende pleegzorg.

Bij **perspectiefbiedende pleegzorg** verblijft het pleegkind langdurig in je gezin. Eventueel kan deze vorm van pleegzorg leiden tot de adoptie van het pleegkind dat gedurende langere tijd deel uitmaakte van je gezin. In de praktijk komt de adoptie van pleegkinderen evenwel niet vaak voor. Je kan het pleegkind overigens ook nog adopteren nadat het meerderjarig is geworden.

Ten slotte is er ook nog **behandelingspleegzorg**, waarbij je meewerkt aan de behandeling van pleegkinderen of pleeggasten met een beperking of met psychiatrische moeilijkheden.

Holebi's kunnen ook pleegouders worden.
André (l.) en Henk voeden sinds 2008 een jongen en twee meisjes op.

▶▶▶ PLEEGVOOGDIJ

Pleegzorg is niet hetzelfde als pleegvoogdij. Een pleegvoogd is iemand van minstens vijftientig jaar oud die, met toestemming van de echtgenoot, het op zich neemt om een minderjarige te onderhouden, op te voeden en te zorgen dat hij zijn kost kan verdienen.

De pleegvoogdij wordt vastgelegd in een authentieke akte, die opgesteld is door de vrederechter of notaris en wordt bekrachtigd door de jeugdrechtbank. De personen, die moeten toestemmen in de adoptie van een minderjarige, moeten hun akkoord geven. De pleegvoogdij eindigt op het moment dat het kind meerderjarig wordt.

In de praktijk komt pleegvoogdij weinig voor. Het wordt wel eens gebruikt als proeftijd voor een binnenlandse adoptie, als aanknopingspunt voor de erkenning van een kafala (een soort islamitische 'adoptie') of als tussenstap bij een interlandelijke adoptie wanneer de adoptie in het opvangland gebeurt.

Meer info: Artikel 475bis-475septies Burgerlijk Wetboek.

WIE ZIJN DE PLEEGKINDEREN?

Een pleegkind kan om verschillende redenen in de pleegzorg terechtkomen. Vaak hebben de ouders pedagogische, relationele, financiële of medische problemen waardoor ze, tijdelijk of langdurig, niet voor hun kind kunnen zorgen. Ook een kind of een volwassene met een beperking, of met psychiatrische moeilijkheden, kan gebaat zijn met de ondersteuning van een pleeggezin. De pleegzorg ontlast de ouders dan, tijdelijk of langdurig, van de zorg voor hun kind. Als er sprake is van een problematische opvoedingssituatie en het probleem niet kan opgelost worden met vrijwillige hulpverlening, of als het kind een misdrijf heeft gepleegd, dan kan de jeugdrechtbank een plaatsing in een pleeggezin opleggen. Ook niet-begeleide buitenlandse minderjarigen kunnen in een pleeggezin terechtkomen.

WIE KOMT IN AANMERKING VOOR PLEEGZORG?

Als pleegzorger moet je beschikken over een attest per pleegkind dat je wilt opvangen. Dat attest wordt afgeleverd door een dienst voor pleegzorg, na een selectieprocedure. Pleegzorg moet gedragen worden door het hele gezin. Alle leden van je gezin zullen daarom betrokken worden bij de selectieprocedure.

Soms kan je een pleegkind opvangen alvorens je over een attest beschikt. Dat is het geval wanneer je een pleegkind opvangt uit je eigen familie of je eigen sociale netwerk dat werd toegewezen door de jeugdrechtbank en dat onmiddellijk moet opgevangen worden of reeds in je gezin verblijft. Je moet je dan meteen aanmelden bij een dienst voor pleegzorg zodat je uiterlijk na zes weken over een attest beschikt.

De dienst voor pleegzorg moet schriftelijk motiveren waarom je al dan niet een attest krijgt. Krijg je geen attest, dan kan je een beroepsprocedure doorlopen bij een andere dienst voor pleegzorg. Als dat niet leidt tot de toekenning van een attest, dan kan je ten slotte nog een bezwaarschrift indienen bij de Adviescommissie voor Voorzieningen van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en (Kandidaat-)Pleegzorg.

UIT DE PRAKTIJK

“Reeds kort na de selectie werd Saartje bij ons geplaatst, toen een kleuter van vier. Saartje heeft een matige verstandelijke beperking. Na een tijdje kwamen Fien, Arno en hun zus voor een aantal maanden bij ons wonen, in afwachting van een plaats in een tehuis. Door omstandigheden zijn Fien en Arno bij ons gebleven en werd hun zus in een ander pleeggezin geplaatst, met behoud van contact tussen de drie kinderen. In Ondertussen zijn Fien en Arno al twaalf en dertien.”

Meer info: Sylvie De Puydt, “Het verhaal van Lut en Vera: zeven jaar pleegouderschap”, ZiZo juli-augustus 2004, 50-51.

De dienst voor pleegzorg zal nagaan of je gezin over voldoende draagkracht beschikt om het pleegkind een stabiel leefklimaat te bieden. Voor alle meerderjarige leden van je gezin moet je een recent uittreksel uit het strafregister voorleggen. Daaruit moet blijken dat er geen elementen zijn die onverzoenbaar zijn met pleegzorg. Er wordt tijdens de selectieprocedure concreet nagegaan welke invloed de pleegzorg kan hebben op je gezinssituatie en omgekeerd.

De dienst voor pleegzorg gaat na of je bijvoorbeeld beschikt over voldoende woonruimte (met minstens twee slaapkamers). Er wordt gevraagd of je een ingrijpende gebeurtenis hebt meegemaakt in het afgelopen jaar (zoals een geboorte, een overlijden van een gezinslid of een echtscheiding). En of je zwanger bent, bezig bent met medisch begeleide voortplanting of een adoptieprocedure hebt opgestart. Je gezin moet zelfstandig functioneren en mag dus niet afhankelijk zijn van budgetbegeleiding, thuisbegeleiding of begeleid zelfstandig wonen. Je mag geen lid zijn van een sekte. Alle gezinsleden van het pleeggezin moeten een medisch attest voorleggen waaruit blijkt dat ze geen gezondheidsrisico inhouden voor het pleegkind. Je inkomen of opleiding zijn zelden van doorslaggevend belang.

Ook samenwonenden, alleenstaanden, holebi's en transgenders kunnen zich kandidaat stellen. **Het pleegzorgdecreet vermeldt uitdrukkelijk dat elke dienst voor pleegzorg de toegankelijkheid van zijn dienstverlening moet garanderen zonder discriminatie op welke grond ook.**

»»» SEKSUELE GEAARDHEID EN MATCHING

De seksuele geaardheid van de pleegzorgers kan geen criterium zijn om hun geschiktheid te bepalen. In de praktijk ligt de matching evenwel complexer, zeker bij vrijwillige plaatsing. De juridische ouders hebben een belangrijke zeg in de selectie, zonder dat zij dat expliciet moeten motiveren. De impliciete criteria die ouders daarbij hanteren, stroken niet altijd met de principes die uitgedragen worden door de Vlaamse overheid via onder andere het gelijkemans- en gelijkebehandelingsbeleid. Wanneer de pleegzorginstanties dit vaststellen, moeten zij actief en beargumenteerd proberen om de ouders op andere gedachten te brengen. Indien de weerstanden van de ouders blijven bestaan, kan het in het belang van het kind zijn om een andere matching voor te stellen.

Meer info: www.vlaamsparlement.be (antwoord van minister Pascal Smet op de interpellatie van 18 april 2013 van Ann Brussel).

Volgens de pleegzorgdiensten kunnen bepaalde pleegzorgers een meerwaarde bieden voor bepaalde kinderen. Als jongeren het bijvoorbeeld moeilijk hebben omdat ze ontdekken dat ze homo of lesbisch zijn, kan een plaatsing bij een homo- of een lesbisch paar helpen. Voor meisjes die incest of seksueel misbruik meemaakten, kan een gezin met twee vrouwen een veilige omgeving vormen.

HOE WORD JE PLEEGZORGER?

Als je pleegzorg wilt worden, dan neem je contact op met de dienst voor pleegzorg uit je provincie. Elke dienst voor pleegzorg biedt de vier vormen van pleegzorg aan. Je wordt uitgenodigd om, bij wijze van eerste contact, een informatieavond over pleegzorg bij te wonen. Dat is geheel vrijblijvend. Het is zeker niet zo dat iedereen die zich aanbiedt zo snel mogelijk wordt ingeschakeld, ook al is er een groot tekort aan pleegzorgers.

Na een eerste kennismaking neem je deel aan een selectieprocedure. Krijg je groen licht, dan wordt een profiel opgesteld waarin staat voor welke kinderen en welke soort pleegzorg de dienst met je gezin wil samenwerken en voor welke niet. Als er vervolgens een concrete aanvraag binnenloopt voor een plaatsing, kijkt de dienst of het profiel van je gezin overeenstemt met de doelstelling van de plaatsingsaanvraag. Als je wordt geselecteerd voor een plaatsing, volgt eerst een kennismaking met het pleegkind en een proefperiode.

Je kiest zelf aan welk soort pleegzorg je wilt meewerken. Toch kan het zijn dat de dienst je in noodsituaties vraagt om mee te werken aan plaatsingen buiten je profiel. Je bent niet verplicht om daarop in te gaan.

WELKE RECHTEN EN PLICHTEN HEB JE ALS PLEEGZORGER?

Pleegzorg is een tijdelijke oplossing. Als pleegouder kan je de juridische ouder(s) niet vervangen of doen vergeten. Je moet er rekening mee houden dat het kind na een tijdje het huis uitgaat of elders gaat wonen.

Bij pleegzorg komt er vanzelfsprekend geen afstammingsband tot stand tussen de pleegzorgers en het pleegkind. Je hebt de 'feitelijke materiële bewaring' van het kind, met andere woorden, je geeft het een thuis en zorgt ervoor. Als pleegzorgers neem je de dagdagelijkse beslissingen in de opvoeding. Als pleegzorgers oefen je het ouderlijk gezag niet uit over het pleegkind, en je hebt niet de verplichtingen van een juridische ouder. Zo kan je in principe niet weigeren om het kind af te geven aan de juridische ouders, je hebt geen inspraak in de beslissingen die de juridische ouders nemen en je beheert het vermogen van het pleegkind niet. Als het kind bij zijn juridische ouders wordt teruggeplaatst, of in een ander pleeggezin wordt ondergebracht, worden de pleegzorgers wel gehoord vooraleer een beslissing wordt genomen. Als pleegzorgers krijg je een kostendekkende vergoeding, die onder andere dient om de kosten voor het eten, de kleding en het vervoer van het pleegkind te betalen. Voor bijzondere kosten, bijvoorbeeld van tandcorrecties of therapieën, krijg je een aparte tegemoetkoming. Kinderbijslag wordt uitbetaald aan diegene die het kind opvoedt, in dit geval de pleegzorgers. Er wordt daarbij rekening gehouden met de plaats (rang) van het kind in het pleeggezin. De ziekteverzekering wordt ook via de pleegzorgers geregeld. Voor de inkomstenbelasting wordt elk pleegkind, dat op 1 januari van het aanslagjaar in het pleeggezin verbleef, als kind ten laste van het pleeggezin beschouwd. De vergoedingen, die je ontvangt in het kader van de pleegzorg, worden niet belast.

Pleegzorgers die baby's of peuters opvangen krijgen vanaf 2014 een voorrangregeling in de voorschoolse opvang. Ze betalen steeds de laagste bijdrage. Voor oudere kinderen krijg je een volledige school- of studietoelage wanneer het kind langer dan één jaar in je gezin woont.

PLEEGZORGVERLOF VOOR WERKNEMERS

Werknemers uit de privésector (en contractuele personeelsleden uit de openbare sector en het onderwijs) die aangesteld werden als pleegzorger, hebben recht op kortdurend pleegzorgverlof. Dit houdt in dat je maximaal zes dagen per jaar van het werk afwezig mag zijn. Ben je samen met je partner pleegzorger, dan moet je deze dagen verdelen. Per afwezigheidsdag krijg je een vergoeding van de RVA in plaats van je loon.

Het pleegzorgverlof is specifiek bedoeld om de verplichtingen en de opdrachten van pleegzorg te vervullen, of om situaties die met de plaatsing van het pleegkind te maken hebben, het hoofd te bieden. Zo kan je het pleegzorgverlof gebruiken om zittingen op de rechtbank bij te wonen, het contact met de ouders van het kind te onderhouden of om je pleegzorgdienst te raadplegen.

Het pleegzorgverlof wordt gelijkgesteld met gewerkte dagen voor wat betreft de verzekering geneeskundige verzorging en uitkeringen, de kinderbijslag, de pensioenen en het stelsel van de jaarlijkse vakantie.

Soms gelden nog andere regelingen. Federale ambtenaren hebben bijvoorbeeld naast zes dagen pleegzorgverlof ook recht op zes weken (voor een kind jonger dan drie jaar) of vier weken (voor een kind ouder dan drie jaar) opvangverlof wanneer ze een minderjarige in hun gezin opvangen ingevolge een rechterlijke beslissing tot plaatsing in een opvanggezin. Federale ambtenaren kunnen ook drie maanden onbezoldigd verlof krijgen bij de plaatsing van een kind in het kader van de pleegzorg. Je vraagt dus best even na bij de personeelsdienst van je werkgever.

Meer info: www.rva.be; artikel 30quater wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten; artikel 36bis koninklijk besluit van 19 november 1998 betreffende de verloven en afwezigheden toegestaan aan de personeelsleden van de rijksbesturen, Belgisch Staatsblad 28 november 1998, 38.161; koninklijk besluit van 27 oktober 2008 betreffende de afwezigheid van het werk met het oog op het verstrekken van pleegzorgen, Belgisch Staatsblad 13 november 2008, 25.168 en koninklijk besluit van 15 oktober 2010 tot invoering van de gelijkstelling in de socialezekerheidswetgeving en vakantiewetgeving ten behoeve van de werknemers die gebruik maken van het recht op verlof voor pleegzorgers, Belgisch Staatsblad 5 november 2010, 66.334.

WAAROP MOET JE LETTEN?

Als pleegzorger neem je een kind tijdelijk op in je gezin. Je kan pas pleegzorger worden na een selectieprocedure. Als pleegzorger word je geen juridische ouder, maar geef je een kind wel nieuwe kansen. Hou er wel rekening mee dat het kind je gezin weer verlaat.

- Decreet van 29 juni 2012 houdende de organisatie van pleegzorg, Belgisch Staatsblad 16 augustus 2012, 48.243-48.249.
- www.pleegouders.be.
- www.pleegzorgvlaanderen.be.
- Leen De Wispelaere, "Interim-ouders gezocht. Pleegpapa's gevonden!", ZiZo september 2009, 24-27.
- Bianca De Wolf, "Vaders met een roze bril. Pleegzorg biedt homo's een antwoord op hun kinderwens", De Standaard 9 juni 2012, 26-27.
- Mieke Stessens, "Holebi pleegouders gezocht!", ZiZo november-december 2002, 36-38.
- Hanne Van Tendeloo, "Dossier pleegzorg", Humo 19 juni 2012, 136-141.
- Annemie Willemse, Elke dag is pleegzorgdag, Tielt: Lannoo 2004, 213 p.

MEER
LEZEN

Adoptie

1. *Adoptie in vele soorten*

WAT IS NIEUW?

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens sprak zich al enkele malen uit over de adoptie door holebi's. Aan dit hoofdstuk werd een kort overzicht toegevoegd van de recente rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

Wanneer je een kind adopteert, ontstaat er een volwaardige juridische afstammingsband met het kind op grond van een rechterlijke beslissing. Zo kan je bijvoorbeeld als meemoeder het kind van je partner of echtgenote ten volle adopteren, en onherroepelijk de tweede volwaardige juridische ouder worden van het kind. Je hebt dan als meemoeder dezelfde rechten en plichten ten aanzien van het kind als de oorspronkelijke juridische moeder. Volgens de wet kan de afstammingsband die ontstaat door volle adoptie niet meer ongedaan worden gemaakt. Adoptie is het sleutelbegrip voor het juridisch ouderschap van holebi's. Enerzijds kan het een bestaande situatie regelen door te zorgen dat een kind een tweede juridische ouder van hetzelfde geslacht krijgt. Anderzijds kunnen holebi's via adoptie ook samen de juridische ouders worden van een kind en op die manier een kind een nieuwe thuis geven. Het is een niet te onderschatten maatschappelijk engagement waarbij je een kind volop nieuwe kansen geeft. Dat is pas mogelijk sinds 2006, toen het recht om samen te adopteren en om het kind van je partner of echtgenoot te adopteren, opengesteld werd voor holebi's. Daarvoor kwamen ze enkel in aanmerking voor éénouderadoptie.

»»» DISCRIMINATIE?

Het Grondwettelijk Hof stelde in 2003 – de adoptie was toen nog niet opengesteld – dat kinderen in holebigezinnen zonder toelaatbare verantwoording verschillend werden behandeld: *“Het ouderlijk gezag kan thans enkel worden gevestigd ten aanzien van de personen die een afstammingsband hebben met het kind. Het kind zou dus plots, in geval van scheiding van het paar en in het bijzonder in geval van overlijden van de ouder die een afstammingsband met het kind had, elk recht op verzorging, hieronder begrepen het recht op onderhoud en op bescherming van de persoon die het heeft opgevoed, kunnen verliezen. Daaruit volgt dat die categorie van kinderen zonder toelaatbare verantwoording verschillend wordt behandeld.”*

Uit: Arrest nr. 134/2003 van 8 oktober 2003 van het Grondwettelijk Hof (www.grondwettelijkhof.be).

Er bestaan verschillende vormen van adoptie, afhankelijk van je situatie. Adopteer je alleen of als paar, of wil je het kind van je partner of echtgenoot adopteren? Adopteer je een kind uit het binnenland of het buitenland? Kies je voor volle of gewone adoptie? In dit hoofdstuk kom je te weten wat de voorwaarden en implicaties zijn van de verschillende soorten adoptie.

ÉÉNOUDERADOPTIE, GEZAMENLIJKE ADOPTIE EN CO-OUDERADOPTIE

Een persoon kan alleen een kind adopteren. Tot aan de inwerkingtreding van de wet van 18 mei 2006, die de gezamenlijke adoptie en de co-ouderadoptie openstelde voor partners van hetzelfde geslacht, was **éénouder-adoptie** de enige adoptiemogelijkheid voor holebi's. Een veelgehoord misverstand is dat je voor de éénouder-adoptie vrijgezel zou moeten zijn. Dat klopt niet. **Je kan ook alleen een kind adopteren als gehuwde, wettelijk of feitelijk samenwonende, gescheiden man of vrouw, weduwe of weduwnaar...**

Sinds 2006 kunnen twee mannen of twee vrouwen ook samen een kind adopteren. **Gezamenlijke adoptie** kan gebeuren door twee echtgenoten, twee wettelijk samenwonenden of twee feitelijk samenwonenden. Feitelijk samenwonenden moeten minstens drie jaar op duurzame en affectieve wijze samenwonen.

Door de openstelling van de adoptie werd ook **co-ouderadoptie** mogelijk voor holebi's. Vaak spreekt men van stiefouderadoptie of partneradoptie, afhankelijk van het feit of je getrouwd bent of niet. Bij stiefouderadoptie gebeurt de adoptie door de echtgenoot van de juridische ouder van het kind. Bij partneradoptie gebeurt de adoptie door de feitelijk of wettelijk samenwonende partner van de juridische ouder van het kind.

De toepassingsmogelijkheden van adoptie zijn erg divers, bijvoorbeeld:

- een man of vrouw kan alleen een kind adopteren en er de (enige) juridische ouder van worden;
- twee mannen of twee vrouwen kunnen samen een kind adopteren en er beiden de juridische ouders van worden;
- een vrouw kan het adoptie- of geboortekind van haar vrouwelijke partner of echtgenote adopteren en er de tweede volwaardige juridische ouder van worden;
- een man kan het adoptiekind van zijn mannelijke partner of echtgenoot adopteren en er de tweede volwaardige juridische ouder van worden.

INTERNE EN INTERLANDELIJKE ADOPTIE

De wet van 18 mei 2006 stelde zowel de interne als de interlandelijke adoptie open voor partners en echtgenoten van hetzelfde geslacht.

Bij de **interne adoptie** zijn zowel de adoptieouder(s) als het adoptiekind Belg en verblijven ze in België. Meer informatie hierover kan je vinden in het hoofdstuk over de binnenlandse adoptieprocedure (p. 68). Je moet de binnenlandse adoptieprocedure volgen als je bijvoorbeeld meemoeder bent en het kind van je echtgenote of partner wilt adopteren. Of als je als mannen- of vrouwenpaar samen een Belgisch kind wilt adopteren.

Als de adoptie veronderstelt dat de geadopteerde uit een ander land wordt overgebracht, spreekt men van **interlandelijke adoptie**. De Belgische wet laat uitdrukkelijk toe dat twee mannen of twee vrouwen een buitenlands kind adopteren. Meer informatie hierover kan je vinden in het hoofdstuk over de interlandelijke adoptie (p. 78). Je moet de interlandelijke adoptieprocedure volgen als je bijvoorbeeld als mannen- of vrouwenpaar een kind uit het buitenland wilt adopteren.

Soms speelt een vreemd element mee. Zo kan het gebeuren dat één van de adoptieouders een vreemde nationaliteit heeft en in België wil adopteren. Of dat beide adoptieouders in het buitenland wonen en in België willen adopteren. Of nog dat beide adoptieouders in het buitenland wonen, er een kind adopteerden, en de adoptie willen laten erkennen in België. In zulke situaties zijn de regels van het Belgische internationaal privaatrecht belangrijk. In het hoofdstuk over adoptie en internationaal privaatrecht (p. 89) komen adopties aan bod met een grensoverschrijdend aspect.

VOLLE EN GEWONE ADOPTIE

Een belangrijk onderscheid is dat tussen volle en gewone adoptie.

Bij **volle adoptie** worden de juridische afstammings- en verwantschapsbanden met de oorspronkelijke familie doorgeknipt. Het kind verliest dus alle juridische afstammings- en verwantschapsbanden in de oorspronkelijke familie, en wordt juridisch opgenomen in de familie van de adoptieouder(s), alsof het een kind is dat geboren werd uit de adoptieouder(s). Zo ontstaan er nieuwe afstammings- en verwantschapsbanden tussen het ten volle geadopteerde kind en de adoptieouder(s) en al hun verwanten. Het ten volle geadopteerde kind wordt juridisch het kleinkind van de ouders van de adoptieouder(s), de broer of zus van de kinderen van de adoptieouder(s), enzovoort. Samengevat vervangt de volle adoptie de oorspronkelijke afstamming. Een uitzondering vormt de volle co-ouderadoptie door de meemoeder of meevader. In dat geval worden de afstammings- en verwantschapsbanden met de oorspronkelijke ouder en met de familie van de oorspronkelijke ouder uiteraard niet doorgeknipt.

Bij **gewone adoptie** blijven de juridische afstammings- en verwantschapsbanden met de oorspronkelijke familie bestaan. De juridische gevolgen van die oorspronkelijke afstammings- en verwantschapsbanden worden wel afgeschaft of op zijn minst ernstig afgezwakt. In de familie van de adoptieouder(s) komt er alleen een familieband tot stand tussen het adoptiekind (en diens afstammelingen) en de adoptieouder(s). Het gewoon geadopteerde kind wordt dus het kind van de adoptieouder(s) en de kinderen van het gewoon geadopteerde kind worden de kleinkinderen van de adoptieouder(s), maar verder gaat de gewone adoptie niet. Dat betekent dat juridisch gezien het gewoon geadopteerde kind niet het kleinkind zal worden van de ouders van de adoptieouder(s) en niet de broer of zus van de kinderen van de adoptieouder(s). De gewone adoptie vervangt de oorspronkelijke afstamming niet, maar vult deze aan, en de afstammings- en verwantschapsbanden die ontstaan zijn beperkt tot de eerste graad.

Het verschil tussen gewone en volle adoptie kan geïllustreerd worden aan de hand van de gevolgen op erfrechtelijk vlak. Een kind dat ten volle wordt geadopteerd erft niet meer uit de oorspronkelijke familie, maar is wel volwaardige erfgenaam in de hele familie van de adoptieouder(s). Het gewoon geadopteerd kind erft daarentegen nog wel uit de oorspronkelijke familie. Daarnaast erft het gewoon geadopteerde kind ook van de adoptieouder(s), maar niet (rechtstreeks) van de verwanten van de adoptieouder(s).

Minderjarigen kunnen zowel ten volle als gewoon geadopteerd worden. **Meerderjarigen kunnen enkel gewoon geadopteerd worden.** De voorwaarden voor de volle en gewone adoptie zijn bijna dezelfde en de procedure is

identiek. Het verschil zit voornamelijk in de gevolgen en de herroepbaarheid. Terwijl de volle adoptie onherroepelijk is, kan gewone adoptie om zeer gewichtige redenen herroepen worden.

Meestal zullen holebi's kiezen voor de volle adoptie. Toch is het niet uitgesloten dat een beroep wordt gedaan op de gewone adoptie. Stel dat twee lesbische vrouwen in de jaren tachtig een kind kregen door middel van medisch begeleide voortplanting of zelfinseminatie. De meemoeder zou het inmiddels meerderjarige kind vooralsnog gewoon kunnen adopteren, bijvoorbeeld om erfrechtelijke redenen. Nog een voorbeeld zou de clandestiene meemoeder kunnen zijn, die haar band met het inmiddels meerderjarige kind van wie haar ex-partner of ex-echtgenote destijds bevallen was, vooralsnog wil formaliseren door middel van een gewone adoptie.

»»» CLANDESTIENE MEEMOEDERS

Sommige meemoeders konden geen juridische ouder meer worden omdat het tot een breuk was gekomen met de juridische moeder vooraleer de adoptieprocedure kon worden afgerond. Een aantal onder hen verenigde zich onder de naam 'clandestiene moeders'. In het volgende hoofdstuk komen twee arresten van het Grondwettelijk Hof aan bod die nieuwe perspectieven bieden voor 'clandestiene moeders'.

ADOPTIE EN MENSENRECHTEN

Wat zegt het Europees Hof voor de Rechten van de Mens over adoptie door holebi's? Er is rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens over de éénouderadoptie en de co-ouderadoptie.

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens oordeelde dat indien een lidstaat van de Raad van Europa het recht op **éénouderadoptie** erkent, de toegang tot dat recht niet op discriminerende wijze mag worden omschreven en toegepast. De seksuele geaardheid mag dus geen reden zijn om iemand uit te sluiten van de éénouderadoptie.

»»» Het arrest had betrekking op een Franse lesbische vrouw, die een relatie had met een andere vrouw. Ze wenste een binnenlands kind te adopteren door middel van een éénouderadoptie. Het adoptieverzoek werd evenwel afgewezen, onder meer omwille van de afwezigheid van een mannelijke referentiepersoon in de opvoeding van het kind. De vrouw trok naar het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Dat oordeelde dat de seksuele geaardheid van de vrouw de doorslag had gegeven bij de weigering tot éénouderadoptie. Volgens het Europees Hof voor de Rechten van de Mens was er sprake van een (ontoelaatbare) discriminatie.

Meer info: Europees Hof voor de Rechten van de Mens, E.B. tegen Frankrijk van 22 januari 2008 (nr. 43546/02).

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens besliste ook dat, indien een lidstaat van de Raad van Europa een aparte regeling uitwerkt naast het huwelijk, die lidstaat de inhoud van die regeling mag bepalen. Een lidstaat van de Raad van Europa is bijgevolg niet verplicht om ook de **partneradoptie** in een dergelijke regeling te stoppen.

»»» Een Franse lesbische vrouw had een partnerschapsregeling (PaCS) afgesloten met de juridische moeder van een kind. Ze wenste het kind te adopteren door middel van een gewone partneradoptie. Dat werd geweigerd omdat door die adoptie het ouderlijk gezag zou overgaan naar de meemoeder. De Franse wetgeving maakte op dat vlak enkel een uitzondering voor gehuwden. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens oordeelde dat er geen sprake was van een (ontoelaatbare) discriminatie. De reden was dat partners van verschillend geslacht die een partnerschapsregeling (PaCS) afsloten, evenmin in aanmerking kwamen voor gewone partneradoptie.

Meer info: Europees Hof voor de Rechten van de Mens, Gas en Dubois tegen Frankrijk van 15 maart 2012 (nr. 25951/07).

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens stelde ook nog dat, indien een lidstaat van de Raad van Europa de partneradoptie toelaat voor ongehuwde paren van verschillend geslacht, ze die ook moet toelaten voor ongehuwde paren van hetzelfde geslacht. **Binnen eenzelfde regeling mag geen onderscheid gemaakt worden op basis van de seksuele geaardheid.**

»»» Een Oostenrijkse lesbische vrouw woonde samen met de juridische moeder van een kind. Ze wilde het kind adopteren door middel van een gewone partneradoptie. Dat kon niet volgens de Oostenrijkse wetgeving. Die liet de partneradoptie wel toe binnen een samenwonend paar van verschillend geslacht, maar niet binnen een samenwonend paar van hetzelfde geslacht. Daardoor werd tussen samenwonenden een onderscheid gemaakt op basis van de seksuele geaardheid. Volgens het Europees Hof voor de Rechten van de Mens was er sprake van een (ontoelaatbare) discriminatie.

Meer info: Europees Hof voor de Rechten van de Mens, X. e.a. tegen Oostenrijk van 19 februari 2013 (nr. 19010/07).

Ten slotte meent het Europees Hof voor de Rechten van de Mens dat een lidstaat niet verplicht is om toe te laten dat een meemoeder, zonder adoptieprocedure, rechtstreeks wordt vermeld in de **geboorteakte** als de (tweede) juridische moeder van een kind.

»»» Twee Duitse vrouwen hadden een partnerschapsregeling (eingetragene Lebenspartnerschaft) afgesloten. Eén van de vrouwen beviel van een kind en de meemoeder verzocht de rechtbank om rechtstreeks in de geboorteakte opgenomen te worden als de (tweede) juridische moeder van het kind. Dat naar analogie met de vaderschapsregel die stelt dat een man de juridische vader wordt van een kind van wie zijn echtgenote bevalt. Volgens het Europees Hof voor de Rechten van de Mens was er geen sprake van een (ontoelaatbare) discriminatie want de vaderschapsregel is gebaseerd op het vermoeden dat de man de genetische vader is van het kind. De meemoeder kon het kind nadien adopteren zonder enig probleem en ze werd op die manier de (tweede) juridische moeder van het kind.

Meer info: Europees Hof voor de Rechten van de Mens, Boeckel en Gessner-Boeckel tegen Duitsland van 7 mei 2013 (nr. 8017/11).

WAAROP MOET JE LETTEN?

In België kunnen twee mannen of twee vrouwen enkel door adoptie samen de juridische ouders worden van eenzelfde kind. Dat betekent dat je de adoptieprocedure zal moeten doorlopen.

Daarbij zal je moeten kiezen tussen gewone en volle adoptie. Denk goed na over die keuze. De gevolgen van de ene en de andere vorm van adoptie zijn immers erg verschillend.

MEER LEZEN

- www.kindengezin.be.
- Marie Demaret, "L'adoption homosexuelle à l'épreuve du principe d'égalité. L'arrêt E.B. contre France", *Journal des Tribunaux* 2009, 145-149.
- Paul Johnson, *Homosexuality and the European Court of Human Rights*, Oxon: Routledge 2013, 251 p.
- Joyca Leplae, "Als mama mee-moeder is", *De Standaard* 18 juli 2012, 5.
- Ilse Martens, "Adoptie", *Nieuw Juridisch Weekblad* 2006, 338-361.
- Sylvie Saroléa, "L'adoption internationale en droit belge à l'aune de la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme", *Revue Trimestrielle de Droit Familial* 2009, 11-57.
- Patrick Senaev en Frederic Swennen (eds.), *De hervorming van de interne en internationale adoptie*, Antwerpen: Intersentia 2006, 442 p.

2. De voorwaarden

WAT IS NIEUW?

Het Grondwettelijk Hof leverde in 2012 twee belangrijke arresten af met betrekking tot de co-ouderadoptie door een meemoeder. Twee voorwaarden voor adoptie, de samenwoningsvereiste en de toestemmingsvereiste, dienen voortaan bekeken te worden in het licht van beide arresten.

Hoe oud moet je zijn om een kind te adopteren? Wie moet toestemmen? Hoe lang moet je samenwonen vóórdat je kan adopteren? Deze en andere voorwaarden zijn vastgelegd in de wet. Ze moeten bekeken worden in het licht van de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof.

ALGEMENE GRONDVOORWAARDEN

De wet legt vier algemene grondvoorwaarden op.

Eerst en vooral moet elke adoptie op **wettige redenen** steunen. Toen het burgerlijk huwelijk nog niet opgesteld was voor partners van hetzelfde geslacht, gebeurde het weleens dat een (oudere) man of vrouw een (jongere) partner van hetzelfde geslacht wou adopteren, bijvoorbeeld om erfrechtelijke redenen. Daarvoor is

adoptie natuurlijk niet bedoeld. De adoptie kan in dat geval niet toegestaan worden. Ook het gebruiken van adoptie om de Belgische nationaliteit of een verblijfsvergunning te verkrijgen voor een kennis of partner uit het buitenland is niet toegelaten. Adoptie leidt overigens niet altijd automatisch tot het verwerven van de Belgische nationaliteit.

Een tweede voorwaarde is dat een minderjarige slechts geadopteerd kan worden in zijn **hoger belang** en met eerbied voor de **fundamentele rechten** die het op grond van het internationaal recht toekomen. Het kind staat centraal, niet de kinderwens van de kandidaat-adoptanten. Alleen als het kind niet in zijn eigen familie kan opgevangen worden, kan het geadopteerd worden. Zo is het bijvoorbeeld niet mogelijk om een kind met een beperking ten volle te adopteren om het te kunnen laten genieten van de Belgische voorzieningen, zonder dat het de bedoeling is om de banden met de oorspronkelijke familie door te knippen.

Kandidaat-adoptanten die een minderjarige willen adopteren, moeten bovendien **bekwaam en geschikt** zijn om te adopteren. De jeugdrechtbank beveelt een maatschappelijk onderzoek op basis waarvan ze oordeelt of de kandidaat-adoptanten geschikt zijn. Bij co-ouderadopties kan de rechter ook een oordeel vellen zonder voorafgaandelijk maatschappelijk onderzoek. Bij een interne adoptie vormt deze beoordeling een onderdeel van de procedure naar aanleiding van een concreet adoptievoornemen. Bij een interlandelijke adoptie vormt de beoordeling een afzonderlijke procedure, die de eigenlijke adoptieprocedure voorafgaat.

De laatste grondvoorwaarde is dat de rechter die oordeelt of de adoptie kan worden uitgesproken, moet nagaan of voldaan is aan alle bij wet gestelde **voorwaarden**, en rekening moet houden met alle wettige **belangen**. Dit kunnen bijvoorbeeld de belangen zijn van de grootouders van het kind.

BURGERLIJKE STAAT

Voor wat de gezamenlijk adoptie en de co-ouderadoptie betreft, wil de wetgever dat het kind terechtkomt in een stabiel gezin. Vandaar dat er in de wet staat dat je moet gehuwd zijn, wettelijk samenwonen of minstens drie jaar feitelijk samenwonen op het ogenblik van het indienen van het verzoek tot adoptie. De feitelijke samenwoning moet niet alleen duurzaam zijn, maar ook affectief. Met dat laatste wordt bedoeld dat het om een seksueel-affectieve relatie moet gaan. Een goede vriendschap is niet voldoende. Voor de driejarige samenwoningstermijn telt de samenwoning van voor de geboorte ook mee.

Vroeger hield deze voorwaarde in dat je als meemoeder niet kon adopteren wanneer je niet meer samenwoonde met de juridische moeder op het ogenblik van het indienen van het verzoek tot adoptie. Ook al ging de juridische moeder akkoord met de adoptie, dan nog kon de jeugdrechtbank de adoptie niet toestaan omdat niet voldaan was aan de wettelijke voorwaarde van samenwoning. Daarin is verandering gekomen door een (eerste) belangrijk arrest van het Grondwettelijk Hof van 12 juli 2012.

▶▶▶ WAT ZEGT HET GRONDWETTELIJK HOF IN HET ARREST VAN 12 JULI 2012?

Twee vrouwen hadden gedurende ongeveer tien jaar samengewoond. Tijdens die periode waren twee kinderen geboren na kunstmatige inseminatie met sperma van een onbekende donor. De meemoeder zorgde mee voor de opvoeding van de kinderen. Nadat de twee vrouwen uit elkaar waren wilde de meemoeder de twee kinderen nog ten volle adopteren, met behoud van de juridische afstammingsband tussen de juridische moeder en de kinderen. **De juridische moeder (en de kinderen) stemden toe in de adoptie door de meemoeder.** De jeugdrechtbank kon de adoptie niet toestaan omdat de twee vrouwen niet meer samenwoonden op het ogenblik van het indienen van het verzoekschrift tot adoptie. Aan het Grondwettelijk Hof werd een prejudiciële vraag voorgelegd. Het Grondwettelijk Hof oordeelde dat de volle co-ouderadoptie door de meemoeder toch nog mogelijk moest zijn. Met de samenwoningsvereiste wil de wetgever ervoor zorgen dat adoptiekinderen opgevangen worden in een stabiel milieu. Er was evenwel een duurzame feitelijke ouder-kindrelatie met de meemoeder en door de adoptie zouden de kinderen niet ophouden te behoren tot hun oorspronkelijke familie. Ze zouden niet uit hun omgeving worden weggehaald. Volgens het Grondwettelijk Hof kon de co-ouderadoptie door de meemoeder juist bijdragen tot de stabiliteit van het milieu waarin de kinderen opgroeiden. Het Grondwettelijk Hof merkte ook nog op dat er geen enkele zekerheid bestaat dat een familie waarin kind terechtkomt, in de toekomst steeds een stabiel milieu zal blijven vormen.

Meer info: Arrest nr. 94/2012 van 12 juli 2012 van het Grondwettelijk Hof (www.grondwettelijkhof.be).

Uit het arrest van het Grondwettelijk Hof volgt dat je als meemoeder nog kan adopteren, zelfs al woon je niet meer samen met de juridische moeder op het ogenblik van het indienen van het verzoek tot adoptie.

De uitspraak van het Grondwettelijk Hof heeft betrekking op een verzoek tot volle co-ouderadoptie door een meemoeder met volgende kenmerken: de biologische vader is onbekend en de kinderen hebben geen wettelijke vader; de juridische moeder en de meemoeder woonden in het verleden meer dan drie jaar samen en ze hadden een affectieve relatie; de kinderen werden geboren tijdens die relatie en tussen de meemoeder en de kinderen bestond een duurzame feitelijke ouder-kindrelatie; ten slotte verklaarden de juridische moeder en de kinderen zich uitdrukkelijk akkoord met de volle co-ouderadoptie door de meemoeder.

▶▶▶ Wanneer je naar de jeugdrechtbank trekt met een adoptieverzoek waarvan het onderwerp identiek is, dan moet de jeugdrechtbank geen nieuwe prejudiciële vraag stellen. Ze kan dan meteen beslissen overeenkomstig het arrest van het Grondwettelijk Hof van 12 juli 2012. Niets belet evenwel dat de jeugdrechtbank toch opnieuw een prejudiciële vraag stelt. De jeugdrechter kan zijn eigen oordeel wel niet boven dat van het Grondwettelijk Hof plaatsen zonder een nieuwe prejudiciële vraag te stellen. Omdat arresten van het Grondwettelijk Hof naar aanleiding van prejudiciële vragen niet naar analogie mogen worden toegepast, en omdat vrijwel elke situatie identiek is, ben je mogelijk toch vertrokken voor een nieuwe prejudiciële vraag wanneer het onderwerp van het adoptieverzoek niet volledig identiek is.

LEEFTIJD

Op het tijdstip van het indienen van het verzoekschrift tot adoptie moet je voldoen aan bepaalde leeftijdsvereisten. Als je alleen of samen wilt adopteren, moet je minstens vijftientig jaar zijn. Bovendien moet je minstens vijftien jaar ouder zijn dan de geadopteerde. Bij een co-ouderadoptie volstaat het dat je minstens achttien jaar bent en dat je minstens tien jaar ouder bent dan de geadopteerde.

»»» Een vijftientigjarige en een achttienjarige man zullen bijvoorbeeld niet samen een kind van zeven jaar kunnen adopteren. De vijftientigjarige man zal het kind eerst alleen moeten adopteren, waarna zijn achttienjarige echtgenoot of partner kan overgaan tot de co-ouderadoptie.

De wet legt geen maximumleeftijd op, maar bij het maatschappelijk onderzoek wordt er wel gekeken naar de leeftijd van de adoptant(en).

TOESTEMMING

Uiteraard moeten degenen die willen adopteren, toestemmen in de adoptie. Dat doen ze door het verzoekschrift tot adoptie te ondertekenen. Wanneer iemand die gehuwd is of samenwoont alleen adopteert, heeft die daarvoor ook de toestemming van de echtgenoot of partner nodig. Wanneer die weigert, hoeft de rechtbank daar echter niet altijd rekening mee te houden.

Wanneer de geadopteerde minstens twaalf jaar oud is bij de uitspraak van het adoptievonnissen, is ook zijn toestemming nodig. Weigert hij, dan kan de adoptie niet doorgaan. Er is geen verhaal mogelijk tegen die weigering. Is de geadopteerde jonger dan twaalf jaar, dan heeft hij geen vetorecht, maar hij kan wel gehoord worden door de jeugdrechtbank. Wanneer de geadopteerde gehuwd is of samenwoont, moet ook de echtgenoot of partner toestemmen. Ook hier hoeft de rechtbank niet noodzakelijk rekening te houden met de weigering van de echtgenoot of partner.

Als de geadopteerde minderjarig is, dan moeten ook de juridische ouder(s) (of eventueel de voogd, toezieende voogd of voogd ad hoc) hun toestemming geven. **Dat kan ten vroegste twee maanden na de geboorte van het kind.** Het gebeurt soms dat de oorspronkelijke ouder(s) niet wil(len) toestemmen in de adoptie van een minderjarige kind door twee echtgenoten of partners van hetzelfde geslacht, bijvoorbeeld op grond van religieuze bezwaren. Het komt echter ook voor dat een alleenstaande moeder juist wel een adoptie door twee mannen verkiest, omdat ze niet wil dat het kind door de adoptie een andere moeder krijgt.

Wanneer de juridische ouder(s) weigert (weigeren) kan de adoptie niet doorgaan, tenzij wanneer blijkt, na een grondig maatschappelijk onderzoek, dat die ouder(s) zich niet bekommerde(n) om het kind of de gezondheid, veiligheid of zedelijkheid van het kind ingevaar bracht(en).

Als de geadopteerde meerderjarig is, is de toestemming van de juridische ouder(s) niet nodig, maar hun advies wordt wel gevraagd.

Vroeger hield deze voorwaarde in dat je als meemoeder niet meer kon adopteren wanneer de juridische moe-

der niet wilde toestemmen in de adoptie van haar minderjarig kind en zich steeds om haar kind had bekommerd en de gezondheid, veiligheid of zedelijkheid van het kind niet in gevaar bracht. Daarin is verandering gekomen door een (tweede) belangrijk arrest van het Grondwettelijk Hof van 12 juli 2012.

»»»» **WAT ZEGT HET GRONDWETTELIJK HOF IN HET ARREST VAN 12 JULI 2012?**

Twee vrouwen waren gehuwd. Tijdens hun huwelijk werd een kind geboren. De meemoeder wilde het kind ten volle adopteren door middel van een co-ouderadoptie. Beide vrouwen hadden de overeenkomst voor medisch begeleide voortplanting ondertekend en deelgenomen aan de adoptievoorbereiding. Er was ook een verzoekschrift tot adoptie ingediend. Het kwam evenwel tot een breuk tussen beide vrouwen en er werd een echtscheidingsprocedure opgestart. Tijdens de echtscheidingsprocedure verzette de juridische moeder zich tegen de voorgenomen adoptie door de meemoeder. Daardoor kon de jeugdrechtbank de adoptie niet toestaan. De juridische moeder wilde immers haar toestemming niet geven en ze had zich steeds om haar kind bekommerd en bracht de gezondheid, veiligheid en zedelijkheid van het kind niet in gevaar. Aan het Grondwettelijk Hof werd een prejudiciële vraag voorgelegd. Het Grondwettelijk Hof oordeelde dat de adoptie door de meemoeder eventueel toch nog mogelijk was. De jeugdrechtbank moest, in het belang van het kind, de toestemmingsweigering van de juridische moeder onderzoeken en eventueel opzij kunnen schuiven. Volgens het Grondwettelijk Hof haalde het mogelijk belang van het kind om een dubbele afstammingsband te hebben, het in beginsel van het recht van de juridische moeder om te weigeren toe te stemmen in de adoptie door de vrouw met wie zij gehuwd was en die met haar een project van meeoouderschap had aangegaan vóór de geboorte, en die dat project erna had voortgezet in het kader van een adoptieprocedure. Door de co-ouderadoptie zou het kind overigens niet ophouden te behoren tot zijn oorspronkelijke familie.

Meer info: Arrest nr. 93/2012 van 12 juli 2012 van het Grondwettelijk Hof (www.grondwettelijkhof.be).

Uit het arrest van het Grondwettelijk Hof volgt dat je als meemoeder toch nog kan adopteren, zelfs al weigert de juridische moeder toe te stemmen in die adoptie. De jeugdrechtbank kan, in het belang van het kind, de weigering terzijde schuiven. De uitspraak van het Grondwettelijk Hof heeft betrekking op een verzoek tot volle co-ouderadoptie door een meemoeder met volgende kenmerken: de juridische moeder en de meemoeder waren gehuwd op het ogenblik van de geboorte van het kind en het indienen van het verzoekschrift tot adoptie; de juridische moeder en de meemoeder hadden de overeenkomst voor medisch begeleide voortplanting ondertekend en de adoptievoorbereiding gevolgd; ten slotte was er een daadwerkelijke familiale band tussen het kind en de meemoeder.

»»»» Wanneer je naar de jeugdrechtbank trekt met een adoptieverzoek waarvan het onderwerp identiek is, dan moet de jeugdrechtbank geen nieuwe prejudiciële vraag stellen. Ze kan dan meteen beslissen overeenkomstig het arrest van het Grondwettelijk Hof van 12 juli 2012. Niets belet evenwel dat de jeugdrechtbank toch opnieuw een prejudiciële vraag stelt. De jeugdrechter kan zijn eigen oordeel wel niet boven dat van het Grondwettelijk Hof plaatsen zonder een nieuwe prejudiciële vraag te stellen.

Omdat arresten van het Grondwettelijk Hof naar aanleiding van prejudiciële vragen niet naar analogie mogen worden toegepast, en omdat vrijwel elke situatie identiek is, ben je mogelijk toch vertrokken voor een nieuwe prejudiciële vraag wanneer het onderwerp van het adoptieverzoek niet volledig identiek is.

HOE TOESTEMMEN?

Om toestemming te geven moet je een persoonlijke verklaring afleggen voor de rechtbank die het verzoekschrift tot adoptie behandelt. Je kan dat ook doen bij een notaris naar keuze of de vrederechter van je woonplaats. Ieder lid van de oorspronkelijke familie kan in die verklaring of akte stellen dat hij de identiteit van de adoptant(en) niet wil kennen of niet in de procedure wil verschijnen. In dat geval moet hij dan wel iemand aanduiden (bijvoorbeeld een advocaat, een lid van de adoptiedienst of een familielid) die hem in de procedure zal vertegenwoordigen en die door de rechtbank kan opgeroepen worden.

Elke gegeven toestemming kan ingetrokken worden ten laatste zes maanden na de indiening van het verzoekschrift tot adoptie. Na de uitspraak van het adoptievonnissen is de intrekking van de toestemming hoe dan ook niet meer mogelijk.

WAAROP MOET JE LETTEN?

Om te kunnen adopteren moet je aan een hele reeks voorwaarden voldoen. Die moeten voortaan bekeken worden in het licht van twee belangrijke arresten van het Grondwettelijk Hof uit 2012.

Uit het eerste arrest volgt dat je als meemoeder nog kan overgaan tot co-ouderadoptie, ook al is er geen samenwoning meer op het ogenblik van het indienen van het verzoekschrift tot adoptie. Je hebt wel het akkoord nodig van de juridische moeder (en van het kind indien het ouder is dan twaalf jaar).

Uit het tweede arrest volgt dat de juridische moeder, die toestemde in de co-ouderadoptie door de meemoeder, die toestemming niet zomaar kan intrekken. De jeugdrechtbank kan oordelen dat dit niet in het belang van het kind is en de toestemmingsweigering terzijde schuiven.

Soms gebeurt het dat de relatie tussen de juridische moeder en de meemoeder spaak loopt en de meemoeder toch nog wil adopteren zonder dat er toestemming was of is van de juridische moeder. Over een dergelijke situatie deed het Grondwettelijk Hof nog geen uitspraak. Je kan er de bepalingen van de arresten uit 2012 dan ook niet zonder meer op toepassen.

- Paul Borghs, “Grondwettelijk Hof versoepelt adoptie door meemoeder”, *De Juristenkrant* 12 september 2012, 4-5.
- Paul Borghs, “Rechtspositie meemoeder. Van adoptieve naar oorspronkelijke juridische afstamming”, *Nieuw Juridisch Weekblad* 2013, 382-408.
- Sylvie Cap en Jehanne Sosson, “Quand la Cour constitutionnelle revisite les conditions de l’adoption homoparentale”, *Revue Trimestrielle de Droit Familial* 2013, 177-203.
- Charlotte Declerck, “Personen- en samenlevingsrecht. Kroniek 2010-2012”, *Nieuw Juridisch Weekblad* 2013, 94-105.
- Annelore Huygens, “Voorwaarden en gevolgen van de adoptie door paren van hetzelfde geslacht”, in Patrick Senaeve, Frederik Swennen en Gerd Verschelden (eds.), *Verblijfsco-ouderschap*, Antwerpen: Intersentia 2007, 201-256.
- Tim Wuyts, “De rechtspositie van meemoeders en hun kinderen”, in Patrick Senaeve, Frederik Swennen en Gerd Verschelden (eds.), *Ouders en Kinderen*, Antwerpen: Intersentia 2013, 73-179.

3. De binnenlandse adoptieprocedure

WAT IS NIEUW?

Dit hoofdstuk werd aangepast aan enkele nieuwe wetten, onder meer die over de werklastvermindering bij justitie. Een arrest van het Grondwettelijk Hof uit 2010 heeft dan weer een impact op de familienaam van het kind bij gewone adoptie.

Als je alleen of samen met je partner of echtgenoot een binnenlands kind wilt adopteren, of als je het kind van je partner of echtgenoot wilt adopteren door middel van een co-ouderadoptie, dan ben je verplicht de binnenlandse adoptieprocedure te doorlopen. Er zijn tien stappen in de procedure.

STAP AANMELDING BIJ KIND & GEZIN

1

Je start de binnenlandse adoptieprocedure, voor zover het de adoptie van een minderjarig kind betreft, met een aanmelding bij het Vlaams Centrum voor Adoptie, een afdeling van Kind & Gezin.

Via de website van Kind & Gezin (www.kindengezin.be) kan je het aanmeldingsformulier afdrukken.

STAP VOORBEREIDING VOLGEN

2

Wanneer je samen een kind wilt adopteren, ben je verplicht een voorbereidingsprogramma te volgen. Je wordt hiervoor uitgenodigd na je aanmelding bij het Vlaamse Centrum voor Adoptie. De voorbereiding wordt georganiseerd door EVA-vorming. Ze start met een eerste informatiesessie die 's avonds plaatsvindt en in een grote

groep. Na die eerste sessie beslis je of je verder wilt deelnemen aan het voorbereidingsprogramma. Je komt dan op een wachtlijst, in volgorde van je aanmelding. Zodra er nood is aan nieuwe kandidaat-adoptanten, gemiddeld is dat één à twee keer per jaar, worden sessies in kleinere groepjes georganiseerd. Het voorbereidingsprogramma neemt in totaal dertig uur in beslag en wordt afwisselend georganiseerd in Antwerpen en Gent. Sommige sessies vinden op weekdays plaats tijdens de werkuren. Tussen de eerste informatiesessie en de start van de sessies in kleinere groepjes kan een hele tijd liggen. Na het volgen van de voorbereidings sessie krijg je een attest dat je nodig hebt voor de procedure voor de jeugdrechtbank. Dat attest blijft onbeperkt geldig. Voor een tweede of latere adoptie hoef je dus geen voorbereiding meer te volgen.

De adoptievoorbereiding is alleen nodig voor de adoptie van een minderjarig kind. Bij de gewone adoptie van een meerderjarige hoef je dus geen voorbereiding te volgen. Je hoeft je dan ook niet aan te melden bij het Vlaams Centrum voor Adoptie, maar je kan rechtstreeks naar de rechtbank van eerste aanleg.

In geval van co-ouderadoptie van een minderjarig kind is de voorbereiding wel verplicht. Er wordt dan een aangepaste module voorzien die maar twaalf uur duurt (gespreid over twee weekdays) en die strikt genomen enkel moet gevolgd worden door degene die adopteert, hoewel het toch aangewezen is dat beide partners of echtgenoten de voorbereiding volgen. De voorbereiding wordt afwisselend georganiseerd in Antwerpen, Brussel en Gent. **Je kan de voorbereiding al volgen voor de geboorte van het kind.**

Na het voorbereidingsprogramma moet je geen examen afleggen. Je moet wel aanwezig zijn op elke sessie. Gemiste sessies moet je later inhalen. Voor de voorbereiding moet je 25 euro betalen.

STAP DE SELECTIE

3

Na deze voorbereiding, en voor zover het niet om een co-ouderadoptie gaat (of een adoptie van een gekend kind), kan je op zoek gaan naar een adoptiedienst.

»»» BINNENLANDSE ADOPTIEDIENSTEN

Wie in Vlaanderen woont, moet kiezen voor een binnenlandse adoptiedienst die door de Vlaamse Gemeenschap is erkend. Je kan terecht bij vijf binnenlandse adoptiediensten: Gewenst Kind, de Mutsaard, Gents Adoptiecentrum, Adoptiedienst Sociaal Centrum De Visserij en Adoptiedienst Stedelijk Ziekenhuis Roeselare. De contactgegevens kan je vinden op de website van Kind & Gezin (www.kindengezin.be). Woon je in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dan kan je kiezen voor een adoptiedienst die erkend is door de Vlaamse Gemeenschap of door de Franstalige Gemeenschap.

De adoptiedienst gaat na of je geschikt bent om een kind te adopteren. Tijdens een eerste gesprek wordt gepeild naar je motivatie, je verwachtingen en je sociale omgeving. Beslist de adoptiedienst op basis daarvan om je op te nemen op de passieve wachtlijst, dan teken je een overeenkomst met de adoptiedienst. Je moet een uittreksel uit het strafregister kunnen voorleggen waaruit moet blijken dat er geen elementen zijn die onverzoebaar zijn met adoptie. Je huisarts moet een vragenlijst invullen. Het maatschappelijk onderzoek bestaat uit gesprekken met een psycholoog en een maatschappelijk assistent. De adoptiedienst komt ook op huisbezoek. Op basis van de verslagen van deze

gesprekken wordt beslist om je kandidatuur al dan niet te aanvaarden.

Als je kandidatuur wordt aanvaard, moet je wachten op de plaatsing van een kind. Dat kan een hele tijd

- zelfs drie à vier jaar - duren. In Vlaanderen worden gemiddeld slechts twintig à dertig kinderen per jaar afgestaan voor adoptie. Heel wat kinderen die in België worden afgestaan voor adoptie zijn van allochtone origine, het betreft bijvoorbeeld kinderen van alleenstaande moslimvrouwen of vrouwen zonder verblijfsvergunning.

De kinderen moeten verdeeld worden onder alle kandidaat-adoptanten. In principe wordt het kind toegewezen aan de kandidaat-adoptanten die bovenaan op de wachtlijst staan. Daarvan kan worden afgeweken, bijvoorbeeld als de geboorteouders bepaalde eisen stellen in verband met het gezin waarin het kind terecht komt. De adoptiediensten geven de geboorteouders de mogelijkheid om mee te beslissen in welk type gezin ze hun kind willen laten plaatsten. Soms geven ze de voorkeur aan een heteropaar.

EEN SCHADUWMOEDER GETUIGT

Hij zou bij een homostel terecht komen, twee mannen die dolgraag een kind wilden. Ze stonden bovenaan de lijst met kandidaat-adoptieouders, maar waren al zo vaak gepasseerd. Ik heb toen gezegd: "Oké, dat zijn mijn mannen". Twee maanden na de bevalling ben ik ze gaan opzoeken. Een heel fijn stel. En gepamperd dat die kleine daar wordt! Ze zijn er echt gek op. Dat was zo fijn om te zien.

Uit: Kathleen Vereecken, "Schaduwmoeders", De Standaard 5 maart 2011, 26-27.

EEN ADOPTIEVADER GETUIGT

Toen in 2006 de wet goedgekeurd werd waardoor halebikoppels mochten adopteren, zat ik echt te wachten. Vanaf het ogenblik dat de wet in het Staatsblad verscheen heb ik de telefoon genomen en gebeld. Al bij al heb ik de indruk dat wij de hele wachttijd minder stresserend hebben ervaren dan sommige andere koppels. We wilden heel graag kinderen, maar het beheerste ons leven niet. We zaten niet te wachten met een kant-en-klare kinderkamer. We waren al eens afgewezen en het Amerikaanse spoor bleek doodlopend te zijn. Kinderen waren een wens, maar zonder was het ook oké. In februari 2010 ging dan toch de telefoon. Er was een moeder van een twee maanden oude baby die de papieren voor definitieve afstand ondertekend had. We hebben alles laten vallen en zijn meteen naar Antwerpen gereden. Dat was op woensdag, op donderdag mochten we Aaron gaan ophalen. We hadden zo goed als niks. Op woensdag zijn we op de terugweg naar huis aan een babyzaak gestopt om een Maxi-Cosi en een kindervagen te kopen.

Uit: Kim Herbots, "Wij zijn een heel normaal gezin", De Morgen 23 januari 2013, 4.

Wanneer beslist wordt om een kind te plaatsen in je gezin, wordt aan de juridische ouder(s) gevraagd om bij de notaris (of de vrederechter) een akte voor de toelating tot volle adoptie te ondertekenen. In die akte wordt een vertegenwoordiger van de adoptiedienst aangewezen om het kind te vertegenwoordigen in de adoptieprocedure. Dat kan ten vroegste twee maanden na de geboorte. In principe komt het kind na de geboorte eerst in een pleeggezin terecht. De wet voorziet immers in een bedenktijd van twee maanden – men kan ten vroegste twee maanden na de geboorte toestemmen in de adoptie – en door het kind in een pleeggezin te plaatsen wil men ervoor zorgen dat zonder enige druk een beslissing kan genomen worden door de juridische ouder(s).

Soms wordt hiervan afgeweken en komt het kind onmiddellijk in het gezin van de kandidaat-adoptant(en) terecht. De bedenktijd van twee maanden blijft dan gelden.

Het kind wordt ingeschreven in het bevolkingsregister van de woonplaats van de kandidaat-adoptant(en) na de overdracht van het kind aan de kandidaat-adoptant(en).

HET KOSTENPLAATJE

In totaal mag je voor een binnenlandse adoptie via een adoptiedienst al vlug rekenen op een uitgave van 7.500 à 8.000 euro. Een co-ouderadoptie is aanzienlijk goedkoper want je hebt dan enkel de kosten voor de voorbereidingscursus en de rechtspleging, naast eventueel de kosten voor het maatschappelijk onderzoek en een advocaat. Tijdens de voorbereidingscursus krijg je een voorbeeld van een verzoekschrift mee naar huis, zodat je eventueel kan besparen op de kosten voor een advocaat. *Meer info: www.vlaamsparlement.be (antwoord van minister Steven Vanackere op parlementaire vraag nr. 40 van 21 oktober 2008 van Helga Stevens).*

STAP HET INLEIDEN VAN DE GERECHTELIJKE PROCEDURE

4 De eigenlijke adoptie wordt uitgesproken door de rechtbank. Voor de adoptie van een minderjarige is dat de jeugdrechtbank, voor de adoptie van een meerderjarige de rechtbank van eerste aanleg. Je kan zelf niet zomaar kiezen op welke rechtbank je een beroep doet. In eerste instantie is de rechtbank bevoegd van het gerechtelijk arrondissement waarbinnen de woonplaats of de gewone verblijfplaats van de kandidaat-adoptant(en) of van één van beide kandidaat-adoptanten gelegen is. Je kan dat opzoeken op www.juridat.be.

De adoptieprocedure start met het neerleggen van een eenzijdig verzoekschrift op de griffie van de bevoegde rechtbank. Je bent niet verplicht om hiervoor een advocaat in te schakelen want de wet stelt dat het verzoekschrift kan ondertekend worden door de adoptant(en) of door hun advocaat. **Het verzoekschrift kan pas ingediend worden na de geboorte van het kind.**

In het verzoekschrift vermeld je of je voor de gewone of volle adoptie hebt gekozen, de redenen daarvoor, en de naam en de voornaam die je aan het kind wilt geven.

Vroeger moest je, naast het attest waaruit blijkt dat de voorbereiding werd gevolgd, nog een hele reeks documenten toevoegen aan het verzoekschrift. Dat is sterk vereenvoudigd door de wet betreffende de werklastermindering bij justitie. De griffier zal een hele reeks gegevens nu zelf opvragen via het rijksregister.

STAP HET INWINNEN VAN ADVIEZEN DOOR HET PARKET

5 De griffier moet het verzoekschrift tot adoptie binnen een termijn van acht dagen overmaken aan het parket. Het parket moet dan alle nuttige inlichtingen en adviezen inwinnen over de voorgenomen adoptie. In de praktijk doet de politie dat, die hiervoor instructies krijgt van het parket. Dat is het zogenaamde moraliteitsonderzoek. Kandidaat-adoptanten schrikken weleens wanneer ze de politie over de vloer krijgen. Dat is echter een onderdeel van de procedure.

Het parket vraagt advies aan verschillende personen. Eerst en vooral moeten de juridische vader en moeder (of eventueel de voogd, toezienend voogd en vrederechter van het voogdijforum) van het te adopteren kind hun advies geven. Als ze zelf liever niet in de adoptieprocedure willen tussenkomen, wordt het advies gevraagd van de persoon die zij als vertegenwoordiger hebben aangeduid. Het advies van de juridische ouder(s) is ook verplicht wanneer een meerderjarige wordt geadopteerd. Daarnaast wordt het advies ingewonnen van de (eventuele) afstammelingen van de kandidaat-adoptant(en) en van de geadopteerde zelf, voor zover die ouder zijn dan twaalf jaar, en van de persoon of personen die het kind hebben opgevangen om het te onderhouden en op te voeden in plaats van de juridische ouder(s). Dit laatste komt voor wanneer het kind in een pleeggezin of door een pleegvoogd werd opgevangen. Ten slotte moet het parket het advies inwinnen van de personen die geweigerd hebben toe te stemmen in de adoptie, hoewel hun toestemming vereist is, of van de vertegenwoordigers die ze hebben aangewezen.

Het parket is niet meer verplicht om het advies in te winnen van de juridische grootouders van het te adopteren kind of van de ex-partner(s) van de kandidaat-adoptant(en).

Het parket heeft twee maanden de tijd om alle nuttige inlichtingen en adviezen in te winnen. Er staat evenwel geen sanctie op het overschrijden van die termijn, zodat het in de praktijk meestal langer duurt.

UIT DE PRAKTIJK

“Op een dag kwam er een politieagent langs. Hij kwam even controleren of wij Max en Felix wel goed opvoedden. Hij vertelde ons meteen dat hij ook iemand kende ‘die van de verkeerde kant was’. Een tijdje later kregen we zijn verslag waarin stond dat de kinderen weliswaar verkouden waren, maar dat ze niet slecht werden opgevoed en dat ze niets te kort kwamen. We hebben er met de jongens nadien hartelijk om gelachen en het werd een running gag in ons gezin.”

Uit: Barbara Claeys, Samen mama. Zwangerschapsgids voor lesbische koppels, Tielt: Lannoo 2008, 172-173.

STAP HET MAATSCHAPPELIJK ONDERZOEK

6

Om te beoordelen of je geschikt bent om te adopteren, beveelt de rechtbank in een tussenvonnis een maatschappelijk onderzoek. Het maatschappelijk onderzoek wordt uitgevoerd door de binnenlandse adoptiediensten (zie stap drie). Het kan tegelijkertijd met het onderzoek door het parket worden uitgevoerd.

Het maatschappelijk onderzoek is verplicht bij de adoptie van een minderjarige. Hierop wordt een uitzondering gemaakt voor de adoptie van een kind dat tot in de derde graad verwant is met de kandidaat-adoptant, of met de echtgenoot, wettelijk samenwonende of feitelijk samenwonende partner van de kandidaat-adoptant. Het maatschappelijk onderzoek is ook niet verplicht wanneer het kind het dagelijks leven deelt met de kandidaat-adoptant of een sociale en affectieve band heeft met de kandidaat-adoptant. Daardoor is het maatschappelijk onderzoek niet verplicht bij een co-ouderadoptie, maar het kan wel bevolen worden door de jeugdrechtbank wanneer die oordeelt dat een dergelijk onderzoek nuttig is. Sommige rechtbanken bevelen systematisch toch een maatschappelijk onderzoek bij co-ouderadoptie binnen een homo- of lesbisch paar. Dat brengt extra kosten met zich mee.

Bij de adoptie van een meerderjarige is het maatschappelijk onderzoek evenmin verplicht, maar opnieuw kan de rechtbank van eerste aanleg het bevelen wanneer ze het nuttig acht.

Het verslag van het maatschappelijk onderzoek moet neergelegd worden bij de griffie binnen twee maanden na de uitspraak van het tussenvonnis waarbij het werd bevolen. Dat duurt soms wel langer, aangezien er geen sanctie staat op het overschrijden van de termijn.

STAP DE RECHTSPLEGING TEN GRONDE

7

De verslagen van het parket en het maatschappelijk onderzoek worden aan de griffie overhandigd. Binnen drie dagen nadat het laatste verslag op de griffie werd neergelegd, worden de kandidaat-adoptant(en) en de geadopteerde, als die ouder is dan twaalf jaar, opgeroepen om kennis te nemen van het verslag. Tot vijftien dagen na hun oproeping kunnen ze het verslag komen inkijken. Ze kunnen dit zelf doen of via een advocaat. Er wordt op de griffie geen kopie meegegeven van het verslag.

Vervolgens stelt de rechtbank een zittingsdag vast. Dat gebeurt tussen de vijftiende en vijfenveertigste dag nadat het laatste van beide verslagen werd neergelegd op de griffie. Opnieuw is er geen sanctie verbonden aan het overschrijden van deze termijn. Je wordt ervan verwittigd wanneer de zittingsdag is.

Op de zittingsdag worden de volgende personen gehoord door de rechtbank: de adoptant(en), de geadopteerde vanaf de leeftijd van twaalf jaar, alle andere personen die moeten toestemmen in de adoptie (of hun vertegenwoordigers), alle personen die een negatief advies gaven aan het parket en alle overige personen die de rechtbank wenst te horen. De rechtbank kan dus nog steeds beslissen om bijvoorbeeld de grootouders te horen, ook al is het parket niet verplicht om hun advies in te winnen. Als de geadopteerde nog geen twaalf jaar oud is, zal die toch gehoord worden door de jeugdrechtbank als uit het maatschappelijk onderzoek blijkt dat hij zijn mening kan geven over de adoptie. Is dat niet het geval, dan kan het kind de jeugdrechtbank schriftelijk verzoeken om hem op te roepen zodat ze zelf kan oordelen over zijn bekwaamheid om zijn oordeel te geven. Het kind heeft daarvoor vijftien werkdagen vanaf de dag dat hij op de hoogte werd gebracht door het parket van het resultaat van het onderzoek. Het kind, zowel jonger als ouder dan twaalf jaar, wordt hoe dan ook steeds alleen gehoord. Het kan er ook voor kiezen om niet te worden gehoord. Van het verhoor wordt een verslag opgesteld dat in het adoptiedossier terechtkomt.

Behalve de adoptant(en) is niemand verplicht in te gaan op het verzoek om voor de rechter te verschijnen. Wie wel verschijnt, moet dat in principe zelf, in persoon, doen. Slechts in uitzonderlijke gevallen kan de rechtbank toelaten dat een vertegenwoordiger wordt gestuurd, bijvoorbeeld een advocaat. **Als je moet toestemmen in de adoptie maar niet verschijnt voor de rechtbank, wordt ervan uitgegaan dat je niet akkoord gaat met de adoptie.**

STAP DE UITSPRAAK

8

De rechtbank oordeelt of de adoptie al dan niet kan worden uitgesproken. Ook het advies van het parket zal gehoord worden. Gaat het om de adoptie van een minderjarige, dan kan de jeugdrechtbank maar uitspraak doen ten vroegste zes maanden na het neerleggen van het verzoekschrift tot adoptie. Deze wachtermijn geldt

niet wanneer het kind al langer dan zes maanden wordt opgevoed door de adoptant(en) of bij de adoptie van een meerderjarige.

De uitspraak gebeurt niet in openbare terechtzitting, maar in raadkamer, en het vonnis wordt naar de adoptant(en) gestuurd, naar iedere persoon van wie de toestemming vereist was en naar het parket.

STAP RECHTSMIDDELEN

9

Tegen de uitspraak van de rechtbank kan hoger beroep worden ingesteld binnen een termijn van een maand vanaf de kennisgeving van het vonnis. De zaak komt dan voor het hof van beroep. Tegen het arrest van het hof van beroep is eventueel nog cassatie mogelijk.

Na het verstrijken van de termijn om hoger beroep of cassatieberoep in te stellen, of nadat het hoger beroep of cassatieberoep werd afgewezen, wordt de rechterlijke beslissing waarbij de adoptie werd uitgesproken, definitief. De griffier stuurt die rechterlijke beslissing aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de verblijfplaats van de adoptant(en) of, als die niet gekend is, van de geadopteerde. De ambtenaar van de burgerlijke stand schrijft de beslissing over in de registers en zendt een afschrift van de akte van overschrijving aan de griffier en aan de Federale Centrale Autoriteit. De Federale Centrale Autoriteit, een dienst binnen de FOD Justitie, stelt het Vlaams Centrum voor Adoptie op de hoogte. De overschrijving wordt vermeld in de kant van de akten van de burgerlijke stand van de geadopteerde en zijn eventuele afstammelingen. Vanaf dat moment is de adoptie een feit.

STAP RECHT OP INFORMATIE

10

Wie geadopteerd werd, heeft het recht om zijn afstamming te kennen. De adoptiewet stelt dat de gegevens in verband met de herkomst van de geadopteerde, in het bijzonder over de identiteit van de juridische moeder en vader, en de medische gegevens bewaard moeten worden. De geadopteerde kan zijn herkomstgegevens achterhalen via een afschrift van zijn geboorteakte. Daarop blijven immers de oorspronkelijke afstammingsgegevens staan. Hij heeft ook toegang tot zijn adoptiedossier, maar dan wel enkel tot de gegevens die over hemzelf gaan. Adoptiedossiers met betrekking tot binnenlandse adopties worden bewaard door de adoptiediensten en niet door het Vlaams Centrum voor Adoptie. Ze zijn toegankelijk via de coördinator van de adoptiedienst.

DE JURIDISCHE GEVOLGEN VAN DE ADOPTIE

De juridische gevolgen van gewone en volle adoptie verschillen sterk. De **gewone adoptie** vult de oorspronkelijke afstamming aan. De geadopteerde behoudt zijn afstammings- en verwantschapsbanden in de oorspronkelijke familie, en daarnaast ontstaat er een afstammingsband tussen de geadopteerde en de adoptant(en). Als de geadopteerde al kinderen heeft, worden die verwanten van de adoptant(en). **De gewoon geadopteerde wordt echter niet opgenomen in de familie van de adoptant(en); er ontstaan dus geen verwantschapsbanden tussen de geadopteerde en de verwanten van de adoptant(en).**

In geval van **gewone adoptie** van een minderjarige komen het ouderlijk gezag en de ouderlijke plichten toe aan de adoptant(en). Bij gewone co-ouderadoptie hebben beide echtgenoten of samenwonenden het ouderlijk gezag en de ouderlijke plichten. Er ontstaat ook een wederzijdse verplichting tot levensonderhoud tussen de geadopteerde (en diens afstammelingen) en de adoptant(en). Daarnaast blijven de oorspronkelijke ouder(s) een verplichting tot levensonderhoud hebben ten aanzien van de geadopteerde (en diens afstammelingen), maar die verplichting is subsidiair, tenzij bij co-ouderadoptie. Dat wil zeggen dat er pas een beroep op wordt gedaan wanneer de adoptant(en) niet voor dat levensonderhoud kan (kunnen) zorgen. Ten slotte blijft ook de onderhoudsplicht bestaan van de geadopteerde ten aanzien van de oorspronkelijke ouder(s).

Bij **volle adoptie** zijn de juridische consequenties heel anders. Terwijl de gewone adoptie de oorspronkelijke afstamming aanvult, vervangt de volle adoptie die volledig. Het geadopteerde kind houdt op te behoren tot zijn oorspronkelijke familie, tenzij bij co-ouderadoptie. Er ontstaat een afstammingsband ten aanzien van de adoptant(en) en een verwantschapsband ten aanzien van al de verwanten van de adoptant(en). In geval van volle adoptie van een minderjarige komen het ouderlijk gezag en de ouderlijke plichten toe aan de adoptant(en). Bij co-ouderadoptie zullen beide echtgenoten of samenwonenden het ouderlijk gezag uitoefenen en de ouderlijke plichten hebben. Bij volle adoptie vallen de onderhoudsverplichtingen in de oorspronkelijke familie weg en ontstaan ze volledig in de vol adoptieve familie. **Bij volle adoptie wordt het kind opgenomen in de familie van de adoptanten alsof het daarin geboren is.**

Een vaak voorkomende situatie is die waarbij de meemoeder het kind van wie haar echtgenote of partner bevallen is na medisch begeleide voortplanting, adopteert door middel van een volle co-ouderadoptie. Het kind krijgt dan twee volwaardige juridische ouders en wordt als een volwaardige juridische verwant opgenomen in de familie van beide vrouwen. Beide echtgenoten of partners hebben samen het ouderlijk gezag en het beheer van de goederen van het kind. Ze hebben samen de ouderlijke plichten en dragen samen de verantwoordelijkheid voor het kind.

De afstammingsband die ontstaat met de meemoeder is onverbreekbaar. Komt het tot een breuk in de relatie, dan kunnen beide vrouwen evenveel aanspraak maken op het kind. Ook op het vlak van het erfrecht wordt het kind volledig op dezelfde manier behandeld als een oorspronkelijk kind van de meemoeder.

WAT MET DE NAAM VAN HET GEADOPTEEDE KIND?

Bij gewone of volle **éénouderadoptie** krijgt de geadopteerde de familienaam van de adoptant in plaats van zijn oorspronkelijke familienaam. Bij gewone éénouderadoptie kan aan de rechtbank gevraagd worden om de oorspronkelijke familienaam te behouden, voorafgegaan of gevolgd door die van de adoptant.

Als twee mannen of twee vrouwen **samen een kind adopteren** door middel van een gewone of volle adoptie, kiezen zij in onderling overleg wie van beiden de familienaam zal doorgeven aan het kind. De keuze moet gemaakt worden in het inleidend verzoekschrift dat op de griffie van de rechtbank wordt neergelegd. Stel dat Koen Degrijse en Walter Hendrickx samen Levi Strobbe adopteren. Zij kunnen dan kiezen voor de familienaam Degrijse of voor de familienaam Hendrickx. **De gekozen familienaam geldt ook voor alle latere adopties van het paar.** Bij gewone adoptie door twee mannen of twee vrouwen kan aan de rechtbank gevraagd worden om de

oorspronkelijk familienaam te behouden, voorafgegaan of gevolgd door die van één van de adoptanten. Ook bij gewone of volle **co-ouderadoptie** moet in onderling overleg gekozen worden wie van beiden de familienaam zal doorgeven aan het kind. Stel dat Annie Strobbe gehuwd is met Hilde De Bol en bevalt van Levi Strobbe na medisch begeleide voortplanting. Naar aanleiding van de co-ouderadoptie door Hilde De Bol kan gekozen worden voor de familienaam De Bol of Strobbe. **De gekozen familienaam geldt dan ook voor alle latere adopties van het paar.** Bij gewone co-ouderadoptie kan aan de rechtbank gevraagd worden om de oorspronkelijke familienaam te behouden, voorafgegaan of gevolgd door die van de adoptant. Dat volgt uit een arrest van het Grondwettelijk Hof van 16 september 2010.

»»» WAT ZEGT HET GRONDWETTELIJK HOF IN HET ARREST VAN 16 SEPTEMBER 2010?

Twee vrouwen hadden elk een eigen kind. Ze wilden elkaars kind adopteren door middel van een gewone co-ouderadoptie. Aan de jeugdrechtbank vroegen ze om te bepalen dat de kinderen een dubbele familienaam zouden dragen die samengesteld was uit hun twee familienamen. Het verzoek werd ingewilligd, maar het parket stelde hoger beroep in. In de wet staat immers letterlijk dat bij gewone co-ouderadoptie de familienaam van de biologische moeder of van de adopterende meemoeder moet worden gekozen. Het Grondwettelijk Hof oordeelde dat er sprake was van een schending van het gelijkheidsbeginsel. Bij gewone co-ouderadoptie binnen een paar van hetzelfde geslacht moet het volgens het Grondwettelijk Hof mogelijk zijn om de oorspronkelijke familienaam te behouden, voorafgegaan of gevolgd door die van de adoptant.

Meer info: Arrest nr. 104/2010 van 16 september 2010 van het Grondwettelijk Hof (www.grondwettelijkhof.be) en Gerd Verschelden, "De naam van de geadopteerde na stiefouder- of partneradoptie door een persoon van hetzelfde geslacht als de ouder van de geadopteerde", Tijdschrift voor Familierecht 2011, 90-93.

UIT DE PRAKTIJK

DE UITZONDERING OP DE REGEL?

Twee vrouwen hadden elk eigen juridische kinderen, geboren na kunstmatige inseminatie met een anonieme donor. Kort na de openstelling van de adoptie wensten ze elkaars kinderen te adopteren door middel van een volle co-ouderadoptie. Om praktische redenen wilden ze de kinderen hun oorspronkelijke familienaam laten behouden. De jeugdrechtbank ging hiermee akkoord. Immers, de wet stelt dat de aanvankelijk gekozen familienaam geldt voor alle latere adopties, maar hier ging het volgens de jeugdrechtbank om gelijktijdige adopties. Beide verzoekschriften tot adoptie waren op dezelfde dag neergelegd en beide vonnissen werden op dezelfde dag uitgesproken. Het betrof dus gelijktijdige adopties, waardoor de familienaam van de kinderen vrij kon worden gekozen.

Meer info: Paul Borghs, "Twee moeders, twee kinderen, twee familienamen", De Juristenkrant 19 december 2007, 3.

»»» TOCH EEN DUBBELE NAAM BIJ VOLLE ADOPTIE?

Soms vinden lesbische paren het belangrijk dat hun kind een dubbele familienaam krijgt, die samengesteld is uit de familienaam van de vrouw die van het kind bevallen is en de familienaam van de meemoeder. Bij volle adoptie laat de wet dat niet toe. Toch zijn een aantal lesbische paren er in geslaagd om hun kind, dat ten volle geadopteerd werd door de meemoeder, een samengestelde familienaam te geven. De procedure die ze daarvoor volgden is wel erg omslachtig en werkt enkel bij lesbische paren. Hoe pakten ze dit aan? Bij de geboorte kreeg het kind de familienaam van de echtgenote of partner die van het kind bevallen was. Vervolgens adopteerde de meemoeder het kind. **Daarbij werd een gewone adoptie gevraagd.** Bij gewone adoptie kan een samengestelde familienaam worden toegekend. De familienaam van het kind bleef behouden en werd voorafgegaan of gevolgd door de familienaam van de meemoeder. Na het afronden van de gewone adoptieprocedure werd een verzoekschrift ingediend waarin werd gevraagd om de gewone adoptie om te zetten in een volle adoptie. In het belang van het kind werd de jeugdrechtbank verzocht om de (samengestelde) familienaam van het kind daarbij ongewijzigd te laten. **Deze werkwijze is erg omslachtig en niet zonder risico's.** De jeugdrechtbank kan de omzetting in een volle adoptie immers weigeren, omdat ze volgens haar niet op wettige redenen steunt. Of de jeugdrechtbank kan eisen dat bij de omzetting in een volle adoptie één van beide familienamen wordt gekozen. Helemaal zeker van de goede afloop ben je dus niet.

Meer info: Artikel 347.3 en 353.1 Burgerlijk Wetboek.

In het kader van een gewone of volle adoptie kan je aan de rechtbank vragen om de **voornaam** van het kind te wijzigen. Vanaf de leeftijd van twaalf jaar moet de geadopteerde daarin toestemmen.

Wanneer een **meerderjarige** geadopteerd wordt, door middel van een gewone adoptie, kan ten slotte gekozen worden voor het behoud van de familienaam van de geadopteerde.

»»» KIDS-ID

Vroeger waren er problemen met de Kids-ID. De Kids-ID is een identiteitsdocument voor kinderen onder de twaalf jaar. De gebruikte computersystemen lieten niet toe dat de naam van de meemoeder, die het kind had geadopteerd, werd ingevoerd in het vakje van de juridische vader. Aangeraden werd om het adoptievonniss, of de overschrijving ervan in de registers van de burgerlijke stand, in het Engels te laten vertalen en mee te nemen op reis. Sinds 2011 werd de vermelding 'vader en moeder' evenwel vervangen door de vermelding 'ouders' op de Kids-ID. Daardoor is het voortaan mogelijk twee moeders (of twee vaders) op de Kids-ID te vermelden.

Meer info: www.senaat.be (antwoord van minister Stefaan De Clerck op parlementaire vraag nr. 5-127 van 22 december 2010 van Helga Stevens) en www.dekamer.be (antwoord van minister Annemie Turtelboom op parlementaire vraag nr. 6365 van 5 oktober 2011 van Karine Lalieux).

WAAROP MOET JE LETTEN?

Wil je alleen of samen met je partner of echtgenoot een binnenlands kind adopteren, dan ben je verplicht om de binnenlandse adoptieprocedure te doorlopen. Hou er rekening mee dat de hele procedure, vanaf je aanmelding bij Kind & Gezin tot aan de uitspraak door de jeugdrechtbank, een hele tijd in beslag neemt.

Wil je het kind van je partner of echtgenoot adopteren, dan ben je eveneens aangewezen op de binnenlandse adoptieprocedure. Schrijf je tijdig in voor het voorbereidingsprogramma. Hou er ook rekening mee dat de toestemming voor adoptie ten vroegste twee maanden na de geboorte van het kind kan gegeven worden. De jeugdrechtbank kan pas uitspraak doen ten vroegste zes maanden na het neerleggen van het verzoekschrift tot adoptie. Ook de co-ouderadoptie neemt nog heel wat tijd in beslag.

MEER LEZEN

- www.kindengezin.be.
- Eline Bergmans, "Wij zijn allebei vaders met een extra dosis moedergevoelens", *Het Nieuwsblad* 1 april 2010, 14-15.
- Hélène Casman en An Sibiet, "Stiefouderadoptie: hoe stel ik het verzoekschrift op?", *Notarieel en Fiscaal Maandblad* 2009, 365-371.
- Sven Eggermont, "De houdbaarheid van het Belgische naamrecht", *Tijdschrift voor Privaatrecht* 2009, 1799-1811.
- Martijn Kamphorst, "Homo-ouders over adoptie", *Gay & Night* mei 2012, 16-19.
- Sven Spoomakers, "Je eigen kind erkennen bij rechter: absurd", *Het Laatste Nieuws* 18 mei 2013, 14.
- Mieke Strynckx, "Twee mannen en hun dochter", *De Morgen* 27 januari 2001, 20.
- Tim Wuyts, "De wet van 18 mei 2006: adoptie toegankelijk voor personen van hetzelfde geslacht", *Echtscheidingsjournaal* 2006, 85-94.

4. De interlandelijke adoptie

WAT IS NIEUW?

In 2012 werd een nieuw Vlaams decreet over interlandelijke adoptie goedgekeurd. Het werd aangevuld met enkele uitvoeringsbesluiten. Dit hoofdstuk werd dan ook grondig herzien en aangepast aan de bepalingen van het nieuwe decreet.

De Belgische wetgever heeft de adoptie zonder enig voorbehoud opengesteld. Dat betekent dat je in principe als holebi of transgender ook een buitenlands kind kan adopteren (alleen of als paar). Je bent wel volledig afhankelijk van de houding die de buitenlandse autoriteiten aannemen tegenover adopties door holebi's en transgenders.

Alhoewel adoptie door halebikoppels volgens de wet kan, is het in de praktijk niet zo eenvoudig. Na een lange procedure slaagden Jarko (L.) en Jos erin Wolf en Arwen te adopteren.

INTERLANDELIJKE ADOPTIE

De interlandelijke adoptieprocedure is van toepassing als een kind uit het buitenland naar België wordt gebracht door een persoon of personen die in België verblijven. Dat kan gebeuren na adoptie of met het oog op adoptie. Ook in het omgekeerde (uitzonderlijke) geval, wanneer een kind dat in België verblijft in het buitenland zou geadopteerd worden, is de interlandelijke adoptieprocedure van toepassing. Ten slotte geldt de interlandelijke adoptieprocedure wanneer een kind in België verblijft, zonder gemachtigd te zijn er zich te vestigen of er langer dan drie maanden te verblijven, en geadopteerd wordt door een persoon of personen die in België verblijven. Men wil hiermee vermijden dat een kind naar België wordt gehaald met het oog op adoptie, bijvoorbeeld met een toeristenvisum, om op die manier de interlandelijke adoptieprocedure te omzeilen. Kwam het kind om andere redenen dan adoptie naar België, bijvoorbeeld als asielzoeker, en wordt het tijdens het verblijf in België geadopteerd, dan geldt de inlandse adoptieprocedure.

Elke interlandelijke adoptie wordt in België beheerst door de algemene principes uit het Adoptieverdrag van Den Haag, zelfs wanneer het gaat om adopties uit landen die niet gebonden zijn door het verdrag, of adopties die niet onder het verdrag vallen.

»»»» WELKE ADOPTIES VALLEN ONDER HET ADOPTIEVERDRAG VAN DEN HAAG?

Het Adoptieverdrag van Den Haag heeft betrekking op gezamenlijke adopties door gehuwden en op éénouderadopties waarbij er een interlandelijke overbrenging van een minderjarig kind is. Gezamenlijke adopties door wettelijk of feitelijk samenwonenden en co-ouderadopties vallen buiten het toepassingsgebied van het Adoptieverdrag van Den Haag. In het Adoptieverdrag van Den Haag is er sprake van gehuwden. Heel wat landen die het Adoptieverdrag van Den Haag ratificeerden erkennen het huwelijk van twee mannen of twee vrouwen niet als een huwelijk. In België wordt aangenomen dat het Adoptieverdrag van Den Haag van toepassing is in geval van adoptie door twee gehuwde mannen of vrouwen, als de adoptie tot stand komt tussen landen die het Adoptieverdrag van Den Haag geratificeerd hebben en die het huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht erkennen.

»»»» DE ALGEMENE PRINCIPES UIT HET ADOPTIEVERDRAG VAN DEN HAAG

Het Adoptieverdrag van Den Haag bepaalt dat elke interlandelijke adoptie moet gebeuren in het hoogste belang van het kind en met eerbiediging van diens grondrechten. Ontvoering, verkoop of kinderhandel is uit den boze. Interlandelijke adoptie kan pas overwogen worden wanneer er geen opvangmogelijkheden zijn in het herkomstland. Dat is het subsidiariteitsbeginsel. Het Adoptieverdrag voorziet dat er gewerkt wordt met centrale autoriteiten, die ervoor moeten zorgen dat de verplichtingen nagekomen worden. Het herkomstland gaat na welke kinderen in aanmerking komen voor adoptie en zorgt voor de matching, dat is de toewijzing van het kind. Het opvangland gaat de geschiktheid van de kandidaat-adoptanten na.

Meer info: Wet houdende instemming met het Verdrag inzake de internationale samenwerking en de bescherming van kinderen op het gebied van de interlandelijke adoptie gedaan te Den Haag op 29 mei 1993, Belgisch Staatsblad 6 juni 2005, 26.062 en www.hcch.net.

DE ADOPTIEPROCEDURE

Wanneer je een minderjarige wilt adopteren via een interlandelijke adoptieprocedure, start je met een **aanmelding** bij het Vlaams Centrum voor Adoptie, een afdeling van Kind & Gezin. Het aanmeldingsformulier vind je op de website van Kind & Gezin (www.kindengezin.be).

Vervolgens word je binnen drie maanden uitgenodigd voor het volgen van een **informatiesessie**. Daarvoor moet je 25 euro betalen. De informatiesessie wordt georganiseerd door het Steunpunt Adoptie. De informatiesessie duurt minstens vier uur en gaat door in groepen van minstens dertig kandidaat-adoptanten. Na het volgen van de informatiesessie heb je zestig dagen tijd om aan het Vlaams Centrum voor Adoptie te melden of je wilt deelnemen aan het voorbereidingsprogramma. Vervolgens begint de wachtperiode tot je aan het voorbereidingsprogramma kan beginnen. Het Vlaams Centrum voor Adoptie bepaalt elk jaar hoeveel kandidaat-adoptanten kunnen starten met het voorbereidingsprogramma. Dat is het zogenaamde instroombeheer.

»»» INSTROOMBEHEER

Het aantal kinderen dat in aanmerking komt voor adoptie neemt af. Het aantal kandidaat-adoptieouders neemt toe. De wachttijden voor interlandelijke adoptie, twee tot vijf jaar, nemen daardoor systematisch toe. Door de instroom te beheren wil de Vlaamse overheid kandidaat-adoptanten de garantie bieden dat ze binnen een aanvaardbare termijn na het verkrijgen van het geschiktheidsvonnis adoptieouder kunnen worden. Het Vlaams Centrum voor Adoptie berekent elk jaar hoeveel kandidaat-adoptanten doorverwezen mogen worden naar het Steunpunt Adoptie voor het volgen van het voorbereidingsprogramma. De berekening is gebaseerd op het aantal adoptiekinderen dat in de afgelopen twee jaar is toegekomen in België, het gemiddeld aantal geschikte kandidaat-adoptanten en de evoluties in de herkomstlanden. Jaarlijks worden minstens honderd kandidaat-adoptanten doorverwezen. De datum van aanmelding bepaalt de volgorde van doorverwijzing.

Meer info: Artikel 3 Besluit van 12 oktober 2012 van de Vlaamse regering betreffende de voorbereiding en de nazorg bij interlandelijke adoptie, Belgisch Staatsblad 22 november 2012, 69.700.

Wanneer je het **voorbereidingsprogramma** kan volgen, moet je 250 euro betalen. Het voorbereidingsprogramma duurt minstens vierentwintig uur en vindt gedeeltelijk plaats tijdens de werkuren. Het Steunpunt Adoptie moet elke kandidaat-adoptant aanvaarden die werd doorverwezen door het Vlaams Centrum voor Adoptie en moet de persoonlijke levenssfeer van elke kandidaat-adoptant eerbiedigen. **Je krijgt na afloop van het voorbereidingsprogramma een attest, dat één jaar geldig blijft. Voor een eventuele volgende adoptie hoef je de voorbereiding niet opnieuw te volgen. Je krijgt een duplicaat van het oorspronkelijke voorbereidingsattest, dat opnieuw één jaar geldig blijft.**

Als de voorbereiding achter de rug is, moet je een **verzoekschrift** indienen bij de griffie van de jeugdrechtbank. Je kan dat zelf doen of via een advocaat. Je moet dat wel doen binnen een termijn van één jaar, want het attest dat je krijgt na afloop van het voorbereidingsprogramma blijft maar één jaar geldig. Je kan de jeugdrechtbank

niet zelf kiezen. Bevoegd is de jeugdrechtbank van het gerechtelijk arrondissement waarbinnen de woonplaats of de gewone verblijfplaats van de kandidaat-adoptant(en) of één van beide kandidaat-adoptanten gelegen is. Je kan dat opzoeken op www.juridat.be.

De jeugdrechtbank gaat na of je bekwaam en geschikt bent om te adopteren en beveelt daartoe in een tussen-vonnissen een **maatschappelijk onderzoek**. Sommige jeugdrechtbanken doen dat meteen. Andere jeugdrechtbanken nodigen je eerst uit voor een inleidende zitting. Op die zitting moet je persoonlijk komen toelichten waarom je een buitenlands kind wilt adopteren. Het maatschappelijk onderzoek wordt uitgevoerd door een erkende dienst voor maatschappelijk onderzoek. Die diensten zijn ondergebracht bij de Centra voor Algemeen Welzijnswerk. Je kan niet zelf kiezen welke dienst voor maatschappelijk onderzoek zal tussenkomen. Dat wordt bepaald door het Vlaams Centrum voor Adoptie. De diensten voor maatschappelijk onderzoek moeten de persoonlijke levenssfeer van elke kandidaat-adoptant eerbiedigen. Ze moeten hun vraagstelling beperken tot de informatie die relevant is voor het bekomen van een beginseltoestemming voor interlandelijke adoptie. Het maatschappelijk onderzoek bestaat uit het invullen van een vragenlijst, het uitschrijven van je persoonlijk levensverhaal en gesprekken met een maatschappelijk assistent en een psycholoog. Je moet ook naar je huisarts. Die moet je medische geschiktheid beoordelen aan de hand van een vragenlijst. De dienst voor maatschappelijk onderzoek beschikt over een termijn van twee maanden om een verslag op te stellen, maar deze termijn wordt meestal overschreden. Het verslag van het maatschappelijk onderzoek wordt aan het Vlaams Centrum voor Adoptie bezorgd, die het opstuurt naar de jeugdrechtbank en naar de kandidaat-adoptieouder(s). Als je wilt, kan je bemerkingen formuleren tegenover de jeugdrechter. Er bestaat ook een klachtenprocedure die van toepassing is op de diensten voor maatschappelijk onderzoek.

In een **vonnissen** spreekt de jeugdrechtbank zich uit over je bekwaamheid om tot een interlandelijke adoptie over te gaan. De jeugdrechtbank bepaalt hoeveel kinderen je mag adopteren en legt (eventueel) beperkingen op. De jeugdrechtbank kan bijvoorbeeld bepalen dat je niet in aanmerking komt voor het adopteren van kinderen met een beperking of kinderen onder een bepaalde leeftijd. De jeugdrechtbank baseert zich op het verslag van het maatschappelijk onderzoek en op het onderzoek dat het parket laat uitvoeren door de politie (het zogenaamde moraliteitsonderzoek). Je kan bijkomende verklaringen afleggen op de zitting. Indien het vonnis negatief uitvalt, kan je binnen een termijn van een maand hoger beroep aantekenen bij het hof van beroep.

Het geschiktheidsvonnis mag slechts in één enkele adoptieprocedure, van één of meerdere kinderen, worden aangewend. Het geschiktheidsvonnis geldt vier jaar maar er bestaat een procedure om de geldigheidsduur te laten verlengen, telkens voor een periode van twee jaar. Je kan hiervoor terecht bij de jeugdrechtbank die het oorspronkelijke geschiktheidsvonnis heeft uitgesproken.

Je mag pas stappen ondernemen met het oog op een interlandelijke adoptie, nadat je bekwaam en geschikt werd bevonden.

UIT DE PRAKTIJK

Je gezinssituatie, en meer bepaald het feit of je als alleenstaande of halebipaar wilt adopteren, mag als dusdanig geen doorslaggevende negatieve factor zijn voor de jeugdrechtbank bij het beoordelen van je bekwaamheid en geschiktheid.

Uit de rechtspraak blijkt bijvoorbeeld dat het beperkte sociale netwerk van een alleenstaande kan gecompenseerd worden door een sterke familiale omkadering of door andere factoren inzake motivering, karaktereigenschappen en materiële omkadering.

In 2007 oordeelde de jeugdrechtbank van Brussel dat een alleenstaande vrouw, die haar biologisch kind alleen opvoedde in een milieu waarin er op grond van een bewuste keuze geen mannelijke identificatiefiguren aanwezig waren, niet geschikt was voor adoptie. Maar het hof van beroep van Brussel ging daar niet mee akkoord en verklaarde de vrouw wel geschikt. De rechtbanken mogen, aldus het hof van beroep, geen oordeel uitspreken over de filosofische, godsdienstige of maatschappelijke opvattingen van de kandidaat-adoptant(en), “tenzij indien deze opvatting in strijd zou zijn met de fundamentele mensenrechten en/of een gevaar zou kunnen betekenen voor de opvoeding van het kind”.

Een homoseksuele man werd in 2007 niet geschikt bevonden voor adoptie door de jeugdrechtbank van Mechelen. De man wilde alleen adopteren, maar was wegens zijn professionele situatie praktisch nooit aanwezig. In de praktijk zou de partner van de man voor het kind zorgen, maar die wilde het kind niet mee adopteren.

Meer info: Evy Willems en Dirk Tillemans, “Overzicht van rechtspraak. De controle op de geschiktheid van de kandidaat-adoptanten om te adopteren”, Tijdschrift voor Familierecht 2011, 24-51.

Bij een interlandelijke adoptie wordt in België geoordeeld of je bekwaam en geschikt bent om te adopteren. De matching of **toewijzing** van het kind, gebeurt door het herkomstland. **De herkomstlanden bepalen autonoom of ze een kind al dan niet willen toevertrouwen aan bepaalde kandidaat-adoptanten. Nogal wat herkomstlanden staan niet toe dat een kind wordt geadopteerd door een halebipaar.** Wanneer je in België bekwaam en geschikt wordt bevonden, maakt het parket een verslag op zodat het herkomstland over voldoende gegevens beschikt om een kind toe te wijzen. In dat verslag staan gegevens over je identiteit, wettelijke bekwaamheid, persoonlijke achtergrond, gezinssituatie, gezondheidstoestand, sociaal milieu, levensbeschouwelijke overtuiging, beweegredenen en geschiktheid om een interlandelijke adoptie aan te gaan en de kinderen waarover je de zorg zou kunnen opnemen. Het verslag wordt aan het Vlaams Centrum voor Adoptie bezorgd en je kan het daar inkijken.

Voor de eigenlijke adoptie kan je een beroep doen op een erkende adoptiedienst of je kan kiezen voor een zelfstandige adoptie. Zelfstandige adoptie komt later nog aan bod. Vrije adopties, dat zijn adopties waarbij je zonder enige voorafgaande toetsing van je geschiktheid zelf in het buitenland een kind adopteert, of een kind uit het buitenland overbrengt naar België voor adoptie, zijn niet meer toegelaten.

Voor elke interlandelijke adoptie moet groen licht gegeven worden door de autoriteiten, zowel in België als in het herkomstland. Pas dan kan het kind naar België worden overgebracht. De wet stelt dat elk contact verboden is tussen de kandidaat-adoptant(en) en de bloedverwanten van het kind (of de persoon die het kind bijhoudt of moet toestemmen in de adoptie) zolang een aantal voorwaarden niet zijn vervuld, zoals een positief geschiktheidsvonnis en de schriftelijke instemming met de adoptie. Daardoor is het wettelijk verboden dat kandidaat-

adoptanten zelf een kind kiezen. Dit geldt enkel niet voor de adoptie van een familielid, of als het herkomstland vereist dat de kandidaat-adoptanten en het kind een aantal keer contact hebben.

»»» RECHT OP INFORMATIE

In het Vlaamse decreet over interlandelijk adoptie staat dat de Vlaamse adoptieambtenaar alle dossiers over interlandelijke adoptie moet bewaren. Dit is zowel het geval bij bemiddeling door een adoptiedienst als bij zelfstandige adoptie. Vanaf de leeftijd van twaalf jaar kan de geadopteerde, onder bepaalde voorwaarden, inzage krijgen in zijn adoptiedossier. Ook onder de leeftijd van twaalf jaar is inzage mogelijk, maar dan beslist de Vlaamse adoptieambtenaar hierover in functie van de maturiteit van het kind. De aanvraag tot inzage moet schriftelijk gericht worden aan de Vlaamse adoptieambtenaar. Kinderen kunnen hun dossier enkel inzien onder begeleiding.

Meer info: Artikel 25 Vlaams decreet van 20 januari 2012 houdende regeling van de interlandelijke adoptie van kinderen, Belgisch Staatsblad 2 maart 2012, 13.582 en artikel 69 e.v. besluit van de Vlaamse regering betreffende het inzagerecht en de bemiddeling bij interlandelijke adoptie, Belgisch Staatsblad 6 mei 2013, 26.417.

ADOPTIE VIA EEN ERKENDE ADOPTIEDIENST

Wie in Vlaanderen woont, moet kiezen voor een adoptiedienst die door de Vlaamse Gemeenschap is erkend. Woon je in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dan kan je kiezen voor een adoptiedienst die erkend wordt door de Vlaamse Gemeenschap of door de Franstalige Gemeenschap.

»»» ADOPTIEDIENSTEN VOOR INTERLANDELIJKE ADOPTIE

Er zijn drie door de Vlaamse Gemeenschap erkende adoptiediensten voor interlandelijke adopties: Flanders Intercountry Adoption Care -Interlandelijk Adoptiecentrum Vlaanderen, Het Kleine Mirakel en Ray of Hope. De contactgegevens kan je vinden op www.kindengezin.be.

De adoptiediensten werken op basis van een bemiddelingsovereenkomst. In die overeenkomst wordt zo exact mogelijk de procedure, kostprijs, duur en gewaarborgde dienstverlening omschreven. Je betaalt aan de adoptiedienst een prestatievergoeding van maximaal 3.000 euro. Daarin zitten de kosten vevat voor het samenstellen van het administratief en juridisch dossier, de kosten voor het voorbereiden van de adoptie en de werkingskosten van de adoptiedienst. De vertaal-, legalisatie- en verzendkosten worden apart aangerekend op basis van de facturen.

Je kan niet tegelijkertijd bij meerdere adoptiediensten een bemiddelingsovereenkomst ondertekenen. Volgens het Vlaamse decreet over interlandelijke adoptie moeten de erkende adoptiediensten de persoonlijke levenssfeer van de kandidaat-adoptant(en) eerbiedigen en elke aanvraag aanvaarden van kandidaat-adoptanten die bekwaam en geschikt werden bevonden om te adopteren. Dat betekent niet dat volgens de adoptiediensten ook alle kandidaat-adoptanten daadwerkelijk bemiddelbaar zijn. De landen en organisaties waarmee ze samenwerken leggen immers zelf ook hun wettelijke of feitelijke voorwaarden op. **Geen enkele Vlaamse erkende**

adoptiedienst werkt momenteel samen met landen of organisaties die bereid zijn om kinderen af te staan aan holebiparen. Sommige adoptiediensten werken wel samen met landen die alleenstaanden aanvaarden. In de praktijk gaat het dan meestal om alleenstaande vrouwen.

ZELFSTANDIGE ADOPTIE

Holebiparen zullen noodgedwongen aangewezen zijn op zelfstandige buitenlandse adopties, maar ook dat is geen eenvoudige zaak. Bij een zelfstandige adoptie krijg je geen hulp van een adoptiedienst. Je bent zelf verantwoordelijk voor het vlotte verloop van de procedure. Niet alle landen staan zelfstandige adopties toe. China, de Filipijnen, Ethiopië, India en Zuid-Afrika werken bijvoorbeeld enkel samen met erkende adoptiediensten. Overigens laat de Belgische wet toe dat je adopteert uit landen die niet gebonden zijn door het Adoptieverdrag van Den Haag.

Zelfstandig adopteren betekent niet dat je om het even wat mag doen. Er gelden strikte regels om te zorgen dat de adoptie legaal verloopt en in het belang van het kind is. Je start met je aan te melden bij het Vlaams Centrum voor Adoptie. Het aanmeldingsformulier kan je vinden op de website van Kind & Gezin (www.kindengezin.be). Je krijgt van hen een aangifteformulier en een vademecum. Daarna moet je een uitgebreid inlichtingendossier samenstellen over het buitenlandse kanaal dat je wilt benutten voor de adoptie. Je kan het inlichtingendossier al indienen vooraleer je beschikt over het geschiktheidsvonnis van de jeugdrechtbank, maar het eigenlijke kanaalonderzoek wordt door het Vlaams Centrum voor Adoptie pas opgestart na ontvangst van het geschiktheidsvonnis en het verslag van het parket. Als het kanaalonderzoek positief uitvalt, krijg je een eenmalige goedkeuring om via die weg te adopteren. Zonder formele toestemming om via het kanaal te adopteren, wordt het adoptiedossier niet naar het buitenland verzonden. Je bent zelf verplicht om een dossier samen te stellen met gegevens over jezelf, overeenkomstig de voorschriften van het land van herkomst van het kind. Je bezorgt dat dossier (met beëdigde vertaling) aan het Vlaams Centrum voor Adoptie, dat het overmaakt aan de bevoegde autoriteit van het land van herkomst van het kind. Vanuit dat land wordt door de bevoegde autoriteit aan het Vlaams Centrum voor Adoptie een dossier over het kind overgemaakt. Zowel het Vlaams Centrum voor Adoptie als de kandidaat-adoptant(en) moeten schriftelijk toestemmen in de toewijzing van het kind aan de kandidaat-adoptant(en). Die schriftelijke toestemming wordt overgebracht aan de autoriteit van de staat van

HET KOSTENPLAATJE

Voor het kanaalonderzoek door het Vlaams Centrum voor Adoptie wordt een voorschot van 500 euro gevraagd. Er moet daarnaast onder meer rekening worden gehouden met de kosten voor het samenstellen, vertalen, legaliseren en verzenden van het dossier, met de reis- en verblijfkosten en met de kosten voor de nazorg. Het basispakket voor de nazorg bestaat uit twee huisbezoeken en twee opvolgingsrapporten en kost 500 euro. Vraagt het land van herkomst meerdere huisbezoeken en meerdere opvolgingsrapporten, dan wordt 250 euro per huisbezoek en 65 euro per opvolgingsrapport aangerekend. Test-Aankoop berekende dat een interlandelijke adoptie in totaal 12.500 tot 15.000 euro kan kosten.

Meer info: France Kowalsky en Nadine Vanhee, "Kind zoekt ouders", *Test-Aankoop* januari-februari 2006, 38-42.

herkomst van het kind. Pas daarna kan de adoptie uitgesproken worden in het buitenland of kan het kind toevertrouwd worden aan de kandidaat-adoptant(en) om het dan in België te adopteren. Zonder die tussenstappen kan de adoptie niet erkend worden in België en zal de ambassade of de Dienst Vreemdelingenzaken geen paspoort of visum uitreiken waardoor het kind naar België kan komen en kan ingeschreven worden in het bevolkingsregister. Bij zelfstandige adoptie moet je ook instaan voor de nazorg en follow-up. Het Vlaams Centrum voor Adoptie wijst een erkende adoptiedienst aan waarmee je een nazorgcontract moet afsluiten.

EEN BRUG TE VER?

Het wordt steeds moeilijker om kinderen uit het buitenland te adopteren. Heel wat landen zijn strenger geworden of kunnen zelf voor hun kinderen zorgen. Sommige landen zoeken enkel nog adoptieouders voor kinderen met *special needs*. Het gaat dan bijvoorbeeld om oudere kinderen, kinderen met een beperking, kinderen met een traumatische achtergrond of kinderen die samen geadopteerd moeten worden.

Tot nu toe werd de openstelling van de adoptie vooral benut door meemoeders die het kind van hun echtgenote of partner adopteerden via co-ouderadoptie. Volgens de cijfers van de FOD Justitie was er in 2009 één adoptie uit het buitenland door een mannenpaar, in 2010 waren er twee adopties uit het buitenland door een mannenpaar en in 2011 was er één adoptie uit het buitenland door een vrouwenpaar. Het gaat evenwel om adopties die gerealiseerd werden door holebiparen die in het buitenland wonen en meer bepaald in een land dat dergelijke adopties toestaat. Het was bij deze adopties niet de bedoeling om het kind naar België over te brengen.

Holebiparen die gezamenlijk een kind willen adopteren (en alleenstaande mannen) zullen in eerste instantie aangewezen zijn op binnenlandse adopties. Aanvankelijk waren er slechts enkele binnenlandse adopties door mannenparen. Dat kwam omdat de adoptie pas in 2006 werd opengesteld en een binnenlandse adoptieprocedure al vlug drie tot vier jaar in beslag neemt. In 2010 waren er al dertien binnenlandse adopties door een mannenpaar. In 2011 waren er zes binnenlandse adopties door een mannenpaar. In 2012 waren er dertien binnenlandse adopties door een mannenpaar en één door een vrouwenpaar.

Als holebi's in België tot nu toe kinderen uit het buitenland adopteerden, dan gebeurde dat niet als paar, maar alleen. Na zo'n éénouderadoptie volgde in België vaak een co-ouderadoptie, waardoor het kind uiteindelijk twee juridische ouders kreeg. Heel wat holebi's stellen trouwens hun huwelijksplannen uit om meer kans te maken op een buitenlandse éénouderadoptie. Steeds meer herkomstlanden vragen evenwel opvolgingsrapporten. Wanneer blijkt dat éénouderadopties eigenlijk verkapte adopties door holebiparen zijn, leggen ze strengere voorwaarden op.

De meeste landen die gezamenlijke adopties door holebiparen toelaten, zijn opvanglanden. In een opvangland worden meer kinderen uit andere landen geadopteerd dan dat kinderen uit dat land in het buitenland worden geadopteerd. De traditionele herkomstlanden laten meestal geen gezamenlijke adopties door holebiparen toe. **Het staat elk herkomstland vrij om eisen op te leggen aan de kandidaat-adoptant(en).** Zo eist China een body mass index lager dan veertig, een familievermogen van minimum 80.000 dollar, een jaarlijks netto-inkomen van 10.000 dollar per gezinslid (met inbegrip van het adoptiekind) en een diploma van secundair onderwijs.

Marokko wil enkel kandidaat-adoptieouders van Marokkaanse origine die moslim zijn. De Filippijnen leggen als voorwaarde op dat je katholiek bent. De voorwaarden worden steeds strenger, vooral omdat het aanbod aan kandidaat-adoptanten veel groter is dan het aanbod aan kinderen die voor adoptie in aanmerking komen.

»»» CHINA EN RUSLAND

China wil geen homoseksuele kandidaat-adoptanten. Op de website van het China Center of Adoption Affairs, kan je lezen dat homoseksualiteit in China als een ziekte wordt beschouwd en dat het onaanvaardbaar is volgens de Chinese normen en waarden. De officiële richtlijnen voorzien nog steeds dat kandidaat-adoptanten een 'niet-homoverklaring' moeten afleggen. China aanvaardt bijvoorbeeld wel alleenstaande vrouwen voor de adoptie van kinderen met special needs, maar specificeert dat die vrouwen heteroseksueel moeten zijn. In Rusland werd een wet goedgekeurd die de adoptie van Russische kinderen door (buitenlandse) holebiparen verbiedt. Eénouderadopties zijn ook verboden indien de kandidaat-adoptant afkomstig is uit een land waar het huwelijk werd opengesteld.

Meer info: China Center of Adoption Affairs (www.china-ccaa.org) en de CCAA Guidelines for China Adoption en Joe Morgan, "Putin signs adoption ban on foreign gay couples into law", www.gaystarnews.com 3 juli 2013.

Meestal wordt voor gezamenlijke holebi-adopties verwezen naar Zuid-Afrika en de Verenigde Staten. Zuid-Afrika werkt evenwel alleen via erkende adoptiediensten en geeft voor buitenlandse adoptie de voorkeur aan heteroparen. Buitenlandse holebiparen kunnen er in theorie wel adopteren, maar ze komen helemaal op de laatste plaats. Aangezien er veel vraag is vanwege heteroparen naar Zuid-Afrikaanse adoptiekinderen, komen holebiparen in de praktijk niet in aanmerking. De Verenigde Staten zijn eigenlijk een opvangland. Er gebeuren in de Verenigde Staten jaarlijks meer dan twintigduizend buitenlandse adopties van kinderen uit onder meer China, Guatemala en Zuid-Korea. Kinderen die uit de Verenigde Staten geadopteerd kunnen worden zijn meestal Afro-Amerikaanse kinderen die in de steek gelaten werden en waarvoor men in de Verenigde Staten geen adoptant(en) kan vinden. Vroeger werd vaak als probleem opgegeven dat de Verenigde Staten niet gebonden waren door het Adoptieverdrag van Den Haag, waardoor er geen centrale autoriteit was. Sinds 2008 zijn de Verenigde Staten echter wel gebonden door het Adoptieverdrag.

»»» VERENIGDE STATEN

In de Verenigde Staten gebeuren erg weinig transraciale (interne) adopties. Afro-Amerikaanse kinderen vinden vaak geen adoptiegezin in de Verenigde Staten. Ze worden door hun ouders daarom erg snel afgestaan voor buitenlandse adoptie. De ouders willen zo vermijden dat hun kind voor lange tijd terecht komt in het Amerikaanse pleegzorgsysteem. Daardoor zou het subsidiariteitsbeginsel echter niet goed nageleefd worden, dat bepaalt dat een buitenlandse adoptie pas mogelijk is wanneer eerst in eigen land naar opvang is gezocht. Verkeerdelijk wordt weleens gesteld dat het Adoptieverdrag van Den Haag zou vereisen dat alle mogelijkheden tot plaatsing in het land van herkomst uitgeput moeten zijn. Dat is niet zo. Er staat in het Adoptieverdrag dat alle mogelijkheden tot plaatsing in het land van herkomst naar behoren moeten onderzocht worden. In België werd tot nu toe één adoptiekanaal uit de Verenigde Staten

dat aangebracht werd door een halebipaar goedgekeurd. Het leidde niet tot een adoptie. Er zijn ook geen adoptiediensten voor interlandelijke adopties die met de Verenigde Staten werken. In Nederland wordt wel samengewerkt met de Verenigde Staten. De Nederlandse adoptiestichting A New Way (www.aneway.nl) bemiddelt bijvoorbeeld voor halebiparen. Je kan niet met hen werken in Vlaanderen, want je moet een beroep doen op een door de Vlaamse Gemeenschap erkende adoptiedienst.

Meer info: Mary Eschelbach Hansen en Daniel Pollack, "Transracial adoption of black children: an economic analysis", in Michele Bratcher Goodwin (ed.), Baby markets. Money and the new politics of creating families, New York: Cambridge University Press 2010, 133-144.

De buitenlandse wetgeving evolueert. Het is niet uitgesloten dat er op termijn nieuwe mogelijkheden ontstaan voor hobei's om samen een buitenlands kind te adopteren. Momenteel wordt vooral gekeken naar de ontwikkelingen in Latijns-Amerika en naar ruimere mogelijkheden om kinderen met *special needs* te adopteren.

WAAROP MOET JE LETTEN?

Je kan niet zomaar op zoek gaan naar een kind in het buitenland. Voor elke interlandelijke adoptie moet je eerst de adoptievoorbereiding volgen en bekwaam en geschikt worden bevonden door de jeugdrechtbank. De Vlaamse adoptiediensten hebben geen samenwerking lopen met adoptiekanalen die halebiparen aanvaarden. Je zal als halebipaar aangewezen zijn op zelfstandige adopties.

MEER LEZEN

- www.kindengezin.be.
- Veerle Beel, "De deur blijft dicht voor homoadoptie uit het buitenland", *De Standaard* 22 december 2007, 14-15.
- Veerle Beel, "Bye Bye, Kazachstan", *De Standaard* 26 januari 2008, 14.
- Paul Hampsch, *A Family of choice. A gay man's story of international adoption*, Pittsburgh: Dorrance Publishing Co. 2009, 154 p.
- Dan Savage, *The Kid*, New York: Plume 2000, 246 p.
- Mieke Stessens, "Papa's zoeken kind. Homo-adoptie: de realiteit", *ZiZo* maart-april 2008, 16-20.
- Michael Traest, "De interlandelijke adoptie na de wet van 24 april 2003", *Rechtskundig Weekblad* 2003-2004, 1361-1375.
- Michael Traest, "Het nieuwe recht inzake interlandelijke adoptie", *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, 2006, 185-199.
- Isha Van Alsenoy, "De eerste stapjes", *ZiZo* januari-februari 2006, 46-49.

5. *Adoptie en internationaal privaatrecht*

WAT IS NIEUW?

Een nieuwe wet laat, onder strikte voorwaarden, de regularisatie toe van buitenlandse adopties die tot stand kwamen zonder het respecteren van de interlandelijke adoptieprocedure. Aan dit hoofdstuk werd ook nieuwe rechtspraak toegevoegd.

Stel dat je in België samenwoont met je Ierse partner, is co-ouderadoptie dan mogelijk in België? En wat gebeurt er als je naar Ierland verhuist? Antwoorden op dergelijke vragen vind je in het Belgische Wetboek van Internationaal Privaatrecht.

WIE KAN IN BELGIË ADOPTEREN?

Stel dat je als Franse meemoeder in België wettelijk samenwoont met een Belgische vrouw die van een kind bevallen is. Kan je dan in België het kind van je partner adopteren door middel van een co-ouderadoptie? Of stel dat je beiden de Belgische nationaliteit hebt, maar in Duitsland woont. Kan je dan nog adopteren in België?

Eerst en vooral moet je nagaan of je terecht kan bij een Belgische rechtbank. Belgische rechtbanken zijn bevoegd wanneer de kandidaat-adoptant, een van de kandidaat-adoptanten of het te adopteren kind Belg is of zijn gewone verblijfplaats in België heeft bij het instellen van de vordering. De Franse meemoeder kan zonder enig probleem een beroep doen op de Belgische jeugdrechtbank. Zelfs al zou het echtpaar in Frankrijk wonen, dan nog zouden ze een beroep kunnen doen op de Belgische jeugdrechtbank. Ook het Belgische paar dat in Duitsland woont, kan terecht bij de Belgische jeugdrechtbank. Twee Amerikaanse mannen die in de Verenigde Staten verblijven en er een niet-Belgisch kind willen adopteren, zullen daarentegen geen beroep kunnen doen op de Belgische jeugdrechtbank.

Vervolgens moet je nagaan welk recht van toepassing is op de voorwaarden voor de totstandkoming van de adoptie. Hier geldt het recht van het land waarvan de adoptant of beide adoptanten de nationaliteit hebben. Zijn er twee adoptieouders en hebben ze beiden een verschillende nationaliteit, dan geldt het recht van het land waar ze hun gewone verblijfplaats hebben. Verblijven ze niet in hetzelfde land, dan geldt het Belgische recht. Ten slotte kan de jeugdrechtbank steeds het Belgische recht toepassen wanneer ze oordeelt dat het hoger belang van het adoptiekind zou geschaad worden door het toepassen van het buitenlandse recht en wanneer er nauwe banden bestaan tussen de kandidaat-adoptieouder(s) en België.

UIT DE PRAKTIJK

Een meemoeder met Franse nationaliteit woont in België wettelijk samen met haar partner. Die partner adopteerde twee kinderen uit Haïti door middel van een éénouderadoptie.

De meemoeder wenst vervolgens beide kinderen te adopteren door middel van een volle co-ouderadoptie, zodat ze hun tweede juridische ouder wordt.

Eerst dient nagegaan te worden of de Belgische jeugdrechtbank bevoegd is om de co-ouderadoptie uit te spreken. De meemoeder heeft de Franse nationaliteit, maar ze woont in België. De Belgische jeugdrechtbank is bijgevolg bevoegd.

Vervolgens dient nagegaan te worden welke wetgeving toegepast moet worden voor wat de voorwaarden om te kunnen adopteren betreft. In principe dient de Franse wetgeving toegepast te worden, maar die laat in 2010 geen volle co-ouderadoptie door een meemoeder toe. Gelukkig heeft de meemoeder nauwe banden met België. Ze woont en werkt er al twintig jaar en ze heeft er samen met haar partner een woning gekocht. De adoptie is ook in het belang van de kinderen. Beide vrouwen steunden het ouderschapsproject, de kinderen zijn volledig geïntegreerd in het gezin en het is volledig in hun belang dat ze twee juridische ouders hebben.

De jeugdrechtbank beslist dan ook om het Franse recht terzijde te schuiven en toepassing te maken van het Belgische recht. De volle co-ouderadoptie door de Franse meemoeder wordt in België toegestaan.

Meer info: Jeugdrechtbank Brussel 5 februari 2010, ongepubliceerd.

UIT DE PRAKTIJK

Twee vrouwen met Franse nationaliteit woonden wettelijk samen in België. Eén van de twee vrouwen was bevallen van een kind. De meemoeder wilde het kind adopteren door middel van een co-ouderadoptie. De vrouwen trokken naar de jeugdrechtbank die zich bevoegd verklaarde. Toch werd de co-ouderadoptie niet toegelaten. De jeugdrechtbank stelde vast dat in principe de Franse wetgeving moest toegepast worden en die liet toen nog geen volle co-ouderadoptie door een meemoeder toe. De jeugdrechtbank kon weliswaar het Franse recht terzijde schuiven, maar enkel wanneer het hoger belang van het kind zou geschaad worden door het toepassen van het buitenlands recht. De jeugdrechtbank vond dat van dat laatste geen sprake was. De biologische ouders van het kind waren niet gestorven en het kind was niet achtergelaten door zijn biologische ouders. Het groeide van bij de geboorte op bij de juridische moeder en de meemoeder. Bovendien merkte de rechter op dat de meemoeder de Belgische nationaliteit kon aanvragen en op die manier in aanmerking kon komen voor co-ouderadoptie. De twee vrouwen gingen in hoger beroep, maar kregen ook daar geen gelijk.

Meer info: Hof van beroep Brussel 21 april 2010, Revue Trimestrielle de Droit Familial 2012, 375-378.

Het Wetboek van Internationaal Privaatrecht bevat nog aparte verwijzingsregels die bepalen wie moet toestemmen in de adoptie, welk procesrecht moet toegepast worden en welke rechtstreekse gevolgen de adoptie heeft.

KAN EEN BUITENLANDSE ADOPTIE IN BELGIË ERKEND WORDEN?

Stel dat je als Belgische man gehuwd bent met een Zuid-Afrikaanse man. Je woont in Zuid-Afrika en adopteert daar samen met je echtgenoot een kind. Wordt deze adoptie erkend in België? Of moet je de adoptieprocedure overdoen wanneer je naar België zou verhuizen?

Buitenlandse adopties hebben niet automatisch gevolgen in België. Ze moeten eerst erkend worden door de Federale Centrale Autoriteit, een dienst binnen de FOD Justitie. Geen enkele Belgische ambtenaar van de burgerlijke stand mag een buitenlandse adoptiebeslissing overschrijven in de registers van de burgerlijke stand wanneer ze niet eerst erkend werd door de Federale Centrale Autoriteit. De erkenning is van belang wanneer je de adoptie bepaalde gevolgen wilt laten hebben in België, bijvoorbeeld op het vlak van de nationaliteit of het erfrecht van de kinderen, of wanneer je naar België wilt verhuizen met de kinderen.

Op de website van de Federale Centrale Autoriteit (www.justitie.belgium.be) kan je het formulier 'Verzoek tot erkenning van een buitenlandse beslissing houdende de totstandkoming van een adoptie' vinden.

De erkenning van een vreemde adoptiebeslissing gebeurt via een administratieve procedure. Het is dus niet nodig om de hele adoptie over te doen in België.

Er gelden twee erkenningsprocedures: een procedure voor adopties die onder het Adoptieverdrag van Den Haag vallen en een procedure voor adopties die daar niet onder

vallen (zie p. 80). Adopties die onder het Adoptieverdrag van Den Haag vallen, worden van rechtswege erkend. De Federale Centrale Autoriteit zal enkel nagaan of de adoptie kennelijk niet in strijd is met de openbare orde. Voor adopties die niet onder het Adoptieverdrag van Den Haag vallen, zal de Federale Centrale Autoriteit nagaan of de adoptie tot stand kwam door de bevoegde autoriteit en volgensde procedures en vormvereisten van het land, en of de adoptiebeslissing definitief is. Om dit te kunnen controleren worden heel wat bewijsstukken opgevraagd, die opgesomd worden in artikel 365.4 van het Burgerlijk Wetboek. De Federale Centrale Autoriteit kan je vrijstellen van het voorleggen van bepaalde bewijsstukken. De vereisten zijn streng en ze maken de erkenning van adopties die niet vallen onder het Adoptieverdrag van Den Haag erg omslachtig.

WANNEER MOET DE ADOPTIE ERKEND WORDEN IN BELGIË?

De erkenning geldt wanneer je in het buitenland woont, daar een kind adopteert, en je na een tijdje in België wilt vestigen. Het betreft dan een louter **interne adoptie in het buitenland** of een adoptie zonder interlandelijke overbrenging van het kind. Twee vrouwen die bijvoorbeeld om beroepsredenen in Duitsland zijn gaan wonen, waarbij een van hen van een kind bevalt dat door de meemoeder in Duitsland wordt geadopteerd, zouden na een tijdje kunnen terugkeren naar België. De adoptie kan dan in België erkend worden via de erkenningsprocedure voor adopties die niet onder het Adoptieverdrag van Den Haag vallen.

Daarnaast geldt de erkenning ook voor alle eigenlijke **interlandelijke adopties**, dat zijn adopties die een interlandelijke overbrenging van het kind veronderstellen. Zolang de adoptie (die in het buitenland plaatsvond) niet

erkend is door de Federale Centrale Autoriteit, krijg je geen officiële reisdocumenten waarmee je het kind kan overbrengen. Wanneer het de bedoeling is een kind naar België over te brengen, zal ook nagegaan worden of dat gebeurt volgens de wettelijke regeling en procedure met betrekking tot de interlandelijke overbrenging van het kind. De erkenning wordt geweigerd wanneer bewust bedrog werd gepleegd tijdens de adoptieprocedure of wanneer de adoptie tot stand kwam met het oog op het ontduiken van de wet. Tegen die weigering kan je hoger beroep instellen bij de rechtbank van eerste aanleg te Brussel. Die kan de erkenning dan eventueel toestaan met het oog op de eerbiediging van de rechten van het kind.

Een Amerikaanse man woonde in België samen met zijn Belgische echtgenoot. Samen wensten ze een kind te adopteren. Ze volgden de adoptievoorbereiding en werden door de jeugdrechtbank bekwaam en geschikt bevonden om te adopteren. De jeugdrechtbank legde als voorwaarde op dat de echtgenoten samen zouden adopteren. Dat bleek in de praktijk niet zo eenvoudig. Uiteindelijk besliste de Amerikaanse man om alleen een kind te adopteren in de Verenigde Staten en het over te brengen naar België. Wanneer men in het buitenland een kind adopteert, met de bedoeling het naar België over te brengen, dan is de interlandelijke adoptieprocedure van toepassing.

De Federale Centrale Autoriteit weigerde de adoptie door de Amerikaanse man te erkennen omdat ze volgens haar tot stand was gekomen met het oog op het ontduiken van de wet. Er was volgens de Federale Centrale Autoriteit sprake van een zelfstandige adoptie zonder omkadering door het Vlaams Centrum voor Adoptie. Het kind werd beschouwd als een niet-begeleide minderjarige en er werd zelfs een voogd op afgestuurd.

De Amerikaanse man ging in beroep tegen de weigering tot erkenning. De rechtbank van eerste aanleg te Brussel oordeelde dat de adoptie wel erkend moest worden door de Federale Centrale Autoriteit. De rechtbank kon er begrip voor opbrengen dat het homopaar de weg van de minste weerstand had gekozen. Ze hadden hun heil in de Verenigde Staten gezocht bij gebrek aan voldoende juridische en administratieve ondersteuning in België. De rechtbank van eerste aanleg vond ook dat het belang van het kind voorrang moest krijgen op de weigering tot erkenning wegens het niet vervullen van enkele vormvoorwaarden.

De omstandigheden van deze rechtszaak waren wel heel specifiek. Eén van beide mannen had de Amerikaanse nationaliteit. Bovendien was het Adoptieverdrag van Den Haag nog niet in werking getreden in de Verenigde Staten op het ogenblik van het indienen van het verzoekschrift tot adoptie.

Meer info: Rechtbank van eerste aanleg Brussel 31 mei 2011, ongepubliceerd.

»»» JURIDISCH OUDER WORDEN ZONDER ADOPTIEPROCEDURE?

In een aantal landen, bijvoorbeeld het Verenigd Koninkrijk, Spanje en Zweden, kan de meemoeder, onder bepaalde voorwaarden, (quasi-)automatisch de tweede juridische ouder worden van het kind van wie haar echtgenote of partner bevallen is. De meemoeder moet dan geen adoptieprocedure meer doorlopen. Beschik je over een buitenlandse authentieke akte, bijvoorbeeld een geboortekte, waarin de moeder en de meemoeder vermeld staan als de juridische ouders van het kind, dan zou die akte in

België in principe erkend moeten worden door alle overheden zonder dat je een bepaalde procedure moet doorlopen. Weigert een overheid die akte te erkennen, dan kan je dat aanvechten bij de rechtbank van eerste aanleg.

Meer info: Artikel 27 Wetboek van Internationaal Privaatrecht.

KAN EEN BELGISCHE ADOPTIE IN HET BUITENLAND ERKEND WORDEN?

Stel dat je als Belgische man samen met je Ierse echtgenoot een kind adopteerde in België. Vervolgens wil je naar Ierland verhuizen. Zal de Belgische adoptie door twee mannen erkend worden in Ierland?

Elk land kan afzonderlijk bepalen of het een dergelijke adoptie al dan niet erkent, en zo ja onder welke voorwaarden. Dat vind je terug in het internationale privaatrecht van het land in kwestie. Je vraagt dit best na bij de Centrale Autoriteit van het land waar je naartoe trekt. Ierland kan de erkenning van de adoptie weigeren als ze er in strijd wordt geacht met de openbare orde. Er ontstaan dan hinkende rechtsverhoudingen. De adoptie wordt erkend in België, maar niet in Ierland. Hetzelfde probleem kan zich voordoen met het burgerlijk huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht dat in België werd afgesloten en dat niet erkend wordt in het buitenland.

Normaal gezien zou de erkenning geen probleem mogen vormen in landen die de adoptie hebben opengesteld voor holebi's. In landen waar dat niet zo is, moet geval per geval nagegaan worden of de erkenning mogelijk is. In de Europese Unie is co-ouderadoptie door holebi's mogelijk in België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, IJsland, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Portugal, Spanje, het Verenigd Koninkrijk en Zweden. Gezamenlijke adoptie door holebi's is mogelijk in België, Denemarken, Frankrijk, IJsland, Nederland, Noorwegen, Spanje, het Verenigd Koninkrijk en Zweden.

REGULARISATIE VAN BUITENLANDSE ADOPTIES

Als je je gewone verblijfplaats in België hebt, en je wenst een kind te adopteren dat zijn gewone verblijfplaats in het buitenland heeft, dan moet je de procedure voor interlandelijk adopties respecteren. Dat betekent dat je eerst de adoptievoorbereiding moet volgen en een vonnis moet krijgen van de jeugdrechtbank waarin staat dat je bekwaam en geschikt bent om te adopteren. Vervolgens kan je starten met de eigenlijke adoptie.

Het gebeurt soms dat een buitenlandse adoptiebeslissing werd verkregen zonder dat de procedure uit de Belgische wet werd gevolgd. De Federale Centrale Autoriteit moet dan weigeren om die adoptie te erkennen in België. Het kan bijvoorbeeld gaan om een Belg die een tijdje in het buitenland op missie was, zich daar ontfermde over een kind en het later ook adopteerde. Of om een Congolees die in België verblijft en die tijdens een bezoek aan Congo een weeskind met wie hij verwant is adopteerde.

Een wet van 11 april 2012 laat toe om dergelijke adopties te regulariseren. Op de website van de Federale Centrale Autoriteit (www.justitie.belgium.be) kan je het formulier 'Verzoek tot regularisatie' vinden. De voorwaarden waaronder de Federale Centrale Autoriteit een adoptie kan regulariseren zijn erg strikt. Bovendien zal je toch nog altijd de adoptievoorbereiding moeten volgen en bekwaam en geschikt moeten bevonden worden door de jeugdrechtbank. Pas daarna kan de Federale Centrale Autoriteit beslissen om te regulariseren.

Je moet aantonen dat de adoptie niet tot stand kwam met het oog op het ontduiken van de wet, maar het gevolg is van onwetendheid over de wettelijke regels. Het is niet de bedoeling om zomaar alle vrije adopties te regulariseren. Het kind moet met je verwant zijn, of met je echtgenoot of samenwonende partner. Als dat niet het geval is, dan moet het kind met je het dagelijkse leven gedeeld hebben in een relatie zoals geldt voor ouders, nog voor er sprake was van een adoptieproject. Als het niet gaat om het kind van je echtgenoot of samenwonende partner, mag er ook geen andere duurzame oplossing zijn van familiale opvang voor het kind dan de interlandelijke adoptie. De Federale Centrale Autoriteit moet nagaan of voldaan is aan de voorwaarden om de adoptie te erkennen en het Vlaams Centrum voor Adoptie moet advies geven

WAAROP MOET JE LETTEN?

Buitenlandse adopties hebben pas gevolgen in België nadat ze erkend werden door de Federale Centrale Autoriteit. Dat is niet alleen het geval voor interlandelijke adopties, waarbij een kind uit het buitenland wordt overgebracht, maar ook voor interne adopties die door Belgen gerealiseerd werden in het buitenland.

MEER LEZEN

- www.justitie.belgium.be.
- Artikel 66 e.v. Wetboek van Internationaal Privaatrecht.
- Wet van 11 april 2012 tot regularisatie van de adoptieprocedures die in het buitenland zijn gevoerd door personen die hun gewone verblijfplaats in België hebben, *Belgisch Staatsblad* 7 mei 2012, 26.926.
- Fleur Collienne, "L'adoption", in Patrick Wautelet (ed.), *Relations familiales internationales*, Liège: Anthémis 2010, 155-194.
- Johan Erauw e.a. (ed.), *Het Wetboek Internationaal Privaatrecht becommentarieerd*, Antwerpen: Intersentia 2006, 722 p.
- Johan Erauw e.a., *Handboek Internationaal Privaatrecht*, Mechelen: Kluwer 2006, 615 p.
- Thalia Kruger, "Regularisatie van bepaalde adopties", *Rechtskundig Weekblad* 2012-2013, 1598-1600.

Erfrecht & Successierechten

Yane (L.) en meemoeder Iris (r.)

1. Erfrecht

WAT IS NIEUW?

Het erfrecht wordt geleidelijk gemoderniseerd. Een eerste reeks (beperkte) aanpassingen staat in twee nieuwe wetten van eind 2012. De nieuwe bepalingen worden in dit hoofdstuk kort toegelicht.

Van wie zal het kind erven? Waaruit zal de nalatenschap bestaan? Wie kan je onterven? Deze vragen gaan over erfrecht. Erfrecht is een complexe materie, en als het om holebi's of transgenders gaat, kan het nog ingewikkelder worden.

WAARUIT BESTAAT DE NALATENSCHAP ALS JE GEHUWD BENT?

Als iemand overlijdt, moet eerst worden uitgezocht waaruit de nalatenschap van de overledene bestaat. Als de overledene gehuwd was, bepaalt het huwelijksvermogensstelsel welke bezittingen en schulden in de nalatenschap vallen. Je kan huwen zonder dat je een huwelijkscontract laat opstellen door een notaris. Dan geldt automatisch het wettelijk huwelijksvermogensstelsel. Laat je wel een huwelijkscontract opstellen, dan kan je zelf een regeling uitwerken met betrekking tot je bezittingen en schulden. Je kan bijvoorbeeld kiezen voor een stelsel van algehele

NALATENSCHAP

De nalatenschap is een ander woord voor de erfenis. Ze bestaat uit wat iemand nalaat wanneer hij sterft en kan bestaan uit roerende en onroerende goederen en zelfs schulden. De erfenis of nalatenschap wordt verdeeld onder de erfgenamen.

gemeenschap, of voor een stelsel van scheiding van goederen. De keuze die je maakt is belangrijk, want ze bepaalt niet alleen de omvang van de erfenis, maar bijvoorbeeld ook waar je in geval van echtscheiding recht op hebt.

Wettelijk huwelijksvermogensstelsel

Binnen het wettelijk huwelijksvermogensstelsel bestaan drie vermogens: het eigen vermogen van de ene echtgenoot, het eigen vermogen van de andere echtgenoot en het gemeenschappelijke vermogen. In geval van overlijden zal de nalatenschap bestaan uit het eigen vermogen van de overledene en de helft van het gemeenschappelijke vermogen. De langstlevende behoudt zijn eigen vermogen en de andere helft van het gemeenschappelijke vermogen.

»»» DE DRIE VERMOGENS IN HET WETTELIJK HUWELIJKSVERMOGENSSTELSEL

Het **eigen vermogen** bestaat uit alle bezittingen en schulden die je had op de dag dat je huwde en alle bezittingen en schulden die je tijdens het huwelijk verkrijgt door schenking of erfenis. Persoonsgebonden zaken, zoals kleding en juwelen, behoren ook tot het eigen vermogen.

Gemeenschappelijk vermogen staat voor alle inkomsten die je tijdens het huwelijk hebt verworven en alle goederen die je met die inkomsten hebt gekocht. Schulden die beide echtgenoten hebben aangegaan zijn gemeenschappelijk. Ook als je schulden maakte voor je beroep of voor de huishouding en de opvoeding van de kinderen, worden die gemeenschappelijk, zelfs al werden ze door één echtgenoot aangegaan.

Als je van bepaalde goederen niet (meer) kan bewijzen dat ze van jou zijn, vallen ze ook onder het gemeenschappelijke vermogen. Om dat te vermijden kan je best voor het huwelijk toch een huwelijkscontract laten opstellen door een notaris. Daarin kan je laten vastleggen welke zaken je al had voor je huwde.

Algehele gemeenschap

Als je een huwelijkscontract laat opstellen, kan je daarin kiezen voor een stelsel van algehele gemeenschap. Al je bezittingen en schulden komen dan terecht in het **gemeenschappelijke vermogen**, ook alles wat je had voor het huwelijk en wat je door schenking of erfenis hebt verkregen. In geval van overlijden bestaat de nalatenschap, uit de helft van het gemeenschappelijke vermogen. De langstlevende echtgenoot behoudt de andere helft van het gemeenschappelijke vermogen. In het stelsel van algehele gemeenschap zal er een erg beperkt eigen vermogen zijn dat bestaat uit persoonsgebonden goederen, zoals kleding en juwelen.

Scheiding van goederen

Je kan in een huwelijkscontract ook kiezen voor een stelsel van scheiding van goederen. Elke echtgenoot behoudt dan zijn **eigen bezittingen en schulden**. Er is geen gemeenschappelijk vermogen. Koop je samen een goed, dan bezit je dat in onverdeeldheid. Ook wanneer je niet meer kan bewijzen dat iets van jou is, valt het

in de onverdeeldheid. In geval van overlijden bestaat de nalatenschap uit het eigen vermogen van de overledene. De langstlevende echtgenoot behoudt zijn eigen vermogen. De onverdeelde goederen moeten eerst verdeeld worden.

De keuze van het huwelijksvermogensstelsel is belangrijk

Stel dat Tom en Jan gehuwd zijn. Toen ze trouwden bezat Tom een appartement met een waarde van 150.000 euro. Het appartement was volledig afbetaald.

Tijdens het huwelijk erfde Jan een stuk grond van een oom met een waarde van 25.000 euro.

Enkel Tom werkt. Met de inkomsten van Tom werden de volgende goederen gekocht (en dit kan ook bewezen worden): een woning met een waarde van 150.000 euro, meubels met een waarde van 25.000 euro en een auto met een waarde van 15.000 euro. Er werd ook voor 30.000 euro gespaard.

Stel dat Tom overlijdt. De **nalatenschap van Tom** zal als volgt samengesteld zijn:

- Indien gehuwd onder het **wettelijk huwelijksvermogensstelsel: 260.000 euro** (namelijk het eigen vermogen en de helft van het gemeenschappelijke vermogen of $150.000 + (150.000 + 25.000 + 15.000 + 30.000)/2$).
- Indien gehuwd onder het stelsel van **algehele gemeenschap: 197.500 euro** (namelijk de helft van het gemeenschappelijke vermogen of $(150.000 + 25.000 + 150.000 + 25.000 + 15.000 + 30.000)/2$).
- Indien gehuwd onder het stelsel van **scheiding van goederen: 370.000 euro** (namelijk het eigen vermogen of $150.000 + 150.000 + 25.000 + 15.000 + 30.000$).

Stel dat Jan overlijdt. De **nalatenschap van Jan** zal als volgt samengesteld zijn:

- Indien gehuwd onder het **wettelijk huwelijksvermogensstelsel: 135.000 euro** (namelijk het eigen vermogen en de helft van het gemeenschappelijke vermogen of $25.000 + (150.000 + 25.000 + 15.000 + 30.000)/2$).
- Indien gehuwd onder het stelsel van **algehele gemeenschap: 197.500 euro** (namelijk de helft van het gemeenschappelijke vermogen of $(150.000 + 25.000 + 150.000 + 25.000 + 15.000 + 30.000)/2$).
- Indien gehuwd onder het stelsel van **scheiding van goederen: 25.000 euro** (namelijk het eigen vermogen of 25.000).

De nalatenschap kan er dus totaal anders uitzien naargelang het huwelijksvermogensstelsel waarvoor je gekozen hebt. Vooraleer je huwt kan je hierover best heel goed overleggen. Vraag eventueel advies aan een notaris.

Meer info: France Kowalsky en Isabelle Nauwelaers, "Het huwelijkscontract maakt het verschil", Budget & Recht juli-augustus 2010, 42-45.

WAARUIT BESTAAT DE NALATENSCHAP ALS JE SAMENWOONT?

Als je **wettelijk samenwoont**, geldt een stelsel van scheiding van goederen. Elke wettelijk samenwonende partner is eigenaar van de goederen waarvan hij kan bewijzen dat ze van hem zijn. Kan je dat niet bewijzen, of werden ze samen aangekocht, dan behoren de goederen in onverdeeldheid toe aan beide partners. Wettelijk samenwonenden kunnen een notarieel samenlevingscontract opstellen. Daarin kunnen ze bijkomende zaken regelen, bijvoorbeeld wie wat bezat voor de wettelijke samenwoning, wat de kosten zijn van het huishouden of hoe die kosten verdeeld moeten worden. Wettelijk samenwonenden moeten altijd kiezen voor een notarieel samenlevingscontract dat in het bevolkingsregister moet worden geregistreerd.

Als je **feitelijk samenwoont**, geldt ook een stelsel van scheiding van goederen. Je kan een samenlevingscontract opstellen. Dat kan bij een notaris, maar je kan ook zelf een onderhands samenlevingscontract opstellen.

Wanneer je wettelijk of feitelijk samenwoont, is het belangrijk dat je alle facturen bijhoudt en een boedelbeschrijving maakt. Kan je immers niet bewijzen aan wie een bepaald goed toebehoort, dan valt het in de onverdeeldheid. Dat betekent dat het zal worden verdeeld onder beide partners.

DE BASISREGELS VAN HET ERFRECHT

Nadat werd vastgesteld welke bezittingen en schulden tot de nalatenschap van de overledene behoren, dient nagegaan te worden naar wie de nalatenschap van de overledene gaat.

Wie erft? De erfgenamen worden opgedeeld in vier orden. De orden sluiten elkaar uit. Wanneer er bijvoorbeeldgenamen zijn van de eerste orde, dan gaat de nalatenschap naar de erfgenamen van de eerste orde. De erfgenamen van de tweede, derde en vierde orde worden dan uitgesloten.

Wat betekent dat concreet? De nalatenschap gaat in eerste instantie naar de kinderen (en de (achter)kleinkinderen). Zij vormen de erfgenamen van de **eerste orde**. Om automatisch te erven moet er een juridische afstammingsband bestaan.

»»»» MEEoudERS OPGELET!

Stel dat je meemoeder bent, maar je het kind van wie je partner beviel nog niet adopteerde. Of je bent meevader, maar je adopteerde het kind dat je partner alleen adopteerde nog niet. Als je overlijdt zal het kind niet automatisch van je erven, want er is nog geen juridische afstammingsband tot stand gekomen. Het maakt daarbij niet uit of je al dan niet gehuwd bent. Wil je dat het kind toch rechtstreeks van je erft, dan moet je het adopteren door middel van een co-ouderadoptie. Je kan ook een testament opstellen of een schenking overwegen.

Heb je geen kinderen waarmee je een juridische afstammingsband hebt, dan wordt de nalatenschap verdeeld onder de ouders en de broers en zussen (de erfgenamen van de **tweede orde**). Ben je enig kind, dan gaat de nalatenschap naar de ouders (en eventueel de (over)grootouders) (de erfgenamen van de **derde orde**). Heb je geen ouders (of (over)grootouders) meer, dan wordt de nalatenschap verdeeld onder de ooms, tantes, neven, nichten, grootooms en groottantes (de erfgenamen van de **vierde orde**).

Binnen elke orde gaat de nalatenschap naar de erfgenamen die het dichtst in graad staan tot de overledene. Je bent bijvoorbeeld verwant met je ouders in eerste graad en met je broers en zussen in tweede graad (via de ouders). Ook kleinkind en grootouder zijn in tweede graad verwant.

»»»» VOORBEELD

Stel dat Karim, een alleenstaande transman, overlijdt. Hij laat twee kinderen na en een kleinkind.

Daarnaast heeft hij ook nog een zus en een broer. De zus heeft een zoon.

De twee kinderen en het kleinkind van Karim zijn de erfgenamen van de eerste orde. Ze sluiten de erfgenamen van de tweede orde, namelijk de broer en zus van Karim, uit, net als de neef, die erfgenaam is van de vierde orde. De erfenis gaat dus volledig naar de erfgenamen van de eerste orde.

Binnen die eerste orde erven de erfgenamen die het dichtst in graad staan tot Karim. De erfenis gaat naar de kinderen van Karim, die erfgenamen in de eerste graad zijn. Het kleinkind van Karim is erfgenaam in de tweede graad en zal niet erven.

Plaatsvervulling: Plaatsvervulling betekent dat iemand erft in de plaats van iemand die overleden is.

Plaatsvervulling is enkel mogelijk door de kinderen van een reeds overleden kind, broer, zus, oom of tante.

»»»» VOORBEELD

Stel dat Mia, een alleenstaande moeder, twee kinderen heeft, Koen en Hilde. Koen is overleden en had op zijn beurt twee kinderen, Denise en Sven.

De nalatenschap van Mia zal als volgt verdeeld worden: de helft gaat naar Hilde en de andere helft gaat bij plaatsvervulling naar de kinderen van Koen. Denise en Sven krijgen dan elk een vierde van de nalatenschap van Mia.

Vroeger kon iemand alleen erven in de plaats van iemand die overleden was. Dat is aangepast. Voortaan kan iemand ook erven in de plaats van iemand die de erfenis heeft verworpen of die onwaardig is om te erven.

VRUCHTGEBRUIK EN BLOTE EIGENDOM

De **vruchtgebruiker** mag de goederen gebruiken en er de opbrengsten van innen, maar ze niet verkopen. Heb je het vruchtgebruik van een woning, dan mag je erin wonen of ze verhuren zolang je leeft. Heb je het vruchtgebruik van spaargelden of andere beleggingen, dan mag je de opbrengsten innen, maar aan het kapitaal mag je niet raken. Het vruchtgebruik van de inboedel betekent dat je de inboedel mag gebruiken, maar niet wegdoen.

De **blote eigenaars** zijn de eigenaars van de goederen, maar ze kunnen ze niet gebruiken en hebben er de opbrengsten niet van. Ze moeten wachten tot de vruchtgebruiker overlijdt. Dan dooft het vruchtgebruik uit en worden ze **volle eigenaar**. Pas dan kunnen ze volledig beschikken over de goederen.

De langstlevende echtgenoot: De langstlevende echtgenoot is ook een wettelijke erfgenaam. Als er kinderen (eventueel (achter)kleinkinderen) zijn, dan erft de langstlevende echtgenoot het **vruchtgebruik** en de kinderen (eventueel (achter)kleinkinderen) de **blote eigendom** van de volledige nalatenschap.

Als er geen kinderen (eventueel (achter)kleinkinderen) zijn, en je gehuwd was onder het **wettelijk huwelijksvermogensstelsel**, dan erft de langstlevende echtgenoot de volle eigendom van de helft van het gemeenschappelijke vermogen. Dat betekent dat de langstlevende over het hele gemeenschappelijke vermogen kan beschikken: de ene helft blijft in volle eigendom van de langstlevende volgens het huwelijksvermogensrecht en de andere helft wordt in volle eigendom geërfd. Daarnaast erft de langstlevende het vruchtgebruik van het eigen vermogen van de overledene. De blote eigendom van het eigen vermogen gaat naar de wettelijke erfgenamen van de overledene

Als je gehuwd was onder het stelsel van **algehele gemeenschap**, en er geen kinderen (eventueel (achter)kleinkinderen) zijn, dan erft de langstlevende echtgenoot de volle eigendom van de helft van het gemeenschappelijke vermogen. Ook hier kan de langstlevende over heel het gemeenschappelijke vermogen beschikken: de ene helft blijft in volle eigendom van de langstlevende krachtens het huwelijksvermogensrecht, de andere helft wordt in volle eigendom geërfd.

Als je ten slotte gehuwd was onder het stelsel van **scheiding van goederen** en er geen kinderen (eventueel (achter)kleinkinderen) zijn, dan erft de langstlevende echtgenoot het vruchtgebruik van het eigen vermogen van de overledene. De blote eigendom van het eigen vermogen van de overledene gaat naar de wettelijke erfgenamen van de overledene. Als er goederen waren in onverdeeldheid, dan moeten die eerst verdeeld worden. De langstlevende behoudt de volle eigendom van zijn eigen vermogen en van zijn aandeel in de onverdeeldheid.

Reserve: Wanneer je nog leeft, kan je al goederen wegschenken of een testament maken waarin je bepaalt wie na je overlijden bepaalde goederen krijgt. Je moet dan wel opletten met de reserve. Bepaalde erfgenamen zijn reservataire erfgenamen, wat betekent dat ze aanspraak kunnen maken op een deel van de nalatenschap. Je mag niet zomaar alles wegschenken of legateren: alleen wat van de erfenis overblijft, nadat de reserve werd toebedeeld, kan vrij verdeeld worden bij schenking of bij testament.

»»» FICTIEVE MASSA EN RESERVE

Om na te gaan of de reserve gerespecteerd werd, wordt niet gekeken naar de goederen en de schulden van de overledene op het ogenblik van overlijden. Anders zou de overledene bij leven al zijn goederen kunnen wegschenken om de reserve uit te hollen.

Om dat te vermijden, wordt de fictieve massa samengesteld. Die bestaat uit de optelsom van al de goederen en schulden die nog aanwezig zijn op het ogenblik van het overlijden, plus alle schenkingen die de overledene bij leven deed. Op basis van die fictieve massa wordt nagegaan of de reserve niet werd aangetast.

Er zijn drie categorieën reservataire erfgenamen: je kinderen (eventueel (achter)kleinkinderen), je ouders (eventueel (groot)ouders) en de langstlevende echtgenoot.

De eerste groep van reservataire erfgenamen zijn de (juridische) **kinderen** (eventueel (achter)kleinkinderen). Heb je één kind, dan heeft dat recht op de helft van de nalatenschap. Heb je twee kinderen, dan hebben die samen recht op twee derde van de nalatenschap. Heb je drie kinderen of meer, dan hebben die samen recht op drie vierde van de nalatenschap. Het gedeelte dat nog vrij verdeeld kan worden bij schenking of testament zal dus bestaan uit de helft, een derde of een vierde van de nalatenschap.

Als er geen kinderen zijn hebben de **ouders** (eventueel (over)grootouders) recht op een reservataire erfdeel. Zowel de vaderlijke als de moederlijke lijn kan aanspraak maken op een vierde van (het deel van) de nalatenschap (dat hen toekomt). Voorwaarde is wel dat ze 'tot de nalatenschap worden geroepen', dus effectief erven.

Gehuwden kunnen hun ouders (en eventueel hun (over)grootouders) onterven door schenkingen of testamentaire beschikkingen, maar dan wel enkel in het voordeel van de langstlevende echtgenoot.

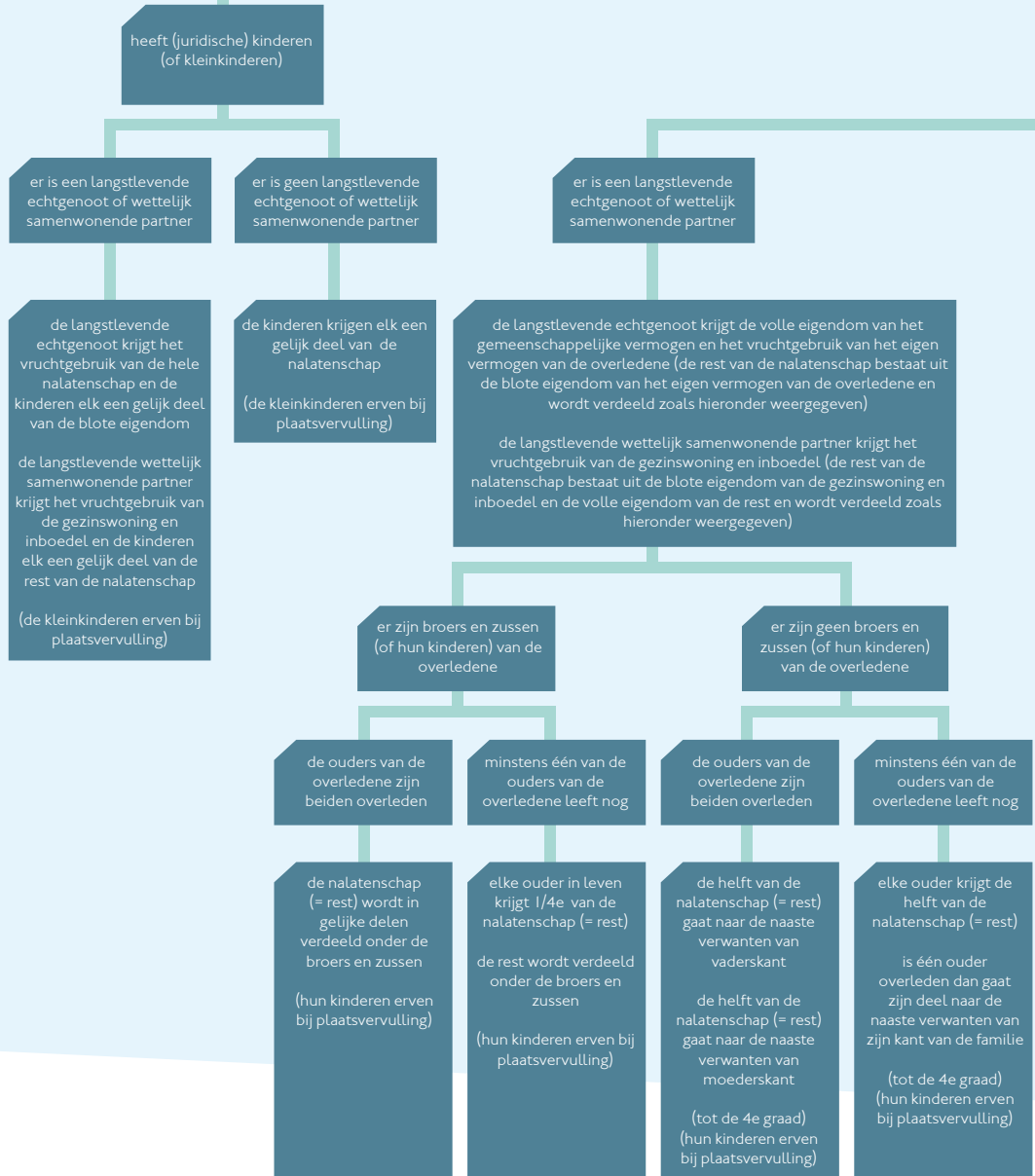
Ten slotte heeft ook de **langstlevende echtgenoot** een reservataire erfrecht. De langstlevende echtgenoot heeft steeds recht op het vruchtgebruik van de helft van de nalatenschap. Dit reservataire erfdeel omvat altijd minstens het vruchtgebruik van de gezinswoning en de inboedel, ook al zou dit groter zijn dan de helft van de nalatenschap. Broers, zussen, nonkels, tantes, neven, nichten... zijn geen reservataire erfgenamen. Je kan ze dus altijd onterven.

Wettelijk en feitelijk samenwonenden: Als je **wettelijk samenwoont**, heb je een beperkt erfrecht dat je kan invoeren tegen eender welke erfgenaam. Je erft dan automatisch het vruchtgebruik van de gezinswoning en inboedel. Waren de gezinswoning en inboedel uitsluitend eigendom van de overledene, dan krijg je het vruchtgebruik op heel de gezinswoning en inboedel. Heb je de gezinswoning en inboedel samen aangekocht, dan behoud je je eigen deel in volle eigendom en krijg je het vruchtgebruik op het deel van de overledene. Dit is geen reservataire erfrecht. Het kan dus steeds door middel van schenkingen of testamentaire beschikkingen ontnomen worden aan de langstlevende partner. Als je wettelijk samenwoont, kan je net zoals bij gehuwden je ouders (eventueel (over)grootouders) onterven, maar enkel in het voordeel van de langstlevende partner. **Omdat het erfrecht van wettelijk samenwonenden erg beperkt is, zal je de wettelijke regeling moeten aanvullen met schenkingen en/of testamentaire beschikkingen.**

Tussen **feitelijk samenwonenden** bestaat er geen wettelijk erfrecht. **Als je feitelijk samenwoont, moet je alles zelf organiseren door middel van schenkingen en/of testamentaire beschikkingen.** Je hebt dan niet de mogelijkheid om je ouders (eventueel (over)grootouders) te onterven. Die kunnen hun reserve opvragen, maar ze zijn dat niet verplicht. Ze kunnen ook berusten in het feit dat hun reserve werd aangetast door schenkingen en/of testamentaire beschikkingen. Wanneer beide ouders van de (kinderloze) overledene die feitelijk samenwoonde nog leven, kunnen zowel de vader als de moeder aanspraak maken op een vierde van de nalatenschap. Het beschikbare gedeelte is dan beperkt tot de helft van de nalatenschap.

Adoptie en erfrecht: Wanneer je een kind **ten volle** adopteerde, worden het kind en zijn afstammelingen volwaardige erfgenamen van jezelf en van je bloedverwanten. Het ten volle geadopteerde kind en zijn afstammelingen erven dan niet meer van de oorspronkelijke familie. In geval van volle co-ouderadoptie zullen het kind en zijn afstammelingen uiteraard nog wel erven van de oorspronkelijke familie.

OVERLEDENE

heeft geen (juridische)
kinderen (of kleinkinderen)

er is geen langstlevende
echtgenoot of wettelijk
samenwonende partner

er zijn broers en zussen
(of hun kinderen) van de
overledene

er zijn geen broers en
zussen (of hun kinderen)
van de overledene

de ouders van de
overledene zijn
beiden overleden

minstens één van de
ouders van de
overledene leeft nog

de ouders van de
overledene zijn
beiden overleden

minstens één van de
ouders van de
overledene leeft nog

de nalatenschap
wordt in gelijke delen
verdeeld onder de
broers en zussen

(hun kinderen erven
bij plaatsvervulling)

elke ouder in leven
krijgt 1/4e van de
nalatenschap

de rest wordt verdeeld
onder de broers en
zussen

(hun kinderen erven bij
plaatsvervulling)

de helft van de
nalatenschap gaat naar
de naaste verwanten
van vaderskant

de helft van de
nalatenschap gaat naar
de naaste verwanten
van moederskant

(tot de 4e graad)
(hun kinderen erven bij
plaatsvervulling)

elke ouder krijgt de
helft van de
nalatenschap

is één ouder overleden
dan gaat zijn deel naar
de naaste verwanten
van zijn kant van de
familie

(tot de 4e graad)
(hun kinderen erven bij
plaatsvervulling)

Heb je iemand **gewoon** geadopteerd, dan worden de gewoon geadopteerde en zijn afstammelingen volwaardige erfgenamen van jezelf maar niet van je bloedverwanten, zelfs niet door plaatsvervulling. De gewoon geadopteerde en zijn afstammelingen erven ook nog van de oorspronkelijke familie.

»»»» **VOORBEELD**

Stel dat Karen, die inmiddels overleden is, Jochen gewoon adopteerde. Karen heeft nog één ongehuwde broer die geen kinderen heeft. Wanneer de broer van Karen overlijdt, erft Jochen niet bij plaatsvervulling. Door de gewone adoptie heeft Jochen immers geen erfrecht verkregen op de nalatenschap van de bloedverwanten van Karen.

DE BASISREGELS TOEGEPAST OP HET ERFRECHT VAN HOLEBI'S EN TRANSGENDERS

Wat betekenen deze regels concreet voor holebi's en transgenders met kinderen, bij het overlijden van één van de echtgenoten of partners? Je kan gehuwd zijn, feitelijk samenwonen of wettelijk samenwonen. Bovendien kan je beiden juridische ouder zijn of kan slechts één van beiden juridische ouder zijn. De eerste situatie doet zich bijvoorbeeld voor wanneer je samen een kind adopteerde of wanneer je als meeouder het kind van je partner adopteerde door middel van een co-ouderadoptie. De tweede situatie doet zich bijvoorbeeld voor wanneer je als meeouder het kind van je partner nog niet adopteerde of wanneer je als meeouder een kind mee opvoedt in een gedeelde ouderschapsregeling. Dit geeft aanleiding tot zes verschillende situaties.

1 *Je bent gehuwd en je bent beiden juridische ouder van het kind.*

Jan en Werner zijn gehuwd. Ze adopteerden samen Louis door middel van een gezamenlijke binnenlandse volle adoptie. Wanneer Jan overlijdt, gaat zijn volledige nalatenschap naar Louis. Louis erft wel enkel de blote eigendom. Werner, de langstlevende echtgenoot, erft het vruchtgebruik van de volledige nalatenschap. Wanneer later ook Werner overlijdt, zal het vruchtgebruik uitdoven. Louis wordt dan de volle eigenaar van de nalatenschap van Jan. Bovendien zal hij de nalatenschap van Werner erven in volle eigendom. Een vergelijkbaar scenario doet zich voor wanneer Werner eerst zou overlijden. Uiteindelijk komt de hele nalatenschap bij Louis terecht.

2 *Je bent gehuwd en slechts één van beiden is juridische ouder van het kind.*

Peter en Henri zijn gehuwd. Ze voeden Leen mee op in gedeeld ouderschap. Peter is de juridische vader van Leen en Henri is de meevader. Wanneer Peter overlijdt, zal zijn volledige nalatenschap naar Leen gaan. Leen erft wel enkel de blote eigendom. Henri, de langstlevende echtgenoot, erft het vruchtgebruik van de volledige nalatenschap. Wanneer later ook Henri overlijdt, dooft het vruchtgebruik uit. Leen wordt dan de volle eigenaar van de nalatenschap van Peter. De nalatenschap van Henri gaat niet naar Leen, maar naar zijn wettelijke erfgenamen. Dat

zijn zijn ouders, broers, zussen...

De situatie ziet er helemaal anders uit wanneer Henri eerst overlijdt. Dan speelt het huwelijksvermogensstelsel een rol.

- Waren Peter en Henri gehuwd onder het wettelijk huwelijksvermogensstelsel, dan erft Peter de volle eigendom van de helft van het gemeenschappelijke vermogen en het vruchtgebruik van het eigen vermogen van Henri. De blote eigendom van het eigen vermogen van Henri gaat naar zijn wettelijke erfgenamen. Dat zijn zijn ouders, broers, zussen...
- Waren Peter en Henri gehuwd onder het stelsel van algehele gemeenschap, dan erft Peter de volle eigendom van de helft van het gemeenschappelijke vermogen.
- Waren Peter en Henri gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen, dan erft Peter het vruchtgebruik van het eigen vermogen van Henri. De blote eigendom van het eigen vermogen van Henri gaat naar zijn wettelijke erfgenamen. Dat zijn zijn ouders, broers, zussen...

Wanneer later ook Peter overlijdt, zal het vruchtgebruik uitdoven en de ouders, broers, zussen... zullen volle eigenaars worden. De nalatenschap van Peter zal ook openvallen en die zal volledig naar Leen gaan. Uiteindelijk komt heel de nalatenschap van Peter bij Leen terecht. Henri kan het wettelijk erfrecht wijzigen, bijvoorbeeld door schenkingen of testamentaire beschikkingen ten gunste van Leen of Peter. Hij moet wel rekening houden met de reserve van zijn ouders. Hij kan zijn ouders weliswaar onterven, maar dan enkel in het voordeel van Peter.

Als Peter overlijdt wanneer Leen nog minderjarig is, treedt de zogenaamde **Assepoesterclausule** in werking. Die houdt in dat Henri moet bijdragen in de kosten van de huisvesting, het levensonderhoud, de gezondheid, het toezicht, de opvoeding, de opleiding en de ontplooiing van Leen. De plicht om bij te dragen tot de opleiding kan zelfs doorlopen na de meerderjarigheid van Leen. Henri moet slechts bijdragen binnen de grenzen van wat hij verkreeg uit de nalatenschap van Peter en de voordelen die hij verkreeg van Peter bij huwelijkscontract, door schenking of bij testament. Aangezien Leen in gedeeld ouderschap wordt opgevoed, zal ook de andere nog levende juridische ouder moeten bijdragen in de kosten van de huisvesting, het levensonderhoud, de gezondheid, het toezicht, de opvoeding, de opleiding en de ontplooiing van Leen. Als Leen nog minderjarig is, moet er geen voogdijregeling worden uitgewerkt zolang de andere juridische ouder nog in leven is. Overigens zal Leen ook erven van de andere juridische ouder (en eventueel de andere meeouder). Dit hangt opnieuw af van de familiale situatie van die andere juridische ouder (en meeouder) en de schenkingen en testamentaire beschikkingen die werden opgesteld.

3 *Je woont feitelijk samen en je bent beiden juridische ouder van het kind.*

Meryem en Zorah wonen al vijf jaar feitelijk samen. Meryem beviel van Eylem. Eylem werd geadopteerd door Zorah door middel van een volle co-ouderadoptie. Wanneer Meryem overlijdt gaat haar volledige nalatenschap naar Eylem. Eylem erft de volle eigendom. Zorah zal geen vruchtgebruik hebben.

Wanneer later ook Zorah overlijdt, gaat haar volledige nalatenschap naar Eylem. Een vergelijkbaar scenario doet zich voor wanneer Zorah eerst zou overlijden.

Uiteindelijk komt heel de nalatenschap bij Eylem terecht. De feitelijk samenwonende partner is geen wettelijke erfgenaam. Meryem en Zorah kunnen het wettelijke erfrecht wijzigen, bijvoorbeeld door schenkingen of testamentaire beschikkingen ten gunste van elkaar. Ze moeten er wel rekening mee houden dat Eylem haar reserve kan opeisen.

»»» WAT ALS DE MEEOUDER OVERLIJDT TIJDENS DE ADOPTIEPROCEDURE?

Op het ogenblik van het neerleggen van het verzoekschrift tot adoptie moet de meeouder die het kind van de partner of echtgenoot wil adopteren in leven zijn. **Overlijdt de meeouder tijdens de adoptieprocedure, dan kan de adoptie postuum worden voortgezet. Dat is belangrijk omdat het kind dan nog automatisch kan erven van de meeouder.** De adoptie wordt weliswaar pas definitief na het overschrijven van de adoptiebeslissing in de registers van de burgerlijke stand, maar, zo stelt de wet, ze krijgt dan gevolgen vanaf het tijdstip van het neerleggen van het verzoekschrift tot adoptie. Je wacht dus best niet te lang met het opstarten van de adoptieprocedure.

4

Je woont feitelijk samen en slechts één is juridische ouder van het kind.

Hilde en An wonen feitelijk samen. Hilde beviel van Joke. Joke kon nog niet geadopteerd worden door An door middel van een volle co-ouderadoptie omdat Hilde en An nog niet lang genoeg samenwonen.

Wanneer Hilde overlijdt, zal haar volledige nalatenschap naar Joke gaan. Joke zal de volle eigendom erven. An zal geen vruchtgebruik hebben. Wanneer Joke nog minderjarig zou zijn, zal een **voogdijregeling** moeten uitgewerkt worden, want ze zal geen juridische ouder meer in leven hebben.

DUID EEN TESTAMENTAIRE VOOGD AAN

Als een minderjarige geen juridische ouders meer heeft, dan moet een voogdijregeling uitgewerkt worden. Trof je geen maatregelen, dan zal de vrederechter meestal iemand van de naaste (juridische) familie tot voogd benoemen, bijvoorbeeld de ouders van de overledene. Je kan echter ook zelf iemand aanduiden die je na je overlijden als voogd wilt voor je kinderen. Deze persoon wordt testamentaire voogd genoemd. Je kan iemand aanduiden in een testament of in een verklaring voor de vrederechter of notaris.

Als het kind slechts één juridische ouder heeft, bijvoorbeeld omdat de adoptieprocedure nog niet afgerond is, doe je er goed aan om de meeouder als testamentaire voogd aan te wijzen.

Wanneer de enige juridische ouder overlijdt wordt de testamentaire voogd uitgenodigd door de vrederechter om de opdracht te aanvaarden. Bij aanvaarding moet de vrederechter de aanwijzing eerst nog homologeren. Hij kan dat enkel weigeren wanneer er ernstige redenen zijn met betrekking tot het belang van het kind.

Wanneer later ook An overlijdt, gaat haar nalatenschap niet naar Joke, maar naar haar wettelijke erfgenamen. Dat zijn haar ouders, broers, zussen...

Ook wanneer An eerst zou overlijden, gaat haar nalatenschap naar haar wettelijke erfgenamen. Dat zijn haar ouders, broers, zussen... Wanneer later ook Hilde overlijdt, gaat haar volledige nalatenschap naar Joke. Als Hilde wil dat een deel van haar nalatenschap naar An gaat, kan ze het wettelijk erfrecht wijzigen door schenkingen of testamentaire beschikkingen ten gunste van An. Ze moet er wel rekening mee houden dat Joke haar reserve kan opeisen.

Als An wil dat een deel van haar nalatenschap naar Hilde en/of Joke gaat, dan kan ze het wettelijk erfrecht eveneens wijzigen door schenkingen of testamentaire beschikkingen ten gunste van Hilde en/of Joke. Ze moet er wel rekening mee houden dat haar ouders hun reserve kunnen opeisen.

5 *Je woont wettelijk samen en je bent beiden juridische ouder van het kind.*

Greet en Ingrid wonen wettelijk samen. Greet is een transvrouw. Ingrid werd zwanger na kunstmatige inseminatie met het sperma van Greet en beviel van Ward. Ward werd geadopteerd door Greet door middel van een volle co-ouderadoptie. Wanneer Greet overlijdt, gaat haar nalatenschap in volle eigendom naar Ward. Ingrid heeft enkel recht op het vruchtgebruik van de gezinswoning en inboedel.

Wanneer later ook Ingrid overlijdt, dooft het vruchtgebruik van de gezinswoning en inboedel uit. De nalatenschap van Ingrid gaat volledig naar Ward. Een vergelijkbaar scenario doet zich voor wanneer Ingrid eerst zou overlijden. Uiteindelijk komt de hele nalatenschap bij Ward terecht. De wettelijk samenwonende partner heeft slechts een beperkt wettelijk erfrecht, dat bovendien niet reservatair is (hij of zij kan dus niet automatisch een deel van de erfenis opeisen). Greet en Ingrid kunnen het wettelijk erfrecht wel wijzigen, bijvoorbeeld door schenkingen of testamentaire beschikkingen ten gunste van elkaar. Ze moeten er wel rekening mee houden dat Ward zijn reserve kan opeisen.

6

Je woont wettelijk samen en slechts één van beiden is juridische ouder van het kind.

Frank en Yves wonen wettelijk samen. Frank adopteerde in het buitenland Petra door middel van een volle éénouderadoptie.

Wanneer Frank overlijdt, gaat zijn nalatenschap in volle eigendom naar Petra. Yves heeft dan enkel recht op het vruchtgebruik van de gezinswoning en de inboedel.

Wanneer later ook Yves overlijdt, dooft het vruchtgebruik van de gezinswoning en inboedel uit. De nalatenschap van Yves gaat niet naar Petra, maar naar Yves' wettelijke erfgenamen. Dat zijn zijn ouders, broers, zussen...

Ook wanneer Yves eerst zou overlijden zal zijn nalatenschap naar zijn wettelijke erfgenamen gaan. Dat zijn zijn ouders, broers en zussen... Frank heeft enkel recht op het vruchtgebruik van de gezinswoning en inboedel.

Wanneer later ook Frank overlijdt, dooft het vruchtgebruik van de gezinswoning en inboedel uit. De nalatenschap van Frank gaat dan volledig naar Petra.

Als Frank wil dat een (groter) deel van zijn nalatenschap naar Yves gaat, dan kan hij het wettelijk erfrecht wijzigen door schenkingen of testamentaire beschikkingen ten gunste van Yves. Hij moet er wel rekening mee houden dat Petra haar reserve kan opeisen.

Als Yves wil dat een (groter) deel van zijn nalatenschap naar Frank en/of Petra gaat, dan kan hij het wettelijk erfrecht eveneens wijzigen door schenkingen of testamentaire beschikkingen ten gunste van Frank en/of Petra. Hij moet wel rekening houden met de reserve van zijn ouders. Hij kan zijn ouders weliswaar onterven, maar dan enkel in het voordeel van Frank.

Mocht Frank overlijden wanneer Petra nog minderjarig is, dan treedt de zogenaamde **Assepoesterclausule** in werking (zie situatie twee). Wanneer Petra nog minderjarig is, moet een **voogdijregeling** worden uitgewerkt, want ze zal geen juridische ouder meer in leven hebben.

HOE EN WANNEER MOET JE EEN TESTAMENT MAKEN?

»»» HOE EEN TESTAMENT MAKEN?

Je kan een eigenhandig testament opstellen. Je moet het dan met de hand schrijven, dateren en ondertekenen. Een eigenhandig testament is wettelijk geldig, maar heeft een aantal nadelen. Het kan immers verloren gaan of de vinder kan het vervalsen of vernietigen. Het is ook niet altijd duidelijk wat juist bedoeld wordt en een eigenhandig testament wordt soms aangevochten. **Je zou een eigenhandig testament altijd in bewaring moeten geven bij een notaris.** Het wordt dan ingeschreven in een centraal register zodat het tevoorschijn komt in geval van overlijden.

Nog beter is het om je testament te laten opstellen door een notaris. Je bent dan zeker dat het testament juridisch in orde is. Het wordt dan eveneens ingeschreven in een centraal register en er blijft een spoor in de registers van het registratiekantoor.

In tegenstelling tot een schenking, heeft een testament pas uitwerking na de dood. Een testament kan ook steeds gewijzigd of herroepen worden.

»»» WANNEN EEN TESTAMENT MAKEN?

Als je **gehuwd** bent en **beiden juridische ouder** bent van het kind, **volstaat het wettelijke erfrecht** meestal. Wanneer één van beiden overlijdt, kan de langstlevende in de woning blijven wonen of ze verhuren, de interessen van het spaargeld innen, de inboedel blijven gebruiken. De hele nalatenschap zal uiteindelijk bij het kind terechtkomen. Je kan uiteraard wijzigingen aanbrengen aan dit wettelijke erfrecht door middel van schenkingen of testamentaire beschikkingen, waarbij je rekening moet houden met de reserve van de langstlevende en van het kind, maar meestal is daar geen behoefte aan.

Als je **feitelijk** of **wettelijk samenwoont** en **beiden juridische ouder** bent van het kind, dan is het **aangevonden dat beide partners een testament maken in elkaars voordeel**. De erfenis gaat weliswaar naar het kind, maar meestal wil je niet dat de langstlevende achterblijft zonder iets (bij feitelijk samenwonenden) of met enkel het vruchtgebruik van de gezinswoning en de inboedel (bij wettelijk samenwonenden). Bij het opstellen van het testament moet je rekening houden met de reserve van het kind.

Als je **gehuwd** bent en slechts **één van de echtgenoten** de **juridische ouder** is van het kind, wil de meeouder meestal dat zijn nalatenschap terechtkomt bij de echtgenoot en/of het kind in plaats van (deels) bij zijn ouders, broers, zussen... **De meeouder moet dan een testament maken**. Bij het opstellen van dat testament moet je rekening houden met de reserve van de ouders. Je kan hen enkel onterven in het voordeel van de langstlevende echtgenoot.

Als je **feitelijk** of **wettelijk samenwoont** en slechts **één van de partners is de juridische ouder** van het kind, is het **aangevonden dat beide partners een testament maken**. De erfenis van de juridische ouder gaat weliswaar naar het kind, maar je wilt meestal niet dat de langstlevende achterblijft zonder iets (bij feitelijk samenwonenden) of met enkel het vruchtgebruik van de gezinswoning en de inboedel (bij wettelijk samenwonenden). Vandaar dat de juridische ouder best een testament maakt. Bij het opstellen van dat testament moet je rekening houden met de reserve van het kind. De meeouder wenst meestal dat zijn nalatenschap terechtkomt bij de partner en/of het kind in plaats van bij zijn ouders, broers, zussen... Daarom zal ook de meeouder een testament moeten maken. Bij het opstellen van dat testament moet je rekening houden met de reserve van de ouders. Je kan hen enkel onterven in het voordeel van de langstlevende partner als je wettelijk samenwoont.

»»» SOMS KAN EEN GEWONE ADOPTIE OVERWOGEN WORDEN

Stel dat Max in de jaren tachtig Simon adopteerde door middel van een binnenlandse éénouderadoptie. Max is inmiddels gehuwd met Kurt. Kurt heeft Simon niet geadopteerd. Toen de adoptie werd opengesteld was Simon immers al meerderjarig, waardoor een volle co-ouderadoptie niet meer mogelijk was.

De ouders van Kurt zijn nog in leven.

Kurt kan zijn ouders onterven, maar enkel in het voordeel van Max. Door Simon gewoon te adopteren kan Kurt zijn ouders evenwel volledig buiten spel zetten.

NIEUW

WAT IS ER GEWIJZIGD AAN HET ERFRECHT?

Het erfrecht werd (in beperkte mate) gewijzigd door twee nieuwe wetten uit 2012. Ze kaderen in de modernisering van het erfrecht. Op drie terreinen zijn er aanpassingen.

Onwaardigheid om te erven

Soms is iemand onwaardig om te erven. Een zoon die bijvoorbeeld zijn vader zou vermoorden, kan niet meer erven van die vader. Aan de onwaardigheidsgronden werd sterk gesleuteld. Er werden nieuwe (automatische) onwaardigheidsgronden ingevoerd, zoals verkrachting en opzettelijke verminking van de erflater met de dood tot gevolg of het toedienen van stoffen aan de erflater met de dood tot gevolg. Deze (automatische) onwaardigheidsgronden kunnen ook tot gevolg hebben dat iemand die hielp bij zelfdoding of euthanasie (buiten het kader van de euthanasiewet) mogelijk geen aanspraak meer kan maken op de nalatenschap van de overledene. Er werden daarnaast (facultatieve) onwaardigheidsgronden ingevoerd die de strafrechter als sanctie kan opleggen. Voor die onwaardigheidsgronden kan de erflater schriftelijk vergiffenis schenken. Het betreft bijvoorbeeld verkrachting of verminking van de erflater of gezinsgeweld. Kinderen van een onwaardige erfgenaam moeten niet meer boeten voor de fouten van hun ouder(s). Ze kunnen voortaan erven bij plaatsvervulling. Ten slotte laat de nieuwe wet nog toe dat schenkingen tussen echtgenoten herroepen worden wegens ondankbaarheid, bijvoorbeeld omdat er sprake is van mishandelingen, grove beledigingen of misdrijven vanwege één van de echtgenoten.

Vrijwillige erfenisprong

Soms hebben ouders al een behoorlijke leeftijd bereikt wanneer ze erven van hun ouders. Vaak hebben ze er dan zelfs niets op tegen dat die erfenis rechtstreeks naar hun kinderen gaat. Daarmee vermijden ze ook nog eens dat er twee maal successierechten worden betaald. Een eerste maal wanneer de ouders erven van hun ouders, en een tweede maal wanneer de kinderen op hun beurt erven van hun ouders. Voortaan kunnen kleinkinderen rechtstreeks erven van hun grootouders wanneer hun ouders de erfenis verwerpen. Vroeger was dat niet het geval. Het verworpen erfdeel ging dan naar de andere erfgenamen, bijvoorbeeld de broers en zussen van de verwerpende ouder. Het verwerpen van de erfenis had vroeger meestal maar zin indien de verwerpende ouder enig kind was. De wet laat niet toe om slechts een gedeelte van de nalatenschap te verwerpen. Wel kan een ouder de erfenis van de ene grootouder aanvaarden en die van de andere grootouder verwerpen. De successierechten die de kinderen moeten betalen op de verworpen erfenis mogen wel niet lager zijn dan de successierechten die de oorspronkelijke erfgenamen, hun ouders dus, hadden moeten betalen. Grootouders kunnen nooit met zekerheid weten of hun kinderen na hun overlijden de erfenis wel zullen verwerpen. Om zeker te spelen kunnen ze, zoals vroeger ook al kon, een testament maken in het voordeel van hun kleinkinderen. Ze moeten dan wel rekening houden met de reserve van hun eigen kinderen. Enkel het beschikbare gedeelte kan via een testament rechtstreeks naar de kleinkinderen gaan.

Levensverzekering

Een levensverzekering werd vroeger weleens gebruikt om de reserve te omzeilen. Er werden hoge premies betaald voor een levensverzekering, waarin op die manier een groot deel van het vermogen werd gestopt. Bij overlijden ging het kapitaal dan naar de in de polis aangeduide begunstigde. Dat maakte het mogelijk om één of meerdere kinderen, of bijvoorbeeld een neef of een vriend, extra te bevoordelen. Reservataire erfgenamen die hierdoor benadeeld werden, konden weinig of niets ondernemen. Dat is voortaan niet meer mogelijk. De wet laat niet meer toe dat de reserve wordt uitgehold door middel van een levensverzekering.

Meer info: Wet van 10 december 2012 tot wijziging van artikel 124 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst betreffende de inkorting van het kapitaal van een levensverzekering in geval van erfopvolging, Belgisch Staatsblad 11 januari 2013, 996 en Wet van 10 december 2012 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Strafwetboek en het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de onwaardigheid om te erven, de herroeping van giften, het verval van huwelijksvoordelen en de plaatsvervulling, Belgisch Staatsblad 11 januari 2013, 997-1001.

WAAROP MOET JE LETTEN?

Indien je feitelijk of wettelijk samenwoont, doe je er goed aan om beiden een testament te maken. Indien je gehuwd bent, maar (nog) niet beiden de juridische ouder bent van een kind, dan doet de meeouder er goed aan om een testament te maken. Indien je gehuwd bent, en beiden de juridische ouder bent van een kind, dan is het wettelijk erfrecht meestal voldoende en zal de noodzaak om dit bij te sturen minder groot zijn. Hou er ook rekening mee dat de voogdij openvalt, wanneer het kind geen juridische ouder(s) meer heeft. Ben je (tijdelijk) de enige juridische ouder van een kind, leg dan duidelijk vast wie je wilt als voogd.

MEER LEZEN

- Elisabeth Adriaens, “De wet van 10 december 2012 inzake de erfonwaardigheid, de giften, de huwelijksvoordelen en de plaatsvervulling”, *Nieuwsbrief Notariaat* april 2013, 1-8.
- Renate Barbaix en Alain-Laurent Verbeke, “Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften”, *Rechtskundig Weekblad* 2012-2013, 1162-1179.
- Ellen Buysse, *Een nieuw samengesteld gezin!*, Gent: Story Publishers 2008, 138 p.
- Christoph Castelein en Ann Maelfait, *Ongehuwd Samenwonen*, Mechelen: Kluwer 2003, 128 p.
- Christoph Castelein, *Erfrecht wettelijk samenwonenden*, Brussel: Larcier 2007, 109 p.
- Herman Cools, *Almanak erven en schenken*, Antwerpen: Standaard uitgeverij 2006, 249 p.
- France Kowalsky en Jean-Luc Masse, “Wie erft van wie?”, *Budget & Recht* juli-augustus 2008, 40-43.
- France Kowalsky en Nadine Vanhee, “Als suikertante komt te overlijden”, *Budget & Recht* september-oktober 2011, 17-20.
- France Kowalsky en Daisy Van Lissum, “Generatiesprong voor erfenis”, *Budget & Recht* juli-augustus 2013, 22-24.
- Walter Pintens, Koen Vanwinckelen en Johan Du Mongh, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Antwerpen: Intersentia 2007, 389 p.

- Walter Pintens, Charlotte Declerck, Johan Du Mongh en Koen Vanwinckelen, *Familiaal Vermogensrecht*, Antwerpen: Intersentia 2010, 1345 p.
- Steven Podevyn, *Trouwen of Samenwonen*, Gent: Story Publishers 2008, 76 p.
- Mieke Puelinckx-Coene, *Erfrecht*, Antwerpen: Kluwer 2006, 508 p.
- Jos Ruysseveldt, *Sterven en erven*, Roeselare: Roularta Books 2009, 264 p.
- Eric Spruyt, *Successieplanning*, Brussel: Mediafin 2008, 560 p.
- Jacques Tremmery, *Samenleven of huwen?*, Kortrijk: UGA 2010, 220 p.

2. Successierechten

WAT IS NIEUW?

Stiefsamenwoonkinderen kunnen van hun stiefsamenwoonouder erven aan de successietarieven in rechte lijn. In het Vlaams Gewest was vereist dat de stiefsamenwoonouder overleed vóór de juridische ouder van het kind. Een arrest van het Grondwettelijk Hof zorgt ervoor dat de volgorde van overlijden voortaan geen rol meer speelt.

Wanneer iemand overlijdt en zijn nalatenschap openvalt, moeten er successierechten betaald worden door de erfgenamen. Successierechten zijn een vorm van belasting op wat je erft. De tarieven verschillen per gewest. In rechte lijn zijn de tarieven het laagst, tussen vreemden zijn ze het hoogst. Welke successierechten moeten de kinderen betalen op de nalatenschap van hun (mee)ouders? Is het mogelijk om de successierechten te vermijden door bij leven al bepaalde zaken te schenken? Het antwoord op deze vragen is niet altijd eenvoudig. Hieronder bekijken we de regeling in het Vlaams en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

In een aantal gevallen kan je kinderen met wie je geen juridische afstammingsband hebt van je laten erven aan dezelfde tarieven als kinderen met wie je wel een juridische afstammingsband hebt. Je mag de tarieven echter niet verwarren met de regels van het erfrecht. Het is niet omdat de tarieven in rechte lijn van toepassing zijn op bijvoorbeeld stief- en zorgkinderen, dat die kinderen ook automatisch erven. Een testament blijft nodig om kinderen met wie je geen juridische afstammingsband hebt rechtstreeks van je te laten erven.

Kijk vooraleer je een testament opstelt goed na of het kind in aanmerking komt voor de tarieven in rechte lijn. Zou bij het openvallen van de nalatenschap blijken dat het kind toch onderworpen is aan de hoge tarieven tussen vreemden, dan zou dit een erg onaangename verrassing zijn. Je kan dan beter een schenking overwegen.

VERSCHILLENDE TARIEVEN PER GEWEST

De successiewetgeving en de successietarieven verschillen per gewest. Om te bepalen of de regeling van het Vlaams of Brussels Hoofdstedelijk Gewest geldt, telt de plaats waar de overledene op het ogenblik van overlijden zijn fiscale woonplaats had.

De fiscale woonplaats komt niet noodzakelijk overeen met de wettelijke woonplaats. De wettelijke woonplaats is de plaats waar de overledene ingeschreven stond in het bevolkingsregister. De fiscale woonplaats is de plaats waar de overledene effectief, voortdurend en feitelijk woonde. Meestal vallen beide samen, maar dat hoeft niet altijd zo te zijn. De overledene kon bijvoorbeeld in De Panne ingeschreven staan in het bevolkingsregister en zijn werkelijke woonplaats in Brussel hebben gehad. Dan zullen de tarieven van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gelden. Wanneer de overledene in verschillende gewesten woonde voor zijn overlijden, dan telt de plaats waar hij het langst woonde tijdens de vijf jaar voor het overlijden.

Hieronder vind je de algemene regeling. **Soms gelden er bijkomend nog kortingen op de successierechten of verlaagde tarieven voor bijvoorbeeld de vererving van een onroerend goed.**

DE SUCCESSIETARIEVEN IN HET VLAAMS GEWEST

In het Vlaams Gewest gelden de volgende successietarieven in rechte lijn:

NALATENSCHAP	TARIEF	TOTAAL BEDRAG VAN DE BELASTING OVER DE VOORGAANDE GEDEELTEN
van 0,01 EUR – 50.000 EUR	3 %	
van 50.000 EUR – 250.000 EUR	9 %	1.500 EUR
boven de 250.000 EUR	27 %	19.500 EUR

In het Vlaams Gewest gelden de tarieven in rechte lijn voor de juridische kinderen, adoptiekinderen, stiefkinderen, stiefsamenwoonkinderen en zorgkinderen.

Kinderen

Kinderen met wie een juridische afstammingsband bestaat erven aan het tarief in rechte lijn. Ook de juridische kleinkinderen, achterkleinkinderen... erven aan de tarieven in rechte lijn.

Ten volle geadopteerde kinderen

Ten volle geadopteerde kinderen (en hun afstammelingen) erven van hun adoptieouders aan de tarieven in rechte lijn. Wanneer ze nog erven van iemand uit de oorspronkelijke familie, dan gelden daarvoor de tarieven tussen vreemden, want door de volle adoptie werden de banden met de oorspronkelijke familie doorgesneden.

Gewoon geadopteerden

Gewoon geadopteerde kinderen (en hun afstammelingen) kunnen in hun oorspronkelijke familie nog erven aan de tarieven in rechte lijn, of aan de tarieven die overeenstemmen met hun graad van bloedverwantschap met de overledene.

Ten aanzien van de adoptieouders gelden in principe de tarieven tussen vreemden. De wetgever wil vermijden dat je iemand gewoon adopteert enkel en alleen om gebruik te kunnen maken van de lagere successietarieven. Hierop zijn een aantal uitzonderingen.

Zo gelden de tarieven in rechte lijn toch wanneer de gewoon geadopteerde een kind is van de echtgenoot van de adoptieouder. De wetgeving spreekt hier van echtgenoot, waardoor de regeling niet geldt voor wettelijk of feitelijk samenwonenden. De gewone adoptie mag nog plaatsgevonden hebben na het overlijden van de echtgenoot die de juridische ouder is van de gewoon geadopteerde.

De tarieven in rechte lijn gelden ook wanneer de gewoon geadopteerde voor de leeftijd van eenentwintig jaar gedurende drie achtereenvolgende jaren hoofdzakelijk van de adoptieouder, of van de adoptieouder en zijn levenspartner samen, de hulp en verzorging heeft gekregen die kinderen normaal van hun ouders krijgen. Met levenspartner wordt de echtgenoot of wettelijk of feitelijk samenwonende partner bedoeld.

De tarieven in rechte lijn gelden in deze uitzonderingsgevallen ook voor de afstammelingen van de gewoon geadopteerde.

»»» IS GEWONE ADOPTIE MINDER INTERESSANT?

Vroeger werd gewone adoptie vaak gebruikt om er voor te zorgen dat de successietarieven in rechte lijn konden toegepast worden. Door het invoeren van een regeling voor stiefkinderen, stiefsamenwoonkinderen en zorgkinderen werd de gewone adoptie minder nuttig op het vlak van de successierechten.

De gewone adoptie blijft wel belangrijk voor wat betreft de successietarieven voor de kleinkinderen. Bij gewone adoptie gelden voor de kleinkinderen eveneens de tarieven in rechte lijn, wat niet het geval is voor stiefkleinkinderen, stiefsamenwoonkleinkinderen en zorgkleinkinderen.

Op burgerrechtelijk vlak is de gewone adoptie soms nog interessant, bijvoorbeeld om een reservatair erfrecht tot stand te brengen.

Een voorbeeld ter verduidelijking. Stel dat Liesbet gehuwd was met een man. Tijdens het huwelijk werden twee kinderen geboren, Max en Lisa. Na een echtscheiding trad Liesbet opnieuw in het huwelijk met Eva. Eva beviel van twee kinderen, Moritz en Jody, na kunstmatige inseminatie met het sperma van een anonieme donor. Liesbet adopteerde Moritz en Jody door middel van een volle co-ouderadoptie. De vier kinderen groeien op in het gezin van Liesbet en Eva.

Eva wil dat de vier kinderen een deel van haar nalatenschap krijgen. Ze kan een testament maken in het voordeel van Max en Lisa, maar dan moet ze wel rekening houden met de reserve van Moritz en Jody. Moritz en Jody hebben een reservatair recht op twee derde van de nalatenschap van Eva. Dat betekent dat Eva nog maar over een derde vrij kan beschikken voor Max en Lisa. De nalatenschap van Eva zou als volgt verdeeld worden: een derde voor Moritz, een derde voor Jody, een zesde voor Max en een zesde voor Lisa.

Eva zou Max en Lisa gewoon kunnen adopteren. Ze worden dan volwaardige erfgenamen van Eva, die bovendien in aanmerking komen voor de successietarieven in rechte lijn. Eva kan dan wel een gelijk deel van een vierde toekennen aan elk van de vier kinderen. Max en Lisa blijven bovendien nog erven uit hun oorspronkelijke familie, dus ook nog van hun juridische vader. Eva zal zelfs geen testament meer moeten opstellen, want Max en Lisa zijn haar wettelijke erfgenamen geworden en ze zullen automatisch van haar erven.

Stiefkinderen

Een stiefkind is een kind van de echtgenoot dat uit een vorig huwelijk of een vorige relatie stamt. Het is dus nodig dat de juridische ouder van het kind en de stiefouder gehuwd zijn. Een stiefkind kan bijvoorbeeld een kind zijn dat na het overlijden van één van zijn ouders, of na een echtscheiding, is terechtgekomen in een nieuw huwelijk van één van zijn ouders.

Stiefkinderen erven van hun stiefouder aan de tarieven in rechte lijn. Er moet wel een testament zijn, want er bestaat geen wettelijk erfrecht tussen de stiefouder en het stiefkind.

De volgorde van overlijden heeft geen belang. De stiefouder mag overlijden voor de juridische ouder of omgekeerd. Voor de afstammelingen van het stiefkind geldt deze gelijkschakeling niet. Stiefkleinkinderen erven dus van hun stiefgrootouders aan de tarieven tussen vreemden.

Stiefsamenwoonkinderen

Een stiefsamenwoonkind is een kind van de samenwonende partner dat uit een vorig huwelijk of een vorige relatie stamt. Met samenwonende partner wordt de wettelijk of feitelijk samenwonende partner bedoeld. Feitelijk samenwonenden moeten kunnen aantonen dat ze op de dag van het overlijden sinds één jaar ononderbroken samenwoonden en een gemeenschappelijke huishouding voerden.

Stiefsamenwoonkinderen erven van hun stiefsamenwoonouder aan de tarieven in rechte lijn. Er moet wel een testament zijn, want er bestaat geen wettelijk erfrecht tussen de stiefsamenwoonouder en het stiefsamenwoonkind.

Vroeger had volgorde van overlijden hier wel belang. De tarieven in rechte lijn golden enkel indien de stiefsamenwoonouder overleed vóór de juridische ouder van het kind. Indien de juridische ouder van het kind eerst overleed, dan kon eventueel nog een beroep gedaan worden op de regeling voor zorgkinderen. **In een arrest van 20 december 2012 oordeelde het Grondwettelijk Hof dat er sprake was van een discriminatie.**

De volgorde van overlijden heeft voortaan geen belang meer voor het toepassen van de tarieven in rechte lijn.

De stiefsamenwoonouder mag overlijden voor de juridische ouder of omgekeerd.

Opnieuw geldt deze gelijkschakeling niet voor de afstammelingen van het stiefsamenwoonkind.

Zorgkinderen

Zorgkinderen zijn kinderen die voor de leeftijd van eenentwintig jaar gedurende drie achtereenvolgende jaren bij een andere persoon hebben ingewoond en die gedurende die tijd hoofdzakelijk van die persoon (samen met zijn levenspartner) de hulp en verzorging hebben gekregen die kinderen normaal van hun ouders krijgen. Met

levenspartner wordt de echtgenoot of wettelijk of feitelijk samenwonende partner bedoeld. Zorgkinderen erven van hun zorgouder aan de tarieven in rechte lijn. Er moet een testament zijn, want er bestaat geen wettelijk erfrecht tussen de zorgouder en het zorgkind.

De inschrijving van het zorgkind in het bevolkingsregister op het adres van de zorgouder geldt als weerlegbaar vermoeden van inwoning bij de zorgouder.

De gelijkschakeling geldt ook hier niet voor de afstammelingen van het zorgkind.

Wanneer geen beroep kan gedaan worden op één van de regelingen waardoor de tarieven in rechte lijn gelden, dan worden de hoge tarieven tussen vreemden toegepast. In het Vlaams Gewest zijn die als volgt:

NALATENSCHAP	TARIEF	TOTAAL BEDRAG VAN DE BELASTING OVER DE VOORGAANDE GEDEELTEN
van 0,01 EUR – 75.000 EUR	45 %	
van 75.000 EUR - 125.000 EUR	55 %	33.750 EUR
boven de 125.000 EUR	65 %	61.250 EUR

UIT DE PRAKTIJK

ERVEN IS SOMS NIET INTERESSANT

Charlotte en An woonden al een tijdje samen in het Vlaams Gewest toen Charlotte van Arthur beviel, na kunstmatige inseminatie met het sperma van een anonieme donor. Enkele maanden na de geboorte van Arthur verzuurde de relatie tussen Charlotte en An en al snel kwam het tot een breuk. Daardoor kon de volle co-ouderadoptie van Arthur door An niet doorgaan. An kon enkel aanspraak maken op een beperkt recht op persoonlijk contact met Arthur.

An kan een testament maken in het voordeel van Arthur. Ze moet dan uiteraard rekening houden met haar reservataire erfgenamen. Er kan geen regeling ingeroepen worden waardoor de successietarieven in rechte lijn gelden. Arthur zal op de nalatenschap van An hoge successierechten moeten betalen, namelijk de tarieven die gelden tussen vreemden. An zou dus beter een alternatieve oplossing zoeken, bijvoorbeeld door een schenking aan Arthur te overwegen.

DE SUCCESSIETARIEVEN IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gelden de volgende successietarieven in rechte lijn:

NALATENSCHAP	TARIEF	TOTAAL BEDRAG VAN DE BELASTING OVER DE VOOR- GAANDE GEDEELTEN
van 0,01 EUR – 50.000 EUR	3 %	
van 50.000 EUR – 100.000 EUR	8 %	1.500 EUR
van 100.000 EUR – 175.000 EUR	9 %	5.500 EUR
van 175.000 EUR – 250.000 EUR	18 %	12.250 EUR
van 250.000 EUR – 500.000 EUR	24 %	25.750 EUR
boven de 500.000 EUR	30 %	85.750 EUR

De tarieven in rechte lijn gelden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in de eerste plaats voor de kinderen (en hun afstammelingen) met wie een juridische afstammingsband bestaat en voor de ten volle geadopteerde kinderen (en hun afstammelingen).

De gewoon geadopteerde kinderen (en hun afstammelingen) kunnen in hun oorspronkelijke familie nog erven aan de tarieven in rechte lijn, of aan de tarieven die overeenstemmen met hun graad van bloedverwantschap met de overledene. Ten aanzien van de adoptieouders gelden in principe de tarieven tussen vreemden, maar er zijn opnieuw een aantal uitzonderingen. Zo gelden de tarieven in rechte lijn toch wanneer de gewoon geadopteerde een kind is van de echtgenoot van de adoptieouder. **Alhoewel er in de wetgeving sprake is van echtgenoot, past de administratie de tarieven in rechte lijn ook toe wanneer het gaat om een kind van de wettelijk samenwonende partner.** De gewone adoptie mag nog hebben plaatsgevonden na het overlijden van de echtgenoot (of wettelijk samenwonende partner) die de juridische ouder is van de gewoon geadopteerde. De tarieven in rechte lijn gelden ook wanneer de gewoon geadopteerde voor de leeftijd van eenentwintig jaar gedurende zes achtereenvolgende jaren hoofdzakelijk van de adoptieouder, of van de adoptieouder en zijn echtgenoot (of wettelijk samenwonende partner), de hulp en verzorging heeft gekregen die kinderen normaal van hun ouders krijgen. De tarieven in rechte lijn gelden in deze uitzonderingsgevallen ook voor de afstammelingen van de gewoon geadopteerde.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bestaat ook een algemene regeling voor stiefkinderen, stiefsamenwoonkinderen en zorgkinderen. Ze kunnen erven van hun stiefouder, stiefsamenwoonouder of zorgouder aan de tarieven in rechte lijn, uiteraard opnieuw op voorwaarde dat er een testament werd opgesteld. Vereist is dat het kind voor de leeftijd van eenentwintig jaar, gedurende zes achtereenvolgende jaren bij de stiefouder, stiefsamenwoonouder of zorgouder heeft ingewoond en gedurende die tijd van die persoon, of van die persoon

en zijn echtgenoot of wettelijk samenwonende partner, de hulp en verzorging heeft gekregen die kinderen normaal van hun ouders krijgen. De inschrijving in het bevolkingsregister op het adres van de stiefouder, stiefsamenwoner of zorgouder geldt als weerlegbaar vermoeden van inwoning. De tarieven in rechte lijn gelden niet voor de afstammelingen van het stiefkind, stiefsamenwonerkind of zorgkind.

Wanneer geen beroep kan gedaan worden op één van de regelingen waardoor de tarieven in rechte lijn gelden, dan worden de hoge tarieven tussen vreemden toegepast. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn die als volgt:

NALATENSCHAP	TARIEF	TOTAAL BEDRAG VAN DE BELASTING OVER DE VOOR- GAANDE GEDEELTEN
van 0,01 EUR – 50.000 EUR	40 %	
van 50.000 EUR – 75.000 EUR	55 %	20.000 EUR
van 75.000 EUR – 175.000 EUR	65 %	33.750 EUR
boven de 175.000 EUR	80 %	98.750 EUR

ECHTGENOTEN EN SAMENWONENDEN

In het **Vlaams Gewest** gelden de successietarieven in rechte lijn ook voor echtgenoten, wettelijk samenwonende partners en minstens één jaar feitelijk samenwonende partners. Ze zijn ook van toepassing op uit de echt gescheiden personen, van tafel en bed gescheiden personen, ex-wettelijk samenwonende partners en ex-feitelijk samenwonende partners (die minstens één jaar feitelijk samenwoonden), voor zover ze gemeenschappelijke afstammelingen hebben. Het komt maar zelden voor dat ex-echtgenoten of ex-partners nog van elkaar erven.

Bovendien betaalt de langstlevende echtgenoot, wettelijk samenwonende partner of minstens drie jaar feitelijk samenwonende partner geen successierechten op het deel van de gezinswoning dat hij erft. De gezinswoning is de gezamenlijke hoofdverblijfplaats waar de erflater en de langstlevende echtgenoot of partner samenleefden op het ogenblik van overlijden.

In het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** gelden de successietarieven in rechte lijn ook voor echtgenoten en wettelijk samenwonende partners. Ze zijn ook van toepassing op uit de echt gescheiden personen, van tafel en bed gescheiden personen en ex-wettelijk samenwonende partners, voor zover ze gemeenschappelijke afstammelingen hebben.

Bovendien wordt een vermindering toegekend voor de vererving van de gezinswoning. Het gewone tarief wordt met één derde verlaagd (tot aan de schijf van 250.000 euro). De woning moet op het ogenblik van het overlijden van de erflater minstens vijf jaar tot hoofdverblijfplaats hebben gediend en het moet gaan om volle eigendom. Het is niet nodig dat de erflater eigenaar is van de hele woning. Het bezit van een onverdeeld aandeel volstaat. Het verlaagd tarief geldt voor erfgenamen in rechte lijn, echtgenoten en wettelijk samenwonende

partners. Ook kinderen (en hun afstammelingen), ten volle geadopteerde kinderen (en hun afstammelingen), gewoon geadopteerde kinderen (en hun afstammelingen), stiefkinderen, stiefsamenwoonkinderen en zorgkinderen kunnen dus in aanmerking komen.

Ook hier mag je de tarieven niet verwarren met de regels van het erfrecht. Tussen wettelijk samenwonende partners bestaat slechts een beperkt wettelijk erfrecht en tussen feitelijk samenwonende partners bestaat geen wettelijk erfrecht. Een testament blijft ook hier nodig.

Meer info: Artikel 48 en 50 (Vlaams Gewest) en 50 en 60ter (Brussels Hoofdstedelijk Gewest) Wetboek van Successierechten.

SCHENKEN ALS ALTERNATIEF?

Als alternatief voor een testamentaire beschikking kan je eventueel een schenking overwegen.

Roerende goederen, zoals geld, kan je schenken door middel van een hand- of bankgift (een bankgift is een gift via een overschrijving). Dat kan je doen zonder tussenkomst van een notaris en de schenking hoeft ook niet geregistreerd te worden. Je betaalt dan geen schenkingsrechten. Die werkwijze heeft echter wel een nadeel. Als de schenker binnen de drie jaar na de schenking overlijdt, moet de schenking opgenomen worden in de nalatenschap. Er worden dan successierechten geheven. Bij schenking tussen vreemden kunnen die hoog oplopen. Vandaar dat aangeraden wordt om de schenking toch te laten registreren bij een registratiekantoor. Dat kan zonder tussenkomst van een notaris. Er worden dan registratierechten geheven. Het gevolg is wel dat definitief afgerekend werd met de fiscus. Er hoeven geen successierechten meer betaald te worden op de schenking als de schenker binnen de drie jaar overlijdt.

Roerende goederen kan je officieel schenken aan een tarief van 3% of 7%. Het eerste tarief geldt onder meer voor schenkingen in rechte lijn, het tweede voor schenkingen tussen andere personen. Dat maakt officiële schenkingen van roerende goederen erg interessant, zeker als geen gebruik gemaakt kan worden van de lage successietarieven.

Zo geldt in het Vlaams en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het tarief van 3% onder meer voor schenkingen aan kinderen (en hun afstammelingen) met wie een juridische afstammingsband bestaat en aan ten volle geadopteerde kinderen. Gewoon geadopteerde kinderen kunnen van hun oorspronkelijke familie, en onder bepaalde voorwaarden ook van de adoptieouder, schenkingen ontvangen aan een tarief van 3%. Voor stiefkinderen, stiefsamenwoonkinderen en zorgkinderen geldt het tarief van 7%.

Voor het schenken van **onroerende goederen**, zoals een woning of een stuk grond, moet je steeds een beroep doen op een notaris. Er zullen dan ook steeds schenkingsrechten worden geheven, en je zal notariskosten (en BTW) moeten betalen. Voor schenkingen van onroerende goederen gelden tarieven van 3% tot 30% voor schenkingen in rechte lijn, en van 30% tot 80% voor schenkingen tussen vreemden. Er bestaan verlaagde tarieven voor het schenken van bouwgrond (in het Vlaams Gewest) of woningen (in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest).

UIT DE PRAKTIJK

We harnemen het voorbeeld van Charlotte en An. An zou een testament kunnen maken in het voordeel van Arthur, maar dan gelden de successietarieven tussen vreemden. De successierechten kunnen bijgevolg oplopen tot 65%. Vandaar dat An zou kunnen overwegen om bij leven een schenking te doen aan Arthur. An zou bijvoorbeeld een som geld kunnen schenken aan Arthur. Die schenking kan officieel geregistreerd worden aan een tarief van 7%, het tarief dat in het Vlaams Gewest geldt tussen 'andere personen'. Zou An overlijden binnen de drie jaar na de schenking, dan moeten geen successierechten meer betaald worden. Kiezen ze voor een hand- of bankgift die ze niet laten registreren, en zou An overlijden binnen de drie jaar na de schenking, dan zouden wel nog hoge successierechten geheven worden.

WAAROP MOET JE LETTEN?

De regels die gelden voor de successietarieven mag je niet verwarren met de regels van het erfrecht. In bepaalde gevallen kunnen kinderen met wie je geen juridische afstammingsband hebt, toch van je erven aan de tarieven in rechte lijn. Maar opdat de kinderen van je kunnen erven, moet je dan wel een testament maken.

Ga steeds na of de tarieven tussen vreemden toch niet van toepassing zijn. Als dat het geval is, kan je beter een schenking overwegen.

- Arrest nr. 163/2012 van 20 december 2012 van het Grondwettelijk Hof (www.grondwettelijkhof.be).
- Artikel 50 en 52/2 Wetboek van Successierechten.
- Artikel 131 e.v. Wetboek van Registratierechten.
- Ellen Buysse, *Een nieuw samengesteld gezin!*, Gent: Story Publishers 2008, 138 p.
- Tim Carnewal, "De tarieven inzake schenkingsrechten langsheen de gewestgrenzen", *Nieuwsbrief Notariaat* oktober 2011, 1-4.
- Federale Overheidsdienst Financiën, *Wegwijs in schenkingen en nalatenschappen*, Brussel: FOD Financiën 2013, 91 p.
- Nicolas Geelhand, "Koekoekskinderen: successie- en schenkingsrechten", in Renate Barbaix, Sven Eggermont, Nicolas Geelhand en Frederik Swennen (eds.), *Koekoekskinderen (Handboek Estate Planning Bijzonder Deel 2)*, Brussel: Larcier 2009, III-187.
- Birgit Medaer, "Het Grondwettelijk Hof breidt de toepassing van het tarief 'in rechte lijn' uit bij vererving tussen stiefsamenwoonouder en stiefsamenwoonkind", *Nieuwsbrief Notariaat* mei 2013, 1-5.
- Eric Spruyt, *Afschaffing van de 'verdriettaks' op de Vlaamse gezinswoning*, Mechelen: Kluwer, 2007, 144 p.

Emma met biologische moeder Nathalie (r.) en meemoeder Erika (l.)

WAT IS NIEUW?

Aan dit hoofdstuk werd rechtspraak en informatie toegevoegd over de onderhoudsplicht van de meemoeder op grond van een natuurlijke verbintenis en over het recht op persoonlijk contact van de grootouders. Er werd ook informatie toegevoegd over de kindrekening en over enkele zaken met betrekking tot je nalatenschap waarop je moet letten in geval van (echt)scheiding.

We wensen het niemand toe, maar soms gebeurt toch het onvermijdelijke en komt het tot een breuk in je relatie. Dat roept ook heel wat vragen op. Wat gebeurt er dan met de minderjarige kinderen? Welke moeilijkheden kunnen er opduiken wanneer je beiden juridische ouder bent van een minderjarig kind en je in een crisissituatie terechtkomt? Welke regeling geldt wanneer slechts één van beiden juridische ouder is van het kind? De meemoeder wordt dan vaak een clandestiene meemoeder. Hoe kan je het verblijfs- en omgangsrecht afdwingen?

HET KIND HEEFT TWEE JURIDISCHE OUDERS

Wanneer je beiden juridische ouder bent van het kind en je leeft samen, dan oefen je samen het ouderlijk gezag uit over het kind en beheer je samen zijn goederen. Je mag het kind bij je houden en je beslist samen over zaken zoals de schoolkeuze, taal, godsdienst, ontspanning, lectuur... Je hebt niet alleen rechten, maar ook plichten. Je moet samen instaan voor de gewone en buitengewone kosten van huisvesting, levensonderhoud, gezondheid, toezicht, opvoeding, opleiding en ontplooiing van het kind. Veroorzaakt je kind schade, dan ben je daar samen aansprakelijk voor.

Het maakt overigens niet uit of je gehuwd bent, wettelijk samenwoont of feitelijk samenwoont. Het heeft ook geen belang of de afstammingsband tot stand kwam door (gewone of volle) adoptie, dan wel dat het een oorspronkelijke afstammingsband betreft.

Het zou niet erg praktisch zijn wanneer derden, bijvoorbeeld de jeugd- of sportclub of de school, telkens expliciet het akkoord van beide juridische ouders zouden moeten vragen. Daarom wordt ervan uitgegaan dat de andere juridische ouder akkoord is wanneer een van beiden alleen handelt. Ben je het onderling niet eens over bepaalde zaken, of ga je niet akkoord met beslissingen van de andere juridische ouder, dan kan je een beroep doen op de jeugdrechtbank om uit de impasse te geraken.

Dezelfde regels gelden in principe ook wanneer je niet (meer) samenleeft en beiden juridische ouder bent van het kind. Wanneer je niet samenleeft, valt niet uit te sluiten dat je het oneens bent over belangrijke beslissingen betreffende de gezondheid, de opvoeding, de opleiding, de ontspanning of de religieuze of levensbeschouwelijke keuzes. Het kan ook gebeuren dat je beslissingen neemt die strijdig zijn met het belang van het kind, na chantage of onder druk van je partner. Dan kan je de rechtbank inschakelen. Die kan dan de uitoefening van het ouderlijk gezag over de persoon van het kind en het beheer van de goederen van het kind uitsluitend toewijzen aan één van beide juridische ouders. Voor de uitoefening van het ouderlijk gezag over de persoon van het kind wordt meestal een tussenoplossing gezocht. Het gebeurt zeer uitzonderlijk dat de uitoefening van het ouderlijk gezag exclusief aan één van beide ouders wordt toegewezen. Vaker zal de rechtbank bijvoorbeeld de uitoefening van het ouderlijk gezag aan één juridische ouder opdragen en tegelijkertijd bepalen dat bepaalde opvoedingsbeslissingen samen met de andere juridische ouder moeten genomen worden. Ze kan ook beslissen dat het ouderlijk gezag gezamenlijk wordt uitgeoefend, maar dat bijvoorbeeld de schoolkeuze door één juridische ouder mag bepaald worden. Hoe dan ook heeft de andere juridische ouder, die het ouderlijk gezag over de persoon van het kind niet uitoefent en de goederen van het kind niet beheert, steeds het recht om toezicht te houden en beslissingen aan te vechten.

Het kind kan niet tegelijkertijd bij beide juridische ouders verblijven. Daarom moet je, wanneer je niet (meer) samenleeft en beiden juridische ouder bent van het kind, afspreken wanneer het kind bij welke juridische ouder zal verblijven. Je moet daarover in eerste instantie zelf een akkoord proberen te bereiken. **Als je zelf een akkoord bereikt, ben je volledig afhankelijk van elkaar voor de goede uitvoering ervan, want het is niet afdwingbaar. Enkel een akkoord op basis van een familiale bemiddeling, of in het kader van een gerechtelijke procedure, kan je ter homologatie voorleggen aan de rechtbank waardoor het afdwingbaar wordt.** Als het je niet lukt om onderling tot een akkoord te komen, dan moet je naar de rechtbank. Ofwel bereik je tijdens het geding toch nog een akkoord. De rechtbank zal het akkoord dan homologeren, tenzij het in strijd is met het belang van het kind. Als je geen akkoord bereikt, beslist de rechtbank zelf over de verblijfsregeling en de plaats waar het kind wordt ingeschreven in het bevolkingsregister.

Er zijn twee mogelijkheden:

- Beide juridische ouders oefenen het ouderlijk gezag uit over de persoon van het kind. Dan kan (minstens) één van hen aan de rechtbank vragen om een gelijkmatig verdeeld verblijf op te leggen. Het kind kan dan, alternerend, exact evenveel bij de ene als bij de andere juridische ouder verblijven. Het kan wel maar op één plaats ingeschreven worden in het bevolkingsregister. De rechtbank is niet verplicht om in te gaan op de vraag om een gelijkmatig verdeeld verblijf. Ze kan oordelen dat een andere oplossing meer aangewezen is en aan één juridische ouder het hoofdverblijf opleggen en aan de andere een beperkter bijkomend verblijf.
- De uitoefening van het ouderlijk gezag over de persoon van het kind werd toegekend aan één van beide juridische ouders. Die mag het kind dagdagelijks bij zich houden en het kind wordt in het bevolkingsregister ingeschreven op het adres van die juridische ouder. De andere juridische ouder heeft dan een recht op persoonlijk contact met het kind, waarvan de omvang door de rechtbank bepaald wordt. Het recht op persoonlijk contact kan slechts heel uitzonderlijk geweigerd worden, bijvoorbeeld wanneer er sprake zou zijn van mishandeling of verregaande verwaarlozing.

»»» WORDT HET KIND GEHOORD DOOR DE JEUGDRECHTER?

Vanaf de leeftijd van twaalf jaar moet het kind gehoord worden door de jeugdrechter in alle betwistingen over de uitoefening van het ouderlijk gezag, de verblijfsregeling en het recht op persoonlijk contact. Kinderen jonger dan twaalf kunnen gehoord worden door de jeugdrechter. Voor de andere rechtbanken, bijvoorbeeld de vrederechter, bestaat de mogelijkheid om een minderjarige te horen – op eigen verzoek of op verzoek van de rechter – voor zover die over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt.

Ook wanneer je niet (meer) samenleeft, en beiden juridische ouder bent van het kind, blijf je samen instaan voor de gewone en buitengewone kosten van huisvesting, levensonderhoud, gezondheid, toezicht, opvoeding, opleiding en ontplooiing van het kind en blijf je aansprakelijk voor de schade die door het kind wordt veroorzaakt. Je moet als juridische ouder vrijwillig bijdragen in de onderhoudskosten, naar evenredigheid van je middelen. Dat wil zeggen dat je meer bijdraagt als je meer verdient. Als je dat niet doet, kan je veroordeeld worden tot het betalen van een onderhoudsbijdrage ten behoeve van het kind. De rechtbank kan, op vraag van één van beide ouders, de verplichting opleggen om een kindrekening te openen waarop de onderhoudsbijdrage moet gestort worden en in detail bepalen hoe de onderhoudsbijdrage moet geregeld worden.

»»» WAT IS EEN KINDREKENING?

Wanneer je niet meer samenleeft kan de rechtbank, op vraag van één van de ouders, je verplichten om een kindrekening te openen. Een kindrekening moet je openen bij een bank en ze staat op naam van beide ouders. De rechter bepaalt welke bijdragen elke ouder moet storten op de kindrekening; welke sociale voordelen, zoals kinderbijslag en schoolpremies, op de kindrekening moeten komen; op welk

ogenblik de bedragen op de kindrekening moeten gestort worden; wie van de ouders geld van de kindrekening kan halen; welk kosten betaald moeten worden via de kindrekening; hoe toezicht gehouden wordt op de uitgaven; hoe de tekorten aangevuld worden en wat er met de overschotten moet gebeuren. Een kindrekening helpt je om betwistingen te voorkomen over het gebruik van de onderhoudsbijdragen. Je hebt ook meer transparantie over het gebruik van de onderhoudsbijdragen. Ten slotte moet je niet elke keer bij de andere ouder aankloppen om een deel van je uitgaven terug te krijgen.

ALS HET MISLOOPT NA EEN HETEROHUWELIJK

Meer info vind je op p. 137.

Vroeger gebeurde het weleens dat lesbische vrouwen huwden met een man, of homoseksuele mannen met een vrouw. Wanneer ze dan samen kinderen kregen, en het nadien tot een breuk kwam, werd de seksuele geaardheid uitgespeeld voor de rechtbank.

UIT DE PRAKTIJK

Lili was gaan samenwonen met Diana, nadat ze dertien jaar gehuwd was met een man. Het Antwerpse hof van beroep oordeelde in 1996 dat de kinderen uit dat huwelijk bij de vader moesten verblijven en dat hij het ouderlijk gezag over de persoon van de kinderen mocht uitoefenen.

Het hof vroeg zich daarbij af of de geaardheid van Lili wel haar authentieke en originele geaardheid was en meende "dat die vraag dan meteen deze oproept naar haar geschiktheid voor de opvoeding en begeleiding van opgroeiende kinderen in een samenleving met onbetwistbaar andere normen betreffende het gezin".

Meer info: Hof van beroep Antwerpen 23 april 1996, ongepubliceerd en Suzanne Binnemans, *Scheidslijnen*, Haarlem: In de Knipscheer 1998, 125 p.

Deze rechtspraak is intussen volledig achterhaald. De seksuele geaardheid van één van de juridische ouders mag geen enkele reden zijn om anders te oordelen over de uitoefening van het ouderlijk gezag over de persoon van het kind en het beheer van de goederen van het kind, het verblijfsrecht of het recht op persoonlijk contact. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft in de zaak Salgueiro da Silva Mouta tegen Portugal van 21 december 1999 overigens beslist dat het een schending vormt van artikel 8 samen met artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens om de uitoefening van het ouderlijk gezag te ontnemen aan een homoseksuele vader omwille van zijn seksuele geaardheid.

WAT ALS HET KIND TWEE JURIDISCHE OUDERS HEEFT EN ER EEN CRISISSITUATIE ONTSTAAT?

Je bent gehuwd

Als je gehuwd bent en er een crisissituatie ontstaat, kan je een beroep doen op de vrederechter. Die kan dringende voorlopige maatregelen opleggen. Dit kan zowel wanneer je nog samenwoont, als wanneer je feitelijk gescheiden leeft. Er moet hoogdringendheid zijn en de maatregelen die de vrederechter oplegt zijn voorlopig. Ze houden op wanneer het huwelijk ontbonden wordt door echtscheiding, behalve wat de maatregelen met betrekking tot de

kinderen betreft. De vrederechter kan bovendien maar maatregelen nemen wanneer er grof plichtsverzuim is of een ernstige verstoring van de verstandhouding. Is dat niet het geval, dan kan je voor hoogdringende problemen terecht bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg rechtsprekend in kort geding. Voor geschillen met betrekking tot de kinderen kan je ook de jeugdrechtbank inschakelen.

De vrederechter kan onder meer dringende voorlopige maatregelen opleggen met betrekking tot de kinderen. Hij kan bijvoorbeeld beslissen wie het ouderlijk gezag over de persoon van het kind mag uitoefenen en wie de goederen van het kind mag beheren. Hij kan beslissen over het verblijfsrecht, het recht op persoonlijk contact en de onderhoudsbijdrage.

Beslis je om uit elkaar te gaan, dan kan je een echtscheidingsprocedure opstarten. Er zijn twee mogelijkheden: de echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting van het huwelijk en de echtscheiding door onderlinge toestemming. Zodra de echtscheidingsprocedure werd ingeleid, is de vrederechter niet meer bevoegd om dringende voorlopige maatregelen te bevelen.

Echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting van het huwelijk: De echtscheidingsprocedure op grond van onherstelbare ontwrichting van het huwelijk kan een hele tijd aanslepen. De voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg rechtsprekend in kort geding kan tijdens de procedure voorlopige maatregelen opleggen. Die gelden tijdens de duur van de echtscheiding. Maatregelen betreffende de kinderen blijven gelden na de echtscheiding, tot ze gewijzigd worden door de jeugdrechtbank (wat betreft de uitoefening van het ouderlijk gezag en het beheer van de goederen, het verblijfsrecht of het recht op persoonlijk contact) of de vrederechter (wat betreft de onderhoudsbijdrage). Je kan ook zelf maatregelen afspreken tijdens de echtscheidingsprocedure en die laten homologeren door de rechtbank of de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg rechtsprekend in kort geding. Afspraken met betrekking tot de kinderen worden enkel gehomologeerd als ze niet in strijd zijn met het belang van het kind. Je kan nadien vragen om die maatregelen te laten doorlopen na de echtscheiding, tot ze eventueel opnieuw gewijzigd worden door de rechtbank.

Echtscheiding door onderlinge toestemming: In geval van echtscheiding door onderlinge toestemming, moet je eerst onderling een overeenkomst maken over de vermogensrechtelijke, persoonlijke en alimentaire gevolgen van de echtscheiding, zowel wat jezelf als wat de kinderen betreft. Je moet dus zelf alles regelen met betrekking tot de kinderen, ook de onderhoudsbijdrage. De overeenkomst zal gehomologeerd worden door de rechtbank van eerste aanleg, waardoor ze afdwingbaar wordt. Er zijn geen voorlopige maatregelen mogelijk.

Leg alles zo goed mogelijk vast bij echtscheiding door onderlinge toestemming. Zo voorkom je betwistingen en nieuwe procedures om de regeling te laten aanpassen. Spreek zo gedetailleerd mogelijk af hoe je het verblijfsrecht en het recht op persoonlijk contact ziet: duur, plaats, vakantieperiodes, andere contactvormen (e-mail, chatten...), ophalen en terugbrengen... Maak ook duidelijke afspraken over de onderhoudsbijdrage: bedrag, wijze van betaling, nalatigheidsinteressen, duur (betalen tot de meerderjarigheid of tot het voltooien van de opleiding?), verhoging, verdeling van de buitengewone kosten...

Je woont wettelijk samen

Als je wettelijk samenwoont, kan je ook dringende voorlopige maatregelen vragen aan de vrederechter. Je moet dan aantonen dat de verstandhouding ernstig verstoord is en dat er hoogdringendheid is. Is dat niet het geval, dan kan je een beroep doen op de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg rechtsprekend in kort geding. Voor geschillen met betrekking tot de kinderen kan je ook naar de jeugdrechtbank. Als je wettelijk samenwoont, bepaalt de vrederechter de geldigheidsduur van de maatregelen. Ze vervallen hoe dan ook wanneer je de wettelijke samenwoning beëindigt. Dat maakt het gemakkelijk om je eraan te onttrekken, want de wettelijke samenwoning kan onder meer beëindigd worden door een eenzijdige verklaring voor de ambtenaar van de burgerlijke stand. Desgevallend kan je tot drie maanden na het beëindigen van de wettelijke samenwoning opnieuw dringende voorlopige maatregelen vragen aan de vrederechter. De vrederechter bepaalt dan opnieuw de geldigheidsduur van die maatregelen. Die mag niet langer zijn dan één jaar.

Je woont feitelijk samen

Wanneer je feitelijk samenwoont, beschik je niet over de mogelijkheid om dringende voorlopige maatregelen te vragen aan de vrederechter. In geval van hoogdringendheid (bijvoorbeeld bij agressie van een partner) kan je wel een beroep doen op de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg rechtsprekend in kort geding. Die kan bijvoorbeeld bepaalde schikkingen opleggen met betrekking tot de kinderen. Daarvoor kan je ook naar de jeugdrechtbank.

HET KIND HEEFT ÉÉN JURIDISCHE OUDER (EN EEN CLANDESTIENE MEEOUDER)

De (on)rechtstreekse onderhoudsplicht van de meeouder

Wanneer het kind slechts één juridische ouder heeft, dan oefent die alleen het ouderlijk gezag uit over de persoon van het kind en beheert die alleen de goederen van het kind. De juridische ouder moet instaan voor de kosten van huisvesting, levensonderhoud, gezondheid, toezicht, opvoeding, opleiding en ontplooiing van het kind en is aansprakelijk voor de schade die het kind veroorzaakt.

Als meeouder heb je geen enkel afdwingbaar recht om het kind bij je te houden of om dagdagelijkse of fundamentele opvoedingsbeslissingen mee te nemen. **Ben je gehuwd of woon je wettelijk samen met de juridische ouder, dan heb je als meeouder wel een onrechtstreekse verplichting om bij te dragen in de onderhoudskosten van het kind.** Gehuwden en wettelijk samenwonenden moeten immers bijdragen tot de lasten van het huwelijk of wettelijk samenwonen en daartoe behoren ook de onderhoudskosten van de kinderen die in het gezin worden opgevoed, ook al is er geen juridische afstammingsband met die kinderen. Na het overlijden van de juridische ouder sta je als gehuwde of wettelijk samenwonende meeouder rechtstreeks in voor de onderhoudskosten van het kind. Je bijdrage is beperkt tot maximaal datgene wat je uit de nalatenschap van de overleden juridische ouder kreeg en de voordelen die je werden toegekend bij huwelijkscontract (of notariële samenwoningsovereenkomst), door schenking of bij testament.

Als je feitelijk samenwoont, kan de rechter in een concrete situatie oordelen dat je als feitelijk samenwonende meeouder moet bijdragen aan de onderhoudskosten van de kinderen die in het gezin worden opgevoed.

Ben je gehuwd of woon je wettelijk samen met de juridische ouder, dan ben je ook hoofdelijk gehouden voor iedere niet-buitensporige schuld die je echtgenoot of partner heeft gemaakt in functie van het huishouden en de kinderen die in het gezin worden opgevoed, ook al is er geen juridische afstammingsband met die kinderen. De schuldeiser kan de volledige schuld dus opeisen van de ene of de andere echtgenoot of wettelijk samenwonende partner. De hoofdelijkheid geldt niet voor buitensporige schulden.

Ben je gehuwd onder het wettelijk huwelijksvermogensstelsel (zie p. 43 en p. 96) met de juridische ouder, dan moet je er ook rekening mee houden dat schulden die werden aangegaan door één van de echtgenoten in functie van het huishouden en de kinderen die in het gezin worden opgevoed, gemeenschappelijk zijn. Ze kunnen dus verhaald worden op het eigen vermogen van de ene echtgenoot, op het eigen vermogen van de andere echtgenoot en op het gemeenschappelijke vermogen. Ook buitensporige schulden blijven gemeenschappelijk, maar ze kunnen enkel verhaald worden op het eigen vermogen van de echtgenoot die de schulden heeft aangegaan en op het gemeenschappelijke vermogen.

Clandestiene meeouders

Vaak ontstaan er problemen wanneer het tot een breuk komt met de juridische ouder vooraleer de co-ouderadoptieprocedure door de meeouder kan worden afgerond. Als de juridische ouder niet wil toestemmen in de adoptie, en ook nooit eerder toestemming gaf, dan zal de adoptie door de meeouder niet mogelijk zijn.

Vooral heel wat meemoeders vielen uit de boot toen de adoptie in 2006 werd opengesteld voor partners van hetzelfde geslacht, omdat het voordien tot een breuk was gekomen in hun relatie. Daarnaast heb je nu nog steeds meeouders die mee in een ouderschapsproject stappen en die verzeild geraken in een (echt)scheiding en de co-ouderadoptie niet tot een goed einde kunnen brengen. Die meemoeders en meevaders worden clandestiene meeouders genoemd.

»»»» GEWONE ÉÉNOUDERADOPTIE ALS OPLOSSING?

Zou de gewone éénouderadoptie van een minderjarige door de clandestiene meeouder een oplossing kunnen bieden (gesteld uiteraard dat de juridische ouder(s) akkoord zou(den) gaan met de éénouderadoptie)? Immers, de gewone adoptie laat de bestaande afstammingsbanden met de juridische ouder(s) voortbestaan en voegt daar alleen maar een nieuwe afstammingsband met de clandestiene meeouder aan toe. Het antwoord is negatief. Door de gewone adoptie zou(den) de oorspronkelijke ouder(s) alle bevoegdheden van het ouderlijk gezag verliezen en de clandestiene meeouder zou alle bevoegdheden van het ouderlijk gezag verwerven. Dat zal niet de bedoeling zijn.

Het recht op persoonlijk contact van de clandestiene meeouder

Als clandestiene meeouder is je situatie na een breuk aanzienlijk minder gunstig: je kan enkel aanspraak maken op een beperkt recht op persoonlijk contact met het kind volgens de modaliteiten van artikel 375bis Burgerlijk Wetboek. Je moet in eerste instantie met de juridische ouder afspreken hoe je dit recht kan uitoefenen. Als het niet lukt om tot een akkoord te komen kan de jeugdrechtbank een regeling opleggen. Ze tracht eerst te verzoenen en ze zal desgevallend eerst een voorlopige regeling uitwerken. In geval van hoogdringendheid kan je ook

een beroep doen op de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg rechtsprekend in kort geding. Je krijgt pas een recht op persoonlijk contact wanneer je aantoont dat je een bijzondere affectieve band hebt met het kind. De bijzondere affectieve band moet volgens het Hof van Cassatie niet wederkerig en actueel zijn. Dat betekent dat je ook een recht op persoonlijk contact kan verkrijgen als het kind pasgeboren of nog heel jong is en als de bijzondere affectieve band niet meer effectief bestaat, bijvoorbeeld omdat de juridische moeder elk contact met het kind onmogelijk maakte. Als je een bijzondere affectieve band kan aantonen, dan nog zal de rechtbank beslissen in functie van het belang van het kind. De rechtbank kan het belang van het kind beoordelen aan de hand van een deskundigenverslag of een maatschappelijk onderzoek. De rechtbank kan ook oordelen dat het kind niet onnodig belast moet worden en een beslissing nemen zonder onderzoek. Het recht op persoonlijk contact is subsidiair, wat betekent dat het niet mag tussenkomen in de uitoefening van het ouderlijk gezag. De rechtbank kent daarom slechts een beperkt recht op persoonlijk contact toe van bijvoorbeeld één of twee dagen per maand. Enkele jaren geleden werd een jeugdrechtbank, die een gelijkmatig verdeeld verblijf had opgelegd, teruggefloten in hoger beroep omdat de wet hiervoor geen basis biedt. Als het je lukt om zelf afspraken te maken met de juridische ouder, kan je wel verder gaan dan wat de rechtbanken gebruikelijk toekennen en bijvoorbeeld een gelijkmatig verdeeld verblijf afspreken. De rechtbank legt ook vast op welke manier het recht op persoonlijk contact plaatsheeft. De rechtbank kan bijvoorbeeld bepalen wie het kind moet ophalen en terugbrengen of nog dat het kind niet in contact mag worden gebracht met bepaalde personen. Eventueel kan ook opgelegd worden dat het kind via e-mail, chatten of briefwisseling contact kan onderhouden met de clandestiene meemoeder.

»»» PANNENKOEKBEPALING?

Het recht op persoonlijk contact waarop de clandestiene meemoeder aanspraak kan maken is beperkt.

"In een boutade: artikel 375bis Burgerlijk Wetboek strekt er in essentie toe te waarborgen dat grootouders (of andere naasten) met hun kleinkinderen bij tijd en wijl eens een pannenkoek kunnen gaan eten."

Uit: Frederik Swennen, Het personen- en familierecht, Antwerpen: Intersentia 2010, 329.

»»» NIEUWE TENDENS

In de rechtspraak bestaat een voorzichtige tendens om het recht op persoonlijk contact met de meemoeder stilaan los te koppelen van het aantonen van een bijzondere affectieve band. Voor sommige rechtbanken primeert de sociale werkelijkheid. Als twee vrouwen samen kiezen voor een kind, er de verantwoordelijkheid voor willen opnemen en het na de geboorte samen opvoeden en verzorgen, dan is er een sociale werkelijkheid ontstaan. Dat is voldoende opdat de meemoeder persoonlijk contact kan onderhouden met het kind. Andere rechtbanken hechten dan weer veel belang aan het recht van het kind om zijn ontstaansgeschiedenis te kennen. Een kind heeft er alle belang bij om niet alleen zijn biologische, maar ook zijn sociale ontstaansgeschiedenis te kennen.

Meer info: Tim Wuyts, "De rechtspositie van meemoeders en hun kinderen", in Patrick Senaeve, Frederik Swennen en Gerd Verschelden (eds.), Ouders en Kinderen, Antwerpen: Intersentia 2013, 142-144.

Enkele voorbeelden uit de rechtspraak van de omvang van het recht op persoonlijk contact voor een clandestiene meemoeder:

- Elke tweede en vierde zaterdag van de maand van 10 tot 18 uur (jeugdrechtbank Kortrijk 18 maart 1997, *Tijdschrift voor West-Vlaamse Rechtspraak* 1997, 91-92, noot J. Tremmery; jeugdrechtbank Dendermonde 1 maart 2001, *Rechtspraak Antwerpen Brussel Gent* 2003, 948-950, noot F. De Bock en jeugdrechtbank Leuven 29 november 2005, *Rechtskundig Weekblad* 2006-2007, 483-484, noot A. Huygens).
 - Geen recht op persoonlijk contact (jeugdrechtbank Mechelen 29 april 1998, *Algemeen Juridisch Tijdschrift* 1998-1999, 389-390, noot K. Jacobs).
 - Elke tweede en vierde vrijdag van de maand van 18 uur tot de daaropvolgende zondag om 18 uur, de helft van de kerst- en paasvakantie, de krokusvakantie (in de pare jaren), de herfstvakantie (in de onpare jaren), de helft van de maand juli en de helft van de maand augustus (jeugdrechtbank Mechelen 28 april 2004, *Nieuw Juridisch Weekblad* 2004, 1172).
 - Eén dag per maand van 9 (of 10) tot 18 uur, twee dagen gedurende de kerstvakantie en paasvakantie en één week gedurende de zomervakantie (hof van beroep Gent 28 oktober 2002, *Rechtspraak Antwerpen Brussel Gent* 2003, 946-948, noot F. De Bock en hof van beroep Antwerpen 21 april 2005, *Rechtskundig Weekblad* 2005-2006, 745-747, noot F. Swennen).
 - Elke eerste vrijdag van de maand van 18 uur tot de daaropvolgende zondag om 18 uur (hof van beroep Bergen 29 oktober 2012, *Actualités du Droit de la Famille* 2013, 3-10, noot N. Gallus).
- Meer info: Paul Borghs, "Het omgangsrecht van de meemoeder", *Nieuw Juridisch Weekblad* 2004, 1154-1159 en Lieve Stevens, "Het recht op persoonlijk contact van de lesbische meemoeder: een recht voor het kind?", *Rechtskundig Weekblad* 2009-2010, 1696-1701 (noot onder hof van beroep Brussel, 25 maart 2009).

»»» PERSOONLIJK CONTACT: ALTERNATIEVE WETSBEPALING

Normaal gezien kent de jeugdrechtbank (of bij hoogdringendheid de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg rechtsprekend in kort geding) het recht op persoonlijk contact toe aan de clandestiene meemoeder op grond van artikel 375bis Burgerlijk Wetboek. Er zijn echter ook andere pistes mogelijk. Als je bijvoorbeeld als clandestiene meemoeder gehuwd bent met de juridische ouder, dan kan je aan de vrederechter vragen om dringende voorlopige maatregelen op te leggen overeenkomstig artikel 223 Burgerlijk Wetboek. Voor wettelijk samenwonenden bevat artikel 1479 Burgerlijk Wetboek een gelijkaardige bepaling. Dringende voorlopige maatregelen kunnen betrekking hebben op niet-gemeenschappelijke kinderen. Als de vrederechter deze maatregelen beveelt, kan hij ook een recht op persoonlijk contact toekennen aan de nog met de juridische ouder gehuwde (of wettelijk samenwonende) clandestiene meemoeder. Die moet de omweg via artikel 375bis Burgerlijk Wetboek en de jeugdrechtbank dan niet maken. Meer info: Gerd Verschelden, "Vrederechter acht lesbische stiefmoeder principieel contactgerechtigd", *De Juristenkrant* 30 september 2008, 4-5; vrederechter Westerlo 16 juni 2008, *Rechtskundig Weekblad* 2008-2009, 847-850 en rechtbank van eerste aanleg Turnhout 6 april 2009, *Rechtskundig Weekblad* 2009-2010, 166-168.

Het recht op persoonlijk contact van de grootouders

Grootouders hebben een recht op persoonlijk contact met hun kleinkinderen, zonder dat ze een bijzondere affectieve band moeten aantonen. Ze hebben een principieel recht op persoonlijk contact. Als het niet lukt om het recht op persoonlijk contact onderling te regelen met de ouders, dan kan de jeugdrechtsbank een regeling opleggen. De jeugdrechtsbank beslist dan in functie van het belang van het kind.

Er moet een juridische afstammingsband bestaan met de grootouders opdat er sprake kan zijn van een principieel recht op persoonlijk contact. In geval van gewone adoptie blijven de juridische afstammingsbanden met de oorspronkelijke familie bestaan. De oorspronkelijke grootouders van een kind, dat gewoon geadopteerd werd, hebben dus een principieel recht op persoonlijk contact met hun kleinkind. De ouders van de adoptant(en) worden daarentegen geen juridische grootouders van het kind en ze kunnen maar aanspraak maken op een recht op persoonlijk contact als ze een bijzondere affectieve band kunnen aantonen. Na volle adoptie worden alle banden met de oorspronkelijke familie verbroken. Het Hof van Cassatie besliste evenwel dat de oorspronkelijke grootouders een principieel recht op persoonlijk contact behouden. Daarnaast hebben ook de ouders van de adoptant(en) een principieel recht op persoonlijk contact met hun kleinkind.

Overgrootouders, stiefgrootouders en ouders van clandestiene meemoeders hebben geen principieel recht op persoonlijk contact. Ze moeten dus een bijzondere affectieve band met hun kleinkind kunnen aantonen.

UIT DE PRAKTIJK

Twee vrouwen hadden gedurende elf jaar een relatie. Tijdens hun relatie werd een kind geboren na kunstmatige inseminatie. Kort na de geboorte van het kind liep de relatie spaak. De meemoeder had het kind niet geadopteerd. Ze verkreeg een recht op persoonlijk contact. Tijdens de uitoefening daarvan hadden de ouders en oom van de meemoeder regelmatig contact met het kind. Later overleed de meemoeder en het contact met de ouders en oom van de meemoeder werd verbroken. De nieuwe partner van de juridische moeder adopteerde het kind.

De ouders en oom van de overleden meemoeder vroegen aan de jeugdrechtsbank een recht op persoonlijk contact met het kind. Dat werd toegestaan. Volgens de jeugdrechtsbank was de bijzondere affectieve band voldoende aangetoond. De uitoefening van het recht op persoonlijk contact was volgens de jeugdrechtsbank ook 'uitermate' in het belang van het kind. Niets wees erop, aldus de jeugdrechtsbank, dat enkele bijkomende liefhebbende mensen in het leven van het kind een belasting zouden opleveren.

Meer info: Paul Borghs, "Jeugdrechtsbank geeft familie van meemoeder recht op persoonlijk contact", De Juristenkrant 26 september 2012, 16.

De onderhoudsplicht van de clandestiene meemoeder

Na een (echt)scheiding kan de clandestiene meemoeder niet verplicht worden om een onderhoudsbijdrage te betalen voor het kind. De rechtbank kan wel akte nemen van een vrijwillig aanbod om bij te dragen in de onderhoudskosten (bijvoorbeeld jeugdrechtsbank Kortrijk 18 maart 1997, *Tijdschrift voor West-Vlaamse Rechtspraak* 1997, 91-92). Uitzonderlijk werd toch een onderhoudsbijdrage opgelegd aan een clandestiene meemoeder, want "de kinderen zouden niet geboren zijn zonder de gezamenlijke beslissing van partijen waarbij verweerster de rol van

'vader' op zich genomen heeft en in feite medeverantwoordelijkheid op zich genomen heeft voor de kinderen" (vredegerecht Beveren 7 april 1998, *Jurisprudence de Liège, Mons et Bruxelles* 2002, 801-803).

Soms probeert de juridische ouder aan te tonen dat de clandestiene meemoeder op grond van een natuurlijke verbintenis een onderhoudsbijdrage moet betalen voor het kind. Dat is erg moeilijk. Een natuurlijke verbintenis houdt verband met een gewetensplicht. Indien de juridische ouder kan aantonen dat de meemoeder die gewetensplicht beloofde na te komen, of vrijwillig uitvoerde, kan ze juridisch afgedwongen worden. Er moet een schriftelijk bewijs zijn. Indien het onmogelijk was om een schriftelijk bewijs op te stellen, of indien er een begin van schriftelijk bewijs is, kan de natuurlijke verbintenis ook door getuigen of vermoedens worden aangetoond. Vaak is er geen schriftelijke opvoedings- en onderhoudsbelofte vanwege de meemoeder. Of een ander schriftelijk bewijs zoals briefwisseling tussen de juridische ouder en de meemoeder waarin een onderhoudsverplichting wordt afgesproken. De juridische ouder kan dan trachten aan te tonen dat de meemoeder vrijwillig een onderhoudsbijdrage betaalde voor het kind, maar dat is geen evidentie. Als je gehuwd bent of wettelijk samenwoont, moet de meemoeder bijdragen in de onderhoudskosten van de kinderen die in het gezin worden opgevoed, zelfs al is er geen juridische afstammingsband met die kinderen. Wat de meemoeder tijdens het huwelijk of de wettelijke samenwoning betaalde voor de onderhoudskosten van het kind is dan ook geen uitvoering van een natuurlijke verbintenis, maar wel van een wettelijke verplichting. De juridische ouder zal bijgevolg moeten aantonen dat er na het beëindigen van het huwelijk of de wettelijke samenwoning nog vrijwillig onderhoudsbijdragen voor het kind werden betaald door de meemoeder. Ook als je feitelijk samenwoonde, zal het niet eenvoudig zijn om aan te tonen dat de meemoeder vrijwillig onderhoudsbijdragen betaalde voor het kind en niet gewoonweg bijdroeg in de lasten van het samenleven. **Je kan er dus best voor zorgen dat de meemoeder een schriftelijke opvoedings- en onderhoudsbelofte opstelt. Indien die niet wordt nagekomen, kan je ze via de rechtbank afdwingen.**

UIT DE PRAKTIJK

Twee vrouwen huwden in 2003. Tijdens het huwelijk werden twee kinderen geboren na medisch begeleide voortplanting met een onbekende donor. De kinderen werden niet geadopteerd door de meemoeder. In 2008 volgde een echtscheiding. De meemoeder verbrak nagenoeg elk contact met de kinderen. De juridische moeder vorderde een onderhoudsbijdrage voor de kinderen. Ze beriep zich op het bestaan van een natuurlijk verbintenis in hoofde van de meemoeder. Zowel het vredegerecht van Neerpelt-Lommel als de rechtbank van eerste aanleg van Hasselt wezen het verzoek van de juridische moeder af. De juridische moeder kon niet bewijzen dat er een belofte was van de meemoeder om als ouder mee in te staan voor het levensonderhoud van de kinderen. Er was bijvoorbeeld geen schriftelijke opvoedings- en onderhoudsbelofte. Tijdens het huwelijk had de meemoeder bijgedragen in de lasten van het huwelijk. Maar daarmee had ze haar hulp- en bijdrageplicht als echtgenote uitgevoerd. Er kon niet uit afgeleid worden dat ze tijdens het huwelijk uitvoering had gegeven aan een bijdrageplicht ten aanzien van de kinderen, die ook na de echtscheiding bleef bestaan. Bij gebrek aan het bewijs van een belofte of van een vrijwillige uitvoering, werd de vordering van de juridische moeder afgewezen.

Meer info: Rechtbank van eerste aanleg Hasselt 19 december 2011, Nieuw Juridisch Weekblad 2013, 413-417; Paul Borghs, "Geen onderhoudsplicht voor meemoeder", De Juristenkrant 10 oktober 2012, 6 en Kurt Willems, "De onderhoudsverplichting van de lesbische meemoeder", Tijdschrift voor Familierecht 2012, 143-147.

De nalatenschap van de clandestiene meeouder

Denk als clandestiene meeouder goed na over je nalatenschap. Het kind zal niet automatisch van je erven, dus je moet dan een testament maken. Daarbij moet je rekening houden met je reservataire erfgenamen. Kan het kind niet van je erven aan de tarieven in rechte lijn, dan kan je eventueel een schenking van roerende goederen overwegen of een duolegaat.

Bij een duolegaat krijgt het kind minstens het bedrag dat het netto zou overhouden van de nalatenschap na betaling van de successierechten. De rest gaat naar een goed doel, een vzw. Voor vzw's gelden heel lage successtarieven.

De vzw moet in ruil de (hoge) successierechten betalen op het deel dat naar het kind gaat, naast de (lage) successierechten op het deel dat ze zelf ontvangt. Het voordeel is dat het kind minstens overhoudt wat het anders ook zou overhouden en zelf geen successierechten moet betalen, en dat een deel van de nalatenschap naar een goed doel gaat in plaats van naar de staat onder de vorm van successierechten. Stel dat je 50.000 euro wilt nalaten. Het kind betaalt daarop 45% successierechten (of 22.500 euro) en houdt netto 27.500 euro over. Je kan ook 30.000 euro nalaten aan het kind en 20.000 euro aan çavaria onder de vorm van een duolegaat. Het kind krijgt dan netto 30.000 euro en çavaria betaalt al de successierechten (45% op 30.000 en 8,8% op 20.000). Er blijft voor çavaria dan nog 4.740 euro over. Meer informatie over het duolegaat vind je op www.testament.be.

Wat je nalaat of schenkt kan eventueel terechtkomen bij je ex-partner (of de familie van je ex-partner) als het kind zou overlijden. Als je dat wilt vermijden, heb je verschillende mogelijkheden. Enkele voorbeelden:

- Je kan in je testament bepaalde voorwaarden opnemen, bijvoorbeeld dat het kind pas op een bepaalde leeftijd in het bezit mag worden gesteld van de nalatenschap, of dat de juridische ouders van het kind het wettelijk vruchtgenot van de nalatenschap niet mogen krijgen.
- Je kan opteren voor een restlegaat. Het kind krijgt dan de nalatenschap, maar wat nog overblijft bij overlijden van het kind moet naar iemand anders gaan, bijvoorbeeld je eigen broers en zussen.
- Je kan het kind enkel het vruchtgebruik nalaten. De blote eigendom laat je aan iemand anders na.
- Je kan goederen wegschenken met voorbehoud van vruchtgebruik (zolang je leeft kan je de goederen nog blijven gebruiken) of met de verplichting dat degene die de schenking krijgt je jaarlijks een bepaalde vergoeding betaalt. Andere mogelijkheden zijn het inlassen van een conventioneel beding van terugkeer (zodat de geschonken goederen terugkeren naar jou wanneer het kind eerder overlijdt dan jij zelf) of een restbeding (waarbij je bepaalt dat wat nog overblijft van je schenking bij overlijden van het kind naar iemand anders moet gaan).

Je overlegt daarover best met een notaris.

NEEM MAATREGELEN TIJDENS EEN ECHTSCHEIDING

- Als je gehuwd bent, heb je een reservatair erfrecht in elkaars nalatenschap. Dat reservatair erfrecht stopt na een echtscheiding. Een echtscheidingsprocedure kan evenwel een hele tijd in beslag nemen. Misschien wil je niet dat je echtgenoot nog van je erft wanneer je zou overlijden tijdens de echtscheidingsprocedure?
- Als je meer dan zes maanden gescheiden hebt geleefd, kan je een ontvend testament maken. Je moet een afzonderlijke verblijfplaats vorderen, bijvoorbeeld in het kader van een echtscheidingsprocedure of het opleggen van dringende voorlopige maatregelen. Het volstaat dat een afzonderlijk verblijfplaats werd gevraagd, ze moet niet worden toegekend. Vervolgens maak je een ontvend testament. Je mag ook niet opnieuw gaan samenwonen met je echtgenoot. Indien je overlijdt tijdens de echtscheidingsprocedure, zal je echtgenoot niet meer van je erven.
- Betreft het een echtscheiding door onderlinge toestemming, dan moet je eerst onderling een overeenkomst maken. Daarin moet je afspraken maken over het erfrecht en de reserve, voor het geval één van de echtgenoten zou overlijden tijdens de echtscheidingsprocedure. Je kan afspreken dat er geen erfrecht meer zal zijn. Of juist nog wel. Die afspraken moeten niet wederkerig zijn. Je kan afspreken dat de ene echtgenoot wel nog kan erven, en de andere niet. De afspraken tellen vanaf het ogenblik dat je de echtscheidingsprocedure hebt ingeleid. Dat gebeurt door de neerlegging van het verzoekschrift tot echtscheiding door onderlinge toestemming op de griffie van de rechtbank van eerste aanleg.
- Als je wettelijk samenwoont, heeft je partner geen reservatair erfrecht in je nalatenschap. Dat betekent dat je je partner steeds kan onterven, ook al ga je niet uit elkaar.

Meer info: Artikel 915bis Burgerlijk Wetboek; artikel 1287 Gerechtelijk Wetboek en artikel 745octies Burgerlijk Wetboek.

Minderjarigen zijn handelingsonbekwaam. Daardoor gelden bijzondere voorschriften voor het in ontvangst nemen van een erfenis of schenking. Als een minderjarige een erfenis wil aanvaarden, moet de vrederechter daar eerst machtiging voor geven. Schenkingen aan een minderjarige moeten door de juridische ouder(s) aanvaard worden.

HOU JE EX UIT JE WONING

Anita en Erika waren gehuwd. Tijdens het huwelijk beviel Anita van een kind, André. Erika adopteerde het kind door middel van een co-ouderadoptie. Later kwam het tot een echtscheiding.

Omdat Anita het kind wilde laten opgroeien in zijn vertrouwde omgeving, kocht ze het deel van de gezinswoning van Erika over. Enkele jaren later overleed Anita. Haar erfenis ging volledig naar André. Omdat André nog minderjarig was, was hij handelingsonbekwaam en kon hij zijn goederen niet zelf beheren.

De wet schrijft voor dat de langstlevende juridische ouder de goederen van het kind beheert tot aan zijn meerderjarigheid. De langstlevende juridische ouder krijgt ook het wettelijk vruchtgenot van de goederen van het

kind. Dat betekent dat Erika de interesten kan innen van het spaargeld dat André erfde. Ze kan ook het huis dat André erfde verhuren en de huurinkomsten innen. Of ze kan (eventueel met haar nieuwe partner) in het huis gaan wonen. Het wettelijk vruchtgenot stopt wanneer André achttien jaar wordt.

Je kan je hiertegen wapenen. Zo kan je een testament maken waarin je de andere ouder het wettelijk vruchtgenot ontnemt op de goederen die het kind van je zal erven. Hieraan kan je een bewindsclausule koppelen. Je vertrouwt het beheer van de goederen dan toe aan een derde tot het kind een bepaalde leeftijd bereikt. Je kan hierover best overleggen met een notaris want in België is er geen wettelijk kader voor bewindsclausules en ze geven weleens aanleiding tot juridische betwistingen. Ten slotte kan je alternatieve beschikkingen voorzien in je testament. Je bepaalt dan dat het kind de keuze heeft tussen het aanvaarden van de volledige nalatenschap met alle voorwaarden die je daaraan koppelde, ofwel genoeg moet nemen met een (lager) erfdeel dat beperkt is tot de wettelijke reserve. De langstlevende ouder zal dan geen andere keuze hebben dan, in het belang van het kind, de volledige nalatenschap te aanvaarden met alle voorwaarden die je daaraan koppelde.

Er zijn nog andere manieren om de andere ouder (en de nieuwe partner van die ouder) buiten spel te zetten. Indien je voor je overlijden opnieuw huwt, dan krijgt je nieuwe echtgenoot het vruchtgebruik van je hele nalatenschap. De kinderen erven dan enkel blote eigendom. Ga je wettelijk samenwonen voor je overlijden, dan krijgt de nieuwe wettelijk samenwonende partner het vruchtgebruik van de gezinswoning en inboedel.

Meer info: Petra De Rouck, "Zo vermijdt u dat uw ex weer in uw huis komt wonen", Netto (Erfenisgids) maart 2013, 34-37 en Gerd Verschelden, "Huwelijk in extremis", De Juristenkrant 9 februari 2011, 5.

WAT ALS DE (ANDERE) JURIDISCHE OUDER MOEILIK DOET?

Bij een breuk kan het wel eens gebeuren dat één van de juridische ouders moeilijk doet wanneer de andere juridische ouder aanspraak maakt op zijn verblijfsrecht of recht op persoonlijk contact. Ook de clandestiene meeeouder komt wel eens voor een gesloten deur te staan of krijgt te maken met een weigering van de juridische ouder om het recht op persoonlijk contact te respecteren. Wat kan je ondernemen wanneer de (andere) juridische ouder moeilijk doet?

De wet laat toe dat een verblijfsrecht of een recht op persoonlijk contact gedwongen wordt uitgevoerd.

Belangrijk is dat je wel moet beschikken over een rechterlijke beslissing of over een door de rechter gehomologeerde overeenkomst in het kader van een echtscheiding door onderlinge toestemming om tot de gedwongen uitvoering te kunnen overgaan.

Voor een gedwongen uitvoering moet je steeds opnieuw naar de rechtbank die de miskende beslissing heeft gewezen, tenzij de zaak inmiddels bij een andere rechtbank aanhangig werd gemaakt. Die kan een nieuwe beslissing nemen waarin nieuwe modaliteiten worden opgelegd. Ze kan ook oordelen dat een gedwongen uitvoering aangewezen is en je machtigen om een gerechtsdeurwaarder (eventueel bijgestaan door de politie)

in te schakelen. Je kan aan de rechter vragen om een dwangsom op te leggen aan de juridische ouder die niet wil meewerken. De onwillige juridische ouder moet dan een bepaalde som betalen telkens wanneer hij het kind niet meegeeft. De rechtbank kan daarbij een supervoorrecht inlassen. Dat betekent dat de beperkingen inzake loonbeslag buiten spel worden geplaatst. De dwangsom kan dan op het hele loon ingevorderd worden, zelfs op uitkeringen van het OCMW of andere vervangingsuitkeringen.

De maatregelen die de rechter oplegt zijn uitvoerbaar bij voorraad, wat betekent dat ze uitgevoerd worden niet-tegenstaande verzet of hoger beroep.

Een andere mogelijkheid is het eisen van een morele (of zelfs materiële) schadevergoeding van de onwillige juridische ouder. Je kan zelfs een strafrechtelijke klacht indienen voor het misdrijf van niet-afgifte van het kind. Heb je zelf een overeenkomst afgesloten met betrekking tot het verblijfsrecht of het recht op persoonlijk contact, dan kan die overeenkomst maar gedwongen uitgevoerd worden zodra ze gehomologeerd werd door de rechtbank. Jammer genoeg kan je niet zomaar naar de rechtbank om de homologatie aan te vragen. Er moet daarvoor eerst een geschil zijn of een akkoord op basis van een familiale bemiddeling. Daarnaast homologeert de rechtbank ook nog de overeenkomst met betrekking tot de kinderen in het kader van de echtscheiding door onderlinge toestemming.

Je kan het bereikte akkoord eventueel laten vastleggen door een notaris. Dat betekent echter niet dat je de uitvoering ervan kan afdwingen. De wet voorziet dat enkel rechterlijke beslissingen, of door de rechter gehomologeerde overeenkomsten in het kader van een echtscheiding door onderlinge toestemming, in aanmerking komen voor een gedwongen uitvoering. Wanneer de afspraken die door de notaris werden vastgelegd niet worden nageleefd, zal je dus toch eerst naar de rechtbank moeten. Pas wanneer de beslissing van de rechtbank niet wordt gerespecteerd, kan ze gedwongen uitgevoerd worden.

»»» TOCH NAAR DE NOTARIS?

Onderlinge afspraken met betrekking tot het verblijfsrecht of het recht op persoonlijk contact, die je laat vastleggen in een notariële akte, komen niet in aanmerking voor gedwongen uitvoering.

Toch kan het zinvol zijn om een notariële akte te laten opstellen. Wat je onderling hebt afgesproken, heeft tussen jullie kracht van wet. Mocht het later tot een betwisting komen, dan houdt de rechtbank rekening met die afspraken, behalve wanneer ze in strijd worden geacht met het belang van het kind.

Een notariële akte biedt voordelen op het vlak van de bewijskracht. Bovendien kan je maar beter op voorhand een aantal zaken regelen, in plaats van te wachten tot er een conflict opduikt. In de notariële akte kan je de clandestiene meeouder meteen ook aanduiden als testamentaire voogd. Een notariële akte heeft ten slotte ook veel belang voor de afspraken met betrekking tot het betalen van een onderhoudsbijdrage. Dergelijke afspraken zijn rechtstreeks afdwingbaar wanneer ze werden vastgelegd in een notariële akte. Je kan op basis van de notariële akte ook een ontvangstmachtiging bekomen bij de rechtbank. Je kan de onderhoudsbijdrage dan rechtstreeks innen, bijvoorbeeld bij de werkgever van de onderhoudsplichtige.

Meer info: Jean-Louis Renchon, "Le règlement des responsabilités parentales après la rupture d'un couple non-marié", in Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat (ed.), Familie op maat, Mechelen: Kluwer 2005, 375-403.

Meer info: www.notaris.be

WAAROP MOET JE LETTEN?

Als je samen juridische ouder bent en uit elkaar gaat, dan moet je een hele reeks zaken regelen. Je moet bijvoorbeeld beslissen waar het kind zal verblijven na de echtscheiding en hoe je de onderhoudsbijdrage voor het kind zal regelen.

Als slechts één van beiden juridisch ouder is en je uit elkaar gaat, dan moet je ook een hele reeks zaken regelen. Je zal bijvoorbeeld moeten beslissen hoe de meemoeder persoonlijk contact kan onderhouden met het kind en in welke mate de meemoeder een onderhoudsbijdrage moet betalen voor het kind.

Je kan best alles op voorhand zo goed mogelijk doorpraten en zo veel mogelijk op papier zetten. Eventueel kan je naar de notaris, die de afspraken in een notariële akte kan vastleggen. Komen er betwistingen en geraak je er zelf niet uit, dan kan je een beroep doen op de rechtbank. Het helpt dan als je kan aantonen dat je samen een aantal afspraken hebt gemaakt en op papier hebt gezet.

Neem ten slotte ook de nodige maatregelen in verband met je nalatenschap.

ALGEMENE INFO

- Paul Borghs, “Zonder recht of titel. Clandestiene moeders”, *ZiZo* november 2009, 26-31.
- Paul Borghs, “Rechtspositie meemoeder. Van adoptieve naar oorspronkelijke juridische afstamming”, *Nieuw Juridisch Weekblad* 2013, 382-408.
- Steven Brouwers, “Wet van 19 maart 2010 ter bevordering van een objectieve berekening van de door de ouders te betalen onderhoudsbijdragen voor hun kinderen”, *Rechtskundig Weekblad* 2010-2011, 258-279.
- Lut Daniëls, Elisa Callebaut en Rozemie Defrancq, “Kinderalimentatie bij de jeugdrechter: buikgevoel of objectiviteit?”, in Patrick Senaeve, Frederik Swennen en Gerd Verschelden (eds.), *Ouders en Kinderen*, Antwerpen: Intersentia 2013, 183-226.
- Elien De Maeyer en Christel Vergauwen, “Een recht op persoonlijk contact van derden: de notie ‘bijzondere affectieve band’ nader onderzocht”, *Rechtspraak Antwerpen, Brussel, Gent* 2009, 863-865.
- Myriam Devroy, *Hoe verdeel je een kind? Alles wat ouders moeten weten als ze apart gaan wonen*, Roeselare: Roularta Books 2005, 291 p.
- Ilse Martens, “Het verblijfsco-ouderschap als prioritair te onderzoeken verblijfsregeling”, in Patrick Senaeve, Frederik Swennen en Gerd Verschelden (eds.), *Verblijfsco-ouderschap*, Antwerpen: Intersentia 2007, 3-69.
- Patrick Senaeve en Hilde Vanbockrijck, “De wet van 18 juli 2006 op het verblijfsco-ouderschap, de blijvende saisine van de jeugdrechtbank en de tenuitvoerlegging van uitspraken aangaande verblijf en omgang”, *Echtscheidingsjournaal* 2006, 117-143.

- Frederik Swennen, “Over alimentatieovereenkomsten en echtscheiding (en ook een beetje over Odysseus)”, *Tijdschrift voor Privaatrecht* 2008, 1287-1343.
- Frederik Swennen, “Alimentatie voor kinderen: een overzicht”, in Centrum voor Beroepsvervolmaking in de rechten (ed.), *Alimentatie & Kinderen*, Antwerpen: Intersentia 2010, 19-54.
- Frederik Swennen, “Rechten van niet-ouders met betrekking tot minderjarigen”, in Patrick Senaev, Frederik Swennen en Gerd Verschelden (eds.), *Ouders en Kinderen*, Antwerpen: Intersentia 2013, 259-309.
- Hilde Vanboeckrijck, “Sanctionering van de niet-naleving van beslissingen aangaande verblijf en omgangsrecht”, in Patrick Senaev, Frederik Swennen en Gerd Verschelden (eds.), *Verblijfsco-ouderschap*, Antwerpen: Intersentia 2007, 149-195.
- Roeland Vasseur, “Hof van Cassatie verduidelijkt draagwijdte ‘bijzondere affectieve band’ ex artikel 375bis BW”, *Tijdschrift voor Familierecht* 2009, 94-96.
- Liliane Versluys, *Huwelijksmoeilijkheden. Je rechten*, Berchem: Epo 2002, 407 p.
- Tim Wuyts, “De rechtspositie van meemoeders en hun kinderen”, in Patrick Senaev, Frederik Swennen en Gerd Verschelden (eds.), *Ouders en Kinderen*, Antwerpen: Intersentia 2013, 73-179.

MEER INFO OVER ALS HET MISLOOPT NA EEN HETEROHUWELIJK

- *Oude rechtspraak*: rechtbank van eerste aanleg Brugge 15 april 1981, *Journal des Tribunaux* 1982, 364; hof van beroep Gent 10 december 1982, *Rechtskundig Weekblad* 1984-1985, 2134-2135, noot J.M. Pauwels; rechtbank van eerste aanleg Brussel 2 maart 1987, *Revue Trimestrielle de Droit Familial* 1991, 219-226 en hof van beroep Antwerpen 23 april 1996, ongepubliceerd.
- *Rechtspraak*: Europees Hof voor de Rechten van de Mens, *Salgueiro da Silva Mouta tegen Portugal* 21 december 1999 (nr. 33290/96); voorzitter rechtbank Antwerpen 5 juli 2000, *Algemeen Juridisch Tijdschrift* 2000-2001, 60-62 en vrederegerecht Landen-Zoutleeuw 18 december 2002, *Rechtskundig Weekblad* 2002-2003, 1472-1475.
- *Artikels*: Paul Borghs, “Recente ontwikkelingen in de Belgische rechtspraak inzake homoseksueel ouderschap. Volgt de wetgever?”, *Algemeen Juridisch Tijdschrift* 2000-2001, 365-373 en Steven Van Garsse, “Homoseksualiteit, Gezinsleven en Discriminatie”, *Algemeen Juridisch Tijdschrift* 1999-2000, 681-685.

1. Sociaal recht

WAT IS NIEUW?

Voortaan kunnen ook meemoeders die werken als werknemster in de privésector aanspraak maken op geboorteverlof. Ook werd het ouderschapsverlof uitgebreid.

Op welk verlof heb je recht als je van een kind bevalt of een kind adopteert? Welke gezinsbijslagen krijg je? Er gelden andere regels afhankelijk van het feit of je werknemer, federale of Vlaamse ambtenaar of zelfstandige bent.

Aan het einde van het hoofdstuk vind je een lijst van de toepasselijke wetgeving. Zo kan je zelf de details opzoeken en de meest recente versie van de wetgeving terugvinden.

MOEDERSCHAPSRUST

De moederschapsrust bestaat uit voorbevallingsrust (ook wel zwangerschapsrust of prenataal verlof) en nabevallingsrust (ook wel bevallingsrust of postnataal verlof).

Zwangere werknemsters uit de **privésector** hebben vóór de bevalling recht op zes weken voorbevallingsrust (acht weken voor een meerling). Je mag zelf kiezen vanaf wanneer je de voorbevallingsrust opneemt.

Vanaf de zevende dag voor de vermoedelijke bevallingsdatum moet je thuisblijven. De overige dagen die je niet opneemt vóór de bevalling, mag je opnemen na de bevalling. Ten laatste zeven weken vóór de bevalling (negen

weken voor een meerling) bezorg je aan je werkgever een geneeskundig getuigschrift waaruit de vermoedelijke bevallingsdatum blijkt. Beval je na die datum, dan wordt de voorbevallingsrust verlengd tot de vermoedelijke bevallingsdatum. Beval je vóór die datum, dan ben je de niet-opgenomen dagen kwijt.

Na de bevalling heb je recht op negen weken nabevallingsrust (elf weken voor een meerling). Hieraan kan de verlofperiode worden toegevoegd die niet werd opgenomen vóór de bevalling. Het gaat om het aantal dagen dat je verder hebt gewerkt vanaf de zesde week voor de werkelijke bevallingsdatum (achtste week voor een meerling). Die periode moet nog wel verminderd worden met het aantal dagen dat je nog hebt gewerkt tijdens de zeven dagen die je verplicht moet opnemen vóór de werkelijke bevallingsdatum. Heb je voorbevallingsrust kunnen overdragen, dan kan je de laatste twee weken van de nabevallingsrust omzetten in verlofdagen van postnataal verlof die je binnen een periode van acht weken vanaf de hervatting van het werk moet opnemen. Op die manier kan je een tijdje werk en verlof afwisselen.

Je krijgt een uitkering van het ziektefonds gedurende de volledige periode van moederschapsrust.

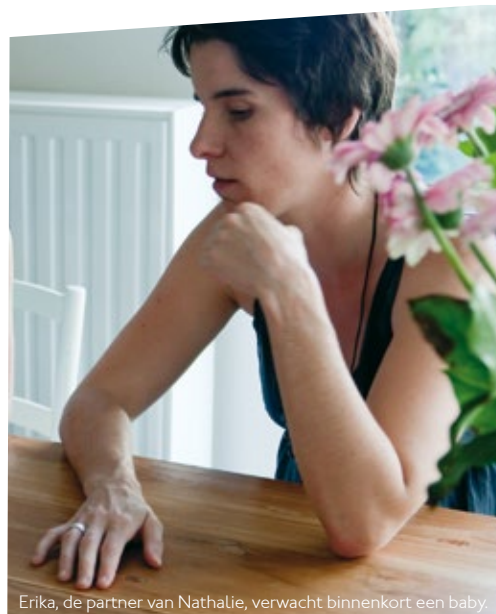
Voor **federale en Vlaamse ambtenaren** gelden gelijklopende bepalingen.

Zelfstandigen hebben recht op maximaal acht weken moederschapsrust (negen weken voor een meerling). Je bent verplicht om drie weken daarvan op te nemen, namelijk de week voor de bevalling en de eerste twee weken na de bevalling. De overige vijf weken (zes weken voor een meerling) kan je naar keuze opnemen, vanaf drie weken voor de vermoedelijk bevallingsdatum tot drieëntwintig weken na de bevalling, in periodes van een week. Vrouwelijke zelfstandigen die van een kind bevallen, krijgen gratis 105 dienstencheques. Je kan ze aanvragen bij je sociaal verzekeringsfonds vanaf de zesde maand van je zwangerschap tot vijftien weken na de bevalling. De dienstencheques zijn acht maanden geldig.

GEBOORTEVERLOF

Tot 2011 kon in de **privésector** enkel een vader-werknemer aanspraak maken op tien dagen vaderschapsverlof ter gelegenheid van de geboorte van zijn kind. Het vaderschapsverlof werd omgevormd tot geboorteverlof. Ook meemoeders kunnen voortaan aanspraak maken op geboorteverlof.

Je hebt als meemoeder recht op tien dagen geboorteverlof (voor een meerling heb je slechts eenmaal recht op geboorteverlof). Je moet het verlof opnemen binnen een periode van vier maanden na de bevalling. Je hoeft niet alle dagen in één keer op te nemen. Je krijgt de eerste drie dagen je loon en de volgende zevende dagen een vervangingsuitkering. Die uitkering moet je aanvragen bij het ziektefonds. Werk je deeltijds, dan heb

Erika, de partner van Nathalie, verwacht binnenkort een baby

je eveneens recht op tien dagen geboorteverlof. Die moet je dan opnemen op dagen waarop je normaal zou moeten werken. Om aanspraak te hebben op geboorteverlof moet je gehuwd zijn, wettelijk samenwonen of minstens drie jaar feitelijk samenwonen met de juridische moeder. Voor wettelijk en feitelijk samenwonenden is ook nog vereist dat het kind zijn hoofdverblijfplaats heeft bij de juridische moeder. Het bewijs van huwelijk of samenwoning lever je door een huwelijksakte, een bewijs van wettelijke samenwoning of een uittreksel uit het bevolkingsregister waaruit blijkt dat je op hetzelfde adres stond ingeschreven gedurende minstens drie onafgebroken jaren voorafgaand aan de geboorte.

Op het geboorteverlof zijn enkele bijzondere regels van toepassing.

- Indien er een juridische vader is die geboorteverlof opneemt, dan is het niet meer mogelijk dat een meemoeder geboorteverlof opneemt voor hetzelfde kind.
- Voor hetzelfde kind kan slechts één persoon geboorteverlof opnemen. De persoon die gehuwd is of wettelijk samenwoont met de juridische moeder sluit de persoon uit die feitelijk samenwoont met de juridische moeder. Woont de juridische moeder feitelijk samen met meerdere personen, dan kan slechts één persoon aanspraak maken op geboorteverlof.
- Een vrouw die moederschapsverlof opneemt, kan terzelfdertijd geen geboorteverlof opnemen.
- **Het opgenomen geboorteverlof wordt in mindering gebracht van het recht op adoptieverlof voor hetzelfde kind.**
- Als de juridische moeder overlijdt of in het ziekenhuis moet verblijven, kan een gedeelte van de nabevallingsrust worden omgezet in geboorteverlof.

Iris (l.), Juliette (r) en Yane (midden)

Statutaire **federale ambtenaren** hebben recht op tien dagen omstandigheidsverlof wanneer hun echtgenote, of de vrouw met wie ze als koppel samenleven in dezelfde woonplaats, bevalt van een kind. Contractuele federale ambtenaren kunnen kiezen tussen het omstandigheidsverlof voor federale ambtenaren en het geboorteverlof voor werknemers uit de privésector. Het opgenomen omstandigheidsverlof of geboorteverlof wordt in mindering gebracht van het recht op adoptieverlof voor hetzelfde kind.

Statutaire en contractuele **Vlaamse ambtenaren** hebben eveneens recht op tien dagen omstandigheidsverlof wanneer de biologische moeder met wie ze samenwonen bevalt van een kind. Het Vlaams personeelsstatuut bevat geen bepaling waardoor het opgenomen omstandigheidsverlof in mindering komt van het recht op adoptieverlof voor hetzelfde kind.

Zelfstandigen hebben geen recht op geboorteverlof.

ADOPTIEVERLOF

Werk je in de **privésector**, dan heb je recht op maximum zes weken adoptieverlof als je een kind adopteert dat jonger is dan drie jaar. Het adoptieverlof bedraagt maximum vier weken wanneer het kind drie jaar of ouder is. Je hoeft niet de hele periode op te nemen, maar het adoptieverlof moet wel minstens een week of een veelvoud van een week bedragen. Het adoptieverlof moet je aaneensluitend opnemen. Het kan niet worden opgedeeld. Het adoptieverlof moet starten binnen een periode van twee maanden nadat het kind als deel van het gezin van de werknemer wordt ingeschreven in het bevolkings- of vreemdelingenregister. Het recht op adoptieverlof eindigt wanneer het kind acht jaar wordt. Heeft je kind een beperking, dan wordt de maximumduur van het adoptieverlof verdubbeld. Je krijgt de eerste drie dagen je loon en vervolgens een vervangingsuitkering die je moet aanvragen bij het ziekenfonds. Je hebt uiteraard recht op adoptieverlof bij een binnen- of buitenlandse gezamenlijke adoptie. Beide adoptanten hebben dan recht op adoptieverlof. Bij co-ouderadoptie bestaat er daarentegen heel wat onduidelijkheid.

»»» MEEMOEDERS EN ADOPTIEVERLOF

Vooraf bij co-ouderadoptie door de meemoeder is er heel wat onduidelijkheid. Dat komt doordat het adoptieverlof moet starten binnen een periode van twee maanden na de inschrijving van het kind in het bevolkingsregister als deel van het gezin. Bij co-ouderadoptie gebeuren er twee inschrijvingen: één op het ogenblik van de geboorte en één op het ogenblik van de voltooiing van de adoptieprocedure. Volgens het RIZIV heb je als meemoeder recht op adoptieverlof in geval van co-ouderadoptie. Het adoptieverlof moet starten binnen een periode van twee maanden na de inschrijving van het kind in het bevolkings- of vreemdelingenregister. Volgens het RIZIV kan het ziekenfonds de vergoeding al uitbetalen, ook al is de adoptie nog niet helemaal afgerond. De uitbetaling kan gebeuren op grond van een bewijsstuk waaruit afdoende blijkt dat de adoptieprocedure daadwerkelijk werd aangevat. Het ziekenfonds moet dus niet wachten met het uitbetalen van de vergoeding tot de werkgever het inlichtingenblad heeft teruggestuurd, of tot de adoptie helemaal afgerond is. Je informeert best even bij je ziekenfonds wat bij hen de gangbare praktijk is. *Meer info: www.dekamer.be (antwoord van minister Laurette Onkelinx op parlementaire vraag nr. 41 van 15 december 2009 van Sabien Lahaye-Battheu) en omzendbrief VI nr. 2007/460 van 13 december 2007 van het RIZIV.*

Een **federaal ambtenaar** heeft recht op maximum zes weken adoptieverlof als hij een kind onder de tien jaar adopteert. De maximumduur wordt verdubbeld als het kind een beperking heeft. Het adoptieverlof moet opgenomen worden uiterlijk binnen de vier maanden na de opname van het kind in je gezin. Je kan maximaal drie weken van het verlof opnemen vooraleer je het kind effectief in het gezin opneemt. Je kan het adoptieverlof ook opsplitsen in weken. Contractuele federale ambtenaren kunnen kiezen tussen het adoptieverlof voor federale ambtenaren en het adoptieverlof voor werknemers uit de privésector.

Een statutaire of contractuele **Vlaams ambtenaar** krijgt opvangverlof als hij een minderjarig kind in zijn gezin opneemt met het oog op adoptie. Het opvangverlof bedraagt maximaal zes weken wanneer het kind jonger is dan drie jaar en maximaal vier weken wanneer het kind drie jaar of ouder is.

Een **zelfstandige** krijgt maximaal vier weken adoptieverlof als het kind tussen drie en acht jaar is, of maximaal zes weken als het kind jonger is. De maximumduur wordt verdubbeld als het kind een beperking heeft. Je hoeft niet de hele periode op te nemen, maar wel minstens een week of een veelvoud daarvan. Het adoptieverlof start ten vroegste op de dag van de inschrijving van het kind in de hoofdverblijfplaats van de adoptant en ten laatste twee maanden na deze inschrijving. Het recht op adoptieverlof eindigt wanneer het kind acht jaar wordt.

OUDERSCHAPSVERLOF

Naast adoptieverlof heb je als werknemer in de **privésector** de mogelijkheid om maximaal vier maanden ouderschapsverlof op te nemen. Je kan dit verlof opnemen naar aanleiding van de geboorte of adoptie van een kind. Je hebt maar recht op ouderschapsverlof voor een kind met wie je een juridische afstammingsband hebt. Je kan het ouderschapsverlof opsplitsen in periodes van een maand of een veelvoud hiervan. Je kan er ook voor kiezen om maximaal acht maanden halftijds te werken. Je kan dit verlof opsplitsen in periodes van twee maanden of een veelvoud hiervan. Ten slotte kan je ook maximaal twintig maanden je arbeidsprestatie verminderen met één vijfde. Je kan dit verlof opsplitsen in periodes van vijf maanden of een veelvoud hiervan. Je kan de verschillende vormen van ouderschapsverlof cumuleren volgens de regel: een maand volledige schorsing = twee maanden halftijdse vermindering = vijf maanden vermindering met één vijfde.

Je hebt recht op ouderschapsverlof vanaf de geboorte van je kind, tot het twaalf jaar wordt. Adopteer je een kind, dan heb je recht op ouderschapsverlof gedurende een periode die loopt vanaf de inschrijving van het kind als deel van het gezin in het bevolkingsregister of vreemdelingenregister, tot het kind twaalf jaar wordt. Heeft je kind een beperking, dan kan het ouderschapsverlof opgenomen worden tot het kind eenentwintig jaar wordt. Neem je ouderschapsverlof, dan krijg je een forfaitaire uitkering van de RVA. Voor de vierde maand volledige schorsing, de zevende en achtste maand halftijdse vermindering en de zestiende tot twintigste maand vermindering met één vijfde krijg je enkel een vergoeding voor kinderen geboren vanaf 8 maart 2012.

De bedragen kan je vinden op www.socialezekerheid.be.

Je werkgever kan het ouderschapsverlof met zes maanden uitstellen.

Sinds 1 juni 2012 heb je het recht om een aangepaste arbeidsregeling of een aangepast uurrooster te vragen voor de periode die volgt op het einde van het ouderschapsverlof. Deze periode bedraagt maximum zes maanden.

Ben je statutair of contractueel **federaal ambtenaar**, dan heb je recht op maximaal drie maanden onbezoldigd ouderschapsverlof. Je kan dit verlof cumuleren met de loopbaanonderbreking voor ouderschapsverlof. Je hebt recht op vier maanden voltijdse loopbaanonderbreking, acht maanden halftijdse loopbaanonderbreking of twintig maanden vermindering met één vijfde. Onbezoldigd ouderschapsverlof kan je opnemen tot het kind de leeftijd van tien jaar heeft bereikt en loopbaanonderbreking voor ouderschapsverlof tot het kind de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt (in beide gevallen wordt de leeftijdsgrens eenentwintig jaar als het kind een beperking heeft).

Ook voor statutaire of contractuele **Vlaamse ambtenaren** bestaat er ouderschapsverlof. Vlaamse ambtenaren hebben recht op vier maanden voltijdse loopbaanonderbreking, acht maanden halftijdse loopbaanonderbreking of twintig maanden vermindering met één vijfde. Het ouderschapsverlof moet ingaan voor het kind de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt (eenentwintig als het kind een beperking heeft).

Een **zelfstandige** heeft geen recht op ouderschapsverlof.

TIJDSKREDIET

Naast ouderschapsverlof bestaan er heel wat vormen van loopbaanonderbreking en tijdskrediet voor werknemers in de privésector en voor ambtenaren. In de privésector heb je bijvoorbeeld tijdskrediet zonder motief dat je kan uitbreiden met een bijkomend tijdskrediet met motief (bijvoorbeeld voor de zorg voor een kind tot acht jaar). Loopbaanonderbreking en tijdskrediet geven je bijkomende mogelijkheden om je arbeidsprestaties een tijdje te schorsen of te verminderen.

Meer info: www.rva.be

GEZINSBIJSLAGEN

Er bestaan verschillende stelsels voor gezinsbijslag. Er is bijvoorbeeld een stelsel voor werknemers, dat groten-deels ook geldt voor federale en Vlaamse ambtenaren, en een stelsel voor zelfstandigen.

In beide stelsels heb je recht op **kraamgeld** bij de geboorte van je kind. Je kan het kraamgeld al aanvragen vanaf de zesde maand van de zwangerschap. Het kan worden uitbetaald vanaf de achtste maand van de zwangerschap.

In geval van adoptie van een kind kan je aanspraak maken op een **adoptiepremie**. Bij een binnenlandse adoptie moet je beschikken over een bij de jeugdrechtbank ingediend verzoekschrift tot adoptie. Voor een interlandelijke adoptie heb je een Belgisch geschiktheidsvonnis en een buitenlandse adoptieakte nodig.

Voor hetzelfde kind kan soms kraamgeld en een adoptiepremie worden toegekend. Er wordt geen adoptiepremie meer toegekend als de adoptant, de echtgenoot van de adoptant of de partner met wie de adoptant een feitelijk gezin vormt, kraamgeld heeft ontvangen voor het kind. Bij co-ouderadoptie kan de meemoeder bijgevolg geen aanspraak meer maken op een adoptiepremie. Heeft iemand anders dan de adoptant, de echtgenoot van de adoptant of de partner met wie de adoptant een feitelijk gezin vormt kraamgeld ontvangen, dan kan nog wel een adoptiepremie worden toegekend. Twee mannen die samen een kind adopteren krijgen bijvoorbeeld wel een adoptiepremie, ook al heeft de oorspronkelijke moeder al kraamgeld ontvangen.

Voor hetzelfde kind kan slechts één adoptiepremie worden toegekend. Als een man bijvoorbeeld een kind adopteert in het buitenland door middel van een éénouderadoptie en zijn partner vervolgens het kind adopteert in België door middel van een co-ouderadoptie, krijgen ze maar één keer de adoptiepremie.

Naast kraamgeld of een adoptiepremie krijg je voor je kind ook **kinderbijslag**.

Meer informatie, onder meer over de aanvraagprocedure en de bedragen, kan je vinden op www.rkw.be (Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers) en www.rsvz.be (Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen).

Informeer ook bij je **ziekenfonds** naar eventuele extra voordelen.

Hieronder volgen nog enkele aandachtspunten.

- De basiskinderbijslag stijgt met de rang van het kind in het gezin. Het oudste rechtgevende kind heeft bijvoorbeeld rang één en daarvoor geldt de laagste basisbijslag. Voor die rangbepaling wordt rekening gehouden met alle kinderen en pleegkinderen die in het gezin worden opgevoed. Als twee vrouwen bijvoorbeeld een gezin vormen en elk bevallen van een eigen kind, en de kinderen nog niet wederzijds geadopteerd werden door middel van een co-ouderadoptie, dan zal voor het oudste kind kinderbijslag betaald worden in eerste rang en voor het jongste kind kinderbijslag in tweede rang.
- In geval van adoptie heb je recht op kinderbijslag vanaf de datum waarop het kind vóór de adoptie werkelijk deel begon uit te maken van het gezin.
- Bij overlijden van één van de juridische ouders heb je recht op een verhoogde wezenbijslag. Dat geldt dus niet wanneer een meemoeder overlijdt vooraleer de adoptieprocedure is afgerond. Stel dat een vrouw bevalt van een kind. De meemoeder wil het kind adopteren, maar overlijdt vooraleer de adoptieprocedure kan opgestart worden. Het kind wordt dan niet beschouwd als een weeskind, want de overleden meemoeder was nog geen juridische ouder van het kind.
- Het kraamgeld wordt uitbetaald aan de juridische moeder. De adoptiepremie wordt uitbetaald aan de adoptant. Bij gezamenlijk adoptie kies je zelf aan wie de adoptiepremie wordt uitbetaald. Raak je het daar niet over eens, dan krijgt de oudste de adoptiepremie.
- De kinderbijslag wordt uitbetaald aan de juridische moeder. Bij volle (co-ouder)adoptie wordt de kinderbijslag betaald aan de oudste juridische ouder. Als iemand anders het kind daadwerkelijk opvoedt, krijgt die de kinderbijslag.
- Als je uit elkaar bent en je samen het ouderlijk gezag uitoefent, wordt de kinderbijslag uitbetaald aan de oudste juridische ouder van het kind. Als het kind bij de andere juridische ouder zijn hoofdverblijfplaats heeft, kan die vragen om de kinderbijslag aan hem uit te betalen. Je kan ook vragen dat de kinderbijslag op een gezamenlijke rekening wordt gestort.

WAAROP MOET JE LETTEN?

Sociaal recht is erg ingewikkeld. De regels wijzigen vaak. Heb je een concrete vraag, ga dan na of je ermee terecht kan bij je personeelsdienst, vakbond of ziekenfonds. Ook op de websites die in dit hoofdstuk worden vermeld kan je heel wat informatie vinden. Ten slotte kan je ook rechtstreeks de wettekst raadplegen.

- Mario Coppens, *Handboek Sociaal Recht*, Gent: Story Publishers 2010, 730 p.
- Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid, *Beknopt overzicht van de Sociale Zekerheid in België*, Brussel: FOD Sociale Zekerheid 2012, 634 p.
- Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid, *Sociale zekerheid. Alles wat je altijd al wilde weten*, Brussel: FOD Sociale Zekerheid 2013, 72 p.
- Groep S, *Memento Personeelsadministratie*, Mechelen: Kluwer 2013, 936 p.
- Valérie Vervliet (ed.), *Socialezekerheidsrecht*, Antwerpen: Intersentia 2009, 203-222.
- Valérie Vervliet, "Kinderbijslag en (verblijfs)co-ouderschap", in Patrick Senaeve, Frederik Swennen en Gerd Verschelden (eds.), *Verblijfsco-ouderschap*, Antwerpen: Intersentia 2007, 75-121.
- www.socialezekerheid.be, www.riziv.fgov.be en www.rva.be.
- www.rsvz.be (zelfstandigen).
- www.fedweb.belgium.be (federale ambtenaren).
- www.bestuurszaken.be/regelgeving-personeel (Vlaamse ambtenaren).
- Bijkomende informatie kan je ook vinden op de website van je vakbond en ziekenfonds en bij de personeelsdienst van je werkgever.

RELEVANTE WETSARTIKELEN

Wetgeving kan je snel
terugvinden op
www.belgielex.be

In verband met zwangerschaps- en bevallingsverlof:

- Artikel 39 arbeidswet van 16 maart 1971.
- Artikel 10.13 e.v. besluit van de Vlaamse regering van 13 januari 2006 houdende vaststelling van de rechtspositie van het personeel van de diensten van de Vlaamse overheid.
- Artikel 24 e.v. koninklijk besluit van 19 november 1998 betreffende de verloven en afwezigheden toegestaan aan de personeelsleden van de rijksbesturen.
- Artikel 93 koninklijk besluit van 20 juli 1971 houdende instelling van een uitkeringsverzekering en een moederschapsverzekering ten voordele van zelfstandigen en van de meewerkende echtgenoten.
- Artikel 2 e.v. koninklijk besluit van 17 januari 2006 tot invoering van een stelsel van uitkeringen voor moederschaps hulp ten gunste van vrouwelijke zelfstandigen en tot wijziging van het koninklijk besluit van 12 december 2001 betreffende de dienstencheques.

In verband met geboorteverlof:

- Artikel 30 wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten.
- Artikel 10.61 besluit van de Vlaamse regering van 13 januari 2006 houdende vaststelling van de rechtspositie van het personeel van de diensten van de Vlaamse overheid.
- Artikel 2 en 15 koninklijk besluit van 19 november 1998 betreffende de verloven en afwezigheden toegestaan aan de personeelsleden van de rijksbesturen.

In verband met adoptieverlof:

- Artikel 30ter wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten.
- Artikel 10.16 besluit van de Vlaamse regering van 13 januari 2006 houdende vaststelling van de rechtspositie van het personeel van de diensten van de Vlaamse overheid.
- Artikel 36 koninklijk besluit van 19 november 1998 betreffende de verloven en afwezigheden toegestaan aan de personeelsleden van de rijksbesturen.
- Artikel 3 koninklijk besluit van 20 december 2006 tot invoering van de toekenningsvoorwaarden van een adoptie uitkering ten gunste van de zelfstandigen.

In verband met ouderschapsverlof:

- Koninklijk besluit van 29 oktober 1997 tot invoering van een recht op ouderschapsverlof in het kader van de onderbreking van de beroepsloopbaan.
- Artikel 10.36 besluit van de Vlaamse regering van 13 januari 2006 houdende vaststelling van de rechtspositie van het personeel van de diensten van de Vlaamse overheid.
- Artikel 34 en 35 koninklijk besluit van 19 november 1998 betreffende de verloven en afwezigheden toegestaan aan de personeelsleden van de rijksbesturen.

In verband met gezinsbijslagen:

- Artikel 73bis en 73quater samengeordende wetten van 19 december 1939 betreffende de kinderbijslag voor loonarbeiders.
- Artikel 22 en 22bis koninklijk besluit van 8 april 1976 houdende regeling van de gezinsbijslag ten voordele van de zelfstandigen.

In verband met de kinderbijslagwet (aandachtspunten):

- Artikel 42, 51, 56bis en 69 samengeordende wetten van 19 december 1939 betreffende de kinderbijslag voor loonarbeiders.
- Artikel 13, 31 koninklijk besluit van 8 april 1976 houdende regeling van de gezinsbijslag ten voordele van de zelfstandigen.

2. Fiscaal recht

WAT IS NIEUW?

Fiscaal recht wijzigt vaak. Dit hoofdstuk werd volledig geactualiseerd en aangepast aan de recentste wetgeving en rechtspraak. Er werd ook algemene informatie toegevoegd en informatie over de Dienst voor alimentatievoorderingen.

Welke impact heeft het opvoeden van kinderen op je belastingen? Welke onkosten in verband met de kinderen kan je aftrekken van je belastbaar inkomen? Wat gebeurt er op fiscaal vlak wanneer je uit elkaar gaat?

Aan het einde van het hoofdstuk vind je een lijst van de toepasselijke wetgeving. Zo kan je zelf de details opzoeken en de meest recente versie van de wetgeving terugvinden.

ALGEMEEN

De fiscus kent twee **soorten belastingplichtigen**: enerzijds de alleenstaanden en anderzijds de gehuwden en de wettelijk samenwonenden, voor wie dezelfde fiscale regels gelden. Als je feitelijk samenwoont, belast de fiscus je elk apart als alleenstaande. Als je gehuwd bent of wettelijk samenwoont, wordt een gemeenschappelijke aanslag, op beider naam, gevestigd. Het totale netto-inkomen van elke echtgenoot of wettelijk samenwonende partner wordt wel afzonderlijk ('gedecumuleerd') vastgesteld. Een belangrijk verschil tussen de alleenstaanden enerzijds en de gehuwden en wettelijk samenwonenden anderzijds is het huwelijksquotiënt en het inkomen van de meewerkende echtgenoot.

»»» HUWELIJKSQUOTIËNT EN MEWERKENDE ECHTGENOOT

Gehuwden en wettelijk samenwonenden kunnen gebruik maken van het huwelijksquotiënt. Feitelijk samenwonenden niet. Het huwelijksquotiënt betekent dat de beroepsinkomsten van de ene echtgenoot of wettelijk samenwonende partner gedeeltelijk worden doorgeschoven naar de andere echtgenoot of wettelijk samenwonende partner die geen of weinig beroepsinkomsten heeft. Dat is interessant want de beroepsinkomsten verschuiven van een hoog belastingtarief naar een laag belastingtarief. Voor gehuwde en wettelijk samenwonende zelfstandigen en vrije beroepers bestaat een vergelijkbaar systeem dat van toepassing is op meewerkende echtgenoten of meewerkende wettelijk samenwonende partners.

Als je **huwt**, of een verklaring van **wettelijk samenwoning** aflegt, dan word je voor het jaar waarin je huwt of een verklaring aflegt nog als alleenstaande belast. Als je huwt, en je hebt ten laatste het jaar voordien een verklaring van wettelijke samenwoning afgelegd, dan word je toch samen belast.

Ben je gehuwd maar leef je **feitelijk gescheiden**, of heb je een verklaring van wettelijke samenwoning afgelegd maar leef je feitelijk gescheiden zonder een formeel einde te hebben gesteld aan de wettelijke samenwoning, dan word je als alleenstaande belast vanaf het jaar volgend op het jaar van feitelijk scheiding. In het jaar van feitelijke scheiding moet je dus nog een gemeenschappelijk aangifte invullen. Is dat niet mogelijk, dan laat de fiscus toe dat je elk een eigen aangifteformulier invult. De fiscus zal beide formulieren samen behandelen en één aanslagbiljet opstellen. Je moet dan wel een papieren aangifte invullen. Via Tax-on-web is enkel een gemeenschappelijke aangifte mogelijk.

Ben je **uit de echt gescheiden**, of heb je formeel een **einde** gesteld aan je **wettelijke samenwoning**, dan word je als alleenstaande belast vanaf het jaar van (echt)scheiding. In geval van echtscheiding telt voor de fiscus de datum waarop de echtscheiding werd overgeschreven in het bevolkingsregister.

»»»» VOORBEELD

Heb je in 2012 een gerechtelijke uitspraak verkregen, maar heb je de echtscheiding pas in 2013 laten overschrijven in het bevolkingsregister, dan ben je voor de fiscus in 2013 uit de echt gescheiden. Je wordt vanaf het belastbaar tijdperk (inkomstenjaar) 2013 als alleenstaande belast.

Ten slotte kan de langstlevende echtgenoot of wettelijk samenwonende partner in het jaar van **overlijden** van zijn echtgenoot of wettelijk samenwonende partner kiezen voor het vestigen van twee aanslagen als alleenstaande of voor een gemeenschappelijke aanslag.

In de personenbelasting zijn **aanslagjaar** en **belastbaar tijdperk** (inkomstenjaar) belangrijk begrippen.

Aanslagjaar verwijst naar het jaar waarin je de inkomsten aangeeft. Belastbaar tijdperk (inkomstenjaar) verwijst naar het jaar waarin je de inkomsten hebt verkregen.

»»»» VOORBEELD

De inkomsten die je verkreeg in het belastbaar tijdperk (inkomstenjaar) 2013 behoren in de personenbelasting tot het aanslagjaar 2014.

De bedragen uit de personenbelasting worden jaarlijks aangepast aan de index. Je kan de recentste bedragen vinden op www.fiscus.fgov.be/interfaioifnl/indexering/inleiding.htm.

KINDEREN TEN LASTE

Kinderen zijn fiscaal ten laste van hun ouders. De fiscus geeft een ruime invulling aan het begrip kinderen ten laste en verstaat daaronder de juridische kinderen van de alleenstaande belastingplichtige, de juridische kinderen van beide echtgenoten of wettelijk samenwonenden, de juridische kinderen van één van hen en de (andere)

kinderen die de belastingplichtige ten laste heeft. Ook een kind dat je opvangt in het kader van pleegzorg mag je, wanneer je aan de voorwaarden voldoet, ten laste nemen.

Voor de fiscus kan je een kind ten laste nemen wanneer aan volgende **voorwaarden** is voldaan:

- het kind moet op 1 januari van het aanslagjaar deel uitmaken van het gezin van de belastingplichtige;
- het kind mag geen bezoldiging ontvangen van de belastingplichtige;
- het kind mag geen bestaansmiddelen hebben genoten, bijvoorbeeld als werkstudent, die netto hoger liggen dan een bepaald bedrag.

Bepaalde inkomsten van het kind worden niet tot de **bestaansmiddelen** van het kind gerekend. Het betreft onder meer kraamgeld, adoptiepremies, kinderbijslagen, studietoelagen, een deel van de bezoldiging van werkstudenten, een deel van de ontvangen onderhoudsuitkeringen en de tegemoetkomingen van de overheid in de onderhoudskosten voor een kind dat in de pleegzorg wordt opgevangen. De fiscus houdt bovendien rekening met het netto bedrag, wat betekent dat de ontvangen bestaansmiddelen nog met een bepaald bedrag worden vermindert.

Een kind kan je nooit op twee verschillende aangiften ten laste nemen. Dat is van belang wanneer je feitelijk samenwoont en elk apart een aangifte moet invullen. Ben je beiden juridische ouder van een kind en woon je feitelijk samen, dan moet je zelf kiezen wie aan het hoofd van het gezin staat en het kind ten laste neemt. Heb je meerdere kinderen, dan moet je ze allemaal bij dezelfde belastingplichtige aangeven. Gemeenschappelijke kinderen mag je dus niet onder elkaar verdelen in je belastingaangifte. Wanneer slechts één van beiden juridische ouder is van een kind, dan neemt die in principe het kind ten laste. Het is ook mogelijk dat de andere partner, bijvoorbeeld de meeouder die het kind nog niet kon adopteren, het kind fiscaal ten laste neemt. Je moet dan wel kunnen bewijzen dat je als meeouder het kind hoofdzakelijk ten laste hebt en de onderhoudskosten effectief voor meer dan de helft draagt. Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer de juridische ouder van het kind (vrijwel) geen inkomsten heeft.

»»» WIE NEEMT HET KIND BEST TEN LASTE?

Woon je feitelijk samen, dan moet je kiezen wie de kinderen ten laste neemt. Ben je beiden loontrekend, dan maakt het niet zoveel uit. Trek je echter ook de kosten voor kinderopvang af, dan neemt de partner met het hoogste inkomen de kinderen best ten laste. Heb je (vrijwel) geen loon of werk je als zelfstandige, dan kan de andere partner de kinderen best ten laste nemen.

BELASTINGVRIJE SOM

Je krijgt een bijkomende belastingvrije som voor de kinderen die je ten laste hebt. Daardoor bespaar je belastingen. Hoe groot de bijkomende belastingvrije som is, hangt af van het aantal kinderen dat je fiscaal ten laste hebt. Een kind met een beperking telt voor twee kinderen ten laste.

Voor een kind dat jonger is dan drie jaar op 1 januari van het aanslagjaar krijg je daarbovenop nog een bijkomende belastingvrije som, op voorwaarde dat je de kosten voor de kinderopvang niet hebt ingebracht. Heb je meerdere kinderen ten laste, dan mag je per kind en per aanslagjaar kiezen tussen de bijkomende belastingvrije som of de inbreng van de kosten voor de kinderopvang.

Of je best kiest voor de bijkomende belastingvrije som, of voor de aftrek van de kosten voor de kinderopvang, kan je nagaan door bijvoorbeeld op www.mymifin.be beide scenario's te simuleren.

Word je als alleenstaande belast en heb je één of meer kinderen ten laste, dan krijg je nog een extra bijkomende belastingvrije som.

KOSTEN VOOR KINDEROPVANG

De kosten voor kinderopvang voor een kind jonger dan twaalf jaar (achttien jaar indien het kind een zware beperking heeft) kan je inbrengen onder de volgende voorwaarden:

- de kinderopvang moet plaatsvinden buiten de normale lesuren;
- de kinderopvang moet gebeuren door bepaalde instellingen. Het gaat dan over: (1) instellingen of opvangvoorzieningen die erkend zijn of gesubsidieerd of gecontroleerd worden door Kind & Gezin, het Office de la Naissance et de l'Enfance, de regering van de Duitstalige Gemeenschap, lokale openbare besturen, openbare besturen van de gemeenschappen of gewesten en buitenlandse openbare instellingen gevestigd in een andere lidstaat van de Europese Economische Ruimte; (2) kinderdagverblijven of zelfstandige opvanggezinnen die onder toezicht staan van de onder (1) vermelde instellingen en (3) scholen gevestigd in de Europese Economische Ruimte en met hen of met hun inrichtende macht verbonden instellingen of opvangvoorzieningen;
- je moet het kind fiscaal ten laste hebben op 1 januari van het aanslagjaar of je moet recht hebben op de helft van het belastingvoordeel dat je wordt toegekend ingevolge het fiscale co-ouderschap (meer informatie over het fiscale co-ouderschap kan je vinden op p. 153);
- je moet beroepsinkomsten hebben, bijvoorbeeld bezoldigingen, winsten, baten of vervangingsinkomsten. Ben je gehuwd of woon je wettelijk samen en word je gezamenlijk belast, dan moet één van beiden beroepsinkomsten hebben;
- je moet een attest van de kinderopvang kunnen voorleggen aan de belastingadministratie.

Kosten voor kinderopvang die in aanmerking komen zijn bijvoorbeeld kosten voor speelpleinen, opvang tijdens schoolvrije dagen, voor- of naschoolse opvang, opvang in internaten en vakantiecampen georganiseerd door de jeugdbeweging. Bijkomende kosten voor bijvoorbeeld maaltijden of kledij worden niet beschouwd als opvangkosten. Ook bosklassen, sneeuwklassen, zeeklassen, schoolreizen en uitgaven voor bijles komen niet in aanmerking. Lidgelden voor verenigingen worden evenmin beschouwd als opvangkosten.

Het bedrag dat je mag inbrengen is beperkt per kind en per opvangdag. Je kan de kosten inbrengen tot het kind twaalf is (achttien jaar indien het kind een zware beperking heeft). Wordt het kind bijvoorbeeld twaalf (achttien indien het een zware beperking heeft) op 12 april, dan zijn de kosten tot en met 11 april aftrekbaar, ongeacht de betaaldatum. De kosten die je mag inbrengen geven recht op een belastingvermindering. Die bedraagt 45 procent van de werkelijk gedane uitgaven, maar je moet daarbij wel rekening houden met het maximumbedrag dat je mag inbrengen per kind en per opvangdag.

Hieronder volgen nog enkele **aandachtspunten**.

- Ben je gehuwd of woon je wettelijk samen, dan moet je de kosten voor kinderopvang gezamenlijk aangeven. De belastingvermindering gebeurt dan proportioneel. Het heeft geen belang of het attest van de kinderopvang op naam van beiden staat, of slechts op één naam is opgemaakt.
- Je mag de kosten voor kinderopvang maar inbrengen als je het kind ten laste hebt. Woon je feitelijk samen, dan moet je ervoor zorgen dat degene die de kosten voor kinderopvang inbrengt het kind fiscaal ten laste neemt.
- Voor een kind dat jonger is dan drie jaar op 1 januari van het aanslagjaar kan je kiezen tussen de bijkomende belastingvrije som of het inbrengen van de kosten voor kinderopvang. Als het kind bijvoorbeeld door de grootouders wordt opgevangen, of als de kosten voor kinderopvang erg laag zijn, dan kan je dus kiezen voor de bijkomende belastingvrije som.

»»» AANDACHTSPUNT

Bij het berekenen van de kosten voor de kinderopvang in kinderdagverblijven en bij onthaalouders wordt rekening gehouden met je feitelijke gezinssituatie. Ook als de meeouder het kind nog niet adopteerde houdt men al rekening met de inkomsten van die meeouder.

Meer info: www.kindengezin.be en ministerieel besluit van 17 maart 2008 tot bepaling van de financiële bijdrage van de gezinnen voor de opvang van kinderen in kinderdagverblijven en diensten voor onthaalouders, Belgisch Staatsblad 8 april 2008, 18.734.

ANDERE FISCALE VOORDELEN

Woonbonus

Heb je een hypothecaire lening die je recht geeft op de woonbonus, dan mag je gedurende tien jaar een bijkomend bedrag aftrekken wanneer je drie of meer kinderen ten laste hebt op 1 januari van het jaar na het leningsjaar. Een kind met een beperking telt voor twee kinderen ten laste. Ben je gehuwd of woon je wettelijk samen, dan heb je beiden recht op de bijkomende aftrek. Als je feitelijk samenwoont, krijgt enkel de partner die de kinderen ten laste heeft de bijkomende aftrek.

Onroerende voorheffing

Een eigenaar van een woning betaalt jaarlijks onroerende voorheffing. Het bedrag ervan is gebaseerd op het kadastraal inkomen van je woning. Heb je kinderen ten laste, dan kan je onder bepaalde voorwaarden vermindering krijgen. Ook al gaat het maar om een kleine vermindering, toch kan de belastingbesparing die eruit volgt aanzienlijk zijn, omdat de korting ook een impact heeft op de provinciale en gemeentelijke opcentiemen die mee geheven worden.

»»» VERMINDERING AANVRAGEN

In het **Vlaams Gewest** krijg je automatisch een vermindering als je eigenaar-bewoner bent. Je gezin moet minstens twee kinderen tellen waarvoor je kinderbijslag krijgt en die hun woonplaats hebben in de woning waarvoor de vermindering geldt (op 1 januari van het aanslagjaar). Een kind met een beperking wordt gelijkgesteld met twee kinderen. Als je huurder-bewoner bent, dan kan je vragen dat de fiscus de vermindering toepast bij de verhuurder. Je mag het bedrag dan aftrekken van de huurprijs. Als huurder-bewoner moet je de vermindering de eerste keer zelf aanvragen. Het formulier kan je vinden op www.onroerendevoorheffing.be. Ben je huurder-bewoner van een sociale woning, dan moet je zelf geen aanvraag indienen. De aanvraag gebeurt dan rechtstreeks door de sociale huurmaatschappij.

In het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** krijg je vermindering als je gezin minstens twee kinderen in leven telt van wie minstens nog één ten laste is (op 1 januari van het aanslagjaar). Als je een kind met een beperking ten laste hebt, krijg je een (verhoogde) vermindering. De vermindering geldt als je eigenaar-bewoner of eigenaar-huurder bent. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest moet je, in alle gevallen, de vermindering de eerste keer zelf aanvragen. Je kan hiervoor het formulier 179.I gebruiken op www.myminf.be.

»»» GRONDWETTELIJK HOF

Als de juridische ouders uit elkaar zijn, dan wordt de vermindering op de onroerende voorheffing enkel toegekend aan de ouder bij wie de kinderen gedomicilieerd zijn. Het Grondwettelijk Hof oordeelde in 2012 dat dit discriminerend is. Wanneer bij fiscaal co-ouderschap de huisvesting van het kind gelijkmatig verdeeld is tussen beide juridische ouders, dan zou ook de co-ouder bij wie de kinderen niet gedomicilieerd zijn (minstens gedeeltelijk) recht moeten hebben op de vermindering van de onroerende voorheffing (meer informatie over het fiscale co-ouderschap kan je vinden op p. 153).

Meer info: Arrest nr. 153/2012 van 13 december 2012 van het Grondwettelijk Hof (www.grondwettelijkhof.be) en Koen Janssens, "Beide co-ouders krijgen fiscaal voordeel kind ten laste", Fiscale Actualiteit 12 mei 2011, 1-3.

Belastbaar of niet?

Kraamgeld, adoptiepremies, kinderbijslagen en studietoelagen worden niet belast.

De vervangingsuitkeringen die je ontvangt voor zwangerschaps-, bevallings-, geboorte-, ouderschaps- en adoptieverlof worden belast samen met de bezoldigingen. Ze geven meestal wel recht op een belastingvermindering.

De kosten die je maakt voor een binnen- of buitenlandse adoptie kan je fiscaal niet aftrekken.

▶▶▶▶ LET OP IN HET JAAR VAN DE BEVALLING

Op vervangingsinkomsten wordt maar weinig bedrijfsvoorheffing ingehouden. Als je in het jaar van de bevalling naast vervangingsinkomsten ook bezoldigingen hebt ontvangen, volstaat de bedrijfsvoorheffing vaak niet om de totale verschuldigde belastingen te dekken. Bij de eindafrekening moet je dan nog een bedrag bijbetalen.

ALS JE UIT ELKAAR BENT

Het fiscale co-ouderschap

Als je uit elkaar gaat, moet je bepalen wie de kinderen ten laste neemt. **Als je samen het ouderlijke gezag uitoefent en de huisvesting van het kind gelijkmatig verdeeld is, geldt het fiscale co-ouderschap.** Of dit voor jou geldt blijkt uit:

- een geregistreerde of door de rechter gehomologeerde overeenkomst waarin uitdrukkelijk is vermeld dat de huisvesting gelijkmatig is verdeeld over beide belastingplichtigen en dat ze bereid zijn om de belastingvrije som voor de kinderen te verdelen;
- of
- een rechterlijke beslissing waarin uitdrukkelijk is vermeld dat de huisvesting gelijkmatig is verdeeld.

Het fiscale co-ouderschap geldt enkel voor gemeenschappelijke juridische kinderen. Het maakt niet uit of je voordien gehuwd was of feitelijk of wettelijk samenwoonde. Het volstaat dat je uit elkaar bent, ook al is er nog geen formele echtscheiding of beëindiging van je wettelijk samenwoning. Je mag ook opnieuw huwen of samenwonen met iemand anders. Het is wel belangrijk dat je het ouderlijk gezag uitoefent. Is het kind achttien jaar, dan staat het niet meer onder het gezag van zijn ouders. Co-ouderschap is dan niet meer mogelijk, zelfs al heb je het kind fiscaal nog ten laste.

Kom je in aanmerking voor het fiscale co-ouderschap, dan verdeelt de fiscus de bijkomende belastingvrije som voor kinderen ten laste. Ook de bijkomende belastingvrije som die je krijgt voor kinderen onder de drie jaar waarvoor je de kosten voor kinderopvang niet inbrengt, wordt verdeeld. De inbreng van de kosten voor kinderopvang wordt per ouder beoordeeld. Je kan dus elk een andere keuze maken. Word je als alleenstaande belast, dan heb je elk recht op de extra bijkomende belastingvrije som voor alleenstaanden met kinderen ten laste. De verrekening gebeurt automatisch wanneer je de correcte rubrieken invult op je belastingaangifte.

Het fiscale co-ouderschap wordt niet toegepast als één van de ouders een onderhoudsuitkering betaalt voor het kind en die inbrengt. De andere ouder heeft dan recht op de volledige belastingvrije sommen. **Je kan dus kiezen tussen het voordeel van het fiscale co-ouderschap en de inbreng van de onderhoudsuitkering.** De beslissing ligt bij de co-ouder die de onderhoudsuitkering betaalt. Soms zorgt men er op die manier voor

dat de volledige belastingvrije sommen toegekend worden aan de ouder bij wie de kinderen gedomicilieerd zijn op 1 januari van het aanslagjaar. Het belastingvoordeel dat daaruit volgt wordt vervolgens onderling verdeeld.

»»» ONDERHOUDSUITKERING BIJ CO-ouderschap

Bij co-ouderschap verblijft het kind beurtelings bij elke ouder. Dat betekent niet dat er geen onderhoudsuitkering meer moet betaald worden. Je moet als juridische ouder immers bijdragen in de onderhoudskosten naar evenredigheid van je middelen. Soms worden bepaalde kosten, zoals uitgaven voor kledij of school, door één ouder gedragen. De onderhoudsuitkering compenseert dan de meeruitgave. Je kan je kinderen maar ten laste nemen als hun bestaansmiddelen onder een bepaalde drempel blijven. Daarom mag de onderhoudsuitkering niet te hoog oplopen. Anders loop je kans dat je de kinderen niet meer ten laste kan nemen. De gevarenzone ligt rond 700 euro per maand.

Meer info: Petra De Rouck, "Onderhoudsuitkering, ook bij co-ouderschap", De Tijd 1 juni 2013, 40.

Als je niet kiest voor de inbreng van de onderhoudsuitkeringen, en als je voldoet aan de voorwaarden voor het fiscale co-ouderschap, dan zal de fiscus het fiscale co-ouderschap automatisch toepassen. Als je niet voldoet aan de voorwaarden voor het fiscale co-ouderschap, dan zal de ouder bij wie de kinderen gedomicilieerd zijn op 1 januari van het aanslagjaar ze in principe ten laste nemen. Je kan op basis van feitelijke elementen aantonen dat de kinderen eigenlijk ten laste zijn van de andere ouder.

De Gezinsbond becijferde dat het fiscale co-ouderschap meestal nadelig is. Het fiscale co-ouderschap is volgens de Gezinsbond enkel interessant als beide ouders belast worden als alleenstaande en één of twee gemeenschappelijke kinderen ten laste hebben.

Onderhoudsuitkeringen

Als je een onderhoudsuitkering **ontvangt** voor het kind, wordt 80 procent van het ontvangen bedrag belast. De onderhoudsuitkering moet je normaal gezien aangeven op een apart aangifteformulier op naam van het kind. In de praktijk gebeurt dat niet vaak omdat 80 procent van het bedrag, samengeteld met de eigen inkomsten van het kind, al moet uitstijgen boven de belastingvrije som voor alleenstaanden, vooraleer het kind belast wordt.

De ouder die de onderhoudsuitkering **betaalt**, mag ze fiscaal inbrengen. Je moet het volledige bedrag aangeven, maar de fiscus houdt slechts rekening met 80 procent van het betaalde bedrag.

Er gelden drie **voorwaarden**:

- de onderhoudsuitkering moet gebaseerd zijn op een wettelijke onderhoudsplicht;
- het kind mag geen deel uitmaken van het gezin van degene die de onderhoudsuitkering betaalt (op het ogenblik van de betaling of toekenning van de onderhoudsuitkering);
- de onderhoudsuitkering moet regelmatig betaald zijn.

Hieronder volgen nog enkele **aandachtspunten**.

- Je mag de onderhoudsuitkering die het kind ontvangt nooit opnemen in je eigen aangifte. Het kind is er de begunstigde van, ook al wordt de onderhoudsuitkering betaald aan degene bij wie het kind hoofdzakelijk verblijft.
- Je mag de onderhoudsuitkering storten op een kindrekening. Fiscaal blijft het een onderhoudsuitkering.
- Je mag ook uitkeringen voor buitengewone kosten beschouwen als onderhoudsuitkeringen, ook al werden ze niet regelmatig betaald.
- Je mag bepaalde uitgaven niet inbrengen als onderhoudsuitkering. Het betreft bijvoorbeeld de kosten die je maakt voor het uitoefenen van het recht op persoonlijk contact (bijvoorbeeld kosten voor verplaatsingen en uitstapjes), vrijwillige betalingen en doorgestorte sociale voordelen (bijvoorbeeld kinderbijslagen en studietoelagen).
- Ben je gehuwd of heb je een verklaring van wettelijke samenwoning afgelegd, maar leef je feitelijk gescheiden, dan vestigt de fiscus nog een gemeenschappelijke aanslag voor het jaar van feitelijk scheiding. De fiscus aanvaardt dat je in dezelfde gemeenschappelijk aanslag dan gebruik maakt van de inbreng van de betaalde onderhoudsuitkeringen en de bijkomende belastingvrije sommen voor kinderen ten laste.
- Ben je uit elkaar en heb je bijvoorbeeld twee kinderen, dan kan je elk één kind ten laste nemen en elk een (hoge) onderhoudsbijdrage storten voor het andere kind. Je kan dan elk aanspraak maken op de bijkomende belastingvrije sommen voor kinderen ten laste en op de inbreng van de onderhoudsuitkeringen. Je moet er dan wel rekening mee houden dat je gebonden bent door de afspraken die je maakte over de onderhoudsuitkering als de verstandhouding met de andere ouder verslechtert of als de kinderen bij één ouder intrekken.

Dienst voor alimentatievorderingen (DAVO)

Wanneer de onderhoudsuitkeringen voor het kind niet worden betaald, dan kan de Dienst voor alimentatievorderingen van de Federale Overheidsdienst Financiën je helpen. De Dienst voor alimentatievorderingen kan de achterstallige onderhoudsuitkeringen opeisen bij de onderhoudsplichtige. Soms kan de Dienst voor alimentatievorderingen ook voorschotten uitbetalen op de verschuldigde onderhoudsuitkeringen.

Je kan de hulp inroepen van de Dienst voor alimentatievorderingen in volgende gevallen:

- in een periode van twaalf maanden werd de onderhoudsuitkering minstens twee maal niet of niet volledig betaald;
- je woont in België (de onderhoudsplichtige moet niet in België wonen);
- je hebt een uitvoerbare gerechtelijke beslissing of een notariële akte.

De Dienst voor alimentatievorderingen stelt de onderhoudsplichtige in gebreke. Die moet vanaf dat ogenblik rechtstreeks aan de Dienst voor alimentatievorderingen betalen. Eventueel wordt een invorderingsprocedure

opgestart. De Dienst voor alimentatievorderingen kan bijvoorbeeld beslag laten leggen op het loon van de onderhoudsplichtige. De Dienst voor alimentatievorderingen kan wel geen onderhoudsuitkering opeisen als de onderhoudsplichtige een leefloon heeft of over bestaansmiddelen beschikt die lager liggen of gelijk zijn aan het leefloon. De invordering mag er ook niet toe leiden dat de onderhoudsplichtige minder dan het bedrag van het leefloon overhoudt.

Lonen en vervangingsinkomsten kunnen maar gedeeltelijk in beslag worden genomen. Heb je evenwel onderhoudsuitkeringen tegoed, dan zijn er geen beperkingen. Je kan dan eventueel het hele loon, de vervangingsinkomsten en zelfs het leefloon van de onderhoudsplichtige in beslag laten nemen. Omdat de Dienst voor alimentatievorderingen wel rekening moet houden met beperkingen inzake beslagbaarheid, doe je er soms goed aan om zelf op te treden via een advocaat of gerechtsdeurwaarder en geen beroep te doen op de Dienst voor alimentatievorderingen.

Meer info: Artikel 1409 e.v. Gerechtelijk Wetboek.

Je kan in sommige gevallen ook een voorschot krijgen voor toekomstige onderhoudsuitkeringen. Je kan maximaal 175 euro per maand en per kind krijgen voor een (hernieuwbare) periode van zes maanden. Je bestaansmiddelen moeten dan wel onder een bepaalde grens liggen, die je kan vinden op www.davo.belgium.be. De Dienst voor alimentatievorderingen werkt niet gratis. Je krijgt 5 procent minder op de bedragen die de Dienst voor alimentatievorderingen je doorstort. Deze inhouding is niet verschuldigd op voorschotten. De onderhoudsplichtige moet 10 procent extra betalen op de onderhoudsuitkeringen en de achterstallen die de Dienst voor alimentatievorderingen opeist. Op www.davo.belgium.be kan je een aanvraagformulier vinden waarmee je de hulp van de Dienst voor alimentatievorderingen kan invoeren.

WAAROP MOET JE LETTEN?

Fiscaal recht is erg ingewikkeld. De regels wijzigen vaak. Op de websites die in dit hoofdstuk worden vermeld kan je heel wat informatie vinden. Algemene informatie kan je bekomen op het telefoonnummer van de FOD Financiën (02 572 57 57). Het lokale taxatiekantoor kan je helpen bij het invullen van je aangifte. Ten slotte kan je ook rechtstreeks de wettekst raadplegen.

MEER LEZEN

- Cathleen Aerts, “De fiscaalrechtelijke aspecten van co-ouderschap”, in Patrick Senaeve, Frederik Swennen en Gerd Verschelden (eds.), *Verlijfsco-ouderschap*, Antwerpen: Intersentia 2007, 41–71.
- Tom Boelaert, “Werking en organisatie van de dienst voor alimentatievorderingen”, in Centrum voor Beroepsvervolmaking in de rechten (ed.), *Alimentatie & Kinderen*, Antwerpen: Intersentia 2010, 19–54. 136–156.
- Budget & Recht, *Belastinggids 2013*, Brussel: Test Aankoop 2013, 154 p.
- Luc De Greef, “Fiscaal co-ouderschap: fiscus geeft tekst en uitleg”, *Fiscale Actualiteit* 10 juni 2010, 5–8.
- Maurice De Mey, *Aangiftegids personenbelasting*, Mechelen: Kluwer 2013, 619 p.

- Geert De Witte en Nadine Vanhee, "Scheiden is lijden ... en rekenen", *Budget & Recht* september-oktober 2008, 22-24.
- Geert De Witte en Nadine Vanhee, "Fiscale suikerbonen", *Budget & Recht* september-oktober 2009, 14-17.
- Federale Overheidsdienst Financiën, *Belastingvermindering voor kinderopvang*, Brussel: FOD Financiën 2013, 46 p.
- Frédéric Fogli, "Fiscalité familiale. Actualités", in Yves-Henri Leleu en Didier Pire (eds.), *Actualités de droit des personnes et des familles*, Brussel: Bruylant 2013, 181-234.
- Gezinsbond, *Focus op de financiële gevolgen van een scheiding*, Brussel: Gezinsbond 2011, 86 p.
- Nicole Plets, "De fiscale behandeling van betaalde en ontvangen onderhoudsgelden in de personenbelasting", in Centrum voor Beroepsvervolmaking in de Rechten (ed.), *Samenlevingsvormen en Recht*, Antwerpen: Maklu 2012, 155-238.
- Julie Van Themsche, "De regelmatigheid van de betaling van onderhoudsuitkeringen als voorwaarde voor de belastingaftrek", *Pacioli* 7 januari 2013, 1-5.
- www.minfin.fgov.be.

**FISCALE WET- EN REGELGEVING KAN JE SNEL TERUGVINDEN OP WWW.FISCONETPLUS.BE.
OP DE WEBSITE VAN DE FOD FINANCIËN (WWW.MINFIN.FGOV.BE) KAN JE INTERESSANTE
BROCHURES VINDEN.**

RELEVANTE WETSARTIKELEN

(WIB staat voor *Wetboek van de Inkomstenbelastingen*. KB WIB staat voor *koninklijk besluit tot uitvoering van het WIB*.)

In verband met het maximumbedrag aan bestaansmiddelen dat een kind ten laste mag genieten:

Artikel 136 WIB.

In verband met kinderen ten laste:

Artikel 2, 136, 140 en 145 WIB; commentaar 136/54.2 bij artikel 136 WIB en circulaire Ci.RH.331/517.844 van 20 november 2002.

In verband met de belastingvrije som:

Artikel 114, 132 en 133 WIB.

In verband met de kosten voor kinderopvang:

Artikel 113 WIB en artikel 61 KB WIB.

In verband met de woonbonus:

Artikel 116 WIB.

In verband met fiscaal co-ouderschap en onderhoudsuitkeringen:

Artikel 90, 99, 131, 132bis en 170 WIB en artikel 73 KB WIB.

Besluit

Heel wat wetten hebben de rechtspositie van holebi's en transgenders met kinderen en met een kinderwens aanzienlijk verbeterd in de afgelopen jaren.

Lesbische vrouwen kunnen binnen hun relatie kinderen krijgen en er samen de juridische ouders van worden. Daarvoor moeten ze de adoptieprocedure doorlopen. Vaak ervaren de betrokkenen die procedure als tijdrovend en omslachtig. In een aantal landen is men daarom afgestapt van de adoptieprocedure en past men dezelfde regels toe als voor vaders binnen heteroparen. Gehuwde meemoeders worden er automatisch de tweede juridische ouder wanneer hun echtgenote van een kind bevalt. Samenwonende meemoeders kunnen het kind voor of na de geboorte erkennen.

De toepassing van dezelfde regels als voor vaders binnen heteroparen zorgt ervoor dat transvrouwen een kind dat genetisch met hen verwant is niet meer hoeven te adopteren. Ook meemoeders blijven niet langer in de kou staan en worden geen clandestiene meemoeders.

Homoseksuele mannen kunnen samen een kind adopteren. Omdat er slechts weinig binnenlandse adoptiekinderen zijn, zoeken ze vaak hun heil in het buitenland. Jammer genoeg aanvaardden heel wat herkomstlanden (nog) geen homoseksuele paren. Dat vormt een reëel probleem voor homoseksuele mannen met een kinderwens.

Transgenders kunnen hun geslachtswijziging officieel laten registreren op basis van de wet betreffende transseksualiteit. Die regelt ook de gevolgen op het vlak van de afstamming. De gedwongen sterilisatie uit de wet betreffende transseksualiteit wordt door hen vaak nog als een pijnpunt ervaren.

Juridisch kan een kind slechts twee juridische ouders hebben. Dat schept wel eens moeilijkheden wanneer een kind opgevoed wordt in **gedeeld ouderschap**, of wanneer het tot een breuk komt in de relatie en het kind een **clandestiene meeouder** krijgt. Een uitgebreider recht op persoonlijk contact, dat een recht op gelijkmatig verdeeld verblijf wettelijk mogelijk maakt, zou in deze situatie een oplossing kunnen bieden. Daarnaast zou een kader voor het sociale ouderschap, dat bijvoorbeeld ook zaken regelt in verband met het erfrecht en het betalen van een onderhoudsbijdrage, heel wat mogelijkheden scheppen.

Bronnen

HANDBOEKEN

- » Nicole Gallus, *Le droit de la filiation*, Brussel: Larcier 2009, 586 p.
- » Gilles Genicot, *Droit médical et biomédical*, Brussel: Larcier 2010, 858 p.
- » Johan Gerlo en Gerd Verschelden, *Handboek voor familierecht*, Brugge: die Keure 2008, 663 p.
- » Nathalie Massager, *Droit familial de l'enfance*, Brussel: Bruylant 2009, 616 p.
- » Herman Nys en Tim Wuyts, *De wet betreffende de medisch begeleide voortplanting*, Antwerpen: Intersentia 2007, 117 p.
- » Walter Pintens, Charlotte Declerck, Johan Du Mongh en Koen Vanwinckelen, *Familiaal Vermogensrecht*, Antwerpen: Intersentia 2010, 1345 p.
- » Patrick Senaeve en Frederik Swennen (eds.), *De hervorming van de interne en internationale adoptie*, Antwerpen: Intersentia 2006, 442 p.
- » Patrick Senaeve, Frederik Swennen en Gerd Verschelden (eds.), *De hervorming van het afstammingsrecht*, Antwerpen: Intersentia 2007, 444 p.
- » Patrick Senaeve, Frederik Swennen en Gerd Verschelden (eds.), *Verbljfs co-ouderschap*, Antwerpen: Intersentia 2007, 267 p.
- » Patrick Senaeve, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven: Acco 2008, 688 p.
- » Patrick Senaeve en Kristof Uytterhoeven (eds.), *De rechtspositie van de transseksueel*, Antwerpen: Intersentia 2008, 307 p.
- » Patrick Senaeve, Frederik Swennen en Gerd Verschelden (eds.), *De hervorming van het echtscheidingsrecht*, Antwerpen: Intersentia 2008, 284 p.
- » Frederik Swennen, *Het personen- en familierecht*, Antwerpen: Intersentia 2010, 505 p.
- » Jinske Verhellen, *Het Belgische wetboek IPR in familiezaken*, Brugge: Die Keure 2012, 513 p.
- » Patrick Wautelet (ed.), *Relations familiales internationales*, Luik: Anthémis 2010, 261 p.

JURIDISCHE PUBLICATIES

- » Paul Borghs, "Quel statut pour les parents de même sexe?", *Journal des Procès* 4 april 2003, 14-19.
- » Paul Borghs, "Homoseksualiteit en Ouderschap. Actuele stand van zaken" *Nieuw Juridisch Weekblad* 2004, 290-302.

- » Paul Borghs, "Homoseksualiteit en Ouderschap. Situatie in het buitenland en toekomstperspectief", *Nieuw Juridisch Weekblad* 2004, 326-336.
- » Paul Borghs, "Omgangsrecht van de meemoeder", *Nieuw Juridisch Weekblad* 2004, 1154-1159.
- » Paul Borghs, "Kinderen in holebi-gezinnen: Maatschappelijke en juridische positie", *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten* 2004, 85-96.
- » Paul Borghs, "Heteronormativiteit in het Belgische familierecht", in Eva Brems en Liesbet Stevens (eds.), *Recht en gender in België*, Brugge: Die Keure 2011, 85-105.
- » Paul Borghs, "Rechtspositie meemoeder. Van adoptie naar oorspronkelijke juridische afstamming", *Nieuw Juridisch Weekblad* 2013, 382-408.
- » Christoph Castelein en Ann Maelfait, *Ongehuwd samenwonen*, Mechelen: Kluwer 2003, 128 p.
- » Freija De Bock, Gunter Maes en Alvin Wittens, *Een nieuw gezin. Rechtsstatuut van het gelijkgeslachtelijk gezin*, Kortrijk: UGA 2007, 164 p.
- » KAV Studiedienst, *Gids bij huwelijk*, Antwerpen: Standaard Uitgeverij 2003, 328 p.
- » KAV Studiedienst, *Gids bij scheiding*, Antwerpen: Standaard Uitgeverij 2003, 323 p.
- » Patrick Senaeve, Frederik Swennen en Gerd Verschelden (eds.), *Ouders en Kinderen*, Antwerpen: Intersentia 2013, 309 p.
- » Société de législation comparée (ed.), *Homoparentalité? Approche comparative*, Parijs: Société de législation comparée 2012, 192 p.
- » Liliane Versluys, *Je rechten in je relatie*, Berchem: Epo2008, 759 p.
- » Liliane Versluys, *Je rechten bij erfenis*, Berchem: Epo2010, 491 p.
- » Tim Wuyts, *Ouderlijk gezag*, Antwerpen: Intersentia 2013, 990 p.

NIET-JURIDISCHE PUBLICATIES

- » Paul Borghs, "De openstelling van de adoptie", *UVV-Info* juli-augustus 2006, 4-13.
- » Paul Borghs, "Holebigezinnen in de kijker", in Marie-Thérèse Casman, Caroline Simaÿs, Riet Bulckens en Dimitri Mortelmans (eds.), *Families in beweging. Een gezinsbeleid op maat?*, Brussel: Editions Luc Pire 2007, 45-51.
- » Paul Borghs, "Dossier adoptie", *ZIZO* juli-augustus 2006, 21-48.

- » Paul Borghs, “Waarom zou een lesbische vrouw geen moeder kunnen worden als haar echtgenote bevalt van een kind. Professor Alfons Heyvaert”, *ZiZo* januari-februari 2003, 6-8.
- » Paul Borghs, “Wie beoordeelt of men een bekwame ouder is? Katrien Vanfraussen”, *ZiZo* maart-april 2003, 18-21.
- » Paul Borghs, “Waar en wil is, is een wet? Nicole Gallus over afstammingsrecht”, *ZiZo* april 2010, 24-27.
- » Barbara Claeys, *Samen mama. Zwangerschapsgids voor lesbische koppels*, Tielt: Lannoo 2008, 190 p.
- » Ruth de Kanter, *Een vader is een mannelijke moeder, eigenlijk*, Utrecht: Uitgeverij Jan Van Arkel 1996, 480 p.
- » Paul Devroey, *Buik op kinderslot*, Leuven: Van Halewyck 2004, 271 p.
- » Mariëtte Hermans en Rita Buiting, *Roze ouders*, Amsterdam: Uitgeverij Ploegsma 2008, 159 p.
- » Guy T’Sjoen, Mick Van Trotsenburg en Luk Gijs (eds.), *Transgenderzorg*, Leuven: Acco 2013, 177 p.
- » Hans Warmerdam en Anнемies Gort, *Meer dan gewenst*, Amsterdam: Schorer Boeken 1998, 200 p.

PUBLICATIES IN HET FRANS

- » Association des Parents Gays et Lesbiennes, *Guide bibliographique de l’homoparentalité*, Parijs: APGL 2007, 530 p.
- » Edwige Antier en Martine Gross, *2 papas, 2 mamans: qu’en penser?*, Parijs: Editions Calmann-Lévy 2007, 333 p.
- » Anne Cadoret, Martine Gross, Caroline Mécary en Bruno Perreau (eds.), *Homoparentalités*, Parijs: Presses Universitaires de France 2006, 441 p.
- » Jean-Loup Clément, *Mon père, c’est mon père. L’histoire singulière des enfants conçus par insémination artificielle avec donneur*, Parijs: L’Harmattan 2006, 263 p.
- » Virginie Descoutures, *Les mères lesbiennes*, Parijs: Presses Universitaires de France 2010, 249 p.
- » Eric Dubreuil, *Les parents de même sexe*, Parijs: Editions Odile Jacob 1998, 332 p.
- » Daniel Garcia, *Papa, il est ou papa? Enquête sur l’homoparentalité*, Parijs: Editions des Arènes 2010, 207 p.
- » Christophe Girard, *Père comme les autres*, Parijs: Hachette 2006, 93 p.
- » Emmanuel Graton, *L’homoparentalité au masculin*, Parijs: Presses Universitaires de France 2008, 244 p.
- » Martine Gross (ed.), *Homoparentalités, état des lieux*, Ramonville Saint-Agne: Editions érès 2005, 443 p.
- » Martine Gross en Mathieu Peyceré, *Fonder une famille homoparentale*, Parijs: Editions Ramsay 2005, 469 p.

- » Susann Heenen-Wolff, *Homoparentalités*, Brussel: Editions Fabert 2011, 57 p.
- » Stéphane Nadaud, *Homoparentalité*, Parijs: Fayard 2002, 335 p.
- » Bruno Perreau, *Penser l’adoption*, Parijs: Presses Universitaires de France 2012, 211 p.
- » Tels Quels, *L’Adoption de A à Z pour les couples gays et lesbiens*, Brussel: Tels Quels 2013, 47 p.
- » Irène Théry, *Mariage de même sexe et filiation*, Parijs: Institut de l’école des hautes études en sciences sociales 2013, 148 p.

PUBLICATIES IN HET ENGELS

- » Turan Ali, *We are Family*, Londen: Cassell 1996, 166 p.
- » Carlos Ball, *The right to be parents. LGBT Families and the transformation of parenthood*, New York: New York University Press 2012, 239 p.
- » Henny Bos, *Parenting in planned lesbian families*, Amsterdam: Universiteit van Amsterdam 2004, 117 p.
- » Anne Brewaeys, *Donor insemination. Family relationships and child development in lesbian and heterosexual families*, Katwijk: ALL In 1997, 184 p.
- » Stephanie Brill, *The new essential guide to lesbian conception, pregnancy and birth*, New York: Alyson Books 2006, 532 p.
- » David Brodzinsky en Adam Pertman (eds.), *Adoption by lesbians and gay men*, New York: Oxford University Press 2012, 266 p.
- » Abigail Garner, *Families like mine. Children of gay parents tell it like it is*, New York: Harper Collins 2005, 264 p.
- » Nanette Gartrell en Henny Bos, “US National Longitudinal Lesbian Family Study: Psychological Adjustment of 17-Year-Old Adolescents”, *Pediatrics* juni 2010, 1-9.
- » Abbie Goldberg, *Lesbian and gay parents and their children*, Washington: American Psychological Association 2006, 233 p.
- » Abbie Goldberg en Katherine Allen (eds.), *LGBT-parent families. Innovations in research and implications for practice*, New York: Springer Verlag 2013, 371 p.
- » April Martin, *The guide to lesbian and gay parenting*, Londen: Pandora 1993, 392 p.
- » Helena Ragoné, *Surrogate Motherhood*, Boulder: Westview Press 1994, 215 p.

- » Lisa Saffron, *What about the children?*, Londen: Cassell 1996, 245 p.
- » Lisa Saffron, *It's a Family Affair. The complete lesbian parenting book*, Londen: Diva Books 2001, 331 p.
- » Judit Takács en Roman Kuhar (eds.), *Doing families. Gay and lesbian family practices*, Ljubljana: Peace Institute 2011, 161 p.
- » Fiona Tasker en Jerry Bigner (eds.), *Gay and Lesbian Parenting*, Binghamton: The Haworth Press 2008, 505 p.
- » Katrien Vanfraussen, *The child rearing process in lesbian families with children created by means of donor insemination*, Brussel: Vrije Universiteit Brussel 2002, 133 p.

PUBLICATIES IN HET DUIJS

- » Wassilios Fthenakis, "Gleichgeschlechtliche Lebensgemeinschaften und kindliche Entwicklung", in Jürgen Basedow, Klaus Hopt, Hein Kötz en Peter Dopffel (eds.), *Die Rechtsstellung gleichgeschlechtlicher Lebensgemeinschaften*, Tübingen: Mohr-Siebeck 2000, 351-389.
- » Dorett Funcke en Petra Thorn (eds.), *Die gleichgeschlechtliche Familie mit Kindern*, Bielefeld: Transcript Verlag 2010, 494 p.
- » Gabriele Kämper en Lela Lähnemann (eds.), *Regenbogenfamilien*, Berlijn: Senatsverwaltung für Schule, Jugend und Sport 2001, III p.
- » Marina Rupp (ed.), *Die Lebenssituation von Kindern in gleichgeschlechtlichen Lebenspartnerschaften*, Keulen: Bundesanzeiger Verlag 2009, 356 p.
- » Ida Schillen en Elisa Rodé (eds.), *Familienbuch*, Berlijn: LSVD 2002, 130 p.
- » Uli Streib-Brzic en Stephanie Gerlach, *Und was sagen die Kinder dazu?*, Berlijn: Querverlag 2005, 188 p.
- » Uli Streib-Brzic (ed.), *Das lesbisch-schwule Babybuch*, Berlijn: Querverlag 2007, 163 p.

De wetgeving evolueert voortdurend. Çavaria probeert je daarover zo goed mogelijk te informeren. Daarom publiceren we op de website (www.cavaria.be) en in het tijdschrift ZiZo (www.zizo-online.be) regelmatig informatie en artikels over nieuwe ontwikkelingen op het vlak van (onder meer) het familierecht.

➤➤➤ Nuttige adressen en websites

ÇAVARIA

Vlaamse koepel van holebi- en
transgenderverenigingen
Kammerstraat 22, 9000 Gent
09-223 69 29
info@cavaria.be
www.cavaria.be

HOLEBIFOON

Anonieme hulpverlening
De Holebifoon is bereikbaar op maandag en
woensdag (behalve op feestdagen) op het gratis
nummer 0800-99 533.
Je kan de Holebifoon ook via mail bereiken:
vragen@holebifoon.be.
Chatten kan via www.holebifoon.be op maandag,
woensdag en donderdag van 18.30u tot 21.30u
(behalve op feestdagen).

'T KWADRAAT

Vereniging voor holebi-ouders
Draakplaats 1, 2018 Antwerpen
info@tkwadraat.be
www.tkwadraat.be

VLAAMS CENTRUM VOOR ADOPTIE

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Vlaamse Centrale Autoriteit voor adoptie
Kind en Gezin
Hallepoortlaan 27, 1060 Brussel
adoptie@kindengezin.be
www.kindengezin.be

FEDERALE CENTRALE AUTORITEIT VOOR ADOPTIE

FOD Justitie
Dienst internationale adoptie
Waterloolaan 115, 1000 Brussel
adoption.int.adoptie@just.fgov.be
www.justitie.belgium.be

WEBSITES

www.deverdwaaldeoooievaar.be
(netwerk rond fertiliteit)
www.homoparentalites.eu (Franstalig België)
www.meerdangewenst.nl (Nederland)
www.apgl.fr (Frankrijk)

COLOFON

Deze brochure werd tot stand gebracht door çavaria, in opdracht van Gelijke Kansen in Vlaanderen.

Auteur Paul Borghs

Eindredactie (tweede editie) Michael Van Roosbroeck

Coördinatie (tweede editie) Katrien Vanleirberghe en Jeroen Borghs

Vormgeving Virginie Soetaert

Fotografie Arian Christiaens

Met dank aan Michiel Bonte, Dorine Chamon, Inez De Grootte, Nathalie Delporte, Moniek Fransen, Mr. Nicole Gallus, Margo Geyskens, Marleen Grauls, Joanna Kolber, Chloé Lenaerts, Birgit Mattheessens, Dr. Joz Motmans, Mark Querton, Matthias Roman, Krista Telemans, Agna Smisdom, Prof. Dr. Frederik Swennen, Hilde Timmermans, Mr. Chantal Van Den Bosch, Sylvia Vermeeren, Mr. Steven Vermeylen, Ingrid Zwysen, teamleden çavaria.

Dank aan alle modellen.

De gids geeft de stand van de wetgeving weer op 1 juli 2013.

Depotnummer: D/2013/3241/243

